

4

E-DISERTACIJA

Mira M. Milić

ANGLICIZMI KAO SINONIMI U SRPSKOM JEZIKU

Novi Sad, 2013.

Mira M. Milić

ANGLICIZMI KAO SINONIMI U SRPSKOM JEZIKU

NAPOMENA O AUTORSKOM PRAVU:

Nijedan deo ove publikacije ne može se preštampati, reproducovati ili upotrebiti u bilo kom obliku bez pisanog odobrenja autora, kao nosioca autorskog prava.

COPYRIGHT NOTICE:

No part of this publication may be reprinted, reproduced or utilized in any form without permission in writing from the author, as the holder of the copyright.

Ova monografija je proistekla iz teksta doktorske disertacije, pod naslovom *Anglicizmi kao sinonimi u srpskom jeziku (na primeru književnih i novinskih tekstova)*, koja je odbranjena na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, 30. novembra 2011. godine, pred komisijom u sastavu:

- (1) Prof. dr Tvrko Prćić, mentor, Filozofski fakultet, Novi Sad,
- (2) Prof. dr Biljana Mišić-Ilić, Filozofski fakultet, Niš,
- (3) Prof. dr Vera Vasić, Filozofski fakultet, Novi Sad.

Saglasnost za objavlјivanje monografije dalo je Nastavno-naučno veće Filozofskog fakulteta, na sednici održanoj 15. marta 2013. godine.

ANGLICIZMI KAO SINONIMI U SRPSKOM JEZIKU

Apstrakt

Ova monografija se bavi leksikološkim i leksikografskim aspektima sinonimije, kao smisaonog odnosa u jeziku, sa naglaskom na analizi sinonima nastalih kao posledica englesko-srpskih jezičkih kontakata. Nakon kratkog pregleda ciljeva i metoda istraživanja i različitih pristupa tumačenju sinonimije u prvom poglavlju, drugo se bavi teorijskim aspektima sinonimije u literaturi na engleskom, srpskom i drugim slovenskim jezicima, na osnovu čega je ponuđena sveobuhvatna definicija sinonimije, nakon koje sledi uporedna analiza rečnika sinonima u engleskom, srpskom i drugim slovenskim jezicima. Posle definicije anglicizma, u trećem poglavlju ponuđena je celovita tipologija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, koja je poslužila kao metodološki okvir za analizu korpusa u sledećem, četvrtom poglavlju. Korpus se sastoji od primera iz književnih i novinskih tekstova. Budući da se prethodne analize anglicizama u srpskom jeziku zasnivaju na aktivnoj upotrebi jezika u medijima, uključivanje književnih tekstova u korpus predstavlja novi pristup problemu, koji je opravдан prepostavkom da dugotrajna izloženost srpskog jezika engleskom utire put uticaju engleskog jezika i na kreativni jezički izraz, što je i potvrđeno u ovom istraživanju. U petom poglavlju predložen je model leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, čiji jedan deo (rečničke odrednice na slovo 'B') čini sastavni deo ove monografije; međutim, za rečnik anglicizama kao sinonima, koji je konačan cilj ovog rada, potreban je obimniji korpus anglicizama u aktivnoj upotrebi, koji bi obuhvatio i govorni jezik, kao i veći korpus anglicizama u kreativnoj upotrebi, posebno u novijim književnim delima na srpskom jeziku. Šesto poglavlje daje rekapitulaciju glavnih zaključaka ovog istraživanja i najavljuje perspektive daljeg istraživanja. Na kraju monografije naveden je spisak literature i književnih tekstova koji su korišćeni za formiranje korpusa, nakon čega je predstavljen uzorak korpusa.

Ključne reči: anglicizam, srpski jezik, leksikologija, leksikografija, kontaktna lingvistika, kontrastivna lingvistika, sinonimija, semantika, stilistika, pragmatika.

ANGLICISMS AS SYNONYMS IN SERBIAN

Abstract

This monograph deals with lexicological and lexicographical aspects of synonymy as a sense relation in the language, focussing on analysis of synonyms created as a result of the English-Serbian language contacts. After a brief overview of aims and methods of research and different approaches to interpreting synonymy in Chapter 1, Chapter 2 deals with theoretical aspects of synonymy in literature in English, Serbian, and other Slavic languages, based on which an all-encompassing definition of synonymy is offered, which is followed by a comparative analysis of dictionaries of synonyms in English, Serbian and other Slavic languages. After a definition of an anglicism, Chapter 3 offers a typology of anglicisms as synonyms in Serbian which served as a methodological framework for an analysis of the corpus in the next Chapter 4. The corpus consists of examples from literary and journalistic texts. As previous analyses of anglicisms in Serbian are based on the corpus of active language use in the media, including literary texts represents a new approach to the problem, justified by the hypothesis that long-lasting exposure of Serbian to English paves the way to English-affected creative expression, which is confirmed by this research. Chapter 5 offers a model of lexicographic codification of anglicisms as synonyms in Serbian, a part of which (entries beginning with the letter ‘B’) is a constituent of this monograph, however, the dictionary of anglicisms as synonyms as a final aim of this research should be based on a more extensive corpus of anglicisms in active use, which would include spoken language too, as well as a larger corpus of anglicisms in creative use, especially in recent literary works in Serbian. Chapter 6 recapitulates the main conclusions of this research and announces some perspectives of further study. At the end of the monograph, there is a list of references and literary texts used for forming the corpus, followed by a corpus sample.

Key words: anglicism, Serbian, lexicology, lexicography, contact linguistics, contrastive linguistics, synonymy, semantics, stylistics, pragmatics.

TIPOGRAFSKE KONVENCIJE

polucrno

kurzivno –Times New Roman

MALI VERZAL – TIMES NEW
ROMAN

„navodnici“

podvučeno

* * *

definicija stručnog termina

izvorne reči iz stranih jezika

srpske reči i izrazi koji stupaju u
sinonimne odnose

citati

anglicizmi u citatima iz romana i
novina

najava izlaganja u sledećem poglavlju

Simboli

=

ima isto značenje kao

≠

ima različito značenje od

Skraćenice

eng.

engleski

franc.

francuski

rus.

ruski

Rečnici

CCED

Collins Cobuild English Dictionary,
1995

ESRS

Englesko-srpski rečnik slenga, 2006.

ESRST

*Englesko-srpski rečnik sportskih
termina,* 2006.

RNA

*Du yu speak anglosrpski? Rečnik
novijih anglicizama,* 2001.

RSJ

Rečnik srpskoga jezika, 2007.

SERLP

Srpsko-engleski rečnik lažnih parova,
1997.

VRSRI

Veliki rečnik stranih reči i izraza, 2006.

Novine

<i>BL</i>	<i>Blic</i>
<i>DA</i>	<i>Danas</i>
<i>DN</i>	<i>Dnevnik</i>
<i>24S</i>	<i>24 sata</i>
<i>GIN</i>	<i>Gloria In</i>
<i>GJ</i>	<i>Glas javnosti</i>
<i>GL</i>	<i>Gradiški list</i>
<i>KU</i>	<i>Kurir</i>
<i>NIN</i>	<i>NIN</i>
<i>PO</i>	<i>Politika</i>
<i>SŽ</i>	<i>Sportski žurnal</i>
<i>ŠT</i>	<i>Štampa</i>
<i>VR</i>	<i>Vreme</i>

Pisci

<i>MBM</i>	Mirjana Bobić-Mojsilović
<i>BP</i>	Borislav Pekić
<i>SS</i>	Slobodan Selenić

SADRŽAJ

PREDGOVOR	15
1. UVODNA RAZMATRANJA	17
1.1. Ciljevi, hipoteze i obuhvat teme	17
1.2. Metod istraživanja i relevantne naučne discipline	20
1.3. Izvori za korpus	21
1.4. Kratak pregled relevantne literature	24
1.4.1. Leksička sinonimija u literaturi	24
1.4.2. Gramatička sinonimija u literaturi	27
1.4.3. Sinonimija u rečnicima	28
1.5. Organizacija daljeg izlaganja	29
2. TEORIJSKI ASPEKTI SINONIMIJE	31
2.1. Sinonimija u literaturi u engleskom, srpskom i drugim slovenskim jezicima	31
2.1.1. Leksička sinonimija	32
2.1.1.1. Leksička sinonimija u engleskom jeziku	32
2.1.1.2. Leksička sinonimija u srpskom jeziku	45
2.1.1.3. Leksička sinonimija u nekim drugim slovenskim jezicima	55
2.1.2. Gramatička sinonimija u literaturi	58
2.1.2.1. Gramatička sinonimija u engleskom jeziku	59
2.1.2.2. Gramatička sinonimija u srpskom jeziku	61
2.2. Sinonimija u leksikologiji	67
2.2.1. Jedinice koje stupaju u sinonimni odnos	67
2.2.2. Leksička sinonimija	68
2.2.2.1. Istovetnost i sličnost značenja	68

3.2.4. Tipologija anglicizama kao sinonima	123
3.2.4.1. Anglicizmi kao inercijski sinonimi	124
3.2.4.2. Prevedeni anglicizmi kao sinonimi	126
3.2.4.3. Anglicizmi kao hiposinonimi	127
3.2.4.4. Anglicizmi kao lažni parovi	128
3.2.4.5. Anglicizmi kao terminološki dubleti.....	130
3.2.4.6. Anglicizmi kao stilski sinonimi u pisanim tekstovima.....	133
3.2.4.6.1. Pomodni anglicizmi	135
3.2.4.6.2. Reklamni anglicizmi	137
3.2.4.6.3. Asocijativni anglicizmi	138
3.2.4.6.4. Metaforički anglicizmi.....	138
3.2.4.6.5. Ironični anglicizmi.....	140
3.2.4.6.6. Anglicizmi kao stilske varijante.....	141
4. ANALIZA KORPUSA.....	143
4.1. Opis i struktura korpusa	143
4.2. Morfosintaksička analiza korpusa.....	144
4.2.1. Jedinice koje stupaju u odnos leksičke sinonimije	144
4.2.2. Jedinice koje stupaju u odnos gramatičke sinonimije	145
4.3. Semantičko-pragmatička i stilistička analiza korpusa	146
4.4. Tipologija primera iz korpusa	149
4.5. Anglicizmi kao sinonimi u književnim tekstovima.....	152
4.5.1. Anglicizmi kao sinonimi u romanima Borislava Pekića	153
4.5.1.1. Anglicizmi kao inercijski sinonimi	154
4.5.1.2. Prevedeni anglicizmi kao sinonimi	155
4.5.1.3. Anglicizmi kao hiposinonimi	158
4.5.1.4. Anglicizmi kao lažni parovi	159
4.5.1.5. Anglicizmi kao terminološki dubleti.....	161
4.5.1.6. Anglicizmi kao stilski sinonimi.....	162
4.5.1.6.1. Asocijativni anglicizmi	162
4.5.1.6.2. Ironični anglicizmi.....	164

4.5.2. Anglicizmi kao sinonimi u romanima Slobodana Selenića.....	164
4.5.2.1. Anglicizmi kao inercijski sinonimi	165
4.5.2.2. Prevedeni anglicizmi kao sinonimi	167
4.5.2.3. Anglicizmi kao hiposinonimi	168
4.5.2.4. Anglicizmi kao stilski sinonimi.....	169
4.5.2.4.1. Asocijativni anglicizmi	169
4.5.2.4.2. Metaforički anglicizmi.....	171
4.5.2.4.3. Ironični anglicizmi.....	171
4.5.3. Anglicizmi kao sinonimi u romanima Mirjane Bobić- -Mojsilović	173
4.5.3.1. Anglicizmi kao inercijski sinonimi	173
4.5.3.2. Prevedeni anglicizmi kao sinonimi	176
4.5.3.3. Anglicizmi kao hiposinonimi	177
4.5.3.4. Anglicizmi kao lažni parovi	178
4.5.3.5. Anglicizmi kao terminološki dubleti	179
4.5.3.6. Anglicizmi kao stilski sinonimi.....	180
4.5.3.6.1. Asocijativni anglicizmi	180
4.5.3.6.2. Metaforički anglicizmi.....	182
4.5.4. Upotreba anglicizama kao sinonima u književnim tekstovima	183
4.6. Anglicizmi kao sinonimi na primerima novinskih tekstova.....	185
4.6.1. Anglicizmi kao inercijski sinonimi.....	185
4.6.2. Prevedeni anglicizmi kao sinonimi	188
4.6.3. Anglicizmi kao hiposinonimi	191
4.6.4. Anglicizmi kao lažni parovi.....	194
4.6.5. Anglicizmi kao terminološki dubleti	197
4.6.6. Anglicizmi kao stilski sinonimi	199
4.6.6.1. Pomodni anglicizmi	200
4.6.6.2. Reklamni anglicizmi	203
4.6.6.3. Asocijativni anglicizmi	205
4.6.6.4. Metaforički anglicizmi	208

4.6.6.5. Ironični anglicizmi	210
4.6.6.6. Anglicizmi kao stilske varijante.....	211
4.6.7. Upotreba anglicizama kao sinonima u novinskim tekstovima	212
5. LEKSIKOGRAFSKA KODIFIKACIJA ANGLICIZAMA KAO SINONIMA U SRPSKOM JEZIKU.....	215
5.1. Predlog rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku	215
5.1.1. Makrostruktura rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku	217
5.1.2. Mikrostruktura rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku	217
5.1.2.1. Anglicizam kao rečnička odrednica	218
5.1.2.2. Sinonimski niz.....	219
5.1.2.3. Definicija značenja.....	221
5.1.2.4. Primeri upotrebe.....	222
5.1.2.5. Gramatička informacija.....	223
5.2. Rečnik anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku – Odrednice na slovo ‘B’	224
6. ZAVRŠNA RAZMATRANJA	237
6.1. Rekapitulacija.....	237
6.2. Perspektive daljih istraživanja.....	244
LITERATURA	245
IZVORI	254
DODATAK	255
1. UZORAK KORPUSA KNJIŽEVNIH TEKSTOVA.....	255
1.1. Deo korpusa anglicizama iz književnih tekstova – Anglicizmi u romanu <i>Sentimentalna povest</i> <i>Britanskog carstva</i> Borislava Pekića	255
2. UZORAK KORPUSA NOVINSKIH TEKSTOVA	267
2.1. Deo korpusa anglicizama iz novinskih tekstova na slovo ‘B’.	267

PREDGOVOR

Većina istraživača crpi motive za naučni rad iz posla kojim se bave. Moram priznati da podsticaj za ovo istraživanje nije imao uporište u radu sa studentima nematičnog fakulteta. Presudnu ulogu u tome imao je mentor koji je predložio temu anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku kao i izvore za korpus. Saznanje da ovaj rad može da se temelji na književnom ostvarenju Slobodana Selenića, koji je predstavljao moju omiljenu lektiru tokom prethodne decenije, tj. mogućnost spoja književnosti i lingvistike, uticalo je na donošenje konačne odluke za započinjanje ovog istraživanja. Predstavljaljalo je poseban izazov pojaviti se u ulozi arbitra majstorima jezičkog izraza čija su dela izdržala probu vremena i postala deo nacionalne i svetske kulturne baštine. Čitajući stranice u kojima je oslikan njihov životopis, kao i deo nacionalne i svetske istorije, otvorili su se novi pravci sagledavanja neograničenih mogućnosti jezika u kome čak i ponekad kritički ocenjene pozajmljenice mogu postati opravdane stilskom funkcijom. Samo pitanje sinonimnosti u jeziku pobuđivalo je zanimanje. Da li je u pitanju istost ili sličnost dve posmatrane sinonimne jedinice? Ima li uopšte smisla govoriti o istosti kad ne postoje dva ista živa bića na svetu? U svetu dobro poznate izreke *tempora mutantur et nos mutantur in illis*, istost poništava dinamika vremena. Ako se sinonimnost svodi na sličnost, koliko je istosti potrebno da se može govoriti o sličnosti, a koliko može da bude različitosti? Istraživanje u ovom radu dalo je odgovore na većinu ovih pitanja, koji se stavljaju na uvid zainteresovanim čitaocima.

Na kraju, želela bih da izrazim zahvalnost svima koji su posredno ili neposredno uticali na svršetak ovog obimnog posla. Neizmerno sam zahvalna profesoru Tvrtku Prčiću, ne samo na stručnoj pomoći, već i ljudskoj podršci koja mi je ulivala sigurnost u vreme kad su me druge okolnosti skretale sa puta ka cilju. Ideja o stilski obeleženim anglicizmima, koja je dala lični pečat ovom radu, rodila se u jednom neformalnom razgovoru sa prof. dr Verom Vasić. Na tome sam joj beskrajno zahvalna. Takođe se zahvaljujem prof. dr Draginji Pervaz na vremenu koje je posvetila usmenim komunikacijama u vezi sa radom, što je u velikoj meri uticalo na njegov kvalitet

u smislu doslednosti, preciznosti i tačnosti napisanog. Podrška prof. dr Predraga Novakova sa Filozofskog fakulteta, koleginicâ sa Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja i porodice bila je čuvar volje i samopouzdanja na putu do cilja.

Poput svakog dela koje ne može biti konačno ni savršeno, mogući su izvesni propusti kojih nisam bila svesna u datom trenutku, za koje preuzimam potpunu odgovornost.

U Novom Sadu, februara 2013.

Mira M. Milić

1. UVODNA RAZMATRANJA

Na početku ovog poglavlja (1.1) navedeni su ciljevi istraživanja, hipoteze koje treba da budu potvrđene predmetnim istraživanjem, kao i obuhvat same teme rada. U daljem izlaganju (1.2) opisan je metod istraživanja, uključujući i relevantne naučne discipline čija su saznanja korišćena u definisanju zadate teme, kao i izvori za kurpus (1.3). U nastavku poglavlja (1.4) sledi pregled relevantne literature i, na kraju (1.5), organizacija izlaganja po poglavljima.

1.1. Ciljevi, hipoteze i obuhvat teme

Budući da se ovaj rad bavi sinonimijom kao opštom semantičkom kategorijom, pri čemu su sinonimne jedinice anglicizmi i domaća i odomaćena leksika u srpskom jeziku, uputno je jasno odrediti pojmove anglicizma i sinonimije, imajući na umu činjenicu da njihovo tumačenje u literaturi nije ujednačeno.

Pod anglicizmom u literaturi se najčešće podrazumevaju pozajmljenice u srpskom jeziku za koje se može utvrditi da im je izvorni jezik engleski i da označavaju predmete i pojmove engleskog porekla, koji su sastavni deo života, materijalne i duhovne kulture Engleske i Amerike (Filipović 1986: 192). Budući da se ova definicija odnosi samo na leksičke jedinice iz engleskog jezika koje se upotrebljavaju u srpskom, koje nisu jedine, u skorije vreme ona je proširena i obuhvata, kako leksičke jedinice (reči i vezane morfeme) koje su preuzete iz engleskog jezika u srpski ili se u srpskom jeziku javljaju podstaknute uticajem engleskog jezika, a izvorno su najčešće latinizmi, tako i leksičke i sintaksičke jedinice srpskog jezika koje odražavaju normu i običaje engleskog jezika (Prćić 2005: 145).

Tumačenje sinonimije u literaturi temelji se na prepostavci da se pod sinonimijom ne može smatrati absolutna jednakost sadržaja dva ili više različitih oblika, već da se mora računati sa izvesnim brojem diferencijalnih obeležja sinonima, čiji broj i kvalitet takođe nije jasno definisan u literaturi. Postojanje

određenih razlika između sinonima zapravo je uslov nastanka sinonima u prirodnim jezicima, budući da princip jezičke ekonomije onemogućava postojanje dva oblika koji se odnose na isti pojam. S tim u vezi, suštinsko pitanje u ovom radu predstavlja korpusno zasnovana analiza diferencijalnih obeležja sinonima, uopšteno i sa stanovišta englesko-srpskih jezičkih kontakata.

U veku tehnološke nadmoći zemalja engleskog govornog područja, svi jezici koji dolaze u kontakt sa njim, među kojima je i srpski, izloženi su velikom prilivu pozajmljenica iz engleskog jezika. Nakon okončane primarne adaptacije anglicizama u srpskom jeziku, tokom koje je izvršeno njihovo (delimično ili potpuno) uklapanje u gramatički i leksički sistem srpskog jezika, anglicizmi stupaju u sintagmatske i paradigmatske odnose sa domaćom i odomaćenom leksikom u srpskom jeziku, uključujući i smisao odnose kao što su antonimija, hiponimija i sinonimija. Ovaj rad će se baviti sinonimnim odnosima između anglicizama, s jedne strane, i domaće ili odomaćene leksičke u srpskom jeziku, s druge. Anglicizmi su pretežno leksičke jedinice, ali su u novije vreme sve češće i jedinice duže od reči, usled čega će ova analiza obuhvatiti leksički i gramatički sinonimni odnos.

U ovom radu polazi se od pretpostavke da su anglicizmi pretežno terminološki obeležene reči koje popunjavaju leksičke praznine u srpskom jeziku ili preciznije određuju pojmove u okviru struke, pošto je, kako se u stručnim krugovima smatra, „pravi stručni termin samo onaj koji je preuzet iz engleskog jezika“ (Prćić 2005: 120). U nastojanju da se imenuju novi stručni pojmovi ili oni koji odranije postoje u srpskom jeziku, koji su stekli dodatna obeležja uslovljena novim potrebama društva, ne vodi se računa o leksičkom potencijalu srpskog jezika, tj. o mogućnosti da se opštim rečima doda i terminološko značenje ili da se proširi semantičko polje postojećih reči, već se, po pravilu, pribegava pozajmljenicama iz engleskog jezika. Kao posledica toga nastaju međuzamenljive terminološke jedinice, pri čemu pozajmljenice stiču dodatne implikacije dok su domaće reči neobeležene (RAFTING (sportska disciplina) prema SPLAVARENJE). Povoljan ishod zajedničkog postojanja dvojnih oblika u srpskom jeziku postoji samo onda kada anglicizmi imaju veću frekvenciju upotrebe u terminološkom leksikonu, dok domaće reči to ostvaruju u opštem jeziku (npr. PENAL prema KAZNA). Međutim, zahvaljujući opštem ubeđenju da anglicizmi imaju neobično veliki ekspresivni potencijal, te da se njihovom upotrebom danas stiče utisak prestižnog statusnog obeležja, anglicizmi, koji su, po pravilu, kraći, iako ne uvek i prozirniji, često potiskuju domaću ili odomaćenu reč, čak i iz opšteg

jezika (npr. PO DIFOLTU¹ prema PO PRIRODI STVARI). U želji da se ostavi što bolji utisak u hvatanju koraka s novim vremenom, iz engleskog jezika pozajmljuju se i fraze, klauze, pa i cele rečenice, kao posledica anglofilstva, iako u stručnim krugovima prevlađuje ubeđenje da i one omogućuju bolju komunikaciju unutar struke nego odgovarajući ekvivalenti u srpskom jeziku. Pri tome, pozajmljivanjem iz engleskog jezika, u srpski se uvodi i engleska sintaksička norma, pri čemu jedinice nastale prema sintaksičkom standardu engleskog jezika stupaju u sinonimni odnos sa postojećim jedinicama koje odražavaju sintaksičku normu u srpskom. To ilustruju sledeći primeri: MASTER STUDIJE prema MASTERSKE STUDIJE, FUL OPREMA prema KOMPLETNA OPREMA ili BITI IN prema BITI MODERAN. Putem publicističkog i medijskog jezika, veći broj terminoloških anglicizama izlazi iz terminološkog leksikona, što im omogućuje dalju semantičku diferencijaciju i neograničeno stupanje u sinonimne odnose u okviru celokupnog leksičkog fonda srpskog jezika.

Dosadašnja istraživanja u ovoj oblasti vršena su uglavnom na jeziku medija (up. Vasić, Prćić i Nejgebauer 2001; Prćić 2005), izuzimajući izvestan broj radova objavljenih u zborniku sa konferencije *Naučni skup slavista u Vukove dane* (1983), koji se bave publicističkim i književnim jezikom. U ovom radu, pod publicistikom se podrazumevaju pisani izvori koji se ne mogu svrstati ni u književnost ni u nauku, a koji vrše određenu korisnu društvenu funkciju (Jovanović 1972: 136). Ti tekstovi obično su zasnovani na rezultatima tuđih istraživanja i namenjeni su širim čitalačkim krugovima. Pored publicističkog jezika, u skorije vreme anglicizmi zauzimaju značajno mesto i u književnom jeziku, najčešće kao stilsko sredstvo, ali sve češće i kao izražajno sredstvo autora koji stvaraju u vremenu naglašenog uticaja engleskog jezika na srpski. Saglasno tome, ovaj rad će obuhvatiti istraživanja novinskih tekstova kao primarnih izvora anglicizama u srpskom jeziku, te književnih tekstova i publikacija kao sekundarnih izvora.

¹ *Default*, kao pozajmljenica iz starog francuskog jezika, u engleskom se javlja u sudstvu, ali i u ekonomiji i sportu. Ako se u engleskom jeziku kaže da se nešto desilo *by default*, onda to znači da se to desilo samo zato što ga je nešto drugo sprečilo ili je dovelo do toga da se ono ne desi (up. CCED: 427). U srpskom jeziku, u sudstvu i ekonomiji *by default* prevodi se kao DOCNJA (up. Milojević 1996: 90), tj. propust dužnika da u roku ispunи svoje obaveze. U sportu *default team* znači NEODAZIVANJE TIMA (up. Milić 2006: 90), što se kažnjava gubitkom utakmice. Međutim, u radu sa kompjuterima PO DIFOLTU podrazumeva da korisnik nije dao odgovarajuću komandu, pa otuda računar uradi ono što treba da uradi po programu. U novinskim tekstovima, a primetno i u govornom jeziku, PO DIFOLTU sa značenjem PO PRIRODI STVARI upotrebljava se nezavisno od terminološkog sistema.

Polazeći od činjenice da je engleski jezik odomaćen, kako u aktivnoj upotrebi, tako i u kreativnoj, na osnovu preliminarne analize korpusa biće definisana celovita tipologija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku (koji uključuju i amerikanizme), koja će predstavljati metodološki okvir za analizu korpusa, sa ciljem da se što potpunije odrede diferencijalna obeležja anglicizama prema domaćim rečima. Nadalje, budući da pozajmljena engleska leksika danas ima veliku frekvenciju upotrebe, pri čemu nedovoljno poznavanje engleskog jezika ima za posledicu odstupanje od semantičkog i sintakšičkog standarda, konačni cilj ovog rada jeste predlog leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima prema domaćim ili odomaćenim rečima u srpskom jeziku sa što potpunijim opisom njihovih diferencijalnih obeležja. Izradom ovog specijalizovanog rečnika smanjilo bi se nekontrolisano semantičko diferenciranje pozajmljenica iz engleskog jezika, kao i potiskivanje postojećih reči u srpskom jeziku i mogući semantički pomaci zbog nedovoljnog poznavanja značenja anglicizama.

Na osnovu prethodnog izlaganja jasno se izdvajaju četiri cilja ove monografije:

- definicija anglicizama;
- teorijska analiza sinonimije uopšte, te sinonimije iz ugla englesko-srpskih jezičkih kontakata;
- tipologizacija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku; i
- leksikografska kodifikacija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku.

1.2. Metod istraživanja i relevantne naučne discipline

U ovom radu primjenjen je metod analize korpusa koji čine rečenice i kraći tekstovi u kojima se javlaju anglicizmi preuzeti iz romanâ tri pisca (Borislava Pekića, Slobodana Selenića i Mirjane Bobić-Mojsilović), dnevnih i nedeljnih novina na srpskom jeziku (*Blic*, *Danas*, *Dnevnik*, *24 sata*, *Glas javnosti*, *Gloria In*, *Gradanski list*, *Kurir*, *NIN*, *Politika*, *Sportski žurnal* i *Vreme*) i jedne monografije – *Fizička aktivnost devojčica i dečaka predškolskog uzrasta* (Bala 2006). Detaljniji prikaz izvora za korpus biće ponuđen u Odeljku 1.3. Najveći broj anglicizama analiziran je u kontekstu rečenice, dok se kod manjeg broja stilski obeleženih pozajmljenica analiza zasniva na širem kontekstu. Korpus književnih tekstova obuhvata oko 1.000 rečenica iz romana

tri spomenuta srpska pisca, koje su navedene po redosledu javljanja anglicizama u određenom romanu. Korpus novinskih tekstova složen je alfabetски prema izvornim engleskim pozajmljenicama. U cilju preglednosti, korpus je prikazan tabelarno, pri čemu su izvorne engleske jedinice date na levoj strani a citati iz novina na desnoj. Budući da je jedan od uslova sinonimnog odnosa zamenljivost sinonimnih jedinica u različitim kontekstima, u korpusu su registrovane i ponovljene upotrebe anglicizama, pri čemu maksimalan broj iznosi 15. Analiza korpusa biće izvršena u skladu sa tipologijom anglicizama kao sinonima u književnim i novinskim tekstovima definisanom na osnovu preliminarne analize korpusa, koja čini metodološki okvir za analizu korpusa. Diferencijalna obeležja anglicizama i domaće i odomaćene leksičke u srpskom jeziku biće određena kvalitativnom metodom koja podrazumeva semantičku i morfosintakšku interpretaciju podataka u korpusu, pri čemu su razmotreni i kvantitativni aspekti upotrebe anglicizama u okviru korpusa analiziranih tekstova. Pri tome, budući da ne postoji celovit elektronski korpus srpskog jezika, ocena frekvencije upotrebe zasniva se na ličnoj proceni autora, koja se temelji na analizi korpusa ovog rada kao i opštem utisku na osnovuписаног i govornog jezika.

Prilikom analize korpusa korišćena su saznanja više naučnih disciplina. Osnovna disciplina je leksikologija, na čijim osnovama se temelji tumačenje sinonimije uopšte, te sinonimije anglicizama prema postojećoj leksici u srpskom jeziku. U svetlu prepostavke da sinonimni odnos postoji i između gramatičkih jedinica, a ne samo leksičkih, nužno je uključiti i morfosintakšku analizu, te sagledati uticaj morfosintakških faktora na diferenciranost sinonima. Nadalje, budući da su predmet ovog rada anglicizmi koji stupaju u sinonimni odnos sa srpskom leksikom, neophodno je uključiti i saznanja iz oblasti prevodenja, te kontaktne i kontrastivne lingvistike, kojima se rukovodi analiza fonološke, morfosintakške, ortografske i semantičke adaptacije anglicizama u srpskom jeziku. Na kraju, predlog leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku zasnovan je na savremenim postavkama u leksikografiji.

1.3. Izvori za korpus

Kao što je ranije navedeno, korpus čine primjeri iz književnih i novinskih tekstova i jedne monografije. Korpus književnih tekstova, od oko

1.000 rečenica, preuzet je iz romana tri poznata srpska pisca – Borislava Pekića, Slobodana Selenića i Mirjane Bobić-Mojsilović. Izbor pisaca temelji se na prepostavci da su anglicizmi u romanima obojice pisaca mogli biti posledica dužeg boravka autora na engleskom govornom području, dok je njihov ideo u romanima autorke odraz novostvorenog hibridnog anglosrpskog jezika.² Uključivanje književnih tekstova u korpus ovog rada dodatno opravdava prepostavku da anglicizmi mogu biti i stilski motivisani, a to znači da imaju asocijativnu, metaforičku ili ironičnu funkciju, da se upotrebljavaju za efektniju karakterizaciju likova, odnosno da predstavljaju simboličko sredstvo za opis određene pojave u društvu.

Pekićevo stvaralaštvo Deretić (2004: 1163) svrstava u period proznog stvaranja šezdesetih godina dvadesetog veka, koji se prepoznaće po tome što su pisci zaokupljeni univerzalnim temama, estetizmom, formalizmom, konstruktivizmom i visokokultivisanim izrazom. U generaciji pisaca ovog perioda, poput Danila Kiša i Mirka Kovača, Borislav Pekić (1930–1989) javlja se kao najstariji pripadnik tog naraštaja. U vezi sa temom ove monografije značajno je napomenuti da je Pekić, po izdržanoj zatvorskoj kazni 1971. godine, ostatak života proveo u Londonu, gde su nastala sva njegova značajnija dela. Od bogatog opusa Pekićevog proznog ostvarenja u ovoj monografiji analizirani su sledeći romani: *Atlantida* (2006a), *Besnilo: Žanr-roman* (2002), *Godine koje su pojeli skakavci, 1* (2004a), *Godine koje su pojeli skakavci, 2* (2004b), *Godine koje su pojeli skakavci, 3* (2004c), *Novi Jerusalim: Gotska hronika: London 1988* (2001) i *Sentimentalna povest Britanskog carstva* (2006b).

Slobodan Selenić (1933–1995) pripada generaciji novostilista, zajedno sa Živojinom Pavlovićem i Vladimirom Stojšinom. Pisci ove generacije razlikuju se od svojih vršnjaka po tome što odbacuju svaku artificijelnost, nastojeći da što vernije prikažu surovu stvarnost života (Deretić 2004: 1164). Selenić, kao i Pekić, takođe je izvesno vreme boravio na engleskom govornom području – prvi put u Velikoj Britaniji 1960–1962, a drugi put u Americi 1968–1969. godine. Pri tome, Selenić je pre boravka u Velikoj Britaniji i Americi studirao engleski jezik i književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu i diplomirao 1956. godine. U ovoj monografiji analizirani su sledeći romani: *Malajsko ludilo* (2004a), *Memoari Pere Bogalja* (2004b),

² Termin je preuzet iz: Vasić, Prćić i Nejgebauer (2001: 7) i Prćić (2005: 56), koji se odnosi na vrstu srpskog jezika koji (sve više) odstupa od svojih normi i (sve više) biva upotrebljavan prema normama engleskog jezika.

Očevi i oci (1985), *Pismo glava* (1984), *Prijatelji* (2004c), *Ubistvo s predu-mišljajem* (1996) i *Timor mortis* (2002).

Mirjana Bobić-Mojsilović, kao najmlađi pisac romana analiziranih u ovom radu, rođena je 1959. godine. Njen prvi roman, *Dnevnik srpske domaćice*, objavljen je 2000. godine i poklapa se sa periodom intenzivnog proučavanja pozajmljenica iz engleskog jezika u srpskom. Pored tog romana, u ovoj monografiji biće analizirani: *Dnevnik srpske domaćice* (2007a), *Happy End* (2007b), *Majke mi bajka* (2007c), *Ono sve što znaš o meni* (2007d), *Tvoj sam* (2007e) i *Srce moje* (2008).

Korpus novinskih tekstova sadrži približno 1.500 anglicizama, od kojih je najveći broj ekscerpiran iz izdanja dnevnih i nedeljnih novina na srpskom jeziku, u periodu od druge polovine 2006. do prve polovine 2010. godine. Kriterijum za izbor dnevnih i nedeljnih listova predstavljao je broj čitalaca, određen ličnom procenom autora, kao i učestalost tematske oblasti anglicizama, na osnovu koje su kasnije dodate i novine iz oblasti mode i sporta. Dnevne novine, praćene u ovom periodu, navedene su u Odeljku 1.2. Ovde valja istaći da je prvobitni izbor obuhvatio samo dnevne novine: *Blic*, *Danas*, *Dnevnik*, *24 sata Novi Sad*, *Kurir*, *Gradanski list* i *Politika*, te nedeljne – *NIN* i *Vreme*, pri čemu je prvi list praćen redovno, dok je drugi analiziran povremeno. Pošto je u ovim novinama uočen veći broj anglicizama u vezi sa modom i sportom, bilo je uputno uključiti u analizu i neki čisto modni, odnosno čisto sportski list, te je tokom 2008. i 2009. godine izvršena analiza nekoliko izdanja mesečnog modnog časopisa *Gloria In* i dnevног lista *Sportski žurnal*. Prilikom formiranja korpusa beleženi su svi uočeni anglicizmi, među kojima ima i onih koji nisu stupili u sinonimne odnose sa srpskom leksikom. Takvi anglicizmi najčešće imaju terminološko obeležje i popunjavaju leksičke praznine u srpskom jeziku. Bez obzira na činjenicu što se u trenutku analize ne mogu smatrati sinonimima u srpskom jeziku i što imaju šanse da u srpskom jeziku ostanu kao pozajmljenice ili čak da ih domaća reč potisne iz upotrebe, oni su ipak sastavni deo korpusa na temelju prepostavke da, tokom upotrebe u medijskom, publicističkom i književnom jeziku, oni mogu i naknadno stupiti u sinonimne odnose sa domaćim i odomaćenim rečima u srpskom jeziku na osnovu novog značenja ili nijanse dodata pod uticajem engleskog jezika ili nezavisno od njega.

Budući da se ova analiza delimično temelji i na publicističkom jeziku, pored novinskih tekstova analizirana je i monografija *Fizička aktivnost devojčica i dečaka predškolskog uzrasta* (Bala 2006), koja čini sastavni deo

pokrajinskog projekta Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja „Antropološki status i fizička aktivnost stanovništva Vojvodine“.

1.4. Kratak pregled relevantne literature

Sudeći po obilju literature koja se bavi sinonimijom moglo bi se zaključiti da se radi o jednoj od najviše proučavanih semantičkih kategorija. Iako se najveći broj tih analiza bavi leksičkom sinonimijom, izvestan broj autora smatra da u sinonimni odnos mogu stupiti i gramatičke jedinice. Po-ređene postavke u vezi sa sinonimijom daju i rečnici sinonima, mada se sinonimija u rečnicima, po pravilu, zasniva na blažim kriterijumima sinonimnosti od onih koji su dati u semantičkim teorijama. U sledeća tri odeljka biće uopšteno izloženi stavovi u vezi sa leksičkom i gramatičkom sinonimijom, kao i tumačenjem sinonimije u rečnicima, dok će konkretni zaključci u vezi sa sinonimijom biti ponuđeni u drugom poglavlju.

1.4.1. Leksička sinonimija u literaturi

Polazeći od uobičajenog tumačenja da su sinonimi reči različitog oblika a istog značenja koje su međusobno zamenljive, većina autora smatra da je istovetnost značenja vrlo strog kriterijum kad se radi o prirodnim jezicima. Prema tome, moglo bi se tvrditi da se pravi sinonimi razlikuju u određenom segmentu značenja, koji se razlikuje od autora do autora, usled čega u literaturi postoje različita tumačenja sinonimije.

Pristalice komponentne analize polaze od stava da su sinonimi leksičke jedinice sa istim referentnim značenjem, koje imaju ista dijagnostička obeležja višeg ranga, te da se razlikuju po jednom obeležju ili više njih koji se nalaze na nižem stupnju hijerarhijske lestvice (Nida 1975a; Nida 1975b). Različita obeležja sinonima nastaju kao posledica geografske i/ili jezičke varijante, registra, emotivnih komponenata značenja i sl. Međutim, ovakav pristup pokazuje izvesnu manjkavost pošto ne objašnjava jedinice koje stupaju u sinonimni odnos samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu. Polazeći od izvesnih manjkavosti komponentne analize koja se svodi na ukupnost leksičkog i gramatičkog značenja, postavljena je teorija semantičkih primitiva (Apresjan 2000: 216–217) koji čine metajezik semantičkog opisa utemeljen na univerzalnoj konceptualizaciji stvarnosti,

kojim bi se mogao opisati semantički materijal u bilo kom jeziku. Pri tome se polazi od pretpostavke da svaki prirodni jezik sadrži veliki broj leksičkih značenja koja moraju biti izražena nezavisno od komunikativnih namera govornika. Međutim, ni ovaj pristup ne može u celosti objasniti sinonime budući da se temelji samo na određenim semantičkim komponentama koje nisu zavisne od konteksta. U svetu kontekstualno uslovljene sinonimije, značenje čine i enciklopedijske, stilske, morfološke i druge informacije koje dodatno diferenciraju sinonime.

Izvestan broj autora tumači sinonimiju kao kognitivnu kategoriju, tj. kao implikaciju istinosnih uslova, podrazumevajući pod tim istovetnost smisla dve leksičke jedinice usled čega su one međusobno zamenljive u određenim kontekstima. Identičnost smisla odnosi se na deskriptivno značenje, pri čemu izvesne razlike mogu postojati u domenu perifernog asocijativnog značenja (Cruse 1986: 88; Lyons 1995: 61; Prćić 1999: 16). Suštinski sličan pristup predstavlja metaleksičko tumačenje sinonimije, koje zastupa i Murphy (2003: 25, 60), a koje se temelji na sadejstvu lingvističkih i nelingvističkih znanja, tj. poznavanju leksikona, gramatike i pojmoveva, kao i njihove međusobne povezanosti, što je uslovljeno određenim kontekstom. Stoga se sinonimija definiše pomoću kontrastnih odnosa koji postoje između članova niza čija su sva kontekstualno značajna svojstva ista, osim jednog (2003: 44). Kontekstualno definisana sinonimija podrazumeva dinamički proces, u kome se sinonimski nizovi mogu širiti, smanjivati ili čak i nestajati u zavisnosti od jezičkih i vanjezičkih faktora podjednako (Tafra 2005: 218).

Shvatanje da se sinonimni odnos zasniva na postojanju izvesnih razlika između sinonima, čiji stepen može biti manji ili veći, poslužilo je kao osnov za tumačenje sinonimije kao skalarne kategorije. S jedne strane, postoji osnovna podela na apsolutnu i delimičnu sinonimiju (Gortan-Premk 2004: 142; Šipka 1998: 45), a, sa druge, to su apsolutna, deskriptivna i približna sinonimija (Cruse 2004: 142; Lyons 1995: 60), potpuna sinonimija, približna sinonimija i nesinonimija (Shiyab 2007), te apsolutna, potpuna, deskriptivna i približna (Prćić 1997: 99). Pri tome većina autora smatra da je apsolutna sinonimija krajnje retka pojava u prirodnim jezicima, te da je prava sinonimija u domenu propozicionalne, odnosno deskriptivne sinonimije, dok približnu sinonimiju povezuju sa tumačenjima sinonima u rečnicima. Stoga su apsolutna sinonimija i nesinonimija samo referentne tačke na početku i kraju skale, dok se prava sinonimija svodi na deskriptivnu si-

nonimiju koja se zastupa u semantičkim teorijama i približnu sinonimiju na osnovu koje se sastavljaju rečnici sinonima.

Izvestan broj autora (Ci 1987: 316; Dragićević 2007: 253; Geeraerts 2010: 84; Tafra 1982: 299) posmatra sinonimiju kao pojavu koja je zavisna od polisemije, pri čemu u sinonimni odnos ne stupaju reči već jedno ili više značenja reči. Opravdanost ovog pristupa potvrđuje činjenica da reči mogu imati više značenja, koja nezavisno stupaju u sinonimne odnose sa značenjima drugih reči u određenom kontekstu. Reči se, nadalje, mogu neograničeno diferencirati jedna od druge u kreativnoj upotrebi jezika, što neki autori samo konstatuju kao mogući izvor sinonimije (Šipka 1998: 45), drugi smatraju da je to beskonačan izvor sinonimnih varijacija (Dragićević 2007: 253), dok se, po trećima, takav odnos terminološki diferencira od sinonimije u aktivnoj jezičkoj upotrebi (Petrović 2005: 129). U zavisnosti od broja značenja reči koja stupaju u sinonimni odnos, u literaturi postoji podela na totalnu i parcijalnu sinonimiju (Šipka 1998: 45; Dragićević 2007: 257). Prva se uspostavlja na planu celokupne polisemne strukture reči, a druga samo između pojedinih značenja. Budući da je sinonimija na nivou ukupnog značenja reči retka, u najvećem broju izvora u literaturi sinonimija se ipak posmatra kao odnos između pojedinih značenja.

Razvoj korpusne lingvistike doprinosi teoriji sinonimije na više načina. Dostupnost ogromnog broja primera i mogućnost njihovog upoređivanja omogućuje dublje sagledavanje semantičkih obeležja reči, odnosno njihovih diferencijalnih obeležja na osnovu kojih stupaju u sinonimne odnose sa drugim rečima istog značenja. Nova saznanja ukazuju na neophodnost kontinuirane teorijske i leksikografske dorade (Atkins i Levin 2005: 84). Postojanje elektronskih baza podataka o jeziku podstaklo je interesovanje za programski uređeno pretraživanje sinonima unutar određenog jezika, kao i mašinsko prevođenje tekstova sa jednog jezika na drugi, što bi omogućilo izbor pravog sinonima na osnovu posebnih zahteva konteksta (DiMarco, Hirst i Stede 1993; DiMarco i Hirst 1995; Edmonds i Hirst 2002).

U svetu činjenice da se u literaturi posebno naglašava leksičko pozajmljivanje kao izvor sinonimije, valja napomenuti da postoje i istraživanja ove semantičke kategorije iz ugla jezičkih kontakata. Na osnovu analize pozajmljenica u engleskom jeziku, Baugh (1978: 179–180, prema: Gotštajn 1986: 47) zaključuje da, zahvaljujući smislu za ekonomičnost, jedna od potpuno ekvivalentnih reči, od kojih je jedna pozajmljena a druga domaća, vremenom potisne drugu iz upotrebe ili se semantički diferencira od

nje. Kao primer, autor navodi englesku reč *calf* (TELE) i pozajmljenicu iz francuskog jezika *veal* (TELETINA), gde je pozajmljena reč suzila značenje u engleskom jeziku pošto se odnosi samo na meso domaće životinje, budući da su Englezi pozajmili samo drugo značenje francuske reči koje označava teleće meso a ne i značenje žive životinje, usled čega se te dve reči ne mogu smatrati sinonimima. Prema drugom autoru (Nida 1975b: 141) odnos između pozajmljenica i domaćih reči tumači se i kao absolutna sinonimija, pod uslovom da se zanemari razlika u frekvenciji upotrebe. Analiza sinonimije nastale putem englesko-srpskih jezičkih kontakata (Prćić 2005) ukazuje na složenost sinonimnog odnosa između pozajmljenica i domaćih reči koje se ne razlikuju samo po frekvenciji upotrebe, već i po nizu drugih obeležja kao što su dodatne implikacije, kolokacione restrikcije, terminološka i stilска obeležja. Suštinski posmatrano, pozajmljenice koje vremenom postanu odomaćene ponašaju se kao ravноправне jedinice određenog jezika koje slobodno stupaju u međuodnose sa ostalim rečima, pri čemu imaju iste izglede da steknu specifična diferencijalna obeležja kao i domaće i odomaćene leksičke jedinice, na osnovu kojih stupaju u sinonimne odnose sa njima.

1.4.2. Gramatička sinonimija u literaturi

Sinonimija u kojoj je težište na fraznim i sintagmatskim konstrukcijama (Laškova 1983; Mršević 1983), kolokacijama (Gotšajn 1986) i rečenicama (Browne 1983; Katz i Martin 1967; Leech 1981; Lj. Mihailović 1983; Subotić 1983) u literaturi se uglavnom javlja pod nazivom ‘sintaksička sinonimija’. Uopšteno govoreći, ovakva sinonimija semantički je uslovljena odnosima u dubinskoj strukturi – tj. postojanjem nekoliko površinskih realizacija jednog dubinskog modela, pri čemu su sačuvani uslovi distribucije dotičnih površinskih struktura – istovetnost ili sličnost leksike, sintaksičke veze i funkcije. Međutim, da bi se odredile granice sintaksičke sinonimije, pored teorijskog modela sintaksičke strukture, potrebno je zauzeti stav u vezi sa rečeničkim oblikom i rečeničkim značenjem, jezičkim funkcijama, relevantnošću broja i vrste sintaksičkih i leksičkih elemenata, vrstama sintaksičke transformacije i varijantama jezičkih funkcija, što najčešće dopunjuje određeni kontekst (Lj. Mihailović 1983: 42). Bez obzira na to što ovakva vrsta sinonimije zahvata sintaksičku ravan, ona se najčešće realizuje samo u određenom kontekstu ili su sintaksičke varijacije uslovljene leksičkim faktorima, što neminovno vodi ka zaključku da je sinonimija suštinski

leksička kategorija koju, pored leksičkih diferencijalnih obeležja, određuju i gramatička.

1.4.3. Sinonimija u rečnicima

Uopšteno govoreći, tumačenje sinonimije u rečnicima temelji se na blažim kriterijumima za određivanje sinonimije od onih koji se navode u semantičkim teorijama. Potvrdu toga daju čak i semantičari koji zastupaju mišljenje da sinonimija predstavlja deskriptivnu kategoriju, pri čemu se jasno ograđuju od sinonimije u rečnicima, koju nazivaju približnom sinonimijom. Suština teorijskog pristupa u rečnicima ogleda se u tome da se sinonimi razlikuju, ne samo po perifernim semantičkim obeležjima, već i po manjem broju denotativnih. Stoga se u rečnicima, pored sinonima, navode i srodne reči kao što su hiponimi i hiperonimi³. Pored toga, valja naglasiti da gotovo nijedan rečnik ne sadrži samo sinonime, već se u njima nalaze i antonimi. Diferencijalna obeležja najčešće su oskudno definisana, pri čemu su najzastupljenija geografska i stilска obeležja koja se navode bez primera upotrebe. U nekim rečnicima sinonimi i hiponimi predstavljaju sredstvo leksikografskog opisa sinonima. Valja istaći da se, pored toga, rečnici razlikuju i po organizaciji sinonimnih jedinica. U tezaurusima poput *Roget's International Thesaurus* (1958) polazi se od konceptualnog okvira po kome se grupišu leksičke odrednice, dok se kod običnih rečnika, kao što je *Webster's New Dictionary of Synonyms* (1984), odrednice sa svojim sinonimima navode alfabetskim redosledom. Dakle, prema organizaciji odrednica, postoje tezaurusi i rečnici sinonima, a u zavisnosti od toga da li se u rečniku navode razlike u značenjima sinonima, prema podeli Petrović (2005: 69), rečnici se uopšteno mogu podeliti na razlikovne (*Webster's New Dictionary of Synonyms*, 1984) i kumulativne (*Collins Internet-linked Dictionary of Synonyms Antonyms*, 2005). Razlikovni rečnici sadrže definicije diferencijalnih obeležja sinonima, a kumulativni sadrže odrednice i sinonimski niz kome pripadaju, ali ne tumače razlike u značenju sinonima. Međutim, dok je podela na tezauruse i rečnike jasna, rečnici sinonima retko se mogu svrstati u kategoriju razlikovnih i kumulativnih, budući da se kod većine prepliću obeležja obe kategorije (up. Ćosić i dr. 2008). Bez obzira na model

---

³ Termin preuzet od Prćića (1997: 95), a izvorno prema engleskom terminu *hyponym* (Murphy 2003: 10), koji se u engleskom češće javlja pod nazivom *superordinate* (NADREĐENA LEKSEMA) (up. Lyons 1977: 291; Cruse 1986: 89; Atkins i Rundell 2008: 132).

leksikografske kodifikacije, izvesno je da rečnici, izuzev onih velikih, daju malo podataka o pravim vezama između reči i sinonima koji se upotrebljavaju u njihovoj definiciji, kao i između samih sinonima (Palmer 1981: 91).

1.5. Organizacija daljeg izlaganja

Ovaj rad se sastoji od šest poglavlja. Pored 1. *Uvodnih razmatranja*, to su: 2. *Teorijski aspekti sinonimije*, 3. *Tipologizacija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku*, 4. *Analiza korpusa*, 5. *Leksikografska kodifikacija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku*, 6. *Završna razmatranja*. Na kraju rada, posle *Literature*, predstavljen je uzorak korpusa.

Drugo poglavlje, koje se sastoji od tri odeljka, bavi se teorijskim i praktičnim poimanjem sinonimije. Prvi odeljak nudi analizu sinonimije u literaturi na engleskom, srpskom i drugim slovenskim jezicima. U drugom je ponuđena sveobuhvatna definicija leksičke i gramatičke sinonimije, nakon čega su analizirani izvori sinonimije. Treći nudi uporednu analizu rečnika sinonima u engleskom, srpskom i drugim slovenskim jezicima.

Treće poglavlje posvećeno je tipologiji sinonima u opštem i terminološkom leksikonu, kao i tipologiji sinonima nastalih kao posledica englesko-srpskih jezičkih kontakata. Na osnovu postojećih tipologija sinonima, te u skladu sa preliminarnom analizom korpusa, izvršena je tipologizacija anglicizama kao sinonima u književnim i novinskim tekstovima na srpskom jeziku, koja predstavlja metodološki okvir za analizu korpusa.

Četvrto poglavlje bavi se morfosintaksičkom, semantičko-pragmatičkom i stilističkom analizom korpusa, nakon koje je predstavljen postupak analize primera iz korpusa u skladu sa tipološkim kategorijama definisanim u trećem poglavlju. Potom sledi sama analiza anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, koja je podeljena na dva odeljka. Prvi se bavi analizom književnih tekstova, a drugi analizom novinskih.

U petom poglavlju predložen je model leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, čiji jedan deo (rečničke odrednice na slovo 'B') čini sastavni deo ovog rada.

Šesto poglavlje predstavlja rekapitulaciju teorijskog pristupa sinonimiji koja je, u suštini, leksička kategorija, dok gramatička sinonimija postoji samo između rečenica koje imaju istovetno značenje u dubinskoj strukturi, a realizuju se kao sinonimi samo u određenom kontekstu. Analiza angliciza-

ma kao sinonima u srpskom jeziku u ovom radu bila je dovoljna za predlog modela njihove leksikografske kodifikacije, dok je za konačan rečnik sinonima potreban obuhvatniji korpus anglicizama u aktivnoj upotrebi, koji bi obuhvatio i govorni jezik, kao i celovitiji korpus anglicizama u kreativnoj upotrebi, posebno u novijim književnim tekstovima na srpskom jeziku, što daje smernice daljem istraživanju u predmetnoj oblasti.

Na kraju rada navedena je citirana literatura, kao i književni izvori koji su korišćeni za formiranje korpusa, nakon čega je prikazan uzorak korpusa. Uzorak korpusa književnih tekstova sadrži anglicizme u romanu *Sentimentalna povest Britanskog carstva* Borislava Pekića, dok uzorak korpusa novinskih tekstova sadrži anglicizme na slovo ‘B’, na osnovu kojih je sačinjen deo rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, predstavljen u trećem poglavlju.

2. TEORIJSKI ASPEKTI SINONIMIJE

Ovo poglavlje podeljeno je na tri odeljka. Prva dva se bave pristupima i stavovima u dosadašnjim izučavanjima sinonimije u lingvističkoj nauci (2.1), na osnovu čega će biti ponuđena sveobuhvatna definicija sinonimije (2.2). Treći odeljak (2.3) bavi se sinonimijom u leksikografiji.

2.1. Sinonimija u literaturi u engleskom, srpskom i drugim slovenskim jezicima

Cilj pregleda literature u ovom odeljku je prikaz pristupa i stavova u dosadašnjim izučavanjima sinonimije u lingvističkoj nauci, dok će konkretni zaključci u vezi sa pojmovima usko povezanim sa problemom sinonimnosti biti navedeni u Odeljku 2.2. koji se konkretno bavi definisanjem pojma sinonimije.

Uopšteno govoreći, pristup predmetu sinonimije u celokupnom dosadašnjem izučavanju pretežno je sinhron, ponekad sa uzgrednim osrvtom na dijahrone promene u značenju i upotrebi sinonima, što se može opravdati konačnim ciljem da se formira što potpuniji korpus aktivno korišćenih jezičkih jedinica, čija bi leksikografska kodifikacija bila u funkciji što uspešnijeg usvajanja vokabulara određenog jezika i mašinskog prevodenja teksta. Iako postoji, manje-više, ujednačen stav da sinonimija nije odnos potpune jednakosti značenja dve jedinice, u literaturi ne postoji opšteprihvaćena definicija ove semantičke kategorije. Mišljenja se razilaze u vezi sa vrstom i stepenom razlika jedinica koje stupaju u sinonimni odnos. Sinonimija u literaturi uglavnom se posmatra kao leksička kategorija, pri čemu se čak i neke analize gramatičke sinonimije na primeru kolokacija i sintagma mogu protumačiti kao leksička sinonimija, pre nego gramatička. Pitanje leksičke sinonimije svodi se na utvrđivanje stepena istovetnosti, odnosno sličnosti značenja dveju ili više sinonimnih jedinica, pri čemu se sličnost značenja uglavnom povezuje sa tumačenjem sinonimije u rečnicima, iako ni sam pojam sličnosti nije sasvim precizno određen. Pri tome, najveći broj

istraživanja bavi se sinonimijom unutar određenog jezika, dok se sinonimijom na međujezičkom nivou uglavnom bave istraživači čiji je konačni cilj mašinsko prevođenje teksta. Iako gotovo svi autori polaze od idealnog uslova sinonimije, tj. istovetnosti značenja i istih upotrebnih vrednosti sinonima, većina dolazi do logičnog zaključka da takvi odnosi nisu održivi u prirodnom jeziku, te da se sinonimija ipak mora posmatrati kao odnos koji podrazumeva i izvestan broj različitih obeležja, usled čega sinonimi nisu zamenljivi u svakom kontekstu već samo u nekima od njih. Takođe se može zapaziti da se tumačenje u rečnicima temelji na blažim uslovima za određivanje sinonimije, usled čega sinonimija nije jasno odeljena od hiponimije.

Dalje izlaganje u ovom odeljku biće podeljeno na dva dela, tj. na pregled literature o leksičkoj sinonimiji i pregled literature o gramatičkoj sinonimiji. Odeljci će biti složeni prema jeziku u okviru koga se tumači sinonimija, pri čemu je redosled navođenja određen godinom izdanja.

2.1.1. Leksička sinonimija

U izvorima koji su spomenuti u tekstu koji sledi preovlađuje stav da je postojanje određenih razlika uslov postojanja sinonimije u prirodnom jeziku. Čak i ako se prepostavi mogućnost postojanja dva različita oblika sa istovetnim semantičkim sadržajem i upotrebom, oni se obično zadržavaju u jeziku kratko vreme dok jedan od njih ne bude potisnut iz upotrebe ili se semantički ne diferencira od drugog. Dok u vezi sa ovom idealnom kategorijom sinonima u literaturi postoji ujednačen stav, mišljenja u vezi sa brojem, vrstom i stepenom nepoklapanja diferencijalnih obeležja sinonima u velikoj meri se razlikuju od autora do autora. Mišljenja se takođe razilaze u vezi sa kriterijumima za određivanje sinonimnosti, iako se uopšteno može zaključiti da su to istovetnost značenja, smisla i gramatičke vrste reči, koja omogućuju zamenljivost sinonima u određenim kontekstima.

2.1.1.1. Leksička sinonimija u engleskom jeziku

U sledećem izlaganju biće izložene teorije sinonimije u engleskom jeziku, koje zastupaju Ullman (1962), Zgusta (1971), Lehrer (1974), Nida (1975a; 1975b), Lyons (1977; 1995), Leech (1981), Palmer (1981), Cruse (1986; 2004), Sparck Jones (1986), Ci (1987), Lipka (1992), Edmonds i Hirst (2002), Murphy (2003), Atkins i Rundell (2008) i Geeraerts (2010). Budući da se u literaturi ne navode uvek diferencijalna obeležja sinonima

koji se navode kao primeri, ona su preuzeta iz rečnika *Webster's New Dictionary of Synonyms* (1984).

U najstarijem izvoru u literaturi (Ullmann 1962), sinonimija ne podrazumeva uslov zamenljivosti sinonima u svakom kontekstu „bez i najmanje promene u objektivnom značenju, osećajnom tonu (eng. *emotive overtones*) ili evokativnoj vrednosti“⁴ (1962: 142), pošto je takav odnos ostvariv samo u stručnim registrima. Iz citiranog stava jasno se može zaključiti da autor podrazumeva postojanje izvesne razlike u nijansama značenja, posebno u njegovim ekspresivnim komponentama. Tokom razvoja engleskog jezika sinonimi nastaju iz više razloga. Na prvom mestu autor navodi leksičko pozajmljivanje, zatim značaj određenih problema u nekom društvu, koji je propraćen stvaranjem više različitih naziva za isti pojam, naročito metaforičkim putem i, na kraju, pomeranje značenja neke reči, koje dovodi do promene značenja njenih sinonimnih leksema. Iako bi se moglo smatrati da su pozajmljenice i domaće reči absolutni sinonimi, one to ipak nisu pošto se tokom upotrebe diferenciraju, najčešće po stilskom obeležju. Drugi izvor sinonimije predstavljaju društvena i civilizacijska pitanja koja imaju ključnu ulogu u određenom periodu. Tako u engleskom slengu postoji veliki broj sinonima koji označavaju krađu, varanje i pijanstvo. Treći izvor sinonimije je diferenciranje značenja grupe sinonima, koje nastaje kao posledica promene značenja jednog od njih. Primer takvog diferenciranja predstavlja engleski glagol *cram* (BUBATI, NAKLJUKATI, NAPUNITI, PRETRPATI) koji je tokom upotrebe proširio značenje na *deceive* (OBMANUTI), pri čemu je njegov sinonim *oversee* (NADGLEDATI) pretrpeo sličnu izmenu. U daljem izlaganju on posebno naglašava značaj sinonimâ kao stilskog sredstva, pošto omogućuju život izlaganja kao i stilski motivisane kombinacije sinonima u kojima dolazi do izražaja kontrast njihovih distinkтивnih značenja i osećajnih tonova. Sinonimni odnos može se utvrditi na tri načina: (1) zamenom sinonima u nekim kontekstima (*broad* (ŠIROK) prema *wide* (ŠIROK)); (2) utvrđivanjem reči sa suprotnim značenjem – glagol *accept* (PRIHVATITI) stoji u kontrastnom odnosu prema *decline* (ODBITI, ODBACITI) i *reject* (ODBITI), što znači da se radi o sinonimima; i (3) upoređivanjem sinonima u sinonimskom nizu gde se uočavaju njihova diferencijalna obeležja.

Polazeći od pretpostavke da su sinonimi reči koje se mogu razlikovati po jednoj od tri osnovne komponente značenja, tj. designaciji, kono-

---

⁴ Prevod preuzet od Gotštajn (1986: 13).

taciji i upotrebi, Zgusta (1971: 89–100) ih tumači u širem smislu reči kao približne sinonime (eng. *near-synonyms*). Iako smatra da su absolutni sinonimi retki, navodi nekoliko primera koji potvrđuju njihovo postojanje u nekim jezicima, poput engleskih imenica *caecitis* (ZAPALJENJE SLEPOG CREVA) i *typhilitis* (ZAPALJENJE SLEPOG CREVA), koje se jedino razlikuju po svojoj etimologiji – prva je pozajmljena u engleski jezik iz latinskog, a druga iz grčkog. U zavisnosti od komponente značenja po kojoj se dve ili više reči razlikuju, približni sinonimi se dele na tri grupe. U prvu spadaju oni koji imaju istu designaciju i konotaciju a različitu upotrebu, poput *stipend* (PLATA (SVEŠTENIKA I UČITELJA)) prema *salary* (PLATA). Druga grupa obuhvata reči koje se razlikuju po konotaciji, pod kojom se podrazumevaju praktično sve vrste stilskih razlika, kao i pripadnost različitim specijalizovanim jezicima. Ilustrovano primerom, to je *prostitute* (PROSTITUTKA), neutralna reč bez konotacije koja se upotrebljava u obrazovanim krugovima društva, prema *loose woman* (ŽENA SLOBODNOG PONAŠANJA), reč bez konotacije koja se upotrebljava u neformalnom jeziku, *harlot* (BLUDNICA), knjiška reč, kao i *whore*, *tart*, *drab*, *bitch*, *bag*, koje imaju različitu ekspresivnu vrednost ili pripadaju slengu. U ovu grupu sinonima spadaju i parovi reči od kojih je jedna stranog porekla dok je druga domaća, pri čemu je jedna formalna dok druga nije. Treća grupa obuhvata reči koje se razlikuju po dodatnom karakterističnom obeležju, kao, na primer, *forest* (ŠUMA), izvorno pozajmljenica iz francuskog jezika, prema domaćoj engleskoj reči *woods* (ŠUMA), koje se u ovom značenju razlikuju samo po tome što se prva prostire na većoj površini od druge. Kao posledica različite designacije, u nekim kontekstima mogu biti zamenljive čak i dve reči od kojih je jedna hiperonim a druga hiponim, što se ovde ilustruje primerima iz francuskog jezika: *voiture* (VOZILO) i *automobile* (AUTOMOBIL). Iako je prva reč opšta, tj. odnosi se na bilo kakvo vozilo, dok je druga specifična pošto označava samo vozilo na motorni pogon, one jesu sinonimi, pošto *voiture* ima i drugo značenje, tj. ‘automobil, motorno vozilo’. Različita designacija povezana je i sa polisemijom koja ima za posledicu višestruke približne sinonime u zavisnosti od broja smislova. Ovaj slučaj autor razgraničava i terminološki, te predlaže da se sinonimi u koje ulaze pojedinačni smislovi više značne reči imenuju kao delimični sinonimi, odnosno delimični približni sinonimi. Uprkos tome što su ove grupe sinonima jasno odeljene jedna od druge, autor (1971: 98) zaključuje da je ponekad teško utvrditi da li se uočene razlike nalaze u domenu designacije ili upotrebe.

Prema tumačenju koje zastupa Lehrer (1974: 23) takođe se prepostavlja postojanje izvesnih razlika između sinonima. „Ako se insistira na tome da sinonimi moraju biti potpuno ekvivalentni, onda neće ni biti sinonima, ali će nam ostati mnogo jedinica koje imaju vrlo slična značenja i koje su delimično zamenljive.“⁵ Autorka, nadalje, smatra da bi sinonimi bile i polisemne lekseme, pod uslovom da se posmatra samo jedno značenje, poput *bachelor* (NEŽENJA) prema *unmarried man* (NEOŽENJEN ČOVEK), pri čemu bi bilo zanemareno značenje akademске titule *bachelor of arts* (DIPLOMIRANI STUDENT IZ OBLASTI DRUŠTVENIH I HUMANISTIČKIH NAUKA). Pored toga, razlike su moguće i u emotivnim komponentama kao što su nijansa, ton i stav, npr. *thin* (MRŠAV) prema *slim* (KRHAK, SUVONJAV) i *skinny* (KOST I KOŽA).

Posmatrajući sinonimiju sa stanovišta komponentne analize, Nida (1975a: 104; 1975b: 30–31) je tumači kao odnos preklapanja značenja leksičkih jedinica, pri čemu stepen preklapanja određuje stepen njihove sinonimnosti. Značenja koja se preklapaju imaju zajedničke dijagnostičke komponente istog hijerarhijskog nivoa. Srodnna značenja mogu imati referente sa istim obeležjima, pri čemu su razlike moguće u perifernim komponentama kao što su: (1) emotivno obeležje (*father* (OTAC) prema *daddy* (TATA)), (2) dijalekat (*bag* (TORBA), *sack* (VREĆA), *poke* (VREĆICA U ŠKOTSKOJ)), (3) stepen (*big* (VELIKI), *mammoth* (MAMUTSKI)) i (4) fokus (pojedinac kao član grupe *every man* (SVAKI ČOVEK), cela grupa *each man* (SVAKI ČOVEK) i *all the men* (SVI LJUDI)). Pored preklapanja značenja, autor navodi još tri semantička odnosa srodnih značenja, od kojih su, sa stanovišta sinonimije, značajna značenja koja se dodiruju (eng. *contiguous meanings*) na osnovu kojih se sastavljaju tezaurusi. Značenja ovih odrednica maksimalno su slična, ali se istovremeno značajno razlikuju bar u jednoj ključnoj komponenti, kao, na primer, *chair*, *bench*, *stool*, *hassock*. Zajedničke komponente sve četiri lekseme jesu da se radi o predmetima koji su brojivi, odnosno artefaktima, tj. delu nameštaja na kome se sedi. Međutim, *chair* je stolica sa naslonom, *stool* bez naslona, *bench* je klupa, a *hassock* jastučić za oslanjanje kolena ili nogu, pri čemu se razlikuju po tome koliko osoba može da sedi na njima – jedna osoba (*chair*, *stool*, *hassock*) prema više osoba (*bench*), da li imaju naslon (*chair*, *bench*) ili ne (*hassock*, *stool*), da li imaju noge (*chair*, *bench*, *stool*) ili ne (*hassock*). Dok se u kontekstu semantičkih odnosa stepen sinonimnosti tumači kao stepen preklapanja značenja, u kontekstu semantičke

---

⁵ Prevod preuzet od Gotštajn (1986: 13).

strukture on je određen stepenom identičnosti kontekstâ u kojima se javlja-ju sinonimne jedinice (1975b: 140–141). U vezi sa stepenom sinonimnosti, autor prihvata tumačenje deskriptivne lingvistike da absolutni sinonimi ne postoje, te da najpribližniju kategoriju takvih sinonima čine domaće i pozajmljene reči u istom jeziku, iako i između njih postoji razlika u upotrebi.

Lyons (1977: 202) tumači sinonimiju kao kognitivnu kategoriju, pri čemu ističe međuzamenljivost kao kriterijum za određivanje sinonimije: „... dva ili više izraza imaju isti smisao (tj. sinonimni su) u izvesnom broju iskaza ako su, i samo ako su, zamenljivi u tim iskazima, a da to ne utiče na njihovo deskriptivno značenje“. Razlike između sinonima posledica su nedeskriptivnog, tj. asocijativnog značenja (konotativnog, emotivnog, ekspresivnog, socijalnog, evaluativnog i afektivnog). Autor posebno ističe ekspresivnu dimenziju značenja, koja se dovodi u vezu sa neograničenom kreativnošću pojedinca, usled čega je to više pitanje stilistike nego semantičke (1977: 107). Sličan stav prema sinonimiji Lyons zauzima i u kasnijem istraživanju (1995: 61–65), gde sinonimiju tumači kao kognitivnu kategoriju koju objašnjava implikacijom istinosnih uslova. Međutim, u ovom izvoru, kognitivnu sinonimiju autor naziva deskriptivnom sinonimijom koja podrazumeva tri stepena sinonimnog odnosa: absolutnu sinonimiju, delimičnu i približnu sinonimiju. Za određivanje stepena sinonimnosti postavljaju se tri kriterijuma, tj. da su sva značenja sinonima identična, da su izrazi sinonimni u svakom kontekstu i da su semantički ekvivalentni. Apsolutna sinonimija, koja je izuzetno retka, podrazumeva ispunjenost sva tri uslova, delimična se temelji na identičnosti značenja, dok bi približna označavala jedinice sa, manje-više, sličnim značenjima, koje se obično smatraju sinonimima u rečnicima (1995: 61). Iz autorovog stava jasno proizlazi da je absolutna sinonimija retka, ako uopšte postoji, te da je realni opseg sinonimije u domenu delimičnih sinonima koji zadovoljavaju samo prvi uslov, tj. imaju isto značenje (*big* prema *large* (VELIKI), koje se razlikuju po kolokacionom rasponu).

Bez obzira na to što se ne bavi konkretno leksičkom sinonimijom, Leech (1981: 23) daje analizu vrsta značenja koje predstavljaju osnov za stupanje leksičkih jedinica u sinonimni odnos. Polazeći od prepostavke da se značenje ne može ispitivati samo kao pitanje zasnovano na istinitosti i nezavisno od komunikativne namene kojoj jezik služi, on smatra da ono obuhvata ne samo denotativna obeležja već i asocijativna (konotativno, socijalno, reflektovano (eng. *reflected*), afektivno i kolokaciono) i tematsko.

Konotativno značenje predstavlja komunikativnu vrednost izraza koju određuje pojam na koji se odnosi, poput *woman* (ŽENA) koja može imati dodatna obeležja: 'blaga', 'plačljiva', 'kukavica', 'iracionalna', 'emotivna' i sl. Socijalno značenje, kao značajan izvor sinonima, određuje situacija u kojoj je nastao određeni iskaz. To može biti: dijalekat, vreme, oblast (pravo), društveni status (učtivo, kolokvijalno, sleng), modalnost (zvanični dokument, predavanje, šala) i pojedinac (Dikensov stil). Afektivno značenje predstavlja odraz ličnih osećanja komunikatora i njegovog odnosa prema slušaocu ili, pak, stava u odnosu na ono o čemu se govori, kao, na primer, naredba *lower your voice* (GOVORI TIŠE) prema *belt up* (UMUKNI). Reflektovano značenje nastaje kod višezačnih reči, pri čemu jedan smisao utiče na našu reakciju na drugi. Ilustrovano primerom, *The Comforter* (UTEŠITELJ) i *The Holy Ghost* (SVETI DUH) odnose se na treću osobu Svetog trojstva, pri čemu prvi izraz izaziva osećaj topline i utehe, a drugi strah, što je posledica značenja reči *comforter* i *ghost* u svakodnevnoj upotrebi. Kolokaciono značenje sastoji se od asocijacija koje neka reč stiče zbog drugih reči sa kojima se obično javlja zajedno. Na primer, *handsome* i *pretty* imaju isto osnovno značenje (LEP); međutim, prvi pridjev bliže određuje imenice: *boy* (DEČAK), *car* (AUTOMOBIL), *man* (ČOVEK), a drugi: *flower* (CVET), *girl* (DEVOJKA), *woman* (ŽENA) i sl. Tematsko značenje određuje način na koji komunikator organizuje poruku (redosled, fokus i naglasak). Na primer, *A man is waiting in the hall* (NEKI ČOVEK ČEKA U HOLU) prema *There's a man waiting in the hall* (IMA NEKI ČOVEK ŠTO ČEKA U HOLU). S tim u vezi, autor (1981: 57) ističe da jezik ima najmanje pet funkcija u društvu. To su: (1) informativna (da prenese informaciju); (2) ekspresivna (da izrazi osećanja ili stavove komunikatora); (3) direktivna (da usmeri ponašanje ili stavove drugih ili da utiče na njih); (4) estetska (da stvori umetnički dojam); i (5) fatička (eng. *phatic*) (da održi društvene veze), na primer *How's your family* (KAKO VAM JE PORODICA).

Polazeći od uobičajenog tumačenja da sinonimija označava istovetnost značenja ili simetričnu hiponimiju, Palmer (1981: 88–93) zaključuje da ne postoje dve reči sa potpuno istim značenjem, te da između njih postoji najmanje pet različitih obeležja. U prvom redu, to su dijalekatska obeležja, što ilustruje primerom *autumn* (JESEN) koja se upotrebljava u britanskom engleskom, prema *fall* (JESEN) koja se upotrebljava u američkom. Ovde valja napomenuti da navedeni primer ilustruje obeležje jezičke varijante a ne dijalekatsko obeležje kako tvrdi autor. Na drugom mestu su stilska obeležja, poput *an obnoxious effluvium* (NEUGODNO ISPARAVANJE) prema *an 'orrible*

stink (STRĀŠAN SMRAD), koje imaju zajedničko neutralno značenje *a nasty smell* (NEPRIJATAN MIRIS), pri čemu je prvi izraz šaljiv dok je drugi kolokvijalan. Treća su emotivna i evaluativna ekspresivna obeležja, kao što pokazuje primer *liberal* (LIBERALAN) koji ima pozitivno značenje u Velikoj Britaniji, dok se u Južnoj Africi i nekim političkim krugovima u Americi doživljava kao loša reč. Na četvrtom mestu nalaze se kolokacione restrikcije, poput *rancid butter* (UŽEGAO PUTER) prema *addled eggs* (POKVARENA JAJA). Na petom mestu su reči čija značenja su slična ili se preklapaju, tj. reči koje se obično smatraju sinonimima u rečnicima, poput *mature* (ZREO u smislu stepena fizičkog i mentalnog razvoja neke osobe ili završetka određenog toka, procesa ili perioda ukoliko se odnosi na stvari), *adult* (ODRASTAO), *ripe* (ZREO, obično u vezi sa voćem i povrćem, pri čemu ima dodatnu implikaciju ‘spremno za upotrebu ili uživanje’), *perfect* (SAVRŠEN, pri čemu pored značenja ukupnosti sastavnih elemenata i osobina podrazumeva i njihov odličan kvalitet) i *due* (OBAVEZAN, DOSPEO u vezi sa obavezama ili dugovima koji se ne smeju zanemariti). Postojanje navedenih razlika između sinonima provjerava se zamenom sinonima u kontekstu ili određivanjem reči suprotnog značenja. Tako *deep* (DUBOK) i *profound* (DUBOK), uprkos istom značenju, nisu zamjenljivi u funkciji modifikatora imenica *sympathy* (SAOSEĆANJE) i *water* (VODA), pošto se prvi javlja samo sa *water*, a drugi samo sa *sympathy*. Sličan rezultat dobija se i utvrđivanjem reči suprotnog značenja, koja je za oba prideva *superficial* (POVRŠAN), mada je *deep* najčešće u kontrastnom odnosu prema *shallow* (PLITAK). Autor takođe osporava uobičajeno tumačenje po kome se razlike između sinonima povezuju samo sa konotacijama, budući da konotacije nisu povezane sa značenjem reči već sa opštim ubednjem ili verovanjem nekih ljudi da one imaju određene nijanse značenja, na osnovu čega zaključuje da se takva značenja teško mogu razlučiti od kognitivnog. To ilustruje primerima *pig* (SVINJA) i *woman* (ŽENA), gde prva imenica ima konotativno značenje *dirty* (PRLJAV), a druga *gentle* (BLAG). Autor se takođe bavi i rečima koje stupaju u sinonimni odnos samo u određenom kontekstu i koje nisu sinonimi van njega. Na kraju, ni analitička sintagma *male adult bovine animal* (MUŠKO ODRASLO GOVEĆE) ne može se smatrati sinonimom imenice *bull* (BIK) uprkos istom značenju, pošto skoro niko ne bi sastavio rečenicu *There is a male adult bovine animal in the field* (NA LIVADI JE JEDNO MUŠKO ODRASLO GOVEĆE).

Cruseovo tumačenje sinonimije (1986) kao kognitivne kategorije vrlo je blisko Lyonsovom, čak i u vezi sa kategorijama sinonimnosti u zavisnosti

od stepena ispunjenosti uslova sinonimnog odnosa. Pored sintaksičke identičnosti, sinonimi moraju biti zamenljivi u deklarativnim rečenicama koje imaju iste ekvivalentne istinosne uslove (1986: 88). Budući da sinonimiju posmatra kao identičnost denotativnog značenja i smisla, autor (2004: 155) je naziva propozicionalnom sinonimijom koja je definisana u smislu jake implikacije (eng. *entailment*), pri čemu su centralna semantička obeležja identična a razlike su moguće samo u perifernim komponentama poput: ekspresivnog obeležja, evaluativne procene, selekcionih restrikcija, kolo-kacionih restrikcija, dijalekta, registra i stila. Kategorije sinonimnosti autor utvrđuje na osnovu skale sinonimnosti, na čijem početku se nalazi apsolutna sinonimija u čije postojanje i sam sumnja, te je posmatra samo kao referentnu tačku na skali. U produžetku skale nalazi se propozicionalna sinonimija, koja odgovara Lyonsovoj kategoriji deskriptivne sinonimije, a na kraju približna sinonimija u koju spadaju sinonimne jedinice između kojih postoje manje semantičke razlike, kao što su: (1) stepen (*fog* (MAGLA) prema *mist* (IZMAGLICA)); (2) način vršenja radnje (*amble* (LAGANA ŠETNJA BEZ CILJA) prema *stroll* (ŠETNJA SA CILJEM, obično obilazak znamenitosti ili rekreacija)); (3) razlika u vidu, tj. stanje prema raspoloženju (*calm* (SPOKOJAN) prema *placid* (SPOKOJAN)); i (4) prototipsko središte, tj. fizički prema intelektualno i moralno (*brave* (HRABAR) prema *courageous* (HRABAR)) (2004: 157). Dok je granica između propozicionalne i približne sinonimije jasna, granicu između približne sinonimije i nesinonimije nije lako odrediti, što se može objasniti činjenicom da oni koji govore određeni jezik upotrebljavaju sinonime prema sopstvenoj intuiciji koja često prelazi granice postavljenog standarda. S tim u vezi valja naglasiti da i Cruse posebno ističe stil kao impresivan izvor kognitivnih sinonima, posebno u vezi sa iskustvima od velikog emotivnog značaja za određenu kulturu (1986: 284).

U svetu revolucionarnih dometa programski uređenih leksikografskih baza podataka, Sparck Jones (1986) analizira mogućnost kreiranja elektronskog tezaurusa sačinjenog na osnovu sinonimnih odnosa u koji ne stupaju reči već različite upotrebe tih reči. To konkretno znači da bi dve ili više upotreba sinonima činile jedan red ako su njihovi označitelji međusobno zamenljivi na nekom mestu u određenoj rečenici bez promene značenja, primene (eng. *application*) ili oblika te rečenice, pri čemu bi potpuni sinonimi bile reči čije su sve upotrebe sinonimne (1986: 79). U vezi sa struktrom sinonimne jedinice (npr. *deliberately* (SMIŠLJENO) prema *in cold blood* (HLADNOKRVNO)), autorka smatra da sinonimi ne moraju imati istu sintaksič-

ku strukturu, ali moraju imati istu sintaksičku funkciju u sklopu rečenice kao celine (1986: 109). Dakle, reči koje imaju istu upotrebu činile bi jedan red sinonima, pri čemu je uloga konteksta pre implicitna nego eksplisitna, budući da reči koje se javlja u istom redu moraju imati neki kontekst u kome su sinonimne, iako on ne mora da bude poznat (1986: 122). U vezi sa brojem znakova kojima se predstavljaju određene upotrebe reči, autorka se opredeljuje za model po kome jedna upotreba može da ima samo jedan znak, odnosno da dve ili više upotrebe mogu imati isti znak ako su njihove upotrebe slične (1986: 135). Programski uređeno povezivanje različitih jedinica u grupe, poput onih koje postoje u tezaurusima, vršilo bi se na osnovu znakova koji su im zajednički. Valja istaći da autorka smatra da je sinonimija od fundamentalnog značaja za prirodni jezik u smislu semantičke strukture, što se ne bi moglo reći za antonimiju i hiponimiju. Prema tome, semantička struktura jednog jezika primarno zavisi od sinonimnih odnosa u koje stupaju upotrebe reči u istom redu, a sekundarno od sličnosti ili veza između upotreba reči svrstanih u različite redove, kao i od odnosa između reči, koji zavise od odnosa između njihovih upotreba (1986: 156). Upoređivanjem ovakve konceptualne organizacije odrednica sa Rogetovim tezaurusom autorka zaključuje da je princip sličan, pošto ni u tezaurusu tipična odrednica nije samo skup raznih sinonima i približnih sinonima, već je to skup redova sinonimnih jedinica, odvojenih tačkom i zapetom, koje su najbliže po značenju. U prikazu postupka izrade elektronskog tezaurusa autorka upotrebljava postojeći engleski rečnik *The Oxford English Dictionary*, iako napominje da on neće u celosti zadovoljiti novu namenu, imajući u vidu istorijske i etimološke faktore jezičkog razvoja. Posle dvadeset godina, istom idejom bave se i DiMarco, Hirst i Stede (1993), te DiMarco i Hirst (1995), koji predlažu kreiranje elektronske baze podataka o upotrebnim karakteristikama sinonima na osnovu postojećih rečnika sinonima.

Ci (1987: 330) posmatra sinonimiju kao kategoriju koja je, u izvesnom stepenu, zavisna od polisemije, pri čemu postavlja tri uslova sinonimnog odnosa, tj. da leksema ima samo jedno nepromenjeno značenje, da ima ograničen broj značenja i da broj značenja zavisi od broja konteksta u kojima se leksema javlja. Pri tome, valja naglasiti da je autor pod jednim značenjem (bez obzira na to da li ga je reč menjala tokom vremena) verovatno podrazumevao značenje reči, dok je pod ograničenim brojem značenja podrazumevao različite smislove reči. Međutim, ukoliko bi se sinonimija utvrđivala primenom kriterijuma zamenljivosti sinonima, prvi uslov ne bi

bio zadovoljen pošto je on prepostavka apsolutne sinonimije za koju većina autora tvrdi da je izuzetno retka ili da je nema u prirodnim jezicima. U svetlu toga, autor se opredeljuje za drugi uslov, tj. ograničen broj značenja, koji, suštinski, predstavlja definiciju sinonimije uz pomoć polisemije. U vezi sa trećim uslovom sinonimnosti autor navodi istraživanje Camarazza i Grobera (1976: 187, prema: Ci 1987: 325) koji su analizirali englesku imenicu *line* (LINIJA) u različitim kontekstima. Na osnovu te analize autori su došli do zaključka da imenica *line* ima 26 smislova, u okviru kojih izdvajaju pet prototipskih skupina (eng. *cluster*): (1) sled ili ređanje konstrukata; (2) grupisanje rečenica ili sled reči; (3) ispuna⁶ ili pokrivač neke površine; (4) granica ili meda; i (5) konkretna i stalna oznaka. Na osnovu toga Ci (1987: 330) konstatuje da kontrastna smisaona sinonimija implicira komplementarnu smisaonu sinonimiju, ali ne i obrnuto, što upućuje na zaključak da, u slučaju kada se kontrastna značenja mogu podeliti na izvestan broj komplementarnih značenja, u odnos sinonimije ne ulaze kontrastna značenja već jedno ili više komplementarnih, a samim tim je polisemija u izvesnom stepenu zavisna od sinonimije, tj. od opsteg pojma semantičke ekvivalentnosti.

Analizirajući sinonimiju, Lipka (1992: 142) polazi od Lyonsovog tumačenja kognitivne sinonimije (1968: 428), po kome su dve ili više reči sinonimne ako rečenice koje nastaju zamenom jedne reči drugom imaju isto značenje, tj. da je sinonimija bilateralna implikacija ili ekvivalencija. Rečenice u kojima se vrši zamena sinonimnih reči moraju imati istu sintaksičku strukturu. Međutim, Lipka osporava Lyonsov stav da u odnos sinonimije stupaju leksičke celine (eng. *lexical items*), već da je to odnos između leksičkih jedinica (eng. *lexical units*). To ilustruje primerom imenice *pig* (SVINJA), koja je višeznačna, pri čemu *pig₁* označava životinju, *pig₂* gramzivu osobu, a *pig₃* policajca. Imenica sa istim značenjem *swine* (SVINJA) takođe je višeznačna, pri čemu *swine₁* u arhaičnoj upotrebi označava životinju, a *swine₂* spada u zastareli sleng i označava izuzetno neprijatnu osobu. Posmatrajući pojedina značenja *pig* i *swine* može se zaključiti da se sinonimija uspostavlja između *pig₁* i *swine₁*, kao i između *pig₂* i *swine₂*. Treća imenica, *hog*, može da se odnosi na osobu (PROSTAK) ili na životinju (SVINJA) sa konotativnim obeležjem ‘američki engleski’ ili specifičnim značenjem ‘muška

⁶ Iako ‘ispuna’ kao prevodni ekvivalent engleske reči *filling* ne postoji u rečniku RSJ, ona je ovde upotrebljena budući da postoji kao odrednica u *Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika* (up. Stevanović i dr. 1973, knjiga peta: 523) i da se upotrebljava u terminološkom sistemu.

kastrirana životinja'. Međutim, *hog* (PROSTAK) ne može zameniti *pig* u franznoj leksemi *male chauvinist pig* (MUŠKA ŠOVINISTIČKA SVINJA). Ovi primeri ukazuju na to da se manje ili više kognitivno identične reči obično razlikuju po konotacijama. Autor takođe osporava postojanje gramatičke sinonimije kod koje su sinonimi grupe leksema i cele rečenice, poput *drake* (PATAK) prema *male duck* (MUŽJAK PATKE), zauzimajući pri tome stav da je sinonimija isključivo leksička kategorija, te da za odnos grupe reči i rečenica valja upotrebljavati termin 'parafraza'.

Edmonds i Hirst (2002: 105–144) pristupaju problemu približnih sinonima u okviru jednog jezika ili na međujezičkom nivou sa stanovišta mašinskog prevodenja i kreiranja teksta. Po ovom modelu, pod nazivom 'I-Saurus', sinonimi su organizovani u skupine (*clusters*), koje su izdiferencirane na tri nivoa: (1) konceptualno-semantički; (2) supkonceptualni/stilsko-semantički; i (3) sintaksičko-semantički (2002: 108). Prema tome, sinonimi koji dele isto denotativno značenje organizovani su po osnovnim konceptualnim skupinama koje se dalje diferenciraju na supkonceptualne skupine prema stilsko-semantičkim i sintaksičko-semantičkim kriterijumima. Izbor odgovarajućeg sinonima sastoji se od dve operacije. U prvoj se bira odgovarajuća skupina sinonima sa istim denotativnim značenjem, a u drugoj sinonim prema zadatim stilskim i sintaksičkim obeležjima. Problematikom približne sinonimije na međujezičkom nivou sa stanovišta mašinskog prevodenja bavili su se i DiMarco, Hirst i Stede (1993), te DiMarco i Hirst (1995). Cilj njihovih istraživanja sastojao se u kreiranju elektronske baze podataka o upotrebnim karakteristikama sinonima na osnovu postojećih rečnika sinonima.

U suštini, kognitivno, tj. pragmatičko i kontekstualno uslovljeno tumačenje sinonimije zastupa i Murphy (2003: 60), iako autorka uvodi novi termin, tj. metaleksički pristup. Uprkos drukčijem nazivu, ipak se naglašava da se metaleksički pristup može nazvati i pragmatičkim pošto podrazumeva uzajamno dejstvo lingvističkih i nelinguističkih znanja, tj. poznavanje leksikona, gramatike i pojmove, kao i njihove međusobne povezanosti, koje je uslovljeno određenim kontekstom. Interesantno je, međutim, da se u ovom izvoru sinonimija definiše pomoću kontrastnih odnosa (eng. *relations of contrast*) koji postoje između članova niza čija su sva kontekstualno značajna svojstva ista, osim jednog (2003: 44). Polazeći od konstatacije da je većina leksema polisemna, autorka uvodi kategoriju logičkih sinonima (2003: 146–147), koja obuhvata potpune (eng. *full*) i smisaone (eng. *sense*)

sinonime. U potpune sinonime ubraja jedinice čiji je svaki smisao identičan, pri čemu se iz primera može zaključiti da su to terminološke varijante (*carbamide* (KARBAMID) prema *urea* (UREA)), neobeležene i obeležene lekseme (*toilet* (NUŽNIK) prema *john* (KLONJA)) ili reči iz različitih jezika koje se neznatno razlikuju samo po izgovoru i mestu akcenta (eng. *restaurant* (RESTORAN) prema franc. *restaurant* (RESTORAN)). Smisaoni sinonimi su oni čiji je jedan smisao ili više njih isti, dok su drugi različiti, poput *sofa* (SOFA) i *couch* (KAUČ), čije denotativno značenje je isto, ali *couch* ima i dodatno terminološko obeležje, tj. predstavlja deo opreme u psihoanalizi. Na kraju, treća kategorija sinonima obuhvata približne sinonime, tj. sinonime čiji smisao nije sasvim isti, usled čega se sinonimne jedinice mogu često ili bar ponekad zameniti jedna drugom. Ovakvi sinonimi, tj. *foggy* (MAGLOVIT) prema *misty* (MAGLIČAST) i *mob* (RULJA) ‘neorganizovana grupa ljudi motivisana destruktivnim ciljem’ prema *crowd* (GOMILA) ‘neorganizovana grupa ljudi okupljenih bez obzira na cilj’, najčešće se sreću u tezaurusima. Poput Lyonsa i Crusea, Murphy (2003: 155) takođe smatra da između sinonima mogu postojati razlike u nedenotativnim komponentama značenja, tj. u ekspresivnom značenju i drugim socijalno uslovljenim obeležjima koja daju rečima slične denotacije drukčiji značaj, ne menjajući, pri tome, istinosne uslove. To su: konotacija (*punish* (KAZNITI) prema *discipline* (DISCIPLINOVATI)), afektivno obeležje (*gay* (HOMOSEKSUALAC) prema *homosexual* (HOMOSEKSUALAC)), reči koje pripadaju različitim registrima (*legs* (NOGE) prema *gams* (BATACI)), opšta reč prema terminu (*word* (REČ) prema *lexeme* (LEKSEMA)), ili domaća engleska reč prema pozajmljenici iz španskog (*dog* (PAS) prema *perro* (PAS)). Iako autorka navodi reč *perro* kao pozajmljenicu iz španskog jezika, valja napomenuti da ova odrednica ne postoji u CCED. Interesantno je, međutim, da autorka prihvata i retko zastupano gledište da razlike između sinonima mogu postojati i u gramatičkoj vrsti reči, pod uslovom da ona nije značajna za kontekst (2003: 153).

Sagledavajući sinonimiju sa leksikografskog stanovišta, Atkins i Rundell (2008: 134–135) navode da su sinonimi reči koje imaju isto značenje. Kao primer navode sinonimni par *pavement* (TROTOAR) u britanskom engleskom i *sidewalk* (TROTOAR) u američkom, koji ima isto osnovno značenje ‘staza za pešake na gradskim ulicama’. Takođe navode primer *shut* (ZATVORITI) prema *close* (ZATVORITI), koji su sinonimni u mnogim upotrebbama, iz čega se može zaključiti da sinonimi imaju isto osnovno značenje a različitu upotrebu. Prema tome, pravi sinonimi su izuzetno retki, ako ih uopšte ima.

Realno se može govoriti o pseudosinonimima (eng. *pseudo-synonym*), a sinonimi u rečnicima obično su hiponimi ili hiperonimi. Idealan odnos sinonimije postoji između odrednice i njenog prevodnog ekvivalenta, iako autori primećuju da je prava, tj. čista sinonimija retka među jezicima, izuzev kad se radi o nazivima konkretnih predmeta koji postoje u dve kulture. Na kraju, autori navode da se sinonimija utvrđuje otprilike ili odoka (eng. *rule of thumb*). Po tom pravilu, X je Y, a Y je X, tj. *shut* je *close* a *close* je *shut*.

Polazeći od Lyonsovog stanovišta po kome značenje određuju ne samo lingvistički faktori već i enciklopedijski, Geeraerts (2010: 84–85) tumači sinonimiju kao odnos semantičke identičnosti, koji postoji između značenja reči (eng. *readings*) ili između samih reči. U prvom slučaju upoređuje reči sa svim njihovim značenjima, a u drugom ih upoređuje po određenom značenju u nekoj rečenici. Poput većine autora, Geeraerts postavlja uslov zamenljivosti u datom kontekstu, na osnovu čega uvodi podelu na potpunu i delimičnu sinonimiju. Potpuna sinonimija podrazumeva istovetnost svih značenja (eng. *readings*) sinonima, kao i njihovu zamenljivost u odgovarajućim kontekstima, koja ne utiče na značenje rečenice, dok delimična sinonimija označava odnos u kome su sinonimi zamenljivi u jednom ili više značenja, ali ne u svim. Razlike između delimičnih sinonima javljaju se u određenom aspektu nedenotativnog značenja, poput emotivnih ili stilskih nijansi, kao što su: formalno prema neformalnom (*movie* (FILM), *picture* (FILM)), stepen neodobravanja (*whore* (KURVA), *prostitute* (PROSTITUTKA)), stručni jezik prema opštem jeziku (*gonorrhoea* (GONOREJA), *clap* (TRIPER)) i jezička varijanta, npr. britanski engleski prema američkom engleskom (*underground* (PODZEMNA ŽELEZNICA) prema *subway* (PODZEMNA ŽELEZNICA)). Navedeni primjeri mogli bi se smatrati i potpunim sinonimima pod uslovom da se zanemare nedenotativni aspekti značenja. Pored navedenih razlika, delimična zamenljivost sinonima može biti i posledica kolokacionih restrikcija, kao i različitih konotacija. Tako, na primer, pridev *dead* (MRTAV) zamenljiv je u kolokacijama *dead drunk* (MRTAV PIJAN) i *dead silence* (MRTVA TIŠINA), ali se ne može upotrebiti u kolokaciji *dead victory* (MRTVA POBEDA), budući da postoji razlika u konotaciji – *drunk* (PIJAN), *silence* (TIŠINA) i *death* (SMRT) podrazumevaju neaktivnost i mirnoću, što nije slučaj sa imenicom *victory* (POBEDA). Na sličan način se ponašaju i idiomi. Na primer, u idiomu *kick the bucket* (OTEGNUTI PAPKE), *bucket* (KANTA) ne može se zameniti sa *pail* (KANTA). Kao posledica delimične sinonimije dobijaju se nizovi približnih sinonima, kao, na primer, oni koji se odnose na sahranu: *burial*, *deposition*,

entombment, execuies, funeral, inhumation, interment, last rites itd. Između članova ovog niza postoji dosta razlika. Dok se *funeral* upotrebljava prvenstveno za sahranjivanje ljudskih bića, *burial* se upotrebljava i za životinje. Nadalje, dok se kod nekih članova niza naglašava polaganje leša u grob (*burial, entombment, inhumation*), kod drugih je naglasak na ritualnom poнаšanju tokom sahrane (*execuies, interment, last rites*). Pod uslovom da se jedan od navedenih sinonima prihvati kao opšta reč (*funeral*), između članova niza postoji i odnos kohiponimije. Iz navedenog autor zaključuje da se sinonimnost može utvrditi samo na osnovu analize polisemije.

Na osnovu svega iznetog u prethodnom izlaganju može se zaključiti da gotovo svi autori smatraju da se sinonimija ne može tumačiti kao istovetnost značenja dve lekseme, koja omogućuje njihovu zamenljivost u svakom kontekstu, već da se prava sinonimija uspostavlja između pojedinačnih značenja leksičkih jedinica, koja se razlikuju po perifernim dijagnostičkim obeležjima (geografska, stilska, vremenska i sl.), usled čega su sinonimi zamenljivi samo u nekim kontekstima.

2.1.1.2. Leksička sinonimija u srpskom jeziku

U sledećem izlaganju biće izložene teorije sinonimije, kao i tumačenja određenih pitanja u vezi sa sinonimijom u srpskom jeziku, koja zastupa Matijašević (1982), učesnici konferencije posvećene sinonimiji *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* (1983), Šipka (1998), Prćić (1997; 1999; 2005), Gortan-Premk (2004) i Dragičević (2007).

Tumačenje sinonimije koje zastupa Matijašević (1982: 115–130) pretežno se temelji na analizi ruskih izvora u literaturi. Na osnovu te analize sinonimija se tumači kao veza između reči zasnovana na ravnoteži opštег i posebnog, pri čemu diferencijacija, neutralizacija i identifikacija predstavljaju centralna pitanja povezana sa funkcionisanjem sinonimije, pomoću kojih su objašnjivi i sinonimski niz, dominanta, zamenljivost i kontekstualni sinonimi. Do ovog zaključka autorka dolazi analizom različitih gledišta u pomenutoj literaturi u vezi sa sinonimskim nizom, pod kojim podrazumeva najmanje dve sinonimno povezane reči u sistemu jednog jezika. Pri tome smatra da se sinonimija uspostavlja između svih značenja koja su se u jeziku potvrdila, a izvedena su semantičkom derivacijom, morfološkom derivacijom i sl. U vezi sa pitanjem gramatičke vrste sinonimnih reči autorka zauzima stav da ona ne mora biti ista, na osnovu toga što, uporedno sa pridevima i glagolima, identifikaciju mogu vršiti i imenice, što ilustruje

primerom LISICA prema LUKAV. Nadalje, sinonimima se smatraju i reči obeležene geografskom, stilskom i vremenskom raslojenošću jezika, pri čemu se izuzimaju samo istorizmi. Ustaljeno gledište da se sinonimnost utvrđuje primenom testa međuzamenljivosti članova sinonimskog niza autorka dopunjue konstatacijom da članovi niza treba da budu zamenljivi sa dominantom, pod kojom smatra stilski neutralnu reč u konkretnom, tj. užem i jasno određenom značenju. To upućuje na činjenicu da se sinonimski niz temelji na ravnoteži opštег i posebnog, pri čemu svaki član niza, pored onog opštег za sve, unosi nešto novo i različito. U tom jedinstvu opšteg i posebnog funkcionisanje sinonimije obezbeđuje se neutralizacijom, iako se ona ne bi smela preuveličavati jer bi to značilo osiromašenje jezika. U vezi s tim valja spomenuti i autorkin stav da i reči koje nisu sinonimi van konteksta treba smatrati članovima niza budući da i one imaju opšti pojmovni sadržaj koji se uspostavlja na osnovu asocijativnih i logičkih veza.

Određenim aspektima leksičke sinonimije bave se i radovi saopšteni na konferenciji *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, koja je u celosti posvećena sinonimiji.

Pešikan (1983: 15–20) se bavi onomastičkim sinonimima u srednjovekovnim spomenicima, kao što su R(J)EĆICA prema VASOJEVIĆI, koji jesu dvojni nazivi u tim izvorima iako je R(J)EĆICA toponim dok se VASOJEVIĆIMA naziva i ljudska zajednica i predeo koji ta zajednica nastanjuje. U zaključku navodi da previranja značenja i oblika mogu biti korisna za razumevanje sinonimije.

Desző i Ćorić ispituju tvorbenu sinonimiju u srpskohrvatskom jeziku. Desző (1983: 5–13) posmatra sinonimiju u tvorbi reči srpskohrvatskog jezika u 13. i 14. veku, prefiksacijom (PRIMISAO prema SMISAO) i slaganjem (BLAGOVEŠTENJE prema BLAGOVISTEST), pri čemu ne dotiče pitanja njihovih diferencijalnih obeležja koja se mogu sagledati na osnovu upotrebe u kontekstu, pripadnosti raznim stilskim slojevima i hronologije.

Ćorić (1983: 131–135) isto pitanje analizira u okviru sufiksne sinonimije, pod kojom posmatra tvorbenu osnovu, sufiks i tvorbeni model. U analizi polazi od gramatičkog tumačenja tvorbene sinonimije, po kome su to „sufiksi koji učestvuju u tvorbi reči iste semantičke skupine“ (Ćosićeva *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb 1979: 242, prema: Ćorić 1983: 133). Po ovom tumačenju sinonimni sufiksi bili bi: ‘-ac’, ‘-ač’, ‘-ar’, ‘-aš’, ‘-ič’, ‘-lo’, ‘-nik’ i ‘-telj’ (KOSAC, BIRAČ, ČUVAR, SPORTAŠ, VODIČ, PRIČALO, NASTAVNIK, BRANITELJ), pošto imenice izvedene takvim sufiksima

pripadaju istoj semantičkoj grupi, tj. *nomina agentis*, a isto im je i kategorijalno obeležje pošto su sve imenice muškog roda. Autor ističe manjkavost navedene definicije tvorbenih sinonima budući da ne objašnjava sve slučajeve sufiksalne sinonimije, kao, na primer, kada se dva sinonimna sufiksa dodaju na istu tvorbenu osnovu (VLADALAC, VLADAR, VLADATELJ). Polazeći od činjenice da su pridevi izvedeni različitim sufiksima dodatim na istu osnovu registrovani u leksikografskim izvorima (PLAVENKAST, PLAVIČAST, PLAVKAST, PLAVULJAST, PLAVUŠAV, PLAVUŠAST, PLAVUKAST), autor zaključuje da je kod njih zastupljena tvorbena sinonimija, budući da postoje sledeći uslovi: identičnost tvorbene osnove (plav-), identičnost značenjske invarijante sufiksa (de-minutivnost) i prisustvo identičnog tvorbenog modela koji čini pridevska osnova i sufiks. Ovakve izvedenice kao nove leksičke jedinice uvek mogu da stupe u sinonimne odnose sa nekom drugom leksemom, pri čemu tvorbeni sinonim uvek može da postane leksički sinonim, dok je obrnuto moguće jedino kada se sinonimni sufiksi dodaju na istoznačne osnove. Valja napomenuti i da se autor detaljnije bavi pitanjima sufiksalne sinonimije u studiji *Tvorbena sinonimija u srpskom jeziku* objavljenoj 2008. godine.

Pitanje kontekstualno uslovljene tvorbene sinonimije razmatra i Walter (1983: 161–165), koji analizira odnos glagolske imenice i *nomina actionis* koje su izvedene od istog glagola pomoću drugih sufiksa: '-je', '-ba', '-va' ('-ova'), '-ja' i sl., na osnovu čega utvrđuje da između njih postoji niz diferencijalnih obeležja. U ovoj analizi navode se sledeća: (1) postojanje više značenja (SMEŠTAJ osim značenja 'smeštanje' može da znači i STAN i HRANA/STAN u nekom prihvratnom centru); (2) glagolski vid osnove od koje su imenice nastale (ODLUČIVANJE (nesvršeni glagol) prema ODLUKA (svršeni glagol)); (3) postojanje ili odsustvo rezultativnosti (ODLUKA (postoji) prema ODLUČIVANJE (ne postoji)); (4) postojanje pragmatičkog značenja (GRABEŽ (pejorativno) prema GRABLJENJE (neutralno)); (5) valentnost u smislu da imenice izvedene od prelaznih glagola mogu da izraze i *agens* i *patiens* radnje (BRANJE BRIGADISTKINJA prema BRANJE PLODOVA).

Polazeći od kontekstualnog uslova sinonimije, Piper (1983: 167–172) ističe postojanje dodatnih značenja leksičkih sinonima, koja nisu registrovana u leksikografskim izvorima. Ovaj zaključak temelji se na analizi modalnog glagola 'morati' čija značenja se razlikuju u zavisnosti od toga da li je govorno lice uključeno u modalni okvir ili ne. Ukoliko je prvi uslov zadovoljen, pored leksikografski registrovanih značenja prinude, potrebe i verovatnoće, glagol 'morati' ima i sledeća značenja: (1) persuazivno (MORA da

ste umorni = SIGURNO..., SVAKAKO, NESUMNIVO); (2) deziderativno (MORAŠ da pročitaš = ŽELIM...); (3) imperativno (MORAŠ da mu vратиш dug = NAREDUJEM...); (4) apodiktično (Telo na topotli MORA da se širi = ZNAM da se telo...). U drugom slučaju, kad značenja glagola ‘morati’ nisu markirana prema kriterijumu uključenosti govornog lica u modalni okvir, postoji obligatornost (MORAJU da se prijave za učešće = PROPISI IH OBAVEZUJU...) i necesitativnost (MORA da se čuva sunčanice = NEOPHODNA POTREBA).

Peco (1983: 21–29) i Surdučki (1983: 173–182) bave se dijalekatskom, odnosno varijantnom sinonimijom u srpskohrvatskom jeziku. Prvi autor dolazi do zaključka da pravih sinonima, tj. pravih istoznačnica nema, iako može postojati više reči koje imenuju jedan pojam, bilo da se radi o različitim sredinama (PRESELITI SE NA AHIRET (kod muslimana) prema OTIĆI BOGU NA ISTINU (pobožno)), različitim vremenskim epohama (KAHVA prema KAFA i KAVA), ili različitim okolnostima (UMRIJETI (neutralno) prema SKONČATI / OKONČATI / PREMINUTI (službeno)). Valja napomenuti da je u sinonimskom nizu koji autor navodi izostavljena reč UMRETI, kao i da PREMINUTI nije službena reč pošto se naviše javlja u čituljama, i to onima koje objavljuje porodica, te da bi se ovo obeležje pre moglo pripisati glagolu UMRETI pošto je UMRLICA ono što se dobija kao službeni dokument. Postojanje takvih oblika predstavlja jedan od nepresušnih izvora za obogaćivanje izražajnih mogućnosti. Drugi autor, koji se bavi sličnom problematikom, predlaže odbacivanje pojma varijanta iz srpskohrvatskog jezika (npr. IZVESTAN prema IZVJESTAN), budući da se radi o jednom jeziku, te da se takvi primeri smatraju samo dubletima različitog oblika koji su nastali iz istog izvora. Međutim, pitanje varijanata u srpskom jeziku danas je dobilo drugi smisao, budući da su politički faktori uslovili podelu na srpski i hrvatski jezik. Iz današnje perspektive odbacuje se čak i mogućnost istorijskog postojanja varijanata u srpskohrvatskom jeziku, budući da jezik koji se u rečnicima prikazivao kao srpskohrvatski zapravo nikada nije funkcionisao (Tafra 2005: 198).

Savić (1983: 31–35) analizira sinonime sa stanovišta kontekstualnog značenja, pri čemu tumači da ne postoji osnovno kontekstualno značenje već se ono stvara uvek iznova u govornoj situaciji. Prema tome, reči date u rečenicama ne odražavaju neka osnovna značenja, već samo jedno od mogućih kontekstualnih, što je, u ovom slučaju, kontekst rečnika. Zaključak je izведен na osnovu ispitivanja grupe studenata u vezi sa sinonimijom parova sastavljenih od reči, sintagmi i rečenica: (1) sintagma DEVOJKA PLAVIH OČIJU prema analitičkoj konstrukciji sa instrumentalom DEVOJKA S PLAVIM OČIMA;

(2) leksema SNAHA prema analitičkoj konstrukciji sa genitivom ŽENA MOGA BRATA; zatim (3) rečenica IGLA JE SUVIŠE KRATKA prema IGLA NIJE DOVOLJNO DUGAČKA; i (4) leksema sa obeležjem muškog roda DEKAN prema onoj koja ima obeležje ženskog roda DEKANICA. Na osnovu ovog istraživanja zaključeno je da na izbor određenog para utiče to da li se radi o pisanoj ili govornoj formi komunikacije (1), poznavanje ili nepoznavanje sagovornika (2), te statusna nadređenost ili podređenost (3), dok u situaciji evokacije muški i ženski rod nisu uvek sinonimni (4).

Ressel (1983: 51–61) se bavi sinonimijom emocionalne leksike srpskohrvatskog jezika, pri čemu dolazi do zaključka da razmatranje sinonimije treba da bude utemeljeno na detaljnem opisu strukture semantičkih polja u oblasti pojedinih parcijalnih leksičkih grupa. Na osnovu analize imenica ‘radost’ i ‘strah’ autor zaključuje da obe imaju sledeća zajednička obeležja: trajanje (duže ili kraće), javljanje (iznenada ili postepeno), intenzitet (jači ili slabiji), posledičnu reakciju (pozitivnu ili negativnu), realnost (stvarno ili prividno), reakciju na psihu (koja se ne može ili može izbeći) i refleksivnost (povratnu ili usmerenu na određeni objekat). Polazeći od činjenice da je sinonimija semantička kategorija, težište istraživanja je na semantičkim kriterijumima, iako autor u zaključku ističe da ne treba zanemariti druge kriterijume, kao što su: rečenički kontekst u kome se javljaju sinonimne jedinice (subjekat, objekat, sa predlogom ili bez njega), semantička oblast kojoj pripadaju subjekti, objekti ili predikati koji ne pripadaju emocionalnom semantičkom polju, pridevi koji se javljaju kao atributi sinonimnih jedinica, semantička pripadnost reči koje stupaju u koordinativne veze sa ovim jedinicama (strah i trepet), kao i pitanje javljanja ovih jedinica u frazeologizmima, poslovicama i sentencama, te stilske obeleženosti (govorni ili stručni jezik) i učestalosti u različitim vrstama teksta.

Mihajlović (1983: 189–195) bavi se sinonimijom adverzativnih veznika: ‘a’, ‘ali’, ‘no’, ‘već’ i ‘nego’. Budući da se radi o gramatičkim ili funkcijskim rečima čija denotacija nije uvek jasna autor na samom početku izlaganja ističe problem njihove denotacije i utvrđivanja međusobnih semantičkih odnosa, usled čega se za opisivanje njihovih odnosa najčešće upotrebljavaju sintaksičke karakteristike. Otuda adverzativne veznike koji sadrže samo jednu semantičku komponentu, tj. [+ adverzativnost] ili [+ suprotnost], povezuju i sledeće sintaksičke karakteristike: [+ naporednost] i [+ binarnost], pošto se vezuju za dve rečenice ili klauze istog gramatičkog nivoa, [– simetričnost], jer rečenice ili klauze povezane adverzativnim ve-

znikom ne mogu promeniti mesta u odnosu na adverzativni veznički koji ih povezuje, te [– brisanje adverzativnog veznika], budući da se adverzativni veznički ne mogu brisati. Navedena semantička i sintaksička obeležja adverzativnih veznika upućuju na zaključak da oni stoje u odnosu približne sinonimije, pri čemu autor polazi od Lyonsovog tumačenja (1968: 455; 1977: 292) po kome se sinonimija definiše kao bilateralna ili simetrična hiponimija. Na osnovu te analize autor konstatuje da je broj sinonima veći ako pokušamo da ih odredimo zadržavajući se na površinskoj strukturi ili blizu nje, ali što se više zadire u dubinsku strukturu uočavaju se sve veće razlike između semantičke strukture reči za koje se na prvi pogled može reći da su sinonimne. Stoga je veliki broj sinonima koji se navode u rečnicima rezultat nedovoljne istraženosti jezika, a posebno semantike.

Uslovi sinonimnosti koje postavlja Šipka (1998: 44–47) su identičan ili približno jednak sadržaj dve lekseme različitog korena, pri čemu se izuzimaju međuleksemski dubleti (JEFTIN prema JEVtin). Na osnovu ovih kriterijuma sinonimija se deli na dve kategorije. To su apsolutna i partikularna sinonimija, pri čemu se uzimaju u obzir samo monosemne lekseme. U vezi sa apsolutnom sinonimijom autor ističe da je ona retko ostvariva, iako je moguća u terminološkom leksikonu, gde je takav odnos najčešće privremen i traje dok jedan termin ne potpisne drugi (npr. HARD DISK prema TVRDI DISK). Samim tim, pod pravom sinonimijom podrazumeva se delimična jednakost semantičkog sadržaja i određene razlike u vezi sa dijalektom, profesionalnim izrazom, idiolektom i kreativnom upotrebom jezika. Dvostepena sinonimija moguća je i kod polisemnih leksema, u zavisnosti od broja značenja koja se poklapaju. Ukoliko u sinonimni odnos ulazi ukupno značenje (CRPKA prema PUMPA) sinonimija je totalna, a ako takav odnos postoji samo kod jednog značenja (STROJ prema MAŠINA ali ne i STROJ prema VOJNA FORMACIJA) radi se o parcijalnoj sinonimiji. Pod pojmom istog značenja koje dve lekseme moraju imati da bi bile sinonimne autor podrazumeva poklapanje kriterijumskih obeležja designata. Prema ovom tumačenju, glagoli CRĆI, LIPSATI, ODAPETI, POGINUTI, PREMINUTI i UMRIJETI bili bi sinonimi pošto im je zajedničko značenje ‘završavanje života’, a njihova diferencijalna obeležja su: designacija (prirodno (UMRIJETI) – nasilno (POGINUTI)), konotacija (šaljivo (ODAPETI) – neutralno (UMRIJETI)), primena (na životinje (LIPSATI) – na ljude (PREMINUTI)), polisemna struktura (šira (CRĆI) – uža (PREMINUTI)) i upotreba (terminološka (CRĆI) – zvanična (PREMINUTI)). Pored toga, autor prihvata Cruseovo shvatjanje (1986: 289–290) da postoji mogućnost razlikovanja si-

nonima i u zavisnosti od kontekstualnog okruženja, što ilustruje primerom *rancid butter* (POKVAREN PUTER ili UŽEGAO PUTER) prema *addled eggs* (POKVARENA JAJA), koji navodi i Palmer (1981: 91) u engleskom jeziku. U prvoj kolokaciji POKVAREN i UŽEGAO jesu sinonimi, dok u drugoj kolokaciji ne postoji isti odnos, pošto postoje samo POKVARENA JAJA a ne i UŽEGLA JAJA.

Slično Cruseu (2004: 155) i Lyonsu (1977: 202), Prćić (1999: 14–20) tumači sinonimiju kao deskriptivnu kategoriju, budući da prepostavlja da leksičke jedinice imaju isto osnovno ili deskriptivno značenje, dok njihovo periferno, odnosno asocijativno značenje može biti različito. Raspont mogućih razlika u okviru asocijativnog značenja obuhvata sledeća obeležja: tematsku oblast (LJUBITI (pesnički) prema VOLETI), (VOKAL (lingvistički) prema SAMOGLASNIK), interpersonalna obeležja (LOVA (žargon-ski) prema NOVAC (formalno)) i hronološka obeležja (MINISTAR prema PO-PEČITELJ (arhaično)). Pored toga, reči mogu imati i ekspresivno značenje, tj. mogu biti izrečene od milja (KUCA prema PAS), sa lokalnim koloritom (PAS prema KERA, vojvođanski), pejorativno (DŽUKELA prema PAS), pogrdno (CRNČUGA prema CRNAC). Izvesne razlike mogu se pojaviti i kao posledica dodatih implikacija (NESTATI (naglo) prema ISČEZNUTI (tajanstveno)) ili gradacije određenog svojstva, poput VOLETI (u manjoj meri) prema OBOŽAVATI (u većoj meri) i sl. Nadalje, razlike mogu biti uslovljene i kolokacionim restrikcijama. To ilustruje pridevima BAJAT, POKVAREN i UŽEGAO. Prvi se javlja u kolokaciji sa imenicama HLEB i PECIVO, drugi sa imenicama JAJE i MESO, dok treći kolocira sa imenicama MAST, ULJE, PUTER i SLANINA. Na kraju, razlike mogu biti uslovljene i subjektivnim reagovanjem govornika na same reči. Primera radi, reč PAS kod nekoga pobuđuje svojstva ‘besan, opasan, reži i ujeda’, a kod drugih ‘veran, prijateljski, umiljat i razigran’. Na osnovu toga autor definiše sinonime kao „reči koje dele istovetno osnovno značenje, i koje su po tome uporedive i međuzamenljive u pojedinim kontekstima“ (1999: 16). Pored ovoga, autor smatra da sinonimi moraju pripadati istoj gramatičkoj vrsti reči, kao i da u sinonimni odnos ulaze samo pojedina značenja reči u određenom kontekstu, imajući u vidu činjenicu da reči mogu biti i više značne. Pored navedenih diferencijalnih obeležja, izvesne razlike mogu se uočiti i u gramatičkim konstrukcijama i frekvenciji upotrebe, iako se autor u tom radu ne bavi njima. Na kraju, valja naglasiti i da autor smatra da se sinonimima ne mogu smatrati reči sličnog oblika koje povezuje isto osnovno značenje (SARADNIK, SURADNIK), kod kojih postoji geografski uslovljena varijacija samo u formi. Saglasno

tumačenju u ovom radu (1999: 16) da u sinonimni odnos stupaju reči iz celokupnog leksičkog fonda jednog jezika, tj. domaće i pozajmljene, standardne i nestandardne, savremene i zastarele, odnosno izvedene, složene ili frazne, autor se posebno bavi i pitanjem anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku (2005: 148–164). Na osnovu te analize autor razlikuje tri tipa sinonimnih anglicizama – inercijski sinonimi, prevedeni anglicizmi i hiposinonimi. Pošto se ovim pitanjem bavi treće poglavlje ovog rada, navedena tipologizacija biće tamo detaljno prikazana, a na ovom mestu valja samo istaći da su diferencijalna obeležja prva dva tipa u domenu asocijativnog značenja, dok je kod trećeg tipa u pitanju dodatna implikacija ili kolokaciona restrikcija. Pored toga, autor (1997: 99) prihvata Cruseovo (1986: 265) tumačenje sinonimije kao skalarne kategorije. U zavisnosti od stepena ispoljenih razlika, na skali sinonimije raspoređene su sledeće četiri kategorije: apsolutna, potpuna, deskriptivna i približna sinonimija. U nastavku izlaganja autor ilustruje četiri kategorije sinonimije primera iz engleskog jezika. Apsolutna sinonimija podrazumeva potpuno poklapanje svih značenja reči koje stupaju u sinonimni odnos i njihovu međuzamenljivost u svakom kontekstu (npr. *caecitis* prema *typhlitis* (UPALA SLEPOG CREVA)). Kod potpune sinonimije postoji izvesno nepoklapanje obeležja u domenu kolokacionog raspona, koje je posledica pragmatičkih faktora (npr. *big/large house* (VELIKA KUĆA), ali samo *big mistake* (VELIKA GREŠKA)). Deskriptivna sinonimija podrazumeva istovetnost denotativnog značenja reči i smisla (npr. *rich* (BOGAT) prema *wealthy* (IMUĆAN)). Poslednja kategorija, tj. približna sinonimija, obuhvata reči između kojih postoji izvesno nepoklapanje denotativnog značenja i izvesne gramatičke i/ili kolokacione razlike koje sprečavaju međuzamenljivost leksema u sintaksički identičnom kontekstu. Na primer, *say* (REČI) prema *tell* (REČI) se u sintaksički identičnom kontekstu ponašaju različito, kao *She told me to be quiet* prema *She said to me to be quiet*, obe REKLA MI JE DA ĆUTIM, gde je *tell* prelazni glagol, a *say* neprelazni, praćen predlogom *to*, DATIV. Prve dve kategorije sinonimije (apsolutna i potpuna) retko su ostvarive, približna sinonimija je karakteristična za tumačenje ove semantičke kategorije u rečnicima, dok deskriptivna sinonimija predstavlja stvarnu kategoriju u koju stupa najveći broj leksičkih jedinica u jeziku.

Gortan-Premk (2004: 140–145) tumači sinonimiju kao sekundarnu pojavu u procesu polisemije i jednog tipa derivacije, dok su sinonimi lekseme koje u svom semantičkom sadržaju imaju istu semu ili više istih sema,

što znači da su sinonimi reči iste ili slične referencijalne vrednosti. Pri tome reči slične referencijalne vrednosti obrazuju sinonimske redove delimičnih, relativnih sinonima (LICE, NJUŠKA, FACA), a reči iste referencijalne vrednosti obrazuju sinonimske nizove apsolutnih sinonima (DOMOVINA, OTADŽBINA). Po ovom tumačenju, sinonimski red i sinonimski niz se razlikuju po tome da li lekseme koje ih obrazuju imaju sličnu referencijalnu vrednost ili istu (2004: 140). Pored važnosti identičnog semantičkog sadržaja, značajna je i pozicija lekseme u leksičkom sistemu, koju određuje tvorbeni tip lekseme i tip značenja i mesto njegove realizacije. Tip lekseme (prosta ili izvedena) utiče na broj sema, pri čemu je on veći kod osnovnih a manji kod izvedenih. Značenje može biti osnovno (sa direktnom vezom denotatuma i denotata) i sekundarno (sa indirektnom vezom denotatuma i denotata). Osnovna značenja realizuju se u slobodnoj semantičkoj poziciji (slaganja i sintakse), dok se sekundarna realizuju samo u određenoj poziciji sa semantičkim i sintaksičkim determinatorom (npr. GLAVA KLINA ali ne GLAVA SE SLOMILA). Prema stepenu istovetnosti semantičkog sadržaja, ekspresivne i upotrebe vrednosti i mestu realizacije leksema, autorka razlikuje dve kategorije sinonimije – apsolutnu i relativnu. Pod apsolutnom podrazumeva „lekseme koje u svom semantičkom sadržaju imaju istu arhisemu (razume se, i istu gramenu) i veći broj istih sema koje imaju istu ekspresivnu i upotrebnu vrednost i koje u leksičkom sistemu zauzimaju isto mesto, isti ‘rang’, pri čemu je takva sinonimija retka na nivou osnovnih značenja (KUĆA prema DOM), ali česta na nivou sekundarnih (MUĆKATI prema TAJNO SMERATI)“ (2004: 142). Međutim, u relativnu sinonimiju lekseme sa svojim osnovnim i sekundarnim značenjima mogu stupati u svim svojim realizacijama, kao što su: markiranost, ekspresivna i upotrebsna vrednost (pri čemu ekspresivna vrednost podrazumeva i upotrebsnu ali ne i obrnuto (LICE prema FACA prema NJUŠKA)) i pozicija potrebna za realizaciju (NOS i KLJUN prema PRAMAC), pri čemu mogu imati čak i delimično identičan semantički sadržaj (TOPAO prema VRUĆ prema VREO). Na kraju, valja istaći autorkin (2004: 141) umeren stav prema leksičkom slaganju i zamenljivosti, koji se najčešće smatraju osnovnim kriterijumima za određivanje sinonimnosti. U ovom pristupu oni su samo pomoćno sredstvo, a ne osnovno, budući da se leksičko slaganje tumači kao kompatibilnost dva semantička sadržaja.

Analizirajući različite definicije sinonimije u literaturi, iz kojih se jasno može zaključiti da ne postoji ujednačen stav u vezi sa kriterijumima za određivanje sinonimnosti, Dragićević (2007: 248) daje opštiju definiciju

sinonima, koji predstavljaju „leksičke jedinice koje referiraju⁷ na isti referent“, pri čemu se postavlja uslov pripadnosti sinonima istoj gramatičkoj vrsti reči. Autorka takođe ističe da reči ne treba poistovetiti sa ‘etiketama’ za određene pojmove, te da one ne stupaju u sinonimni odnos ukupnim značenjem, već samo pojedinim značenjima. Kao što tvrdi i Šipka (1998: 45), autorka smatra da sinonimija više značajnih leksema može biti totalna i parcijalna. U prvu kategoriju spadaju sinonimi kod kojih su identična sva značenja, a u drugu oni kod kojih su identična samo neka značenja. Totalna sinonimija je retka pojava u jeziku, koja je moguća samo između jednoznačnih reči (CAR prema IMPERATOR) ili onih koje imaju manji broj značenja. Ovako shvaćena, totalna sinonimija se podudara sa apsolutnom, koja se i u ovom izvoru smatra krajnje retkom semantičkom kategorijom, koja je najčešće privremena pošto se takvi sinonimi vremenom diferenciraju ili jedan potpisne drugi iz upotrebe. U zavisnosti od vrste značenja koje stupa u sinonimni odnos, sinonimija može biti prava i neprava (kontekstualna). Kod prve u sinonimni odnos stupaju primarna značenja (KAZATI prema REĆI), a kod druge primarna značenja jedne reči sa sekundarnim značenjima druge (STANOVNICI GRADA SPAVAJU prema CEO GRAD SPAVA), pri čemu se naglašava da ovakvi sinonimi (STANOVNICI prema GRAD) nisu sinonimi van konteksta. Na osnovu toga autorka zaključuje da je kontekst veliki generator semantičke neutralizacije sinonima. Autorka se posebno bavi semantičkom interferencijom sinonima u kontekstu, pri čemu zaključuje da se značenje leksema oblikuje u kontekstu u kome se javljaju u naporednim sastavnim konstrukcijama od dva člana (ČIST I NEOKALJAN). Vezanom upotrebom reči istog ili sličnog značenja postižu se određene semantičke realizacije kao što su: naglašenost određenog svojstva, razumevanje sekundarnog značenja jednog člana na osnovu primarnog značenja drugog (KRUT I STROG) ili se između njih uspostavlja uzročno-posledična veza (ODGEGA TEŽAK I TETURAV), gde je TETURAV posledica toga što je neko TEŽAK. U vezi sa semantičkom analizom tematskih grupa koje čine sinonimski red, pod kojim se podrazumevaju reči sličnog značenja, autorka predlaže postupak analize uputnica (input-analiza), tj. utvrđivanje učestalosti određene reči u definicijama drugih srodnih reči. Primenom te analize na prideve sa značenjem ljudskih osobina autorka dolazi do određenih zaključaka: (1) članovi jedne tematske grupe poveza-

⁷ Glagol ‘referirati’ ne postoji kao odrednica u *Rečniku srpskoga jezika* (Nikolić 2007); međutim, u *Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika* postoji odrednica ‘referirati’ sa značenjem podneti izveštaj (up. Stevanović 1973, knjiga peta: 523).

ni su brojnim sinonimnim vezama i mogu se definisati jedni drugima; (2) u okviru tematskih grupa postoje podsistemi koje sačinjavaju sinonimski redovi čija je dominanta jedan od članova tematske grupe; (3) članovi tematske grupe sa različitim značenjima ulaze u različite sinonimske redove; (4) neki sinonimski redovi u okviru tematske grupe brojniji su od drugih; i (5) pokazatelj najčešćeg člana u definicijama drugih članova ukazuje na centralne članove tematske grupe, odnosno njene hijerarhijske organizacije. Na kraju, u sklopu analize sinonimije, navodi se veoma izdiferencirana tipologija sinonima (Btob 1998: 105, prema: Dragičević 2007: 251). Po toj tipologiji sinonimi se dele na semantičke sinonime, stilske sinonime i semantičko-stilske sinonime, od kojih se svi dalje dele na više grupa i podgrupa, o čemu će više reći biti u trećem poglavlju.

Na osnovu ranijeg izlaganja može se izvući sličan zaključak kao i u odeljku koji se bavi sinonimijom u engleskom jeziku, tj. da se sinonimija uspostavlja samo između pojedinačnih značenja leksičkih jedinica čiji opšti deo je isti, dok su razlike moguće u specifičnim obeležjima na osnovu kojih one stupaju u takav odnos. Međutim, pored sinonima koji su zamenljivi u različitim kontekstima, u literaturi na srpskom jeziku posvećeno je više pažnje sinonimima koji se realizuju samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

2.1.1.3. Leksička sinonimija u nekim drugim slovenskim jezicima

Sledeći pregled literature sadrži tumačenja sinonimije u hrvatskom (Tafra 1982; 2005; Petrović 2005) i ruskom jeziku (Apresjan 1995; 2000).

Analizirajući sinonimiju kao leksičku i gramatičku kategoriju u hrvatskom jeziku, Tafra (1982: 297–300) smatra da ona može biti samo leksička, budući da gramatička sinonimija poteže pitanje razgraničenja varijanata od sinonima, pri čemu se varijante tiču norme, a sinonimi izbora, odnosno stila. Sinonimi se povezuju sa nijansama značenja koje nisu posledica razlika u opsegu značenja već različite upotrebe, pri čemu se takve razlike u određenim pozicijama mogu neutralisati. Autorka takođe ističe da reči ne ulaze u sinonimni odnos u ukupnosti svog značenja, nego samo pojedinačnim značenjima. Osnovni metod utvrđivanja sinonimnosti jeste međuzamenljivost sinonima, koja je ograničena leksičkim i sintaksičkim mogućnostima spajanja reči, poput PLAVA KOSA, SINJE MORE, STEĆI ZNANJE, OVLADATI ZNANJEM. U svom radu autorka se bavi i pitanjem apsolutnih sinonima, u koje ubraja reči koje se podudaraju i po značenju i po upotrebi. Takve bi bile reči sa istim korenom

(SINTAKSNI prema SINTAKSIČKI), termini različite etimologije (VOKAL prema SAMOGLASNIK), reči u prenesenom značenju (SRCE prema DUŠA) ili pojedinačna reč i fraza (DOBRO prema KAO BUBREG U LOJU). Pri tome autorka zaključuje da su ovakve reči, u stvari, leksički dubleti privremenog trajanja, budući da tokom upotrebe dolazi do stilskih, semantičkih, konotativnih i kolokacionih diferenciranja njihovog značenja. U vezi sa različitim stepenima sinonimnosti, u kasnjem istraživanju (2005: 213–226) autorka zauzima izrazito negativan stav, usled čega odbacuje i podelu sinonima na prave i nepravе, potpune i nepotpune. Samim tim odbacuje i pojam bliskoznačnosti, pri čemu polazi od Zgustinog tumačenja bliskoznačnice (1971: 90), po kome se reči razlikuju bar po jednom činiocu značenja: denotaciji, konotaciji i upotrebi. Nemogućnost postojanja sinonimije između reči koje nemaju istu denotaciju opravdava se time što takve reči ne mogu imati ni istu konotaciju, ni istu upotrebu. Autorka takođe smatra da sinonimi moraju pripadati istoj gramatičkoj vrsti, kao i da teritorijalna i vremenska raslojenost jezika sužavaju prostor sinonimije, dok postojanje stilske raslojenosti u okviru standardnog jezika ne predstavlja prepreku za uspostavljanje sinonimnih odnosa. Otuda sinonimi obuhvataju reči iz istog leksičko-gramatičkog i leksičko-semantičkog razreda, iz istog idioma i iz istog vremena. Tako nisu sinonimi sledeći parovi: LISICA prema LUKAV, HAUS (nemački) prema KUĆA i BRZOGLAS (zastarelo) prema TELEFON. Na kraju, autorka zauzima stav da sinonimi moraju označavati isti pojam, tj. moraju imati isto značenje – oni se u jednojezičnom rečniku moraju tumačiti jedan drugim, imati istu definiciju, a u dvojezičnom se prevode istim rečima, te mogu stupati s istim rečima u antonimne odnose.

Vrlo iscrpnu studiju o sinonimiji u hrvatskom jeziku daje Petrović (2005). Autorka prihvata univerzalno gledište deskriptivne semantike, po kome je sinonimija leksička pojava koja podrazumeva podudaranje denotativnog i konotativnog značenja. Međutim, u njenom radu se pravi razlika između odnosa koji postoji među jedinicama leksikona i kontekstualno uslovljenog odnosa koji postoji samo u tekstu. Prvi odnos naziva sinonimijom, a drugi sinonimičnošću (2005: 133). U vezi sa sinonimijom između leksema nastalih procesima tvorbe reči sa sinonimnim ili kvazisinonimnim osnovama (up. Apresjan 1995: 228; Čorić 1983: 135), autorka samo delimično prihvata morfološku dubletnost kao izvor sinonimije. Tako, na primer, lekseme ČITATELJ i ČITALAC nisu sinonimne pošto tvorbeni procesi nisu imali za posledicu promenu značenja. Za razliku od ovakvih parova, tvorbene varijante koje imaju za posledicu i promenu značenja jesu sinonimi. To su, na

primer, ISPISATI (ne podrazumeva svršetak radnje) i NAPISATI (podrazumeva potpuni svršetak radnje), zatim deminutiv i augmentativ (npr. ZBIRKA prema ZBIRČICA, ŠUMA prema ŠUMETINA), kao i granični oblici zbirne imenice koja ima oblik samo u jednini i množinski oblik zajedničke imenice (PUČANSTVO i PUČANI) (2005: 144). Autorka takođe smatra da su imenice nastale prefiksalsnom negacijom sinonimne u odnosu na one koje nisu nastale na isti način, poput LAIK prema NESTRUČNJAK. Suštinski gledano, i u ovom izvoru se smatra da lekseme ne stupaju u sinonimne odnose u osnovnim značenjima, te da taj odnos može postojati samo na nivou sekundarnih značenja, gde se javljuju diferencijalna semantička i sintaksička obeležja. Posmatrajući sinonimiju u leksičkom sastavu hrvatskog jezika, autorka (2005: 128) navodi četiri diferencijalne kategorije: (1) jedan od sinonima ima opšte značenje a drugi specifično; (2) jedan od sinonima ima širu ekstenziju; (3) jedan od sinonima je funkcionalnostilski obeležen, pri čemu se izuzimaju vremenska obeležja; i (4) jedan od sinonima pripada stručnom leksikonu a drugi opštem. Izvori sinonimičnosti mogu biti endoforične i egzoforične veze između sinonimnih jedinica koje se realizuju upotrebom člana u nekim jezicima ili pokaznih zamenica u slovenskim jezicima. To, nadalje, mogu biti imenovanja ili nominalizacije (ITALIJA prema KOLEVKA DIZAJNA), određenost pojma (VODENICA prema MLIN), kao i prostorno, vremenski, stilski i socijalno obeležene lekseme (pozajmljenice, arhaizmi, dijalektizmi, kolokvijalizmi, vulgarizmi, eufemizmi, žargonizmi, nekrotizmi). Pored toga, sinonimičnost može biti i posledica metafore, metonimije, hiponomije, meronimije i holonimije, iako, po nekim autorima (Lyons 1977: 292), to ne bi mogao biti sinonimni odnos pošto nije simetričan. Autorka takođe smatra da sinonimičnost ne podrazumeva obavezno poklapanje gramatičke vrste reči, što je najčešće slučaj kod značenja nastalih putem metafore i metonimije (2005: 202).

Apresjanovo (1995: 223) tumačenje sinonimije u ruskom jeziku razlikuje se od prethodno iznetih teorija, pošto se uvode novi kriterijumi za određivanje sinonimnosti, pri čemu se kategorički odbacuje kriterijum zamenljivosti sinonima, čak i delimične. Dakle, za postojanje sinonimnog odnosa između dve leksičke jedinice potrebno je da se zadovolje tri kriterijuma: „(1) da sinonimi imaju potpuno isto tumačenje, tj. da se prevode na jedan te isti izraz semantičkog jezika, (2) da imaju potpuno isti broj aktivnih semantičkih valentnosti, pri čemu takvih da valentnosti sa jednim istim brojem imaju jednake uloge (ili pripajaju predikatu imena jednih istih aktanata), i (3) da oni pripadaju jednoj istoj (dubinskoj) vrsti reči“. Iz definicije se vidi

da je kriterijum podudarnosti značenja, koji navodi većina drugih autora, ovde zamenjen metajezikom opisa, logičkom strukturom tumačenja i sintakšičkom strukturom tumačenog izraza. Iako autor ovde jasno postavlja uslov podudarnosti gramatičke vrste reči, kasnije je zauzeo fleksibilniji stav navodeći da je sinonimija moguća i između reči koje pripadaju različitim gramatičkim vrstama ili između reči koje su izvedene od iste osnove (2000: 55). Stav u vezi sa kategorijama sinonimnosti takođe se razlikuje od teorija u prethodnom izlaganju, pošto se navode samo dve, tj. potpuna sinonimija (npr. *плекать* (PLJUSKATI) prema *плескаться* (PLJUSKATI SE)) i kvazisinonimija (npr. glagoli sa osnovnim značenjem ‘govoriti’ koji se razlikuju po diferencijalnom obeležju ‘glasno govoriti’, ‘govoriti s nezadovoljstvom’, ‘govoriti nejasno ili nesigurno’ i ‘imati neki defekt u govoru’). Potpuna sinonimija podrazumeva ispunjenost sva tri navedena uslova sinonimije, a kod kvazisinonimije opšti deo značenja je isti, mada ne u celosti, dok drugi i treći uslov sinonimnosti nisu ispunjeni. Izvori leksičke sinonimije su: različiti dijalekti, narodni govor, ekspresivna leksika, mehanizmi metaforičkih procesa, zatim procesi tvorbe reči i leksičko pozajmljivanje. Budući da ostavlja mogućnost potpune sinonimije samo terminološkim dubletima, autor težište stavlja na kvazisinonime koji se razlikuju po semantičkim, sintakšičkim i pragmatičkim obeležjima.

Na osnovu tumačenja leksičke sinonimije u hrvatskom i ruskom jeziku može se zaključiti da sinonimija u hrvatskim izvorima podrazumeva stroži kriterijum različitosti kao posledicu stilske upotrebe, pri čemu sinonimi koji se realizuju samo u određenom kontekstu ne stupaju u odnos sinonimije već sinonimičnosti. Tumačenje sinonimije u ruskom jeziku temelji se na blažim kriterijumima pošto se podrazumeva i delimična različitost opštег značenja. Po ovom tumačenju ne pravi se razlika između sinonimije definisane u semantičkim teorijama i one na osnovu koje se sastavljaju rečnici sinonima.

2.1.2. Gramatička sinonimija u literaturi

Iako se u većem broju izvora u literaturi upotrebljava termin sintakšička sinonimija, u ovom radu on će biti zamenjen terminom ‘gramatička sinonimija’, koji je obuhvatniji, budući da, pored sintakse, kao dela gramatičke koji proučava sastav ili strukturu rečenice i način povezivanja reči u rečenici, obuhvata i širu lingvističku disciplinu koja proučava strukturu i

međusobne odnose reči i konstrukcija (up. Nikolić 2007: 122, 219). Predmet analize u literaturi koja se bavi ovom problematikom su složene leksičke jedinice prema fraznim leksemama od kojih su nastale, zatim varijantni oblici fraznih leksema i kolokacija, kao i različite vrste rečenica sa istim značenjem. Uopšteno gledajući, osnov za uspostavljanje sinonimnog odnosa između gramatičkih jedinica jeste isto značenje koje postoji u njihovoј dubinskoj strukturi.

2.1.2.1. Gramatička sinonimija u engleskom jeziku

Budući da se sinonimija u engleskom jeziku pretežno tumači kao leksička kategorija postoji mali broj izvora u literaturi o gramatičkoj sinonimiji u tom jeziku, u koju stupaju samo rečenice. U sledećem izlaganju biće predstavljeno tumačenje Katza i Martina (1967) i Leecha (1981).

Katz i Martin (1967: 491) bave se pitanjem sinonimije aktiva i pasiva, pri čemu smatraju da pasivne transformacije nemaju nikakvog uticaja na semantičku interpretaciju rečenice, budući da je ona isključivo određena njenim bazičnim fraznim označivačem⁸ (eng. *underlying phrase marker*) i semantičkom komponentom gramatike. Autori to ilustruju rečenicom u aktivu *The tiger ate the man* (TIGAR JE POJEO ČOVEKA) prema pasivnoj *The man was eaten by the tiger* (doslovno, ČOVEK JE POJEDEN OD STRANE TIGRA), koje su sinonimne pošto je njihov logički subjekat (tigar) isti. Čak i kada su izvesne pasivne transformacije aktivnih rečenica dvostručne, Katz i Martin smatraju da mogućnost različite interpretacije postoji u aktivu i u pasivu podjednako. U prilog tome navode sledeći primer: *John knows a kinder person than Bill* (DŽON POZNAJE LJUBAZNIJU OSOBU OD BILA). Kao posledica elipse, ova rečenica može da se protumači dvojako: *John knows a kinder person than Bill is* (DŽON POZNAJE LJUBAZNIJU OSOBU NEGO ŠTO JE BIL) i *John knows a kinder person than Bill knows* (DŽON POZNAJE LJUBAZNIJU OSOBU OD ONE KOJU BIL POZNAJE). Ako bi se takva rečenica transformisala u pasivnu, takođe bi postojale dve varijante: *A kinder person than Bill is known by John* (doslovno, LJUBAZNIJA OSOBA OD BILA POZNAVANA JE OD STRANE DŽONA) i *A kinder person than Bill is is known by John* (doslovno, LJUBAZNIJA OSOBA NEGO ŠTO JE BIL POZNAVANA JE OD STRANE DŽONA).

Problemom gramatičke sinonimije bavi se i Leech (1981: 255), koji tvrdi da između rečenica različite sintaksičke strukture postoji sinonimni

---

⁸ Prevodni ekvivalent preuzet od Đokić (2001: 198).

odnos u njihovoј dubinskoј strukturi zahvaljujući postojanju dvosmerne implikacije, čije je prvo formalno pravilo subordinacija a drugo identifikacija. Pravilo subordinacije definиše na sledeći način: „Ako neka glavna predikacija *X* u svom predikatu sadrži modifikacijsku predikaciju *Y*, onda druga ekvivalentna formula u kojoj je *X* podređeno *Y* može da je zameni“.⁹ Primenom navedenog pravila uspostavlja se sinonimni odnos između rečenica: *We slept for three hours* i *Our sleep lasted for three hours* (SPAVALI SMO TRI SATA prema NAŠE SPAVANJE JE TRAJALO TRI SATA). Pravilo identifikacije podrazumeva da „svaka predikacija, bez obzira na to da li ima jednu varijablu ili dve, može biti transformisana u ekvativnu predikaciju“.¹⁰ Na osnovu toga Leech smatra da postoji sinonimni odnos između sledećih rečenica: *That gander is male* prema *That gander is a male* (ONAJ GUSAN JE MUŠKO prema ONAJ GUSAN JE MUŽJAK) i *Bert collects stamps* prema *Bert is a philatelist* (BERT SKUPLJA MARKE prema BERT JE FILATELISTA). Pored navedenih pravila implikacije, autor navodi i pravilo koreferencije koje podrazumeva sledeće: „Ako argument *a* sadrži određeni operator (**the**) koji je koreferentan sa drugim argumentom *b*, onda sadržaj *b* može zameniti **the** u *a* bez promene značenja“.¹¹ Na osnovu ovog pravila Leech zaključuje da se jedna rečenica može naći u sinonimnom odnosu sa nizom rečenica drukčije sintaksičke strukture, ili se ceo niz rečenica može smatrati sinonimima drugog niza, kao, na primer, *Brutus killed Caesar because he loved Rome* (BRUT JE UBIO CEZARA ZATO ŠTO JE VOLEO RIM) prema *Brutus killed Caesar. This was because he loved Rome* (BRUT JE UBIO CEZARA. UČINIO JE TO ZATO ŠTO JE VOLEO RIM).

Oba navedena izvora bave se sinonimijom rečenica sa različitim rasporedom sintakških elemenata. Postojanje gramatičke sinonimije objašnjava se istovetnim značenjem na nivou dubinske strukture rečenice.

---

⁹ “If a main predication *X* contains within its predicate a modifying predication *Y*, then an otherwise equivalent formula in which *X* is subordinate to *Y* may be substituted for it” (Leech 1981: 257).

¹⁰ “Any predication, whether one-place or two-place, can be transformed into equative predication” (Leech 1981: 259); prevodni ekvivalent ‘ekvativan’ prema terminu koji upotrebljava Pavlović (2006: 31).

¹¹ “... if an argument *a* contains the definite operator (**the**) coreferring to another argument *b*, then the content of *b* may be substituted for **the** in *a* without change of meaning” (Leech 1981: 267).

2.1.2.2. Gramatička sinonimija u srpskom jeziku

U poređenju sa izvorima u literaturi o gramatičkoj sinonimiji u engleskom jeziku, broj radova koji se bave ovim problemom u srpskom jeziku znatno je veći. Po tim izvorima, pored rečenica, u sinonimni odnos stupaju i frazne lekseme, kolokacije i sintagme. U sledećem izlaganju biće predstavljeni radovi koji se bave sinonimijom fraznih leksema, sintagmi i rečenica, objavljeni u zborniku sa konferencije *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 12/1, 1983, kao i tumačenja sinonimije kolokacija (Gotšajn 1986; Stojičić 2009).

Baveći se pitanjem granica sintaksičke sinonimije, Mihailović (1983: 37–42) analizira parove rečenica koje su sintaksički različite a semantički slične, pri čemu ističe manjkavost polaznog tumačenja sintaksičke sinonimije, koje podrazumeva istovetnost istinosnih vrednosti (uslova) dveju rečenica, koju srećemo u logičkoj (tačnije: propozicionalnoj) semantici, odnosno jednakost ‘dubinske semantičke strukture’ koja povezuje različite ‘površinske semantičke strukture’. Ovo zapažanje temelji se na analizi parova rečenica u kojima su izvršene sledeće promene: (1) sintaksička preraspodela (SUTRA ONA DOLAZI VOZOM prema ONA SUTRA DOLAZI VOZOM); (2) leksička preraspodela (JOVAN VOLI MARIJU prema MARIJA VOLI JOVANA); (3) sintaksičko dodavanje (JOVAN ČITA NOVINE prema JOVAN ČITA NOVINE SVAKO VEĆE); (4) leksičko dodavanje (MOJA DECA UČE ŠKOLU prema MOJA DECA UČE OSNOVNU ŠKOLU); (5) sintaksičko izostavljanje (MATI ĆE PUTOVATI VOZOM prema Vozom); (6) leksičko izostavljanje (MOJU KNJIGU ĆEŠ VRATITI ODMAH prema MOJU ĆEŠ VRATITI ODMAH); (7) sintaksička zamena (ONA JE NOSILA SKUPE HALJINE prema ONA JE NOSILA HALJINE KOJE SU SKUPE); i (8) leksička zamena (MOJ BRAT JOŠ NE IDE U ŠKOLU prema MOJA SESTRA JOŠ NE IDE U ŠKOLU). Na osnovu te analize autor zaključuje da granice sintaksičke sinonimije zavise i od: (1) shvatanja rečeničkog oblika i rečeničkog značenja; (2) tumačenja jezičkih funkcija; (3) ocene o relevantnosti broja i vrste sintaksičkih elemenata; (4) teorijskog modela sintaksičke strukture; (5) ocene o relevantnosti izostavljenih, odnosno zadržanih sintaksičkih elemenata; (6) ocene o relevantnosti izostavljenih leksičkih elemenata; (7) vrste sintaksičke transformacije; i (8) varijante jezičkih funkcija.

Analizirajući složene prideve i njihove sintaksičke ekvivalente u spolu sa imenicom, Laškova (1983: 63–70) smatra da je „sintaksička sinonimija, a takođe i sinonimija na drugim jezičkim nivoima (lexička, morfološka), isključivo semantički uslovljena odnosima u dubinskoj strukturi – tj.

postojanjem nekoliko površinskih realizacija jednog dubinskog modela, pri čemu treba da budu sačuvani uslovi distribucije dotičnih površinskih struktura – istovetnost ili sličnost leksike, sintaksičke veze i funkcije“. Na prvom mestu navodi složene prideve stvorene jednostavnim spajanjem dva elementa sintaksičke konstrukcije, kao što je TAMNOPLAVO NEBO prema TAMNO PLAVO NEBO, gde dominira kvalifikativna funkcija, tj. nijansa ili stepen jačine. Potom navodi složene prideve u kojima dominira komparativna oznaka poput ZLATNORIĐA KOSA prema ZLATNO RIĐA KOSA i KOSA RIĐA KAO ZLATO, zatim složene prideve sa oznakama semantičkih karakteristika supstancijalne posesivnosti, kvalifikacije i determinacije, poput CRNOOKA DEVOJKA prema DEVOJKA CRNIH OČIJU (kvalifikativna označka), DEVOJKA SA CRNIM OČIMA (supstancijalna posesivnost), gde je sinonimni odnos posledica stilskog nagašavanja. Nešto drukčiji odnos kvalifikativnih konstrukcija zapaža se na primeru VISOKONAPONSKA MREŽA prema MREŽA POD VISOKIM NAPONOM, gde je sinonimnost posledica postojanja gramatičke i tekstualno uslovljene varijante. Autorka zapaža da su, kod ovakvih primera, složeni pridevi elastičniji i semantički obimniji u pogledu različitih adjektivnih kombinacija, ali su manje prihvatljivi u funkciji priloga ili imenskog dela predikata, te da se u konačnoj meri biraju konstrukcije u zavisnosti od leksičko-semantičkih kombinacija i od strukture teksta. Iz toga proizlazi zaključak da je problem sintaksičke sinonimije veoma širokog domena i da mu treba pristupiti s obzirom na specifičnost tačno određenog teksta (dvočlana konstrukcija, rečenica ili tekst), kao i da predmetnu problematiku mogu dodatno objasniti i ispitivanja izomorfnih odnosa, kao i detaljno ispitivanje varijabilnosti na nivou teksta.

U vezi sa sinonimijom složenih prideva i sintagmi nastalih od njihovih sastavnih elemenata valja spomenuti i istraživanje Jacobsena (1983: 103–106), koji analizira sinonimiju sintagmi ‘beskrajan plavi krug’ i ‘beskrajni plavi krug’ u romanu *Seobe* Miloša Crnjanskog. Kao neposredan povod za analizu poslužile su dve varijante izdanja pomenutog romana u kojima se javljaju dve pomenute sintagme. U prvom izdanju javlja se sintagma BESKRAJAN PLAVI KRUG, a u drugom BESKRAJNI PLAVI KRUG, pri čemu nije jasno da li je zamenu izvršio sam pisac ili izdavač. Polazeći od analize dubinske sintaksičke strukture, autor zaključuje da dve sintagme nisu sinonimne pošto su im drukčije sintaksičke strukture. Prva se predstavlja kao beskrajni plavi + krug, a druga kao beskrajan + plavi krug. „Dakle, nije reč o krugu koji je beskrajan i plav, nego o plavom krugu koji je beskrajan.“

Mršević (1983: 123–130) se bavi sinonimijom frazeoloških jedinica, pri čemu zaključuje da frazeološke jedinice mogu imati svoje sinonime ako označavaju istu situaciju a ne poklapaju se u označavanju njenih semantičkih aktanata, pri čemu se postojeća razlika neutralizuje u pravcu opštег značenja. Do ovog zaključka dolazi analizom frazeoloških jedinica sa opštim značenjem ‘ubiti’: POSLATI (OTPRATITI) NEKOГA NA ONAJ SVET, (S)MAĆI SA SVETA, RASTAVITI NEKOГA SA DUŠOM, POMIRITI SA CRNOM ZEMLJOM (NEKOГA), POSLATI U CRNU ZEMLJU (NEKOГA), UZETI (IZVADITI) NEKOME DUŠU i OSUŠITI NEKOME OPANKE. Zahvaljujući istom načinu označavanja date situacije, one sa glagolom ‘ubiti’ stoje u odnosu semantičke i sintaksičke sinonimije. Ukoliko se, pored samog čina ubistva, spoljašnjim kontekstom ukazuje na aspekt ubistva, na primer ‘davljenje’ („Za-da-vit-ću-te, ISTISNUT ĆU TI DUŠU NA GRLO¹², kao piletu“ (Dončević, I., 1, 60, prema: Mršević 1983: 128)), onda se takva frazeološka jedinica ne može smatrati sinonimom glagola ‘ubiti’. Međutim, pomeranjem težišta sa aspekta na neki drugi referencijalni momenat, razlika u aspektu može se neutralisati u korist opštег značenja. To pokazuje sledeći primer: „Elviro, sad je dosta! Lupnu Alfred nogom o pod... Gusko, hoćeš li da ti VRATOM ZAKRENEM“ (Kum., 2, 144, prema: Mršević 1983: 128), gde se razlika u denotativnom značenju glagola ‘ubiti’ i ‘zadaviti’ izgubila.

Browne (1983: 145–153) se bavi sinonimijom dopunskih rečenica u srpskom jeziku, pod kojima podrazumeva zavisne rečenice koje mogu služiti kao dopuna glagola, pridava, imenice ili predloga. Pored izričnih i eksplikativnih rečenica (Želeo bih izraziti svoju radost što VAS OVDE VIDIM), autor smatra dopunama i subjekte (Uvek me raduje DA DOДЕM OVAMO), kao i dopunski infinitiv (Želimo DOBRO ISKORISTITI VРЕME). Suprotstavljajući komplementizatore (termin preuzet iz generativne gramatike) ‘da’ i ‘što’ u dopunskim rečenicama (Dobro je ŠTO/DA SI STEKAO MNOGO PRIJATELJA), autor zaključuje da se oba javljaju u faktitivnim emotivnim rečenicama, tj. onima pomoću kojih izražavamo osećajni stav prema određenoj činjenici. Pored sinonimnog odnosa ‘da’ i ‘što’, komplementizator ‘da’ stoji u sinonimnom odnosu i sa infinitivom (Ja uskoro moram ZAVRШITI prema Ja uskoro moram DA ZAVRŠIM). U navedenim rečenicama pojedini komplementizatori razlikuju se po izboru glagolskog vremena u rečenicama koje oni uvode. Tako komplementizator ‘infinitiv’ uopšte ne dopušta izbor vremena, dok komple-

¹² Rečenica ‘ISTISNUT ĆU TI DUŠU NA GRLO, KAO PILETU’ nije u skladu sa jezičkim standardom u srpskom, po kome bi ona trebalo da glasi ‘ZAVRNUĆU TI ŠIJU KAO PILETU’ (up. Nikolić 2007: 1538).

mentizatori ‘da’ i ‘što’ dopuštaju upotrebu svih vremena. Na kraju, postoji i sinonimni odnos komplementizatora ‘da’ i ’što’ u rečenicama u kojima se javlja rečca ‘to’, koja je u mnogim slučajevima samo fakultativna (Veseli me TO ŠTO SMO SE SVI OKUPILI prema Veseli me ŠTO SMO SE SVI OKUPILI). Međutim, u kombinaciji sa glagolom ‘upozoriti’, koji je ranije pratila imenička grupa u akuzativu ili rečca ‘to’ sa komplementizatorom ‘da’ i dopunskom rečenicom (UPOZORITI NA NEŠTO ili UPOZORITI NA TO DA + REČENICA), sve je veći broj primera u kojima se javlja i dopunska rečenica ‘upozoriti da + rečenica’. Na osnovu toga autor zaključuje da navedene varijacije govore pre u prilog postepenog širenja određenog pravila nego da se bezbroj značenja leksičkih jedinica menja jedan po jedan da bi predvideli svaki put istu mogućnost, pri čemu treba utvrditi semantičke, sintaksičke i stilističke uslove pod kojima se pojavljuje ili ne pojavljuje određeni komplementizator.

Analizirajući glagolski prilog u književnom jeziku 19. veka, koji je u funkciji neobavezne dopune predikata, Subotić (1983: 183–187) dolazi do zaključka da je on sintaksički sinonim sa predikacijom rekonstruisanom u interpretativnom transforumu gde je reprezentovan naporednom sintaksičkom strukturom. Rečenica preuzeta iz jednog takvog izvora: „BERUĆI đevojke cvijeće, PJEVAJU različite pjesme“, može se interpretirati kao korelacija dveju vremenski povezanih radnji dvaju sintaksički naporednih predikata: ‘Devojke, DOK BERU CVEĆE, PEVAJU’ razne pesme i ‘Devojke KAD BERU CVEĆE PEVAJU’ razne pesme. Iz primera se vidi da je neobavezna dopuna predikata semantički sinonim temporalnoj rečenici.

Gotštajn (1986) se bavi sinonimijom kolokacija u engleskom jeziku, koje analizira na primerima iz oblasti naučne argumentacije. Pod kolokacijom se ovde smatra „nepetrificiran, ali relativno ustaljen, predvidiv i stabilan binom reči i/ili izraza čiji su članovi u određenoj meri zamenljivi sinonimima“ (1986: 27). S druge strane, sinonimi u ovom radu su „reči istog ili sličnog konceptualnog značenja, koje su međusobno zamenljive u nekim kontekstima“, pri čemu se naglašava da nije uvek u pitanju isto konceptualno značenje pošto ga je teško razlučiti od ostalih vidova značenja (1986: 39). Budući da jezik naučne argumentacije pripada terminološkom leksikonu gde postoji određena konvencija i dogovor, moglo bi se pretpostaviti da se sinonimi javljaju u zanemarljivom broju. Međutim, istraživanje u ovom radu pokazalo je da sinonimne kolokacije u ovom registru nisu retkost, ali da ih ima više u izrazima koji su odomaćeni i u svakodnevnom govoru, kao, na primer, *to reach a goal* (DOĆI DO CILJA) prema *to attain an*

end (POSTIĆI CILJ) prema *to achieve an aim* (POSTIĆI CILJ). Autorka izdvaja pet uzroka javljanja sinonimije u kolokacijama. To su: (1) reči stranog porekla, koje se javljaju prema domaćim rečima, npr. *to give a reply* (DATI ODGOVOR) prema *to give an answer* (DATI ODGOVOR); (2) metafore, npr. *of great importance* (OD VELIKE VAŽNOSTI) prema *of great weight* (OD VELIKE VAŽNOSTI); (3) postojanje prividnih kolokacija kod kojih samo jedan kolokat nosi leksičko značenje i koje se najčešće mogu svesti na taj glavni kolokat, npr. *to make a contribution* (DATI DOPRINOS) prema *to contribute* (DOPRINETI), *John paid a call yesterday* (DŽON JE JUČE NAZVAO) prema *John called yesterday* (DŽON JE JUČE NAZVAO); (4) sintaksički obrti kolokata, npr. *scientific terms* (NAUČNI TERMINI) prema *terms of science* (NAUČNI TERMINI); (5) nijanse u značenju kolokata koje su upravo posledica leksičkog pozajmljivanja ili značenja izvedenih metaforom *to make a modification* (IZVRŠITI MODIFIKACIJU) prema *to make a change* (IZVRŠITI PROMENU) ili *to handle a problem* (BARATATI PROBLEmom) prema *to treat a problem* (BAVITI SE PROBLEmom). Analizom raznih strukturnih tipova kolokacija autorka zaključuje da postoje različiti stepeni sinonimije. „Najbliže apsolutnoj sinonimiji bile bi one kolokacije čiji su glavni kolokati identični, zatim bi došle kolokacije čiji su zavisni kolokati identični i na kraju kolokacije čija su oba kolokata različita“ (1986: 63). Na osnovu istraživanja u ovom radu potvrđena je polazna pretpostavka autorke da su kolokabilnost i sinonimija dve oprečne sile, od kojih jedna, kolokabilnost, teži da smanji mogući broj spojeva reči, a druga, sinonimija, da ga poveća, što upućuje na zaključak da sila sinonimije unosi haos i zbrku u jezik, dok sila kolokabilnosti uvodi red i ograničenje.

Kolokacijama iz ugla englesko-srpskih jezičkih kontakata bavi se i Stojičić (2009), mada ne prvenstveno u svetu međujezičke sinonimije. U tom radu (2009: 60) kolokacija je definisana kao „leksički spoj dveju leksema u doslovnom i prenesenom značenju, obrazovan prema morfosintaksičkim principima i semantičkom potencijalu jezika, kao i zahtevima konkretnog jezičkog i vanjezičkog konteksta, čija se sadržina zasniva na značenjskim međvezama kolokata i koji se s određenom učestalošću ostvaruje ili s određenom očekivanošću može ostvariti u upotrebi jezika“. Iz definicije se može zaključiti da se pod kolokacijom podrazumevaju leksičke i sintaksičke jedinice, pri čemu se izuzimaju idiomi budući da su kolokacije u formalnom pogledu binarni spojevi, dok idiomi mogu sadržavati više od dva člana, među kojima i veznike, kao i da su kolokacije, za razliku od idioma, prozirne (2009: 71). U svetu činjenice da kolokacije imaju drukčije

raspone kolociranja autorka zaključuje da je potpuna jednakost značenja, tj. absolutna sinonimija, retka pojava u jeziku, te da se najčešće radi o bliskosti značenja. U prilog tome navodi primer tri engleska glagola (*gleam*, *glisten*, *glitter*) koji se smatraju sinonimima pošto sva tri znače REFLEKTOVATI SVETLOST. Međutim, svaki od njih ima dodatne komponente značenja usled kojih se javljaju i različiti opsezi njihovog kolociranja. Tako, *gleam* označava reflektovanje svetlosti s predmeta čija je površina čista i uglačana, *glisten* ukazuje na to da se svetlost reflektuje s predmeta koji je mokar i zamašen, a *glitter* znači da predmet reflektuje svetlost na svim stranama istovremeno. Budući da se sva tri glagola prevode na srpski jezik istim prevodnim ekivalentom (SIJATI) može se zaključiti da sinonimija u kolokacijama jednog jezika ne znači da ona postoji u drugom, kao što pokazuju sledeći primeri: *Her hair gleamed in the sun* (NJENA KOSA SE SIJALA NA SUNCU), *His palace glittered with lights* (NJEGOVA PALATA SE SIJALA NA SVETLU) i *His face glittered with sweat* (NJEGOVO LICE SE SIJALO OD ZNOJA). Pri tome autorka naglašava da je raspon kolociranja određen brojem značenja lekseme, vrstom značenja (doslovног ili prenesеног), kao i karakteristikama entiteta, pojava, radnji ili osobina koje reči imenuju. Sa gledišta sinonimije, na osnovu ovog istraživanja može se zaključiti da raspon kolociranja predstavlja jedno od značajnih diferencijalnih obeležja sinonima, koje je suštinski posledica sintaksičkih i sadržinskih svojstava određene lekseme, kao i da obrasci udruživanja ne moraju biti podudarni u različitim jezicima.

U poređenju sa izvorima koji se bave gramatičkom sinonimijom u engleskom jeziku, u kojima se sinonimija uspostavlja samo između rečenica, prema izvorima na srpskom jeziku u takav odnos stupaju i kraće jedinice kao što su kolokacije i sintagme. Bez obzira na različito gledište u vezi sa jedinicama koje stupaju u sinonimni odnos, gramatička sinonimija u oba jezika objašnjava se istovetnim značenjem na nivou dubinske strukture posmatranih jedinica.

Na osnovu ove uporedne analize tumačenja sinonimije u literaturi, u sledećim odeljcima biće analizirani kriterijumi za određivanje sinonimnog odnosa, na osnovu kojih će biti ponuđena sveobuhvatna definicija sinonimije. U svetu tumačenja većine autora u analiziranoj literaturi, po kome ova semantička kategorija postoji samo na leksičkom nivou, u daljem izlaganju takođe će biti ponuđeni konkretni zaključci u vezi sa opravdanošću uvođenja pojma gramatičke sinonimije.

2.2. Sinonimija u leksikologiji

Pregled literature u prethodnom odeljku upućuje na zaključak da ne postoji opšteprihvaćena definicija sinonimije. Pored toga što nije precizno određeno isto ili slično značenje kao uslov sinonimnog odnosa, ne postoji ni jedinstveno gledište u vezi s tim da li je sinonimija isključivo leksička kategorija ili može biti i gramatička. Iako preovlađuje mišljenje da taj odnos postoji između leksičkih jedinica, nije zanemarljiv broj onih koji smatraju da on postoji i između sintakških jedinica kao što su kolokacije, sintagme i rečenice. Stoga će u tekstu koji sledi biti analizirane jedinice koje stupaju u sinonimni odnos (2.2.1), zatim će na osnovu analize kriterijuma sinonimnosti biti ponuđena sveobuhvatna definicija sinonimije (2.2.2–2.2.3) i, na kraju, biće analizirani izvori sinonimije (2.2.4). Neusaglašenost teorijskog poimanja sinonimije odražava se i na leksikografsku kodifikaciju sinonima, koja će biti analizirana u nastavku izlaganja (2.3).

2.2.1. Jedinice koje stupaju u sinonimni odnos

Budući da se u literaturi sinonimija tumači dvojako, tj. kao leksička i gramatička kategorija, uputno je prvo definisati jedinice koje stupaju u sinonimni odnos. Na osnovu pregleda literature, to su: lekseme i reči, kao leksičke jedinice, te kolokacije, fraze/sintagme i rečenice, kao gramatičke jedinice. Pod **leksemom** se podrazumeva najmanja razlikovna jedinica u leksičkom sastavu jezika, a **reč** je jedan pojarni oblik lekseme koji se realizuje kao govorna ili rečenička jedinica (Petrović 2005: 137). Kako se u literaturi ne poštije uvek razlika između lekseme i reči, u daljem izlaganju biće u upotrebi i jedan i drugi termin, u zavisnosti od toga kako se upotrebjavaju u literaturi ili prema stilskim potrebama izraza. U vezi sa terminima ‘fraza’ i ‘sintagma’, u ovom radu će se podrazumevati da se oba odnose na isti pojam, pri čemu su razlike posledica promenjene perspektive. Pod **frazom** se podrazumevaju hibridne leksičke jedinice koje su po svojoj formi sintagme, ali po funkciji, značenju i upotrebi nesumnjivo predstavljaju reči, dok **sintagma**, kao uobičajen naziv za iste te jedinice, osvetljava jedino njihov gramatički aspekt, ali ne i leksički (Prćić 1999: 16).¹³ **Kolokacija** predstavlja leksički spoj dveju leksema u doslovnom i prenesenom

---

¹³ Prema terminu koji upotrebljavaju Lipka (1992: 74) i Lyons (1977: 23).

značenju, obrazovan prema morfosintaksičkim principima i semantičkom potencijalu jezika, kao i zahtevima konkretnog jezičkog i vanjezičkog konteksta, čija se sadržina zasniva na značenjskim međuvezama kolokata i koji se s određenom učestalošću ostvaruje ili s određenom očekivanošću može ostvariti u upotrebi jezika (Stojičić 2009: 60). **Rečenica** kao jezička jedinica ima svoje značenje, a konkretizovan smisao može dobiti tek u kontekstu (Petrović 2005: 152).

2.2.2. Leksička sinonimija

Iako bi se moglo prepostaviti da i neko ko se ne bavi profesionalno jezikom zna što znači reč ‘sinonim’, primeri upotrebe te reči u pisanim medijima pokazuju da je semantičko polje te reči znatno šire od standardnog. U rečenici „Rizik JE SINONIM za slepu, neizbežnu sudbinu“ (NIN), naglašeni deo rečenice mogao bi se zameniti glagolom ‘označava’; u drugoj rečenici – „trčkanje ĆE OSTATI SINONIM za rekreativnu“ (DN), cela rečenica bi se mogla preformulisati u „trčkanje je i dalje jedini oblik rekreativne“, a u rečenici „Hag i pravo SU SINONIMI pravog antihaškog lobija“ (NIN), ‘sinonimi’ se mogu zameniti imenicom ‘oličenje’. Različita značenja i funkcije reči ‘sinonim’ najčešće su posledica kreativne upotrebe jezika, mada ne bi trebalo isključiti i mogućnost nedovoljnog poznavanja značenja reči ‘sinonim’, utoliko pre što ono nema jedinstvenu definiciju ni u semantičkim teorijama.

Prema rečničkoj definiciji **sinonimi** su reči istog ili sličnog značenja, a različitog oblika, odnosno reči istog ili sličnog značenja koje se mogu međusobno zamenjivati. Već iz ove definicije može se zaključiti da se sinonimija tumači kao leksička kategorija za koju su potrebna tri osnovna uslova. To su isto ili slično značenje, međuzamenljivost i različiti oblici. Pošto nijedan od navedenih uslova nije preciznije određen u ovoj definiciji, u daljem izlaganju biće analizirano njihovo tumačenje u literaturi, sa ciljem da se ponudi sveobuhvatna definicija sinonimije kao leksičke i gramatičke kategorije.

2.2.2.1. Istovetnost i sličnost značenja

Prvi uslov sinonimnosti predstavlja značenje, koje može biti isto ili slično. Saglasno tome, jedinice koje dele isto značenje najčešće se u literaturi predstavljaju kao istoznačnice, a one koje imaju slično značenje su blisko-značnice (Dragičević 2007: 245) ili sličnoznačnice (Petrović 2005: 124).

Većina autora pod istoznačnošću podrazumeva istovetnost denotativnog značenja, odnosno istovetnost dijagnostičkih obeležja višeg ranga, poput *father* (OTAC) prema *daddy* (TATA), gde je denotativno značenje obe reči isto (*male parent* (MUŠKI RODITELJ)), iako druga reč ima dodatno emotivno obeležje, dok ga prva nema (Nida 1975b: 31). Budući da se, zapravo, radi o jednom delu značenja koje je isto, neki autori (Matijašević 1982: 124) definišu sinonimiju kao „ravnotežu opšteg i posebnog“, pri čemu svaki sinonim pored onog opšteg za sve unosi i nešto novo i različito. Ovako posmatrano, moglo bi se zaključiti da se čak ni ovde ne radi o istom značenju, već pre o sličnom.

U sledećem izlaganju biće analiziran deo značenja dveju ili više reči, koji mora biti isti da bi one mogle stupiti u sinonimni odnos. U literaturi se istovetnost najčešće povezuje sa denotativnim značenjem. Međutim, pored denotacije, pragmatičko, tj. kognitivno shvatanje sinonimije nameće i uslov istovetnosti smisla, te se takva sinonimija u literaturi naziva propozicionalnom sinonimijom (Cruse 2004: 154), deskriptivnom sinonimijom (Lyons 1977: 202; Prćić 1997: 97) i smisaonom sinonimijom (Murphy 2003: 147). U svetu činjenice da je većina reči više značna, Murphy smatra da u sinonimni odnos stupaju reči čiji je jedan smisao ili više njih isti, dok su drugi različiti, poput *sofa* (SOFA) i *couch* (KAUČ), gde je denotativno značenje isto, ali *couch* ima i dodatno terminološko obeležje, tj. predstavlja deo opreme u psihoanalizi. Stoga većina autora ističe da u sinonimni odnos ne stupaju reči u ukupnosti svog značenja već samo njihova pojedinačna značenja.¹⁴ Na osnovu svega što je ranije izneto uslov istovetnosti u funkciji sinonimije valja shvatiti kao identičnost denotacije i smisla.

Istovetnost značenja podrazumeva istovetnost gramatičke vrste reči. Iako većina autora smatra da sinonimi moraju pripadati istoj gramatičkoj vrsti reči, manji broj ima drukčije mišljenje. Apresjan (1995: 223) prvo-bitno postavlja uslov istovetnosti gramatičke vrste, da bi kasnije zauzeo fleksibilniji stav, navodeći da je sinonimija moguća i između reči koje pripadaju različitim gramatičkim vrstama ili između reči koje su izvedene od iste osnove (2000: 55). Pored Apresjana, mogućnost različite gramatičke vrste reči dopuštaju i Murphy (2003: 153) i Petrović (2005: 202). Međutim,

¹⁴ Prema Cruseu (1986: 267) u sinonimni odnos stupaju leksičke jedinice (*lexical items*), prema Geeraertsu (2010: 84) značenja reči (*readings of a word*) a ne reči (*words*), dok prema Lipki (1992: 142) u sinonimni odnos stupaju leksičke jedinice (*lexical units*) a ne leksičke celine (*lexical items*).

ukoliko se zastupa mišljenje da sinonimi moraju imati isto denotativno značenje, podrazumeva se i pripadnost istoj gramatičkoj vrsti reči, izuzev ako se radi o sinonimima koji to nisu van određenog jezičkog ili vanjezičkog konteksta.

Polazeći od toga da istoznačnost podrazumeva istu denotaciju i smisao, te da se sinonimija temelji na postojanju specifičnih obeležja po kojima se sinonimi ipak razlikuju, to mogu biti samo ona koja ne utiču na njihovo osnovno značenje. U literaturi pod različitošću se najčešće podrazumevaju asocijativne komponente značenja, koje obuhvataju stilska, ekspresivna i konotativna obeležja. Prema Prćiću (1997: 64–65),¹⁵ stilska obeležja mogu se podeliti na ona koja se tiču komunikatora i ona koja se tiču komunikacione situacije. U prvu grupu spadaju obeležja koja određuje geografsko poreklo, društveni status (standardno, nestandardno, žargon) i vremenska aktuelnost (retko, zastareva, zastarelo, arhaično). U drugu grupu spadaju predmetni registar, interpersonalna obeležja (formalno, neformalno) i medijumski registar (pisani jezik, govorni jezik). Prema istom autoru (1997: 67), ekspresivna i konotativna obeležja mogu biti izuzetno izdiferencirana u zavisnosti od subjektivnog doživljaja. Ekspresivna obeležja su, na primer, od milja, pohvalno, pogrdno, pejorativno i sl., a po konotaciji reč može biti domaća, duga, kratka, strana itd. Pored navedenih stilskih obeležja, autor naglašava da se sinonimi mogu razlikovati i po frekvenciji upotrebe (1999: 16).

Sinonimi se dodatno mogu razlikovati i po kolokacionom rasponu, na primer *rancid butter* (UŽEGAO PUTER) prema *addled eggs* (POKVARENA JAJA) (Palmer 1981: 91). Zatim, to mogu biti i selekcione restrikcije koje, po Atkins i Rundell (2008: 302), podrazumevaju opštu semantičku kategoriju leksema koje se tipično javljaju kao subjekti ili objekti glagola ili pridevske dopune. Lehrer (1974: 179) ilustruje takve sinonime primerima *sting* (UBOŠTI) i *prick* (UBOSTI). Prvi može da ima kao subjekat samo insekte i životinje, a drugi se upotrebljava samo kad se radi o biljkama. Iako se ovde pravi razlika između kolokacionih restrikcija i selekcionih restrikcija, valja istaći da je granicu između njih teško povući, pošto oba pojma podrazumevaju semantički uslovljenu tendenciju učestalog javljanja neke reči sa drugom.

---

¹⁵ Podela stilskih obeležja na ona koja se tiču komunikatora i komunikacione situacije data je prema predlogu Hallidaya i dr. (1964: 77), dok se odabir stilskih obeležja temelji na oznakama stila i upotrebe koje su uključene u rečnik D. Summers (ur.). (1987). *Longman Dictionary of Contemporary English*. New Edition. Harlow: Longman.

Međutim, kod kolokacija je ta učestalost mnogo veća nego kod selekcionih restrikcija (Atkins i Rundell 2008: 302).

U vezi sa gramatičkim rečima kao što su adverzativni veznici ‘a’, ‘ali’, ‘no’, ‘već’ i ‘nego’, kod kojih nije lako odrediti denotativno značenje i međusobne semantičke odnose, sinonimija nastaje kao posledica njihovih sintaksičkih karakteristika (binarnost, naporednost, simetričnost i brisanje adverzativnog veznika) (Mihajlović 1983: 191).

Pored asocijativne i gramatičke komponente, u literaturi se navodi niz različitih obeležja sinonima koja se realizuju samo u određenom kontekstu. To mogu biti dodatna značenja leksičkih sinonima, koja nisu registrovana u leksikografskim izvorima (npr. glagol ‘morati’ ima dodatna značenja: persuazivno, deziderativno, imperativno i apodiktično (Piper 1983: 168). Nadalje, to su i dodatna obeležja koja proističu iz opisa strukture semantičkih polja i parcijalnih grupa (npr. kod emocionalne leksike takva obeležja su: trajanje (duže ili kraće), javljanje (iznenada ili postepeno), intenzitet (manji ili veći), posledična reakcija (pozitivna ili negativna), realnost (realno ili prividno), reakcija na psihu (neizbežna ili obilazna) itd. (Ressel 1983: 59).

Na kraju, neki autori (Pešikan 1983: 15–20) smatraju da postoje dijahrono uslovljeni onomastički sinonimi, poput R(J)EĆICA prema VASOJEVIĆI. Ipak, dijahroni onomastički sinonimi ne bi se mogli smatrati sinonimima u savremenom jeziku budući da se sinonimija posmatra kao sinhrona semantička kategorija (up. Tafra 2005: 216) i da vlastite imenice nemaju smisao (Lyons 1977: 223).

Prethodna analiza ukazuje na to da se ‘istoznačnost’ odnosi samo na denotaciju i smisao, te da postoji i izvestan stepen različitosti, usled čega bi se pre moglo govoriti o sličnoznačnosti. Sam termin ‘sličnoznačnost’ nije opšteprihvaćen u vezi sa sinonimijom, budući da se u literaturi paralelno upotrebljava međuzamenljivi oblik ‘bliskoznačnost’. Pošto se pod ‘sličnošću’ podrazumeva „svojstvo ili stanje onoga što je povezano u prostoru, vremenu, mislima i osjećajima“, a pod ‘bliskošću’ „ukupnost osobina onih koji imaju približno jednaka svojstva“, Petrović (2005: 124) smatra da bi termin ‘sličnoznačnost’ bio precizniji u vezi sa sinonimijom. Ova terminološka korekcija ima smisla budući da se sinonimi razlikuju po svojim dijagnostičkim svojstvima. Sinonimi koji spadaju u ovu kategoriju najčešće se javljaju pod nazivom ‘približni sinonimi’ (eng. *near-synonyms*) koji se delimično razlikuju i po denotativnom značenju, usled čega se često ne može povući razlika između hiponima i sinonima. Murphy (2003: 157–158) takve sinonime

ilustruje već pomenutim primerima *foggy* (MAGLOVIT) prema *misty* (MAGLIČAST) i *mob* (RULJA) prema *crowd* (GOMILA), napominjući da se oni obično javljaju u tezaurusima. Ovu pretpostavku konkretno potvrđuje odrednica *mother* (MAJKA) u Rogetovom tezaurusu (1958: 94), u sklopu koje se navode stilski obeležene lekseme sa istim značenjem – *mamma, mummy, mam, ma, mom, mommy, mumsy, motherkin, motherkins*, ali se pored njih javlja i niz analognih odrednica (*materfamilias* (MATERFAMILIJAS), *stepmother* (MAČEHA), *mother-in-law* (SVEKRVA) i sl.), koje bi se pre mogле smatrati hiponimima ili hiperonimima nego sinonimima. Sličan primer sličnoznačnih sinonima navodi i Šipka, koji pod sinonimima smatra leksičke jedinice kod kojih se poklapaju kriterijumska obeležja designata. Kao što je već ranije rečeno, prema ovom tumačenju glagoli: PREMINUTI, UMRETI, POGINUTI, CRĆI, LIPSATI i ODAPETI bili bi sinonimi pošto im je zajedničko značenje ‘završavanje života’, a njihova diferencijalna obeležja su: designacija (prirodno – nasilno), konotacija (šaljivo – neutralno), selekcione restrikcije (životinje – ljudi), polisemna struktura (šira – uža) i upotreba (terminološka – zvanična).

Bez obzira na to što se semantičari najčešće opredeljuju za stroži kriterijum u vezi sa sinonimijom, većina ipak smatra da postoje i sinonimi sa sličnim značenjem, iako se ograđuju od njih navodeći da su takve jedinice karakteristične samo za rečnike sinonima. Međutim, Tafra (2005: 224, 230) kategorično odbacuje približne sinonime navodeći da se sinonimi ne mogu stepenovati, te da su dve reči tako malo više sinonimi od drugih. Prema tome, sličnoznačnost može biti termin koji označava paronimiju, tj. „semantički odnos dviju ili više riječi iste vrste, iste tvorbene porodice, bliska značenja, ali međusobno isključive u istom kontekstu (npr. MESNI prema MESNAT)“ (2005: 225). U skladu s tim, autorka navodi da se u vezi sa sličnoznačnicama treba ograničiti samo na leksičke jedinice istog korena, te na leksičke jedinice istog leksičko-gramatičkog razreda, iz istog idioma i istog vremena. Različita shvatanja istovetnosti i sličnosti značenja sinonima dovela su i do drukčijeg pristupa definisanju sinonima, po kome su „sinonimi leksičke jedinice koje referiraju na isti referent“ (Dragićević 2007: 248). Po ovoj definiciji, sinonimi ne moraju zadovoljiti uslov istovetnosti značenja, što znači da se sinonimima smatraju i reči koje stupaju u takav odnos samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu pod uslovom da se odnose na isti referent, što je već ilustrovano sinonimnim parom STANOVNICI prema CEO GRAD u primerima „Stanovnici grada spavaju“ i „Ceo grad spava“. Analizirajući leksičke jedinice koje nemaju isti smisao iako se odnose na

isti referent (*the Morning Star is the Evening Star* (JUTARNJA ZVEZDA JE VEĆERNJA ZVEZDA)), Lyons (1977: 199) zaključuje da one ipak nisu sinonimne. Petrović (2005: 133) takođe smatra da postoji sinonimija koja se realizuje samo u određenom kontekstu, ali je i terminološki odvaja od leksičke. Stoga sinonimni odnos koji postoji između jedinica leksikona naziva sinonimijom, dok za kontekstualno uslovljen odnos koji postoji samo u tekstu predlaže termin ‘sinonimičnost’.

Postojanje istog i sličnog značenja predstavlja osnovni kriterijum diferenciranja sinonima na skali sinonimije. U zavisnosti od vrste i broja različitih obeležja, na skali postoji nekoliko kategorija sinonimije. Prema Lyonsu (1995: 60) i Cruseu (2004: 154), to su: apsolutna, deskriptivna¹⁶ i približna sinonimija, dok prema Prćiću (1997: 98–99) skala obuhvata četiri stepena sinonimije: apsolutnu, potpunu, deskriptivnu i približnu. Po drugoj podeli, koja se temelji na međujezičkoj sinonimiji, skala uključuje potpunu sinonimiju, približnu sinonimiju i nesinonimiju (Shiyab 2007). U svetu činjenice da većina autora smatra da apsolutna sinonimija nije svojstvena prirodnim jezicima, izuzev kao prolazna faza semantičkog razvoja reči dok jedan termin ne potisne drugi iz upotrebe ili se semantički diferencira od njega, uputno je smatrati ovu idealnu kategoriju sinonimnosti samo kao referentnu, polaznu tačku na skali. Analogno tome, na suprotnom kraju skale mogla bi se postaviti kategorija nesinonimije, koju predviđa Shiyab. Stoga se prava sinonimija svodi na dve kategorije, tj. deskriptivnu ili propozicionalnu sinonimiju (istoznačnice), koja se zastupa u semantičkim teorijama, i približnu sinonimiju (sličnoznačnice), koja je karakteristična za tumačenje ove semantičke pojave u rečnicima.

Uzimajući u obzir sve što je ranije izneto, nameće se zaključak da se ‘istoznačnost’ i ‘sličnoznačnost’ razlikuju po tome što prvi termin podrazumeva istovetnost denotativnog značenja i smisla, a drugi postojanje manjih razlika u okviru denotativnog značenja. Budući da najveći broj teorija sinonimije polazi od uslova istovetnosti denotativnog značenja, sličnost značenja nije prihvatljiv kriterijum sinonimnosti. Saglasno tome, sinonimija bi podrazumevala istovetnost denotacije i smisla, odnosno postojanje određenih razlika kao uslov postojanja takvog odnosa, koje su moguće u domenu asocijativnog, ekspresivnog i konotativnog značenja, zatim dodatih

¹⁶ U drugim izvorima deskriptivna sinonimija se javlja pod nazivima: ‘kognitivna sinonimija’ (Cruse 1986: 270), ‘propozicionalna sinonimija’ (Cruse 2004: 155) i ‘smisaona sinonimija’ (Murphy 2003: 146).

implikacija, gramatičkog standarda, kolokacionih restrikcija i selekcionih restrikcija.

2.2.2.2. Zamenljivost reči kao uslov sinonimnosti

Na osnovu Cruseove definicije sinonimije (1986: 88) kao kognitivne kategorije, po kojoj „X je kognitivni sinonim Y-a ako su (i) X i Y sintakški jednaki, i (ii) ako bilo koja gramatička deklarativna rečenica S koja sadrži X ima ekvivalentne istinosne uslove sa drugom rečenicom S_1 , koja je identična sa S samo što je X zamenljivo sa Y-om“,¹⁷ jasno se navodi uslov međuzamenljivosti sinonima, iako nije navedeno da li su to svi mogući konteksti ili samo neki. Lyonsova definicija sinonimije (1977: 202) preciznija je u tom smislu – „... dva ili više izraza imaju isti smisao (tj. sinonimni su) u izvesnom broju iskaza ako su, i samo ako su, zamenljivi u tim iskazima, a da to ne utiče na njihovo deskriptivno značenje“. Polazeći od jedinstvenog gledišta da je zamenljivost sinonima u svim kontekstima moguća samo kod apsolutnih sinonima koji su izuzetno retki ili ih i nema u prirodnim jezicima, Matijašević (1982: 123–124) navodi da pravi sinonimi moraju biti zamenljivi dominantom¹⁸ u nekim kontekstima, pri čemu je **dominanta stilski neutralna reč u konkretnom užem i jasno određenom značenju**.

Uprkos činjenici da većina autora postavlja delimičnu zamenljivost kao uslov sinonimnog odnosa, u literaturi se navode i drugi. Prema Atkins i Rundell (2008: 135), sinonimija se utvrđuje otprilike ili odoka (eng. *rule of thumb*), kao što je navedeno u Odeljku 2.1.1.1.

Pored međuzamenljivosti sinonima u kontekstu, Ullmann (1962: 143–144) postavlja još dva uslova za određivanje sinonimnosti, pri čemu se sinonimija određuje, kao što je već rečeno, zamenom sinonima u nekim kontekstima, određivanjem reči sa suprotnim značenjem, što znači da se radi o sinonimima, i upoređivanjem sinonima u sinonimskom nizu, gde se uočavaju njihova diferencijalna obeležja. Palmer (1981: 91–92) takođe smatra da se postojanje izvesnih razlika između sinonima proverava zamenom sinonima u kontekstu ili određivanjem reči suprotnog značenja, pri čemu drugi uslov ilustruje pridevima *deep* (DUBOK) i *profound* (DUBOK), čiji je zajednički antonim *superficial* (POVRŠAN), mada je *deep* najčešće u kontrastnom odnosu sa *shallow* (PLITAK). Na osnovu definicije sinonima koju

---

¹⁷ Prevod preuzet od Šipke (1998: 46).

¹⁸ Pored dominante, u literaturi se upotrebljavaju i termini ‘opšta reč’ (eng. *general word*) (Zgusta 1971: 93) i ‘neobeležena reč’ (Prćić 1999: 16).

predlaže Tafra (2005: 219), po kojoj oni „moraju označavati isti pojam, odnosno moraju imati isto značenje, tj. oni se u jednojezičnom rečniku moraju tumačiti jedan drugim, imati istu definiciju, a u dvojezičnom se prevode istim rečima te mogu stupati s istim rečima u antonimne odnose“, može se zaključiti da status sinonima potvrđuju i isti prevodni ekvivalenti u dvojezičnom rečniku.

U vezi sa zamenljivošću sinonima u nekim kontekstima uputno je napomenuti da je ovaj uslov presudan za diferenciranje sinonima na one koji to svojstvo ostvaruju i van određenog konteksta i one koje su sinonimi samo u tom kontekstu. Prema Dragičević (2007: 253), druga kategorija sinonima nastaje kao posledica toga što u sinonimni odnos stupaju primarna značenja jedne reči sa sekundarnim značenjima druge, što je ranije ilustrovano primera GRAD prema STANOVNICI GRADA u kontekstu STANOVNICI GRADA spavaju prema Ceo GRAD spava. Ovi sinonimi, u suštini, su oni koji, prema tumačenju Petrović (2005: 133), stupaju u odnos sinonimnosti.

Sve što je ranije izneto u ovom odeljku upućuje na to da je zamenljivost reči u nekim kontekstima drugi značajan uslov sinonimnosti, koji se i dodatno potvrđuje određivanjem reči suprotnog značenja i prevodnim ekvivalentom u dvojezičnom rečniku.

2.2.2.3. Različiti oblici sinonima

Iako bi se moglo uopšteno zaključiti da različitost oblika nije sporno pitanje sinonimnosti, postoji ipak manji broj nedoumica koje se tiču različitih oblika sa istim značenjem i upotrebom ili sličnih oblika koji se razlikuju po svom značenju. Prvi se u literaturi najčešće predstavljaju kao morfološki dubleti a drugi kao lažni parovi. Reči koje se razlikuju samo po obliku (JEFTIN prema JEVtin) ne smatraju se sinonimima, već međuleksematskim dubletima (Šipka 1998: 47) ili morfološkim dubletima (ČITATELJ prema ČITALAC) (Petrović 2005: 144). U okviru terminološkog leksikona takvi parovi, po nekim autorima (Gortan-Premk 2004: 122), predstavljaju terminološke dublete, odnosno reči različitog oblika koje se paralelno upotrebljavaju, poput INFEKCIJA (pozajmljenica iz latinskog) prema ZARAZA (domaća reč), ŠPORET (pozajmljenica iz nemačkog) prema ŠTEDNJAK (domaća kovanica), EJDS (preoblikovana¹⁹ skraćenica iz engleskog jezika AIDS) (*acquired immune*

¹⁹ Termin ‘preoblikovanje’ preuzet je od Prćića (2005: 124) i odnosi se na prilagođavanje anglicizama jeziku primaoca na nivou oblika, što se tiče očiglednih (a delimično i sirovih) anglicizama.

(*deficiency syndrome*) prema SIDA (pozajmljenica iz francuskog), KILOGRAM (puni oblik) prema KG (skraćenica), LEKSEMA (u terminologiji) prema REČ (u opštem leksikonu). Bez obzira na prividnu jednakost semantičkih i upotrebnih vrednosti ovakvih parova, njihov opstanak u jeziku upućuje na zaključak da se oni ipak razlikuju po nekom obeležju koje ih čini prihvativijim u nekim kontekstima od drugih. Međutim, ukoliko se tvorbenim morfemama dobijaju polimorfemske lekseme koje se semantički razlikuju jedna od druge, one jesu sinonimi. Takvi su, na primer, već pomenuți parovi koje navodi Petrović (2005: 144): ISPISATI (ne podrazumeva svršetak radnje) prema NAPISATI (podrazumeva potpuni svršetak radnje), zatim deminutiv i augmentativ (npr. ZBIRKA prema ZBIRČICA; ŠUMA prema ŠUMETINA), zbirna imenica koja ima oblik samo u jednini i množinski oblik zajedničke imenice (PUČANSTVO i PUČANI), kao i imenica izvedena negativnim prefiksom i prosta imenica (npr. LAIK prema NESTRUČNJAK). Sinonimijom tvorbenih morfema bavi se i Čorić (1983: 134), iako on pravi razliku između čisto tvorbene sinonimije, koja nastaje dodavanjem različitih sufiksa na istoznačne osnove, i tvorbene sinonimije, koja može prerasti u leksičku, kod koje se na identične osnove, po identičnom tvorbenom modelu, dodaju identične invarijante sufiksa (npr. sufiksi za deminutivnost). Prvi oblik tvorbene sinonimije ilustruje primerima KOSAC prema BIRAČ prema ČUVAR, a drugi pridevima izvedenim različitim sufiksima sa istom osnovom, kao što su već spomenuti: PLAVENKAST, PLAVIČAST, PLAVKAST, PLAVULJAST, PLAVUŠAV, PLAVUŠAST, PLAVUKAST, čije razlike se ispoljavaju u stilskoj upotrebi.

Na kraju, valja se pozabaviti i pitanjem odnosa u koji stupaju reči sličnog oblika sa različitom denotacijom i smislom, koje se u literaturi obično nazivaju lažnim parovima. Ovakve reči najčešće su etimološki povezane, ali njihov semantički sadržaj nije isti u jezicima u kojima su integrisane kao pozajmljenice. Tako se engleska reč *concept*, izvorno latinizam, odranije upotrebljava u srpskom jeziku sa značenjem PRVI NACRT, SKICA (nečega) (up. Stevanović 1973, knjiga druga: 837), da bi tek u najnovijem rečniku srpskog jezika (RSJ: 567) bilo dodato i novo značenje nastalo pod uticajem engleskog jezika – OSNOVNA ZAMISAO, što bi bio približan prevodni ekvivalent engleske reči *concept* sa značenjem POJAM. Pored toga, lažni parovi mogu biti i pozajmljenice iz istog izvornog jezika ako su prvi put bile pozajmljene sa jednim značenjem a drugi put sa drugim. Ilustrovano primerom, anglicizam TRENING, koji je prvobitno značio ‘uvežbavanje sportista u određenoj sportskoj disciplini’, drugi put je pozajmljen sa značenjem ‘obuka za neki

posao ili veštinu'. Međutim, lažni parovi poput TRENINGA predstavljaju samo prelaznu fazu dok se njihovo novo značenje ne registruje u leksikografskim izvorima. Budući da lažni parovi imaju samo slične oblike i, po pravilu, sasvim različitu denotaciju i smisao, oni se ne mogu smatrati pravim sinonimima, već graničnom kategorijom koja tokom upotrebe obično stiče tipološka obeležja deskriptivnih sinonima.

Na osnovu prethodnog izlaganja može se zaključiti da je različitost oblika neosporan uslov sinonimije, bez obzira na to da li postoji izvestan stepen semantičke diferencijacije između njih ili ne. Čak i kad su u pitanju oblici sa paralelnom upotrebom valja ih smatrati sinonimima budući da sámo njihovo postojanje ukazuje na to da oni ipak imaju neko obeležje koje u datom kontekstu jedan oblik čini opravdanijim od drugog. Za razliku od njih, lažni parovi bi se mogli smatrati graničnom kategorijom sinonima, budući da većina njih ima tipološko obeležje lažnog para samo privremeno dok novopozajmljeno značenje ne bude potvrđeno upotrebom i leksikografskom kodifikacijom.

2.2.2.4. Sveobuhvatna definicija leksičke sinonimije

Na osnovu opšteprihvaćenog gledišta u literaturi, po kome apsolutni sinonimi nisu realna kategorija u prirodnim jezicima, može se zaključiti da je postojanje izvesnih semantičkih razlika uslov za uspostavljanje sinonimnog odnosa. Stoga sinonimi podrazumevaju istovetno značenje i smisao dve ili više reči, odnosno određene razlike u okviru nedenotativnog značenja, usled čega su one zamenljive u nekim kontekstima. Pored toga, važno je nagnasiti da u sinonimni odnos stupaju sve one reči koje su se u jeziku potvrdile i postale deo leksičkog fonda jezika: domaće i pozajmljene, standardne i nestandardne, savremene i zastarele, kao i izvedene i frazne. Pri tome postoji i veliki broj leksičkih jedinica koje stupaju u sinonimni odnos samo u određenom kontekstu, a koje nisu sinonimi van njega. Ilustrovano primjerom, POČASNI KRUG u kontekstu „Stojadin trči POČASNI KRUG“ u funkciji pojmovne metafore stoji kao sinonim prema OBUSTAVA PROIZVODNJE. Međutim, van konteksta, POČASNI KRUG i OBUSTAVA PROIZVODNJE nisu sinonimi. U skladu sa ranijim izlaganjem, **leksički sinonimi su najmanje dve reči koje pristupaju istoj gramatičkoj vrsti, koje imaju istovetno deskriptivno značenje (denotaciju i smisao) i jedno ili više različitih obeležja u okviru asocijativnog značenja, zatim dodatih implikacija, gramatičkog standarda, kolokacionih restrikcija, selekcionih restrikcija i frekvencije**

upotrebe, što omogućuje međuzamenljivost sinonima u nekim kontekstima. Ilustrovano primerima, sledeće reči mogu stupiti u sinonimni odnos zahvaljujući posebnim obeležjima: (1) DŽUKELA (pejorativno), (2) JEKTIKA (arhaično), (3) KRDO GOVEDA (kolokacija), (4) KUCA (od milja), (5) LEKSEMA (lingvistički), (6) LJUBITI (pesnički), (7) MORAM ZAVRŠITI (gramatički standard – infinitiv), (8) PROFA (žargon), (9) RULJA (neuređena, neorganizovana, nedisciplinovana grupa), (10) SELJAČINA (pogrđno), (11) UGINUTI (selekcione restrikcije – samo za životinje, što ne isključuje metaforičku upotrebu u vezi sa biljkama, npr. ‘muškatle su uginule’) i (12) BIZNISMEN (frekvencija upotrebe – pomođno). **Leksička sinonimija je pojava koja podrazumeva poklapanje deskriptivnog značenja dve reči, odnosno izvesno nepoklapanje specifičnih obeležja u okviru asocijativnog značenja, dodatih implikacija, gramatičkog standarda, kolokacionog raspona, selekcionih restrikcija i frekvencije upotrebe.** Po ovoj definiciji, ranije navedene reči stupaju u sinonimni odnos sa neutralnim rečima, rečima koje kolociraju sa drugim kolokatima, tj. rečima koje imaju tendenciju učestalog javljanja sa drugim vrstama reči, kao i rečima koje imaju širi opseg gramatičkih konstrukcija, kao što ilustruju sledeći primeri: (1) DŽUKELA (pejorativno) prema PAS (neutralno), (2) JEKTIKA (arhaično) prema TUBERKULOZA (neutralno), (3) KRDO GOVEDA (kolokacija) prema ČOPOR PASA (kolokacija), (4) KUCA (od milja) prema PAS (neutralno), (5) LEKSEMA (lingvistički) prema REČ (opšti leksikon), (6) LJUBITI (pesnički) prema VOLETI (neutralno), (7) MORAM ZAVRŠITI (gramatički standard – infinitiv pretežno u upotrebi u hrvatskom jeziku) prema MORAM DA ZAVRŠIM (pretežno u srpskom)²⁰, (8) PROFA (žargon) prema PROFESOR (neutralno), (9) RULJA (neuređena, neorganizovana, nedisciplinovana grupa) prema GOMILA (neutralno), (10) SELJAČINA (pogrđno) prema PRIMITIVAC (neutralno), (11) UGINUTI (selekcione restrikcije – samo za životinje) prema UMRETI (samo za ljude) i (12) BIZNISMEN (frekvencija upotrebe – pomođno) prema POSLOVAN ČOVEK (retko).

---

²⁰ Valja naglasiti da, pored sintaksičke razlike, između ove dve konstrukcije može postojati i semantička. Npr. ‘On neće IGRAJI na utakmici sa Zvezdom’ prema ‘On neće DA IGRA na utakmici sa Zvezdom’, gde su u prvom slučaju nadležni odlučili da on ne igra na utakmici, dok je u drugom slučaju odluka njegova pošto odbija da igra na toj utakmici. (Primeri i tumačenje preuzeti od Pervaz na osnovu usmene komunikacije).

2.2.3. Gramatička sinonimija

Kao što je navedeno u Odeljku 2.2.1, gramatičke jedinice koje stupaju u sinonimni odnos su sintagme, frazne jedinice, kolokacije i rečenice, koje predstavljaju površinske realizacije jednog dubinskog modela. Na osnovu sledeće analize biće izvedeni konkretni zaključci u vezi sa opravdanošću uvođenja pojma gramatičke sinonimije, nakon čega će biti ponuđena sveobuhvatna definicija tog odnosa.

2.2.3.1. Sinonimija sintagmi i fraznih jedinica

U svetlu tumačenja sintagme i frazne lekseme, datog u Odeljku 2.2.1, oba termina se odnose na hibridne leksičke jedinice, koje su po svojoj formi sintagme, ali po funkciji, značenju i upotrebi predstavljaju reči. Pošto se u literaturi ova razlika ne uzima u obzir, u daljem izlaganju upotrebljavaće se onaj termin koji se navodi u citiranom izvoru.

Sintagmatski sinonimi mogu biti složeni pridevi (CRNOOKA DEVOJKA) i njihovi sintakksički ekvivalenti u sklopu s imenicom (DEVOJKA CRNIH OČIJU) i (DEVOJKA SA CRNIM OČIMA), koji imaju semantičke karakteristike kvalifikacije i supstancialne posesivnosti, pri čemu je njihov sinonimni odnos posledica stilskog naglašavanja (Laškova 1983: 70). Navedene sintagme imaju isto značenje u dubinskoj strukturi, ali se razlikuju po sintakksičkim obeležjima. Složeni pridevi su elastičniji i imaju veći semantički potencijal za različite pridevske kombinacije, ali su manje prihvativi u funkciji priloga ili imenskog dela predikata, pri čemu presudnu ulogu u njihovom izboru imaju leksičko-semantičke kombinacije i struktura teksta. Polazeći od istovetnosti značenja kao osnovnog uslova sinonimije, naizgled slične sintagme, poput BESKRAJAN PLAVI KRUG i BESKRAJNI PLAVI KRUG (Jacobsen 1983: 106), nisu sinonimi. U prvoj je reč o krugu koji je beskrajan i plav, a u drugoj o plavom krugu koji je beskrajan.

Frazne jedinice, kao, na primer: POSLATI (OTPRATITI) NEKOGA NA ONAJ SVET, (S)MAĆI SA SVETA, RASTAVITI NEKOGA SA DUŠOM²¹ i sl., takođe stupaju u odnos semantičke i sintakksičke sinonimije sa glagolom ‘ubiti’, zahvaljujući istom načinu označavanja date situacije (Mršević 1983: 126). Međutim, ukoliko se, pored samog čina ubistva, spoljašnjim kontekstom ukazuje na aspekt ubistva, na primer „davljenje“ („Za-da-vit-ću-te, ISTISNUT ĆU TI DUŠU

²¹ Ovde valja napomenuti da kolokacija RASTAVITI (nekoga) SA DUŠOM ne postoji u Rečniku srpskoga jezika, već se navodi UZETI DUŠU (nekome) (up. Nikolić 2007: 335).

NA GRLO²², kao piletu“ (Dončević, I., 1, 60, prema: Mršević 1983: 128), onda se takva frazna jedinica ne može smatrati sinonimom glagola ‘ubiti’, izuzev ako se težiše pomeri sa aspekta na neki drugi referencijalni momenat, pri čemu se razlika u aspektu može neutralisati u korist opšteg značenja. Budući da se glagoli ZADAVITI i UBITI razlikuju po značenju i da su zamenljivi samo u određenom kontekstu, prema tumačenju sinonimije u ovom radu, oni se ne bi mogli smatrati sinonimima.

Iz svega što je prethodno izneto može se zaključiti da sinonimne sintagme i frazne jedinice dele isto značenje, ali se razlikuju po leksičko-semantičkim kombinacijama, sintakšičkim funkcijama i stilskom obeležju leksičkih jedinica od kojih su nastale, pri čemu ove jedinice mogu stupiti i u sinonimni odnos ukoliko se u određenom kontekstu može izvršiti neutralizacija u korist opšteg značenja. Tumačenje istovetnosti i različitosti ovih sinonimnih jedinica jasno ukazuje na to da su kriterijumi za određivanje sinonimnosti gotovo isti kao kod leksičke sinonimije, što upućuje na zaključak da je sinonimija sintagmi i fraza bliža leksičkoj kategoriji nego gramatičkoj.

2.2.3.2. Sinonimija kolokacija

Pošto se na osnovu literature može zaključiti da se najčešće govori o sinonimnim kolokatima a ne o sinonimnim kolokacijama, moglo bi se pretpostaviti da sinonimija kolokacija spada u leksičku sinonimiju, iako to nije jasno navedeno u literaturi koja se bavi ovim jedinicama. Ovu prepostavku potvrđiće analiza u sledećem izlaganju.

Mogućnost kombinovanja reči u kolokacijama suštinski je posledica sintakšičkih i sadržinskih svojstava određene lekseme, koju određuje broj značenja lekseme, vrsta značenja (doslovno ili preneseno), kao i karakteristike entiteta, pojava, radnji ili osobina koje reči imenuju (Stojičić 2009: 219). Primer semantičkog ograničenja raspona kolociranja ilustruje ranije pomenuti primer tri engleska glagola (*gleam*, *glisten*, *glitter*), koji imaju isto osnovno značenje REFLEKTOVATI SVETLOST. Međutim, svaki od njih ima dodatne komponente značenja usled kojih se javljaju i različiti rasponi njihovog kolociranja. Tako, *gleam* označava reflektovanje svetlosti s predmeta čija je površina čista i uglačana, *glisten* ukazuje na to da se svetlost reflektuje s predmeta koji je mokar i zamašćen, a *glitter* znači da predmet reflektuje svetlost na svim stranama istovremeno (Stojičić 2009: 218). Analizom

---

²² Videti fusuotu 12 na strani 63.

kolokacija u stručnom jeziku Gotštajn (1986: 46) zaključuje da kolokacioni raspon određuje više faktora. Vrsta značenja takođe utiče na kolokacioni raspon, kao što pokazuje primer kolokata sa doslovnim značenjem *of great importance* (OD VELIKE VAŽNOSTI) prema kolokatu sa metaforički izvedenim značenjem *of great weight* (OD VELIKE VAŽNOSTI). Sintaksičke varijacije kolokata takođe dovode do sinonimije, kao na primer *scientific terms* (NAUČNI TERMINI) prema *terms of science* (NAUČNI TERMINI). Ponekad su izvor sinonimije i prividne kolokacije kod kojih samo jedan kolokat nosi leksičko značenje i koje se najčešće mogu svesti na taj glavni kolokat, npr. *to make a contribution* (DATI DOPRINOS) prema *to contribute* (DOPRINETI). Na kraju, leksičko pozajmljivanje takođe je izvor sinonimije u kolokacijama, npr. *to give a reply* (DATI ODGOVOR) prema *to give an answer* (DATI ODGOVOR), gde je *reply* pozajmljenica iz francuskog jezika, dok je *answer* domaća engleska reč. Analizom raznih strukturnih tipova kolokacija autorka (1986: 63) zaključuje, kao što je već rečeno, da postoje različiti stepeni sinonimije u kolokacijama, odnosno da bi najbliže apsolutnoj sinonimiji bile one kolokacije čiji su glavni kolokati identični, zatim bi došle kolokacije čiji su zavisni kolokati identični i na kraju kolokacije čija su oba kolokata različita. Stoga kolokabilnost deluje kao sila reda u jeziku, nasuprot sinonimiji koja u njega unosi haos i zbrku (1986: 65).

Prethodno izlaganje jasno ukazuje na to da je sinonimija kolokacija, u suštini, uslovljena diferencijalnim obeležjima leksema koje čine kolokaciju, tj. kolokata, koja mogu biti semantička i gramatička. Na osnovu toga bi se moglo zaključiti da se ovde ne radi o sinonimnim kolokacijama, već o leksičkim sinonimima koji se diferenciraju po kolokacionom rasponu, u zavisnosti od semantičkih i gramatičkih faktora.

2.2.3.3. Sinonimija rečenica

Rečenice mogu stupiti u sinonimni odnos ako imaju isto značenje a različit sintaksički raspored istih ili sličnih leksičkih elemenata, što, prema Leechu (1981: 19), odražava tematsko značenje čiji nosioci su redosled reči u poruci, fokus i naglasak. Takve su, na primer, ranije pomenute rečenice u aktivu i pasivu (*The tiger ate the man* (TIGAR JE POJEO ČOVEKA) prema *The man was eaten by the tiger* (doslovno, ČOVEK JE POJEDEN OD STRANE TIGRA)), koje su sinonimne pošto je njihov logički subjekat (tigar) isti (Katz i Martin 1967: 491). Leech (1981: 255, 265) takođe, kao što je već pomenuto, smatra da između rečenica različite sintaksičke strukture postoji sinonimni odnos

u njihovoj dubinskoj strukturi, na osnovu (1) postojanja dvosmerne implikacije, (2) pravila identifikacije, i (3) pravila koreferencije. Primeri kojima to ilustruje su sinonimni parovi: (1) *We slept for three hours* prema *Our sleep lasted for three hours* (SPAVALI SMO TRI SATA prema NAŠE SPAVANJE JE TRAJALO TRI SATA), zatim (2) *Bert collects stamps* prema *Bert is a philatelist* (BERT SKUPLJA MARKE prema BERT JE FILATELISTA), i (3) *Brutus killed Caesar because he loved Rome* (BRUT JE UBIO CEZARA ZATO ŠTO JE VOLEO RIM) prema *Brutus killed Caesar. This was because he loved Rome* (BRUT JE UBIO CEZARA. UČINIO JE TO ZATO ŠTO JE VOLEO RIM). Prema Browneu (1983: 145–153), u sinonimni odnos mogu stupiti i dopunske rečenice u kojima se izražava osećajni stav prema određenoj činjenici, o čemu je već bilo reči („Dobro je ŠTO/DA SI STEKAO MNOGO PRIJATELJA“ prema „Ja uskoro moram ZAVRŠITI“ prema „Ja uskoro moram DA ZAVRŠIM“). Pri tome se komplementizatori ‘da’, ‘što’ ili ‘infinitiv’ razlikuju po izboru glagolskog vremena u rečenicama koje uvode. Komplementizator ‘infinitiv’ uopšte ne dopušta izbor vremena, dok komplementizatori ‘da’ i ‘što’ dopuštaju upotrebu svih vremena. Pored toga, u srpskom jeziku se ne upotrebljava infinitiv u rečenici gde se implicirani vršilac radnje iskazane infinitivom razlikuje od subjekta upravnog predikata, npr. umesto komplementizatora ‘infinitiv’ u rečenici ‘Hoću Jovana izaći’ upotrebljava se komplementizator ‘da’ ‘Hoću da Jovan izađe’.

Iako se iz navedenog izlaganja može uopšteno zaključiti da se gramatička sinonimija temelji na jednakosti dubinske semantičke strukture koja povezuje različite površinske semantičke strukture, Mihailović (1983: 42) ističe manjkavost takvog tumačenja budući da granice gramatičke sinonimije zavise i od niza drugih faktora, kao što su: shvatanje rečeničkog oblika i rečeničkog značenja, tumačenje jezičkih funkcija, vrsta sintakšičke transformacije, ocena o relevantnosti broja i vrste sintakšičkih elemenata i ocena o relevantnosti izostavljenih, odnosno zadržanih leksičkih ili sintakšičkih elemenata. Međutim, u svetlu činjenice da se u ovom radu pod rečenicom podrazumeva jezička jedinica koja ima svoje značenje, koja konkretnizovan smisao može dobiti tek u kontekstu (Petrović, 2005: 152), nameće se zaključak da dodatne faktore koji utiču na granice gramatičke sinonimije određuje kontekst, te da se sinonimija rečenica suštinski ipak temelji na istovetnom značenju u njihovoj dubinskoj strukturi. Uslovljenošć sinonimije određenim kontekstom takođe upućuje na zaključak da se gramatički sinonimi mogu posmatrati kao sinonimi samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

2.2.3.4. Sveobuhvatna definicija gramatičke sinonimije

Na osnovu ranije iznetog tumačenja može se zapaziti da je sinonimija nekih gramatičkih jedinica (kolokacija, fraza, sintagmi) suštinski više leksička nego gramatička kategorija. Međutim, uprkos osporavanju pojma gramatičke sinonimije kod koje su sinonimi grupe leksema i cele rečenice (Lipka 1992: 143), prethodno izlaganje potvrđuje da ona ipak postoji između gramatičkih jedinica koje se realizuju u formi rečenice, pri čemu je ona isključivo semantički uslovljena odnosima u dubinskoj strukturi i ostvaruje se samo u određenom kontekstu. Prema tome, **gramatički sinonimi su najmanje dve površinske realizacije jednog dubinskog modela, koje se realizuju kao rečenice, kod kojih su sačuvani uslovi distribucije dotičnih površinskih struktura, tj. istovetnost ili sličnost leksike, sintaksičke veze i funkcije, koje su stoga međuzamenljive u pojedinim kontekstima.** Ilustrovano primerima, gramatički sinonimi mogu biti: (1) DANAS MNOGE HVALIMO DA BISMO IH SUTRA ZABORAVILI (rečenica u aktivu), (2) SPAVALI SMO TRI SATA (prosta rečenica), (3) BERT SKUPLJA MARKE (analitička konstrukcija sa akuzativom). **Gramatička sinonimija je pojava koja podrazumeva istovetnost dubinskog modela gramatičkih jedinica koje se površinski realizuju kao rečenice, pri čemu su sačuvani uslovi distribucije dotičnih površinskih struktura, tj. istovetnost ili sličnost leksike, sintaksičke veze i funkcije, koji omogućuju međuzamenljivost gramatičkih sinonima u nekim kontekstima.** Po ovoj definiciji, ranije navedene rečenice stupaju u sinonimni odnos sa rečenicom u pasivu ili rečenicama sa drukčijim rasporedom sintaksičkih elemenata, kao što ilustruju sledeći primeri: (1) DANAS MNOGE HVALIMO DA BISMO IH SUTRA ZABORAVILI (rečenica u aktivu) prema DANAS MNOGI BIVAJU HVALJENI DA BI SUTRA BILI ZABORAVLJENI²³ (rečenica u pasivu), (2) SPAVALI SMO TRI SATA (prosta rečenica) prema NAŠE SPAVANJE TRAJALO JE TRI SATA²⁴ (prosta rečenica sa drukčijim rasporedom sintaksičkih elemenata) i (3) BERT SKUPLJA MARKE (prosta rečenica sa sintaksičkom strukturom ‘subjekat + predikat + objekat’) prema BERT JE FILATELISTA²⁵ (prosta rečenica sa sintaksičkom strukturom ‘subjekat + predikat + imenski deo predikata’). Pri tome valja napomenuti da između rečenica u drugom primeru, pored

²³ Primer preuzet od Stanojčić i Popović (2012: 407).

²⁴ Primeri preuzeti od Leecha (1981: 257), eng. *We slept for three hours, Our sleep lasted for three hours.*

²⁵ Primeri preuzeti od Leecha (1981: 260), eng. *Bert collects stamps, Bert is a philatelist.*

dručijeg rasporeda sintakških elemenata, postoji i semantička razlika – u prvoj se samo iznosi činjenica da smo spavali tri sata, a u drugoj lični stav da nam je taj period bio suviše kratak ili predugačak. Semantička razlika postoji i između rečenica u trećem paru primera. U prvoj, Bert skuplja marke samo privremeno, iz razonode, a u drugoj Bert je pasionirani kolepcionar maraka koji to radi stalno i sistematicno.

Imajući u vidu činjenicu da se u srpskom jeziku pasiv ne upotrebljava toliko često kao u engleskom i da nije moguće svaku aktivnu rečenicu sa prelaznim glagolom pretvoriti u pasivnu (npr. ‘ZAKON JE DONELA VLADA’ prema ‘ZAKON JE DONET OD STRANE VLADE’, iako ovaj primer postoji u korpusu), kao i to da između rečenica sa drukčijim rasporedom sintakških elemenata postoji i semantička razlika koja se realizuje samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu, postavlja se pitanje da li se uopšte može govoriti o gramatičkoj sinonimiji. U svetu toga, može se zaključiti da je sinonimija, u suštini, leksička kategorija.

2.2.4. Izvori sinonimije

Najčešći izvori sinonimije koji se spominju u literaturi su leksičko pozajmljivanje, metafora i metonimija. Međutim, sinonimija može biti i posledica određenih društvenih pojava (Ullman 1962: 149), tvorbe reči (Ćorić 1983: 131–135; Petrović 2005: 144), stila (BTOB 1998: 103, prema: Dragićević 2008: 251) i terminologije (Gortan-Premk 2004: 123). Sa metajezičkog i leksikografskog gledišta moglo bi se zaključiti da značaj pojedinih izvora sinonimije koji su navedeni u prethodnom izlaganju progresivno opada sa-glasno redosledu izlaganja, što znači da su najznačajniji leksičko pozajmljivanje, metafora i metonimija, dok procesi tvorbe reči, društvene pojave, stil i terminologija nisu zanemarljivi, ali su ograničeni izvori leksičke sinonimije. Leksičko pozajmljivanje, metafora i metonimija karakteristični su za sve jezike, dok je tvorba reči kao izvor sinonimije izraženija u flektivnim jezicima, a značaj određene pojave u društvu za sinonimiju odražava se samo na jezik govorne zajednice konkretnog društva. Ukoliko se radi o pojavi od šireg društvenog značaja, ona bi verovatno uslovila prebacivanje težišta na leksičko pozajmljivanje kao izvor sinonima. Značaj stila znatno umanjuje činjenica da se najveći broj takvih sinonima povezuje sa određenim kontekstom, dok je terminologija oskudan izvor sinonima u okviru terminološkog leksikona, a van njega pitanje terminoloških sinonima više je stilski motivisano nego ter-

minološki. U celini, sinonimi najčešće ne potiču iz samo jednog izvora, već iz više njih, što ima za posledicu njihovu višestruku obeleženost. Svi izvori biće analizirani u tekstu koji sledi, po redosledu koji, prema analiziranoj literaturi, odgovara stepenu njihovog značaja za sinonimiju.

2.2.4.1. Leksičko pozajmljivanje

U toku svog razvoja jezici pozajmljuju reči iz drugih jezika za koje ne postoje nazivi u izvornom jeziku, što iz potrebe za imenovanjem novih pojmovova koji se prenose iz drugih jezičkih zajednica, a što iz pomodarstva (up. Dragićević 2007: 250; Palmer 1981: 88; Petrović 2005: 186; Prćić 2005: 145–164; Ullman 1962: 149; Zgusta 1971: 91). Na primer, za najveći broj anglicizama izvorni jezik je francuski. Budući da su ranije pozajmljene reči iz latinskog jezika bivale propuštene kroz francuske oblike stiče se utisak da je njihov broj još veći, što i nije neobično pošto je poreklo francuskog jezika i njegova leksika – latinsko. Tokom upotrebe obično dolazi do proširenja značenja pozajmljenica po broju i polju (Filipović 1986: 66), usled čega one neograničeno stupaju u sinonimne odnose u okviru celokupnog leksičkog fonda jezika primaoca.²⁶ Ilustrovano primerom, tri engleska prideva: *kingly* (KRALJEVSKI), *royal* (KRALJEVSKI) i *regal* (KRALJEVSKI), od kojih je prvi domaća reč, drugi pozajmljenica iz francuskog, a treći pozajmljenica iz latinskog, razlikuju se međusobno po referentnom značenju. Prvi se odnosi na lične ili idealne kvalitete kralja, njegova osećanja, narav, ciljeve ili postupke, drugi na kraljevu službu, položaj ili raskoš kao prateće obeležje njegove moći, a treći na osobe ili stvari koje su povezane s kraljem kao osobom ili monarhom, mada ne obavezno one koje su vredne pažnje ili pokazivanja.

Slabljenje uticaja jednog jezika obično je posledica jačanja uticaja drugog, usled čega se smanjuje učestalost upotrebe ranije pozajmljenih reči. Nove reči mogu i koegzistirati sa domaćim rečima, iako, možda ređe, posle kraće ili duže upotrebe, domaća reč ili prevodni ekvivalent može da potisne stranu reč.²⁷ Pored priliva novih pozajmljenica, novi jezički kontakti mogu dovesti i do pozajmljivanja reči koje su odranije integrisane u oba jezička sistema, pri čemu njihova semantička adaptacija nije ista u dva jezika, kao, na primer, PROFESOR (*professor*), u engleskom samo na univerzitetu ili kole-

²⁶ Termin preuzet od Filipovića (1986: 34).

²⁷ Pervaz (usmena komunikacija) takvu situaciju ilustruje primerom latinske reči *evangelium* koju je još u starom engleskom potisnula domaća reč, tj. prevodni ekvivalent *gōdspell*, u srednjem *gōspel*, a u modernom *gospel*.

džu, a u srpskom i na nižem stepenu obrazovanja. Ovakva situacija pogoduje nastanku lažnih parova.

Sa stanovišta jezičkog standarda, pozajmljenice koje potiskuju domaće reči iz upotrebe nisu opravdane. Međutim, pojedini lingvisti imaju suprotno mišljenje. Tako Klajn (2008b: 70) navodi da „strana reč, i kad ima domaći sinonim, nije sasvim suvišna, jer služi kao ‘stilska rezerva’, omogućujući da se izbegne ponavljanje“.

U ranijem periodu razvoja srpskog jezika pozajmljivale su se reči iz latinskog, starogrčkog, nemačkog i francuskog jezika, a u današnje vreme gotovo isključivo iz engleskog. Detaljnu analizu pozajmljenica iz engleskog jezika daju Filipović (1986) i Prćić (2005), i ona će predstavljati značajnu smernicu u daljem opisu anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, koji će biti predmet trećeg poglavlja ovog rada.

2.2.4.2. Pojmovna metafora

Polazeći od tumačenja D. Klikovac (2004: 30) da metafora predstavlja jedan od glavnih mehanizama pomoću kojih reči postaju višeznačne, ona se može tumačiti i kao glavni izvor sinonimije u koju stupaju novostvorena značenja reči. Iako se metafora pojednostavljeno shvata kao stilska figura koja doprinosi slikovitosti izraza i živosti priповедanja, ona je znatno složenija i predstavlja, pre svega, stvar mišljenja i, kao takva, upravlja našim opažanjem, postupcima, odnosima sa drugim ljudima itd. (Klikovac 2004: 11). Polazeći od sličnog tumačenja, Dragičević (2007: 147) razlikuje tri nivoa metafore – pojmovnu metaforu, leksičku metaforu i metaforu kao stilsku figuru.

Pojmovna metafora omogućuje prenošenje određenih vrednosti iz izvornog domena u ciljni, pri čemu se u određeno polje unosi niz novih vrednosti, ređe u funkciji lakšeg shvatanja stvarnog pojma, a mnogo češće da bi se on prikazao u drukčijem svetlu i da bi se prikrio njegov stvarni semantički sadržaj (Lakoff i Johnson 1980: 3). Obično su pojmovi u ciljnem domenu apstraktни pošto su čulno nesaznatljivi, usled čega ih je lakše razumeti na osnovu čulno saznatljivih konkretnih pojmoveva u izvornom domenu. Tako su pojmovne metafore naše osnovno sredstvo za razumevanje apstraktnih iskustava (Klikovac 2004: 14). Primer pojmovne metafore iz sportskog izvornog domena u medicinskom ciljnem domenu jeste *victory lap* (POBEDNIČKI KRUG) čiji su učesnici oboleli od raka, okupljeni u zajednicu koja se združenim snagama bori protiv raka. Stoga *victory lap* (POBEDNIČKI KRUG)

stoji u sinonimnom odnosu prema (IZLEČENJE OD RAKA). Pojmovna metafora postoji i u samom nazivu društva obolelih od raka *Relay For Life* (RELI ZA ŽIVOT) kao sinonim prema BORBA ZA ŽIVOT.²⁸ Iako bi se moglo protumačiti da je ova metafora stilski motivisana, njome je mnogo više iskazana želja za podizanjem optimizma obolelih od raka, poistovećivanjem borbe za život sa štafetnim trčanjem u kome važe ista pravila za sve učesnike, a time i izgledi na uspeh. Zahvaljujući kognitivnoj funkciji metafore, „određene strukture iz izvornog domena prenose se u ciljni, pri čemu unoše u njega bogatiju strukturu koja zahvata celokupno enciklopedijsko znanje našeg fizičkog i kulturološkog iskustva“ (Croft i Cruse 2004: 204). Upoređivanjem metafora za *anger* (BES) zasnovanih na pojmu ‘posuda pod pritiskom’ (eng. *pressurized container*) u engleskom, japanskom, kineskom i mađarskom jeziku, Kövecses (2002: 186–189) zaključuje da se one ne razlikuju na generičkom nivou, već na nivou specifičnog, što je posledica šireg kulturnog konteksta i drukčijeg prirodnog i fizičkog okruženja određenih kultura. Stoga autor (Kövecses 2008: 275) predlaže kulturološko-kognitivni pristup, prema kome variranje metafore nastaje kao posledica dva značajna faktora – različitog iskustva i različite kognitivne sklonosti ili stilova. Primer kulturološki obeležene metafore je idiom *it's not cricket*, koji u engleskom jeziku znači da nešto što je neko rekao ili uradio nije dobro ili korektno. Ovom idiomu u srpskom jeziku odgovarao bi prevodni ekvivalent TO NIJE FER (u prevodu TO NIJE PO PRAVILIMA LEPOG PONAŠANJA), što pokazuje da se delimično izgubio izvorni domen iz engleskog jezika, pošto kriket nije popularna igra na govornom području srpskog jezika. Međutim, FER²⁹ (KOREKTNO), kao izvorno sportski termin, takođe je metaforom stekao figurativno značenje u opštem leksikonu i tako sačuvao osnovni domen sporta, pri čemu стоји u sinonimnom odnosu prema neutralnoj leksemi KOREKTNO. Budući da se najveći broj pojmovnih metafora ostvaruje samo u određenom kontekstu logično je prepostaviti da leksičke jedinice sa takvim značenjem najčešće nisu sinonimi van određenog jezičkog ili vanjezičkog konteksta.

---

²⁸ www.cancer.ca/Relay.

²⁹ Valja napomenuti da *fair* u engleskom nije izvorno sportski termin. U starom i srednjem engleskom, pa i danas, on znači LEP. Ta reč je proširivala svoja značenja da bi najzad dobila značenje: PRAVIČAN, KOREKTAN, NEPRISTRASAN. Na primer, *fair play* (FERPLEJ) nije samo sportski termin, zatim *free and fair elections* (SLOBODNI I POŠTENI IZBORI). Značenje LEP održalo se i danas, npr. *My fair lady* (MOJA LEPA GOSPODICE), *the fair sex* (LEPŠI POL) i sl.

Pod leksičkom metaforom podrazumeva se prenos imena s jednog pojma na drugi na osnovu sličnosti (Dragičević 2007: 148). Leksička metafora je, na primer, KRILO, koje po osnovnom značenju imenuje deo tela ptice, dok u stručnom jeziku može označavati KRILO AVIONA, KRILNOG IGRAČA u sportu, PLUĆNO KRILO i sl. U *Rečniku srpskog jezika* (Nikolić 2007: 594) KRILO ima 16 metaforički izvedenih značenja, upotreba i izraza, kako u opštem tako i u stručnim jezicima (DVOKRILNA VRATA, DVOKRILNI PROZORI i sl.). Na osnovu različitih asocijacija, Gortan-Premk (2004: 90–108) deli metaforičke transformacije po sledećim asocijacijama: oblik (VRAT – deo tela prema VRAT GITARE), boja (KRVAV – pokriven krvlju prema KRVAVI MESEC), mesto ili položaj (GLAVA – deo tela prema GLAVA KLINA), konkretno – apstraktno (OŠTAR NOŽ prema OŠTAR ČOVEK), apstraktno – konkretno (DOBAR ČOVEK prema DOBRA ŽURKA), seme kolektivne ekspresije (JAGNJE – prema UMILJATA, KROTKA, MIRNA, NEDUŽNA OSOBA) i prostor – vreme (DALEKA ZEMLJA prema DALEKA PROŠLOST). Najveći broj metaforički izvedenih značenja stoji u sinonimnom odnosu sa postojećim rečima čije osnovno značenje predstavlja isti pojam: (KRVAVI MESEC prema CRVENI MESEC), (OŠTAR ČOVEK prema STROG ČOVEK) i (DALEKA PROŠLOST prema DAVNA PROŠLOST). Leksički nivo metafore Dragičević (2007: 151) analizira u vezi sa sinestezijom, u kojoj se metaforički povezuju doživljaji različitih čula, poput LJUTI ČELIK prema TVRDI ČELIK, koja takođe predstavlja izvor sinonimije. Budući da je čulno objedinjavanje u najvećoj meri podložno individualnoj percepciji, sinestezija viđena iz ugla teorije književnosti, stilistike i poetike predstavlja nepresušan izvor neobičnih leksičkih spojeva koji doprinose živopisnosti izlaganja i jedinstvenosti stila. Izuzimajući literarnu sinesteziju, autorka (2007: 160) izražava sumnju prema njenoj metaforičkoj prirodi, budući da klasična metafora podrazumeva povezivanje dvaju sasvim različitih sadržaja, dok se kod sinestezije prenošenje vrši u sferu sličnog sadržaja.

Za razliku od leksičke metafore koja je opšteprihvaćena, poetska metafora predstavlja originalni izraz svojstven pojedincu. Primer stilske metafore je anglicizam ŠRINK u romanu Seleničevog *Ubistva s predumišljajem* (1996: 8), koji ima metaforičku namenu da istakne da se slava pisca temelji na ukradenim životnim pričama, usled čega bi ovde precizniji prevod bio KRADLJIVAC DUŠE, iako on ne bi bio tako efektan kao ŠRINK, dok PSIHIJATAR kao neutralna reč ne bi odgovarao neformalnom stilu u kome se autor obraća čitaocima. Čak ni neformalna reč PSIHIĆ kao najpribližniji prevodni ekvivalent engleske reči *shrink* ne bi u celosti prenela poruku pisca.

Sa stanovišta deskriptivne sinonimije najznačajnija je leksička metafora kao artikulisan oblik misaonog procesa koji se odvija po principu pojmovne metafore, tj. shvatanjem apstraktnih pojmoveva na osnovu onih koji su čulno saznatljivi i konkretni. Ukoliko metaforički izvedeno značenje postane opšteprihvачeno, posledica toga može biti proširivanje postojećeg značenja reči, na osnovu koga one stupaju u sinonimni odnos sa novim rečima nezavisno od konteksta. U suprotnom, ono ostaje na nivou pojmovne metafore ili originalne poetske metafore, na osnovu koje se sinonimni odnos realizuje samo u određenom kontekstu, pri čemu se u određeno polje unosi niz novih vrednosti, ređe u funkciji lakšeg shvatanja stvarnog pojma, a mnogo češće da bi se on prikazao u drukčijem i prihvativijem svetlu.

2.2.4.3. Pojmovna metonimija

Pošto se metonimija, kao i metafora, tumači na tri nivoa – pojmovnom, leksičkom i stilskom (Dragićević 2007: 160), logično je da i ona utiče na stvaranje novih značenja na osnovu kojih reči stupaju u sinonimne odnose.

Za razliku od pojmovne metafore, metonimija, kao mehanizam mišljenja, realizuje se samo između entiteta u okviru istog domena, na osnovu njihove bliskosti. Prema Evans i Green (2006: 312–313), bliskost entiteta ispoljava se kao: proizvođač (SITROEN) prema proizvodu (automobil märke SITROEN), mesto (IRAK) prema događaju (BOMBARDOVANJE IRAKA), mesto (PARIZ) prema instituciji (FRANCUSKA VLADA), deo (AMERIKA) prema celini (SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE), celina (ENGLESKA) prema delu (ENGLESKI RAGBI TIM) ili efekat (LICE KOJE SE OZARILO) prema uzroku (OBRADOVATI SE). Autori takođe spominju i druge realizacije odnosa zasnovanih na metonimiji, koje navode Kövecses i Radden (1998: 54–55, prema: Evans i Green 2006: 317–318). To su ‘deo – deo’, na primer, instrument (SKIJE) prema radnji (SKIJATI SE), vršilac radnje (KASAPIN) prema samoj radnji (KASAPITI) i sl. Dragićević (2007: 162) smatra da su najbolji primeri pojmovne metonimije frazeologizmi, poput ZASUKATI RUKAVE, gde se za razumevanje neke pojave (OTPOČINJATI POSAO) koristi celokupna slika koja predstavlja njenu tipičnu manifestaciju. Iako ovaj primer ilustruje i pojmovnu i leksičku metonimiju, autorka smatra da je metonimija, pre svega, mehanizam mišljenja koji omogućuje bolju organizaciju sveta oko nas i olakšava naš svakodnevni život. Neki autori (Evans i Green 2006: 311) čak smatraju da je metonimija važni-

ja za pojmovnu organizaciju od metafore, i da se metafora zapravo zasniva na metonimiji.

U literaturi se spominje i situacija združene metafore i metonimije, koja se javlja pod nazivom metaftonomija (Goossens 1990, prema: Evans i Green 2006: 319). Primer kojim to Kövecses (2002: 160) ilustruje u engleskom jeziku jeste *close-lipped* (doslovno STISNUTIH USANA). Kad su usne neke osobe sastavljene, onda ona čuti, usled čega *close-lipped* predstavlja metonimiju prema čutanju. Međutim, *close-lipped* takođe može da znači ‘govoriti a ne reći mnogo’, što predstavlja primer metaforičkog značenja, pošto se oskudnost informativnog sadržaja izgovorenog shvata kao čutanje. Prema istom izvoru, ovaj primer ilustruje metaforičko značenje koje je zasnovano na metonimiji, pošto je metaforičko objašnjenje moguće samo zato što *close-lipped* označava čutanje. Dragićević (2007: 166) navodi Kövecsesov primer metonimije zasnovane na metafori *tremble with fear* (TRESTI SE OD STRAHA), gde je metafora ostvarena povezivanjem straha i hladnoće, a metonimija drhtanjem kao reakcijom na strah. Bez obzira na to što je ovaj primer preuzet iz engleskog jezika valja naglasiti da on postoji i u srpskom, pošto se radi o životnom iskustvu koje postoji i kod Engleza i kod Srba. Iako se pojmovna metonimija i metaftonomija realizuju kao leksičke jedinice koje najčešće stupaju u sinonimni odnos sa postojećim rečima, one nisu uvek sinonimi van određenog konteksta.

Leksička metonimija predstavlja sposobnost mnogih članova jedne tematske grupe leksema da po istom modelu prenose svoja imena na druge pojmove iz istog domena stvarnosti na osnovu neke logičke veze među njima, koja može biti prostorna, vremenska, uzročno-posledična, posesivna i sl. (Dragićević 2007: 168). Primer ovakve metonimije jeste CEO GRAD SPAVA, koja стоји у sinonimnom odnosu prema STANOVNICI GRADA SPAVAJU, где je sekundarno značenje imenice GRAD dobijeno metonimijom. Pošto se ova metonimijska formula može primeniti na sve članove tematske grupe NASE-LJENO MESTO (CELO SELO SPAVA, CELA ČETVRT SPAVA), moglo bi se pretpostaviti da je metonimija čak bogatiji izvor leksičkih sinonima od metafore.

Na kraju, postoji i najviši stepen metonimije u poetskom smislu, koji ilustruje primer USTALA JE KUKA I MOTIKA, gde metonimijski izvedeno značenje KUKA I MOTIKA стоји у sinonimnom odnosu prema imenici SELJACI. Poetska metonimija predstavlja jedinstvenu leksičku realizaciju, koja se u rečnicima obeležava kao figurativno značenje da bi se razlikovala od opšte-prihvaćenog značenja (Dragićević 2007: 173).

Na osnovu svega što je izneto može se zaključiti da pojmovna metonimija, kao i metafora, doprinosi stvaranju novih značenja reči, na osnovu kojih one stupaju u sinonimni odnos. Međutim, metonimijski sinonimi najčešće se realizuju samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

2.2.4.4. Tvorba reči kao izvor sinonimije

Procesi tvorbe reči predstavljaju važan izvor sinonimije, posebno kad su u pitanju flektivni jezici. U sinonimni odnos stupaju dve ili više reči koje su nastale afiksacijom, te reči koje su nastale afiksacijom prema rečima koje su rezultat drugih tvorbenih procesa ili su proste lekseme.

Pitanjem sinonimije reči koje su nastale afiksacijom bavi se više autora u literaturi na srpskom jeziku. Šipka (1998: 44) i Tafra (2005: 230) smatraju da u sinonimni odnos stupaju reči istog korena i identičnog ili približno jednakog sadržaja, poput SLUŠALAC i SLUŠATELJ. Kao što je već izneto u Odeljku 2.1.1.2. ovog poglavlja, Ćorić (1983: 134) pitanju tvorbene sinonimije pristupa dvojako. Primeri kod kojih je leksema nastala dodavanjem sufiksa -AC, -AČ i -AR na istoznačne osnove (KOSAC, BIRAČ, ČUVAR) posmatra kao tvorbenu sinonimiju, dok primere kod kojih se na identične osnove, po identičnom tvorbenom modelu, dodaju identične invarijante sufiksa (PLAVENKAST, PLAVIČAST, PLAVKAST, PLAVULJAST, PLAVUSAV, PLAVUŠAST, PLAVUKAST) posmatra kao tvorbenu sinonimiju koja može prerasti u leksičku. Za razliku od njih, Petrović (2005: 145) smatra da bi tvorbenu sinonimiju trebalo razdvojiti od leksičke sinonimije i proučavati je u okviru tvorbenih procesa a ne u okviru semantike. Budući da većina rečnika ne registruje dodatne implikacije i različite konotacije koje mogu biti diferencijalno obeležje između naizgled istoznačnih oblika, ne treba isključiti mogućnost da takva obeležja postoje. To potvrđuju čak i primeri u engleskom jeziku, koji nemaju obeležje flektivnog tipa – pridevi *historic* (istorijski) prema *historical* (istorijski), koji, prema tumačenju u Websterovom rečniku sinonima (1984: 403), imaju dodatne implikacije. Prvi ističe da je nešto što je istorijsko slavno i poznato ili je vredno toga da bude poznato, dok drugi ima dodatnu implikaciju ‘istorijske činjenice i događaji od kojih nešto zavisi ili je povezano s njima’. Semantička razlika verovatno je razlog što se u rečnicima ova dva engleska prideva navode kao posebne odrednice (up. CCED: 799).

Polazeći ovde od ranije iznetog stava u Odeljku 2.2.2.1. da je apsolutna sinonimija samo referentna, polazna tačka na skali sinonimnosti, te da ne postoje dva oblika sa potpuno istim značenjem i upotrebom, nameće se

zaključak da dva afiksalno nastala oblika sa istim značenjem i paralelnom upotrebor imaju bar minimalne razlike u upotrebi, usled čega ih je uputnije smatrati leksičkim sinonimima, nego čisto tvorbenim dubletima.

Pitanje sinonimnog odnosa leksema nastalih afiksacijom prema leksemama koje su nastale drugim tvorbenim procesima ili su proste lekseme manje je sporno od prethodnog, budući da postoje i izvesne razlike u značenju. Petrović (2005: 143) analizira imenice i njihove deminutive i augmentative, na primer ZBIRKA i ZBIRČICA, odnosno ŠUMA i ŠUMETINA, pri čemu zaključuje da takvi sinonimi nisu leksički pošto su posledica subjektivnog doživljaja istog pojma. Međutim, zauzima drukčiji stav kad su u pitanju parovi reči od kojih je jedna nastala dodavanjem negativnog prefiksa a druga je prosta leksema, na primer NERED i ZBRKA, koji stoje u sinonimičnom odnosu (2005: 146).

Prethodno izlaganje upućuje na dilemu da li tvorbene morfeme treba posmatrati kao samostalne sinonime nezavisno od osnova na koje su do date, ili obrnuto. U svetu napred navedene definicije leksičke sinonimije (videti 2.2.2.4), logično je da su u pitanju iste osnove a različite tvorbene morfeme. Pozivajući se još jednom na tumačenje da apsolutna sinonimija nije ostvariva u prirodnim jezicima, nameće se zaključak da dodavanje tvorbenih morfema na istu osnovu ima za posledicu određene dodatne implikacije ili stilsko obeležje nove, izvedene, lekseme, na osnovu čega se ipak može tvrditi da tvorba reči jeste izvor sinonima, bez obzira na to da li njome nastaju morfološke varijante bez primetne razlike u značenju i upotrebi ili su to parovi reči kod kojih je ta razlika jasno izražena.

2.2.4.5. Društvene pojave kao konkretne manifestacije sinonimije

Teme koje pobuđuju veliko interesovanje u društvu privlače veliki broj sinonima čije značenje je najčešće izvedeno metaforom. Opadanjem interesovanja, smanjuje se i broj sinonima u vezi sa njima. S druge strane, postoje i teme od neprolaznog značaja, koje predstavljaju nepresušan izvor sinonima.

Povezanost sinonimije sa razvojem određenog društva potvrđuje sledeći navod Viktora Igoa: „Svaki period ima svoje ideje; on takođe mora imati i reči koje odgovaraju tim idejama. Jezici su kao more: oni neprekidno osciliraju. U određenom periodu oni napuštaju jednu obalu sveta ideja i zaposednu drugu. Šta god da ostane iza njihovih talasa vene i iščezava sa zemlje. Tako izumiru ideje i nestaju reči“ (prema: Ullmann 1962: 149).

Analizirajući statističke pokazatelje u vezi sa brojem reči koje se odnose na isti pojam u engleskom jeziku, Ullmann (1962: 150) navodi podatak da ep na staroengleskom jeziku, *Beowulf*, sadrži trideset sedam reči za ‘heroja’ ili ‘princa’, najmanje dvanaest za ‘bitku’ i jedanaest za ‘brod’. Veliki broj sinonima koji se odnose na iste pojmove postoji i u drugim književnim izvorima iz istog perioda. U engleskom slengu, takođe, postoji veliki broj sinonima za krađu, prevaru, pijanstvo i sl. U svetu tehnološko-jezičke dominacije zemalja engleskog govornog područja, može se takođe zapaziti postojanje velikog broja anglicizama koje su reči slenga u srpskom jeziku, a koje su povezane sa narkomanijom, modom i sl.

Pored tema karakterističnih za određeni period društvenog razvoja, postoje i one koje odolevaju vremenu i ostaju večita preokupacija ljudskog bića. Jedna od njih je smrt, u vezi sa kojom Ullmann (1962: 150) navodi sledeće sinonime: pravni termin *decease* (PREMINUTI), eufemizmi *depart this life* (OTIĆI SA OVOG SVETA) i *pass away* (PREMINUTI), te bogat izbor šaljivih i slikovitih izraza u slengu, kao što su *kick the bucket* (OTEGNUTI PAPKE), *peg out* (ODAPETI), *snuff out* (IZDAHNUTI) i sl. Poredenja radi, uz odrednicu UMRETI u *Rečniku sinonima* (Čosić i dr. 2008: 635) navodi se devetnaest sinonima u srpskom jeziku.

Uprkos prolaznosti interesovanja za određena društvena pitanja, sinonimi koji nastanu u vezi sa njima najčešće ostaju, mada, zbog smanjene učestalosti, stiču status obeleženih leksema. Na osnovu toga može se zaključiti da je značaj određene pojave u društvu važan izvor sinonima, bez obzira na to da li je on prolaznog karaktera ili ne.

2.2.4.6. Stil kao izvor sinonima

Bogatstvo jednog jezika ogleda se u bogatstvu sinonima, koje posebno dolazi do izražaja u kreativnoj upotrebi jezika. Sinonimi, kao konkretan izraz stvarnog i mogućeg potencijala jezika, pružaju neograničeno sredstvo izraza, koje prenosi željenu ekspresivnu funkciju poruke i tako utiče na osećanja, raspoloženje i moralni sud čitaoca ili slušaoca.

Pre daljeg izlaganja uputno je napomenuti da se pod stilskim obeležjima podrazumevaju ona koja se tiču komunikatora i ona koja se tiču komunikacione situacije (videti 2.2.2.1). U prvu grupu spadaju obeležja koja određuju geografsko poreklo, društveni status (standardno, nestandardno, žargon) i vremensku aktuelnost (retko, zastareva, zastarelo, arhaično). U drugu grupu spadaju predmetni registar, interpersonalna obeležja (for-

malno, neformalno) i medijumski registar (pisani jezik, govorni jezik). Na osnovu ovih obeležja reči ostvaruju određene ekspresivne funkcije u kreativnoj upotrebi jezika. Međutim, navedena stilska obeležja čine samo jedan deo kreativnog potencijala jezika, pošto ekspresivno i konotativno značenje može biti izuzetno izdiferencirano u zavisnosti od subjektivnog doživljaja (npr. od milja, pohvalno, pogrdno, pejorativno, odnosno domaća reč, strana reč itd.) (up. Prćić 1997: 67). Pošto se u ovom radu analiza temelji samo na pisanom jeziku u novinskim i književnim tekstovima, u daljem izlaganju posmatraće se stil sa gledišta pisanog teksta.

Osobenost stilskog značenja u književnim tekstovima potvrđuje i Lyonsovo (1977: 107) zapažanje da određeni iskazi imaju ekspresivno obeležje „kojim govornik ili pisac ostvaruje i otkriva svoju individualnost na sasvim originalan način... a to više spada u oblast stilistike nego semantike...“ U tom smislu, Ullmann (1962: 142) posebno naglašava značaj sinonimâ kao stilskog sredstva, pošto omogućuju život izlaganja, kao i stilski motivisane kombinacije sinonima u kojima dolazi do izražaja kontrast njihovih distinkтивnih značenja i osećajnih tonova. To, nadalje, podvlači i Cruse (1986: 284), koji posebno težiše stavla na stil kao impresivan izvor kognitivnih sinonima, posebno u vezi sa iskustvima od velikog emotivnog značaja za određenu kulturu. Sa stanovišta frekvencije upotrebe stilski obeleženih reči u pisanom tekstu mogla bi se postaviti hipoteza da stilski izraz u novinskim i publicističkim tekstovima može postati opšteprihvачen, za razliku od književnih tekstova gde je on originalan, što će biti provereno u analizi korpusa u četvrtom poglavljju. U svetu toga moglo bi se tvrditi da se sinonimni odnos u koji stupaju određene stilski obeležene lekseme najčešće realizuje u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu, te da samo manji broj biva opšteprihvачen i zamenljiv u različitim kontekstima.

Budući da su u književnim delima moguća mešanja svih vrsta, pa čak i dva jezika, Tafra (2005: 217) smatra da je ovde reč o okazionoj sinonimiji, te da je uputno izučavati takvu sinonimiju na nivou pojedinih književnih dela ili jednoga pisca.

Na osnovu ranijeg izlaganja može se zaključiti da je stil neiscrpan izvor novih semantičkih obeležja reči, na osnovu kojih one stupaju u sinonimne odnose sa drugim leksičkim jedinicama sa istim značenjem. Ukoliko se radi o opšteprihvачenom obeležju može se govoriti o leksičkom sinonimu, a ukoliko je to obeležje posledica kreativne upotrebe jezika sinonimni odnos najčešće se ostvaruje samo u određenom kontekstu.

2.2.4.7. Terminologija kao izvor sinonima

Kako je semantički sadržaj termina ograničen moglo bi se pretpostaviti da je terminologija oskudan izvor sinonima. Ova prepostavka je osnovana ako se termin posmatra u okviru terminološkog leksikona. Međutim, ako se on posmatra šire, kao jedinica opštег leksikona, veće su mogućnosti za njegovo stupanje u sinonimne odnose sa jedinicama koje pripadaju opštem leksikonu.

Analizirajući termin kao jedinicu opštег leksikona, Gortan-Premk (2004: 123) zaključuje da se njegov semantički sadržaj bogati u opštoj i stilskoj upotrebi, što dovodi do neograničenog broja sinonimnih realizacija. „Termini, kad izadu iz svojih terminoloških leksikona, iz jezika nauke, kada uđu u jezik publicistike, a gotovo redovno preko njega u opšti jezik, počinju da impliciraju svoj eksplicitno dat pojmovni sadržaj, počinju da ga bogate, da razvijaju u njemu i relevantne elemente realizacije, i kada to, ili deo toga razviju, počinju i da grade oko sebe različite leksičke sisteme: počinju da razvijaju polisemiju, čak i metaforičnu (KOREKTURA³⁰ HODA prema KOREKTURA PONAŠANJA)... Zatim, ove lekseme upravo zbog ove polisemične disperzije, stiču uslove i za širi derivacioni razvitak (ATOMIZACIJA = RAZDVJANJE, RASPARČAVANJE)... I dalje iz istih razloga ove lekseme počinju da bez ograničenja stupaju u sinonimne odnose (KOREKTURA prema POPRAVKA).“

U okviru terminološkog leksikona, sinonimija je posledica leksičkog pozajmljivanja (EJDS prema HIV prema SIDA), dvojne adaptacije pozajmljenih termina (PENAL prema KAZNENI UDARAC), skraćivanja (SAT prema SAT NA STOLU), promene perspektive (ŠESNAESTERAC prema KAZNENI PROSTOR) ili različitog opredeljenja pojedinih autora (LEKSEMA prema REČ). Međutim, ovi dvojni ili trojni oblici sa istim značenjem paralelno se upotrebljavaju samo u okviru terminološkog leksikona. U opštem leksikonu oni se najčešće razlikuju po frekvenciji upotrebe, dodatnoj implikaciji i metaforičkom značenju izvedenom na osnovu osnovnog terminološkog značenja. Ilustrovano primerima, PODLIV ima veću frekvenciju upotrebe u opštem jeziku od HEMATOMA, ISPRINTATI prema ODŠTAMPATI ima dodatnu implikaciju ‘odštampati kompjuterski’, dok REKORDAN stoji kao sinonim prema MAKSIMALAN na osnovu dodatnog metaforičkog značenja.

---

³⁰ Prema zvaničnoj terminologiji na nastavnom predmetu Kineziterapija na Fakultetu sporta i fizičkog vaspitanja upotrebljava se kolokacija KOREKCIJA POSTURALNOG POLOŽAJA, usled čega bi ovde više odgovarao termin KOREKCIJA HODA/PONAŠANJA.

Prethodno izlaganje potvrđuje uvodnu prepostavku da je i terminologija potencijalni izvor sinonima, mada oskudan u okviru terminološkog leksikona, ali zato znatno plodniji u opštem leksikonu gde termini bez ograničenja bogate svoj semantički sadržaj i tako stupaju u sinonimni odnos sa opštim leksičkim jedinicama.

2.3. Sinonimija u rečnicima

Ovaj odeljak bavi se organizacijom sinonimnih odrednica, njihovim opisom i teorijskim pristupima sinonimiji u različitim rečnicima. Uopšteno, rečnici sinonima razlikuju se po organizaciji i leksikografskoj kodifikaciji odrednica, kao i po samim odrednicama. Prvo, rečnici sinonima ne sadrže samo sinonime, već i hiponime i antonime. Drugo, sinonimne odrednice u jednom rečniku nisu uvek sinonimi u drugom, što predstavlja odraz drukčijeg teorijskog pristupa sinonimiji. Treće, neki rečnici sadrže celovito ili delimično tumačenje značenja, uz koje se navode i primeri upotrebe, dok toga u drugima nema uopšte, a čak i kad postoji razlikuje se od rečnika do rečnika. Stoga se, u zavisnosti od toga da li postoji definicija diskriminativnog značenja ili ne, rečnici sinonima mogu podeliti na razlikovne i kumulativne (Petrović 2005: 69). Razlike se javljaju i u metajeziku opisa, koji je kod nekih dat opisno kao sintagma ili rečenica, dok se kod drugih navodi samo skraćenica diferencijalnog obeležja sinonimnih jedinica – jedna ili više njih. Četvrto, bez obzira na to što u literaturi postoji samo jedna podela rečnika sinonima – na kumulativne i diskriminativne, koja je određena na osnovu toga da li postoji definicija diferencijalnog obeležja sinonima ili ne, čak se i diskriminativni rečnici sinonima razlikuju po leksikografskoj kodifikaciji odrednica. Kod jednih se ona postiže organizacijom odrednica po pojmovnim celinama, dok je kod drugih celovita informacija data u sklopu alfabetiski ili abecedno složenih sinonimnih odrednica. U tezaurusima poput *Roget's International Thesaurus* (1958) polazi se od konceptualnog okvira prema kome se grupišu leksičke odrednice, dok se kod rečnika sinonima, kao što je *Webster's New Dictionary of Synonyms* (1984), odrednice sa svojim sinonimima navode alfabetskim redosledom. Prema tome, prema organizaciji odrednica, rečnici se mogu podeliti na tezauruse i rečnike sinonima. Na kraju, u svetu potvrđene prakse da nijedan rečnik sinonima ne može u celosti zadovoljiti potrebe korisnika, posebno

onoga koji se bavi istraživanjem, informacije o sinonimima mogu se dobiti i iz leksikografskih izvora opšte ili specijalizovane namene.

U pregledu koji sledi biće predstavljeni rečnici sinonima u engleskom, srpskom i drugim slovenskim jezicima, kao i drugi rečnici u kojima se navode i sinonimi, pri čemu je redosled prikaza određen godinom izdajanja. U zaključnom izlaganju biće ukratko predstavljeni sekundarni izvori sinonima, kao što su opšti rečnici i jedno korpusno zasnovano istraživanje u vezi sa približnim sinonimima.

2.3.1. Sinonimija u rečnicima engleskog jezika

U sledećem izlaganju biće predstavljena tumačenja sinonimije u rečnicima: *Roget's International Thesaurus* (1958), *Webster's New Dictionary of Synonyms* (1984), *Collins Cobuild English Dictionary* (1997), *Collins Internet-linked Dictionary of Synonyms and Antonyms* (2005) i *Oxford Learner's Thesaurus: A Dictionary of Synonyms* (2008).

Među rečnicima sinonima koji su analizirani u ovom radu *Roget's International Thesaurus* predstavlja najstariji rečnik sinonima u engleskom jeziku, u kome je primenjen konceptualni metod organizacije rečničkih odrednica. Obuhvaćen je veliki broj sinonima i srodnih reči u engleskom jeziku, složenih po tematskim oblastima (apstraktni odnosi, prostor, materija, intelekt, volja, emocije i moral), koje se dalje dele na manje celine. Reči koje su u vezi sa životom dodatno su podeljene prema gramatičkoj vrsti reči. Cilj ove specifične organizacije odrednica bilo je lako pronaalaženje tražene reči u engleskom jeziku, usled čega se tezaurus u literaturi često predstavlja pod nazivom ‘nalazač reči’ (eng. *word finder*). Budući da je tražena reč navedena u sklopu odredene tematske pododrednice koja obuhvata veliki broj srodnih reči, koje ne samo da imaju različitu konotaciju i upotrebu, već se, u manjem ili većem stepenu, razlikuju i u denotativnom značenju, moglo bi se zaključiti da su takve odrednice bliže hiponimima nego sinonimima. Stoga većina autora koji su predstavljeni u pregledu literature o leksičkoj sinonimiji pravi razliku između pravih sinonima i sinonima koji se obično javljaju u rečnicima tipa tezaurusa (up. Lyons 1995: 61; Murphy 2003: 147; Nida 1975b: 30). Primer sinonimskog niza koji navodi Nida, *chair*, *bench*, *hassock* i *stool*, naveden je u ovom rečniku (1958: 127) u sklopu šire tematske odrednice *space* (PROSTOR) i tematske pododrednice *support* (OSLONAC). Kao što je navedeno u Odeljku 2.1.1.1, ove lekseme se razlikuju po deno-

tativnom značenju – *chair* je stolica sa naslonom, *stool* bez naslona, *bench* je klupa, a *hassock* jastučić za klečanje ili oslanjanje nogu. Nedostatak informacije o diferencijalnim obeležjima javlja se i kod etimoloških i morfoloških varijanata reči. Ilustrovano primerima, etimološke varijante (*kingly*, *regal*, *royal* (KRALJEVSKI)) i morfološke varijante (*historic(al)* (ISTORIJSKI), *lexicologic(al)* (LEKSIKOLOŠKI)) navode se bez oznake diferencijalnih obeležja, iako neke imaju različita asocijativna značenja i dodatne implikacije. Iako razlike u denotativnom i asocijativnom značenju i dodatim implikacijama nisu definisane u ovom rečniku, ipak se navode skraćenice diferencijalnih obeležja u vezi sa konotativnim značenjem (kolokvijalizam, sleng, dijalekat, arhaizam, reč koja zastareva, geografska varijanta ili oznaka predmetnog registra), što ilustruje odrednica *mother* (MAJKA) i njene sinonimne odrednice koje imaju stilsko obeležje: *mamma*, *mummy*, *mam*, *ma*, *mom*, *mommy*, *mumsy*, *motherkin*, *motherkins*. Ove odrednice su navedene u sklopu tematske oblasti ‘Abstract Relationships’ (APSTRAKTNI ODNOŠI) i celine u okviru nje ‘Ancestry’ (PRECI), koja obuhvata izvestan broj srodnih reči kao što su *dam*, *maternal ancestor*, *mater*, *the old woman*, *progenitress*, *progenitrix*, *matriarch*, *materfamilias*, *stepmother*, *foster-mother*, *mother-in-law* (1958: 94).

Webster’s New Dictionary of Synonyms iz 1984. godine sadrži uvodno poglavlje sa iscrpnom analizom ranijih tumačenja sinonimije, iz koga se jasno vidi da su postojala dva gledišta. Prvo je bilo tradicionalno shvanjanje po kome se pod sinonimom podrazumeva jedno ili više značenja reči koje imaju isto suštinsko osnovno značenje, dok je drugo odražavalo blaži kriterijum, po kome su sinonimi jedna ili više reči koje se podudaraju u nekom delu svog značenja. Postavivši za cilj precizno definisanje sinonimije, autori su ponudili novu definiciju, po kojoj „sinonim uvek označava jednu ili više reči u engleskom jeziku, koje imaju isto osnovno značenje“ (1984: 24a). Drugim rečima, sinonimi su takve reči koje se mogu u celosti definisati istim izrazima. Razlike između sinonima obično su posledica dodatne implikacije, konotacije, idiomatske upotrebe ili primene. Kada se radi o dodatnoj implikaciji, u pitanju su sporedne komponente značenja. Pod konotacijom se podrazumevaju različite nijanse u značenju, koje su posledica različitih uticaja, kao što su etimologija, izvorni jezik i istorijske ili književne asocijacije. Na kraju, reči imaju različitu primenu ako se radi o idiomu ili o rečima sa kojima se obično javljaju zajedno. Iako postoji tri diferencijalna obeležja, sinonimi se mogu razlikovati samo po jednom ili više njih.

Autori ovog rečnika nisu kategorični u vezi sa uslovom međuzamenljivosti sinonima, budući da on ne može biti ispunjen kad su u pitanju idiomatske upotrebe reči. Nasuprot tome, naglašavaju da je jedini zadovoljavajući test za određivanje sinonima podudarnost (eng. *agreement*) njihove denotacije. Pored sinonima, u ovom rečniku navode se i analogne reči koje su često toliko slične odrednici po značenju da se mogu nazvati i približnim sinonimima. Kod nekih su implikacije u velikoj meri podudarne sa onima kod glavne odrednice, ali je njihov značaj različit. Nekad analogne odrednice imaju uopštenije značenje od odrednice, a nekad su specifičnije u odnosu na nju. Na kraju, značenje nekih analognih reči samo je delimično jednak značenju odrednice. Valja napomenuti da su neke od tih reči navedene kao sinonimi u drugim rečnicima sinonima u engleskom jeziku, npr. *permit*, *allow* i *let* (DOPUSTITI, DOZVOLITI) su svrstane u ovom rečniku u analogne reči uz odrednicu *enable* (OMOGUĆITI), dok su iste te reči navedene kao sinonimi uz istu odrednicu u *Collins Internet-linked Dictionary of Synonyms and Antonyms* (2005: 226). Prema tumačenju urednika Websterovog rečnika (1984: 14a), namena unošenja ovih reči u rečnik, koje su jasno odvojene od sinonima, očito je bilo lakše pronalaženje tražene reči u engleskom jeziku, po ugledu na tezaurus *Roget's Thesaurus of English Words and Phrases* iz 1852. godine. U poređenju sa novijim rečnicima sinonima zapaža se da ovaj rečnik ne obuhvata nestandardne reči. Primera radi, ne postoji leksička odrednica *mother* niti njeni sinonimi sa geografskim i stilskim obeležjima (*mummy* (varijanta u britanskom engleskom jeziku koja ima obeležje neformalnog stila) i *mom* (skraćeno od *mummy*)). Za razliku od Rogetovog tezaurusa, u kome se etimološke i morfološke varijante reči samo navode bez oznake diferencijalnih obeležja, u ovom rečniku za svako diferencijalno obeležje takvih leksema navodi se definicija značenja koja je dodatno ilustrovana primerima, dok su lekseme kod kojih ne postoji takva razlika izostavljene. Ilustrovano primerima, etimološke varijante (*kingly*, *regal*, *royal* (KRALJEVSKI)) i izvestan broj morfoloških parova (*historic*, *historical* (ISTORIJSKI)) smatra se sinonimima, dok su *lexicologic* i *lexicological* (LEKSIKOLOŠKI) izostavljeni. Iako često međuzamenljiv, etimološki triplet (*kingly*, *royal*, *regal*) razlikuje se po frekvenciji upotrebe, koju određuje referencijalni segment značenja. Pri tome valja istaći da, u poređenju sa drugim rečnicima analiziranim u ovom pogлављу, Websterov sadrži najviše podataka o diferencijalnim obeležjima sinonima u engleskom jeziku, koja su dodatno ilustrovana

primerima. Uz sinonime su navedene i antonimne reči, a uz analogue – reči prema kojima stoje u kontrastnom odnosu (eng. *contrasted words*).

Uprkos tome što pripada opštim rečnicima, *Collins Cobuild English Dictionary*, čije se prvo izdanje pojavilo 1995. godine, takođe sadrži informacije o sinonimima, pod kojima se smatraju reči koje imaju približno isto značenje kao reč koja se objašnjava (1997: xvii). Po leksikografskoj kodi-fikaciji sinonima, ovaj rečnik bi se mogao svrstati u rečnike kumulativnog tipa. Uz određeno značenje odrednice navode se sinonimi bez tumačenja diferencijalnih obeležja. Na primer, uz odrednicu *catch* (UHVATITI) navodi se sinonim *capture* (UHVATITI), mada ne i obrnuto (1997: 238, 249). Međutim, iz rečnika se ne može stići uvid u diferencijalno obeležje *catch* i *capture*, tj. da je prvi glagol opšti, dok je drugi specifičan pošto podrazumeva manje izvestan pozitivan ishod potere ili lova. Pored toga, sinonimi čine i sastavni deo definicije značenja odrednice. Analizirajući prvo izdanje ovog rečnika iz 1987. godine na primeru odrednica sa značenjem *shake* (DRHTATI, TRESTI SE), Atkins i Levin (1995: 263) zaključuju da se u sklopu definicija njihovih značenja navode hiperonimi, dok su sinonimne odrednice izdvojene u poseban stubac sa strane rečničkog članka.

Collins Internet-linked Dictionary of Synonyms and Antonyms iz 2005. godine spada u kumulativne rečnike sinonima, budući da ne sadrži definicije diskriminativnog značenja i primere upotrebe. Sinonimne odrednice poređane su alfabetски, pri čemu je uz svaku navedena oznaka gramatičke vrste reči, registra, tematske oblasti, stilskog obeležja, geografskog područja i antonim. Ilustrovano primerima, rečnik sadrži etimološki triplet (*kingly, regal, royal*), morfološke varijante (*historic, historical*) i stilski obeležene lekseme *mother* (*mum, ma, mom*), ali se ne navode njihova diferencijalna obeležja. Ukoliko se zanemari podela na sinonime i analogue reči u Websterovom rečniku, može se zaključiti da su kriterijumi za određivanje sinonimnosti slični, izuzev stilski raslojene leksičke jedinice koja je obuhvaćena u ovom rečniku sinonima.

Godine 2008. pojavio se tezaurus sinonima u engleskom jeziku – *Oxford Learner's Thesaurus: A Dictionary of Synonyms*. Po podeli odrednica na tematske celine (ukupno 30), od kojih svaka sadrži sinonime i antonime (ukupno preko 17.000), a delimično i po kriterijumima sinonimnosti, sličan je Rogetovom tezaurusu, iako se ipak razlikuje od njega po tome što sadrži definicije značenja sinonima i srodnih reči. Iz uvoda se može zaključiti da se pod sinonimima podrazumevaju leksičke jedinice koje se neznatno razlikuju

po nijansama značenja, registru ili kolokaciji. Međutim, uvidom u sam rečnik može se zaključiti da obuhvata i lekseme sa geografskim, vremenskim i stilskim obeležjima. Za svaku odrednicu naveden je antonim. Gramatička informacija stoji ispred definicije značenja, dok se primjeri upotrebe navode na kraju rečničkog članka. Izvestan broj sinonimnih odrednica u ovom rečniku sadrži dopunsko tumačenje koje predstavlja deo enciklopedijske informacije. Budući da se diferencijalna obeležja razlikuju od onih koja postoje u *Webster's New Dictionary of Synonyms*, ovaj rečnik ne sadrži etimološki triplet (*kingly, royal, regal*) niti morfološke varijante (*historic, historical*), iako obuhvata stilski obeležene lekseme, kao što su *mother, mum* i *mummy*.

Na osnovu prethodnog izlaganja može se zaključiti da rečnici sinonima u engleskom jeziku obuhvataju leksičke sinonime, među kojima ima hiponima i hiperonima, uz koje se navode i antonimi. Oni se međusobno razlikuju po organizaciji leksičkih odrednica, sinonimnim jedinicama i leksikografskoj kodifikaciji odrednica. Takođe se može zaključiti da je tumačenje sinonima u Websterovom rečniku najbliže onome koje se obično sreće u semantičkim teorijama budući da se pravi razlika između deskriptivnih sinonima i analognih reči koje bi odgovarale kategoriji približnih sinonima (videti 2.2.2.1). Na kraju, uprkos starijoj godini izdanja, može se zapaziti da Websterov rečnik sinonima sadrži najpotpuniji opis diferencijalnih obeležja sinonima u engleskom jeziku.

2.3.2. Sinonimija u rečnicima srpskog jezika

U ovom odeljku biće analizirana dva rečnika sinonima u srpskom jeziku (Lalević 2004; Ćosić i dr. 2008), kao i rečnik novijih anglicizama (Vasić, Prćić i Nejgebauer 2001), koji predstavlja značajan leksikografski izvor u vezi sa temom ovog rada.

Među analiziranim rečnicima najstariji je Lalevićev pod naslovom *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika* (2004), čije prvo izdanje datira iz 1974. godine. Prema ranije navedenoj podeli (Petrović 2005: 69), ovaj rečnik spada u razlikovne rečnike sinonima. U *Predgovoru* autor daje kritički pregled tumačenja sinonima u literaturi. Na osnovu toga može se zaključiti da prihvata kategoriju apsolutnih sinonima samo na međujezičkom nivou. Posmatrajući srpskohrvatski jezik, autor taj idealni stepen sinonimije pripisuje geografski obeleženim rečima (HLEB prema HLJEB prema KRUH). Saglasno navedenom tumačenju apsolutne sinonimije, ovaj rečnik uključu-

je i prevodne ekvivalente na sedam jezika, kao i veliki broj odrednica srpske i hrvatske jezičke varijante. Pripisivanje mogućnosti asolutne sinonimije samo međujezičkim i međuvariantnim oblicima nužno vodi ka opredeljenju da su sinonimi reči sličnog značenja, što znači da dele jedno osnovno značenje a da se razlikuju po određenom sadržaju, određenoj službi i određenoj upotrebi. Analizom odrednica u ovom rečniku može se zaključiti da su, pored standardnih leksičkih jedinica, uključene i etimološke varijante (latinizam TUBERKULOZA prema domaćim rečima SUŠICA, JEKTIKA, SUHOBOLJA, GRUDOBOLJA), morfološki dubleti (POBEDNIK, POBEDILAC, POBEDITELJ), žargon-ske reči (KEVA, MAMA), zastarele reči (DAŽD), kao i mnoštvo jezičkih varijanata srpskog i hrvatskog jezika i izvestan broj poslovica navedenih u sklopu glavne odrednice. Iz samog naslova se može zaključiti da su u ovom rečniku, pored sinonima, obuhvaćene i srodne reči koje spadaju u hiponime (PADAVINA prema KIŠA (2004: 524)). Uključenost hiponima može se opravdati polaznom pretpostavkom ovog rečnika da su sinonimi retko međusobno zamjenljivi. Uz rečničku odrednicu navode se sinonimi, prevodni ekvivalenti na sedam stranih jezika, gramatička vrsta reči, tumačenje značenja i primeri upotrebe. Iako rečnik sadrži veliki broj odrednica, nedostaje mu viši stepen semantičkog jezika kojim se tumače diferencijalna obeležja sinonima (Petruović 2005: 81).

Iako prvenstveno nije rečnik sinonima, u ovu analizu uključen je i rečnik novijih anglicizama *Du you speak Angloserbian? A Dictionary of Recent Anglicisms* (Vasić, Prčić i Nejgebauer 2001), što opravdava nekoliko razloga. Prvo, rečnik sadrži prevodne ekvivalente u srpskom jeziku za anglicizme koji se navode kao rečničke odrednice – stvarne (IZLAZNA VREDNOST prema AUTPUT) ili potencijalne (npr. PREMOŠTAVANJE prema BAJPAS). Drugo, rečnik takođe sadrži definicije značenja za sinonimne reči, uz koje se navode i primeri upotrebe. Treće, rečnik navodi izvestan broj diferencijalnih obeležja englesko-srpskih sinonima, kao što su kolokaciona restrikcija (MUSICI MAGAZIN, STRIP MAGAZIN prema MAGAZIN) i stil (LUZER (neform.) prema GUBITNIK), koja su određena na osnovu medijskog jezika. Pored toga, leksičke odrednice takođe su izdiferencirane prema registru, iako se ovaj podatak ne navodi kao skraćenica već se može steći uvidom u definiciju značenja anglicizma. Četvrto, u poređenju sa svim prethodnim rečnicima, ovaj uključuje i lažne parove (VELIKI LIMENI SANDUK KOJI JE NA ULICI, U KOJI SE ODLAŽU OTPACI prema KONTEJNER), koji se, prema tumačenju sinonima u ovom radu, smatraju sinonimima na osnovu pretpostavke da najveći broj postoji sa-

mo privremeno dok se njihov pomereni semantički sadržaj ne kodifikuje u leksikografskim izvorima. Na kraju, u ovom rečniku primenjen je model standardne adaptacije anglicizama u srpskom jeziku, koji je primenjen i u leksikografskoj kodifikaciji anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku.

Ni noviji rečnik sinonima u srpskom jeziku – *Rečnik sinonima* (Ćosić i dr. 2008) ne sadrži samo sinonime, pošto uključuje hiponime, srodne reči i antonime. Sa stanovišta podele na diskriminativne i kumulativne rečnike sinonima, ovaj rečnik bi spadao u međukategoriju budući da definicija nije navedena za svako značenje i da nema primera upotrebe sinonima. Iako nije data jasna definicija sinonima, može se zaključiti da su obuhvaćene morfološke varijante (POBEDNIK prema POBEDILAC), zatim arhaizmi (BOŽEM prema TOBOŽE) i stilski obeležene reči (ĆERDATI (ekspressivno) prema TRAĆITI, PROCVAT (figurativno) prema PREPOROD, OZDRAVLJENJE, DA (ironično) prema TOBOŽE, PUVATI SE (kolokvijalno) prema PRSITI SE, FUŠERSKI (žargon) prema TRALJAVO), kao i kroatizmi (SLUŠATELJSTVO (hrv.), GLEDATELJSTVO (hrv.) prema osnovnoj odrednici PUBLIKA) i njihovi sinonimi u srpskom jeziku. Rečnički članak sadrži: sinonimnu odrednicu koja nije uvek praćena definicijom značenja, sinonimne odrednice, unakrsne uputnice za hiponime, stilsko obeležje, jezičku varijantu i gramatičku vrstu reči. Uporedna analiza leksikografske kodifikacije odrednice MAJKA u dva rečnika sinonima u srpskom jeziku pokazala je da su njeni sinonimi isti, izuzev što Lalevićev rečnik sadrži neformalnu reč KEVA (šatrovački) koja nije navedena u rečniku Ćosića i dr., dok drugi rečnik obuhvata četiri reči koje u figurativnom značenju stoje u sinonimnom odnosu prema odrednici MAJKA (MAJKA = BABA, MAJKA = SVEKRVA, MAJKA = ZAŠTITNICA, POMAGAČICA i MAJKA = MATICA), koje nisu uključene u prvi rečnik.

Na osnovu prethodnog izlaganja može se zaključiti da rečnici sinonima u srpskom jeziku obuvataju leksičke sinonime, među kojima i izvestan broj hiponima i hiperonima, uz koje su navedeni i antonimi. Međutim, sva tri analizirana rečnika razlikuju se po kvalitetu semantičke informacije u vezi sa članovima sinonimskog niza, što je posledica različitog tumačenja sinonimije, kao i različitog pristupa leksikografskoj kodifikaciji sinonima.

2.3.3. Sinonimija u rečnicima nekih drugih slovenskih jezika

U ovom odeljku biće predstavljen rečnik sinonima u ruskom jeziku (Apresjan i dr. 2000) i rečnik sinonima u hrvatskom jeziku (Petrović 2005).

Rečnik *Новый объяснительный словарь синонимов русского языка* autora Apresjana i dr. (2000) spada u diskriminativne rečnike sinonima koji su složeni po klasama leksičkih jedinica koje se ne sekut, odnosno sinonimskih nizova koji grade hijerarhijsko stablo izdiferencirano prema određenim semantičkim obeležjima (gramatičko, komunikativno, pragmatičko). Postupak leksikografske kodifikacije ilustruju dva sledeća primera. (1) Imenica *родственники* (SRODNICI) navedena je kao glavna odrednica, koja se dalje deli na dve grupe sinonima, tj. krvno srodstvo i bračno srodstvo, pri čemu se uz svaki sinonim navodi odgovarajući sinonimski niz. (2) Glagoli sa opštim značenjem ‘govoriti’ dele se na potklase sa sledećim diferencijalnim obeležjima: glasno govoriti (*восклицать*, *галдеть*, *горланить*, *горлопанить*), govoriti sa nezadovoljstvom (*брюзжать*, *бурчать*, *ворчать*), govoriti nejasno ili nesigurno (*бормотать*, *бубнить*, *лопотать*, *мамлить*) i imati neki defekt u govoru (*гнусавить*, *заикаться*, *картавить*, *прищепетывать*, *шепелявить*). Ovaj rečnik je jedinstven po metajeziku opisa sinonima, koji ima sopstveni vokabular i sintaksu. On se sastoji od ‘semantičkih primitiva’, tj. reči koje se ne mogu svesti na niže semantičke jedinice, kao i semantički složenijih reči koje se izvesnim transformacijama mogu svesti na semantičke primitive. U poređenju sa tradicionalnom leksikografskom definicijom koja se oslanja na sinonime i hiponime, u metajeziku ovog rečnika praktično nema sinonima pošto je cilj takvog opisa bio da jedan naziv označava samo jedan smisao (Apresjan i dr. 2000: 217).

Za razliku od prethodnih rečnika sinonima, model rečnika sinonima u hrvatskom jeziku, koji predlaže Petrović (2005: 223), ne sadrži antonime i hiponime. Sinonimi su u ovom rečniku definisani kao reči koje imaju isto denotativno i konotativno značenje, pri čemu razlike mogu biti posledica: etimologije (turcizmi, italijanizmi i rusizmi pozajmljeni posredstvom turorskog jezika, npr. ČAKIJA (tur. reg.)), vremenskog obeležja (OFICIRSKI (zastarelo) prema ČASNIČKI), frekvenciji upotrebe (PERIŠ (retko) prema ČAKIJA), geografskog obeležja (BJEĆVA (regionalno) prema ČARAPA), stila (UVLAČITI SE (govorni) prema ČANKOLIZITI), ekspresivne funkcije (ČEPRKAČ (ekspresivno) prema ČEPRKALO), prenesenog značenja (ČAČKATI (preneseno) prema ČEPRKATI), žargona (FRIZERAJ (žargonski) prema ČEŠLJAONICA), pejorativne upotrebe (NJUŠKATI (pogrđno) prema ČAČKATI) itd., te terminološkog obeležja (ukupno 19) (npr. ČETVRTFINALE (šport) prema ČETVRTZAVRŠNICA). Uprkos vrlo izdiferenciranim diskriminativnim obeležjima, veliki broj članova sinonimskog niza nema takvu oznaku, mada se podrazumeva da se oni razlikuju me-

đusobno po stepenu istovetnosti značenja prema rečničkoj odrednici, koja progresivno opada u skladu sa redosledom njihovog navođenja (2005: 228). Rečnička odrednica sadrži sinonimnu odrednicu, jedan ili više sinonima za svako značenje odrednice, definiciju značenja, primere upotrebe i oznaku gramatičke vrste reči na kraju rečničkog članka.

Slično rečnicima sinonima u engleskom i srpskom jeziku, oba rečnika koja su predstavljena u ovom odeljku obuhvataju samo leksičke sinonime, među kojima ima i hiponima i hiperonima. Međutim, oni se razlikuju po organizaciji rečničkih odrednica i po kvalitetu leksikografske informacije. Rečnik sinonima u ruskom jeziku temelji se na konceptualnoj organizaciji odrednica, dok se u rečniku sinonima u hrvatskom jeziku odrednice navode abecednim redosledom. Pored toga, rečnici se razlikuju i po tumačenju diferencijalnih obeležja sinonima. U prvom je primenjen jedinstveni metajezik opisa sinonima, dok se u drugom navodi samo definicija sinonimskog niza, pri čemu članovi sinonimskog niza nemaju uvek oznaku specifičnog diferencijalnog obeležja.

2.3.4. Sekundarni leksikografski izvori sinonima

Uporedna analiza rečnika sinonima jasno ukazuje na nepostojanje opšteprihvaćenog leksikografskog modela, pošto se najčešće uključuju i odrednice koje nisu sinonimne. U svetu ovog saznanja, nameće se logična prepostavka da opšti i specijalizovani rečnici takođe sadrže sinonime, što je već potvrđeno analizom dva takva rečnika (*Collins Cobuild English Dictionary* (1995) i *Du yu speak Angloserbian? Rečnik novijih anglicizama* (Vasić, Prćić i Nejgebauer 2001)) u prethodnim odeljcima. *Rečnik srpskoga jezika* (Nikolić 2007) takođe daje izvesne podatke o diferencijalnim obeležjima sinonima. Odrednica KEVA označena je kao žargonska reč prema MAJKA, MAMA, dok je MATI donekle stilski i regionalno obeležena reč prema MAJKA. Pored opštih rečnika, u kojima se sinonimi najčešće javljaju kao sredstvo leksikografskog opisa odrednice, važan leksikografski izvor sinonima predstavljaju i asocijativni rečnici. U tim rečnicima može se naći čak i nekoliko sinonima za zadatu odrednicu, budući da je sinonim obično prva asocijacija koja nam spontano pada na pamet kad neko izgovori neku reč, što je motivisano vezom koja postoji između sinonima u našem mentalnom leksikonu (Dragičević 2007: 263).

Budući da se u ovom radu analiziraju i lažni parovi kao granična kategorija sinonima, važan izvor podataka o njima predstavlja i *Srpsko-englески рећник лајних парова* (Hlebec 1997). Pored toga, imajući na umu da su predmet analize u ovom radu anglicizmi kao sinonimi u srpskom jeziku, izvestan broj informacija u vezi sa stilski obeleženim anglicizmima sadrži i *Englesko-srpski i srpsko-englески рећник сленга* (Hlebec 2007).

Na kraju, valja naglasiti i značaj korpusne lingvistike koja omogućuje sagledavanje određenih teorijskih problema sinonimije u novom svetlu, što će se, svakako, odraziti i na leksikografiju. To potvrđuju novija istraživanja, Atkins i Levin (1995: 85–114), na osnovu kojih je zaključeno da se glagoli sa značenjem *shake* (DRHTATI, TRESTI SE) međusobno razlikuju i po značenju i po sintaksičkoj strukturi rečenice u kojoj se upotrebljavaju. Grupa od sedam takvih glagola (*quake, quiver, shake, shiver, shudder, tremble, vibrate*) razlikuje se po tome da li je uzročnik radnje spoljašnji (eng. *extrinsic*) ili unutrašnji (eng. *intrinsic*). Radnja glagola *shake* i *vibrate* prouzrokovana je spoljašnjim faktorima (delovi tela ili fizički predmeti), usled čega oni mogu biti prelazni i neprelazni, dok su svi ostali samo neprelazni, pošto je kod njih radnja pokrenuta mimo upliva nečijeg htenja ili volje, tj. unutrašnjim faktorima (ljudi, životinje, zemlja, maštine, vozila itd.). Na osnovu ove teorijske analize, autori predlažu da se u postojeći leksikografski opis spomenute grupe glagola doda diferencijalno obeležje spoljašnjeg/unutrašnjeg uzročnika radnje, koje formalno odražava drukčiju sintaksičku strukturu rečenice.

* * *

Cilj celovitog drugog poglavlja bila je sveobuhvatna definicija sinonimije koja je u celosti primenljiva na korpus književnih i novinskih tekstova, na kojoj će se temeljiti tipologizacija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, analiza korpusa i leksikografska kodifikacija u sledeća tri poglavlja.

3. TIPOLOGIZACIJA ANGLICIZAMA KAO SINONIMA U SRPSKOM JEZIKU

U ovom poglavlju ponuđena je sveobuhvatna definicija anglicizama, nakon koje će uslediti analiza leksičkih i sintakških jedinica koje s njima stupaju u sinonimni odnos u srpskom jeziku (3.1). Sledeći odeljci ovog poglavlja bave se tipologijom anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, koja će predstavljati metodološki okvir za analizu korpusa ove monografije. U cilju potpunijeg sagledavanja tipoloških obeležja anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku biće analizirane tipologije sinonima u opštem i terminološkom leksikonu, kao i tipologija sinonima koji nastaju kao posledica kontakata engleskog i srpskog jezika (3.2).

3.1. Definicija anglicizma

Iako se pozajmljenice iz engleskog jezika u drugim jezicima koji dolaze u kontakt s engleskim najčešće predstavljaju kao anglicizmi, u elektronskom rečniku engleskog jezika *Dictionary and Thesaurus – Merriam-Webster Online* javlja se i termin *englishism* (eng. *englishism*), čije se drugo značenje odnosi na: „oblik ili izraz svojstven engleskom jeziku kojim se govori u Engleskoj“.³¹ Međutim, ovo značenje anglicizma je suženo i odnosi se samo na pozajmljenice iz britanskog engleskog jezika u njegovim drugim varijantama.

Na osnovu definicije jezičkog kontakta koju navodi Filipović (1986: 36) moglo bi se zaključiti da su predmet pozajmljivanja reči koje se, nakon preuzimanja, prilagođavaju sistemu jezika u koji su pozajmljene. „Kad jezici kao sredstvo za kulturni saobraćaj dođu u međusobni kontakt, vrlo brzo i često primaju strane nazive za nove predmete i pojmove što su ih preuzeli od neke druge jezičke zajednice. Te se nove riječi prilagođava-

---

³¹ “*A form of expression peculiar to English as spoken in England*” (<http://www.merriam-webster.com/>).

ju zakonima jezika koji ih je preuzeo...“ Leksički nivo jezičkog pozajmljivanja dodatno potvrđuje i definicija anglicizma u istom izvoru (1986: 192), pod kojom se podrazumevaju „sve pozajmljenice u srpskom jeziku za koje se može utvrditi da im je izvorni jezik (eng. *source language*) engleski i da označavaju predmete i pojmove engleskog porekla, koji su sastavni deo života, materijalne i duhovne kulture Engleske ili Amerike“. Iako se u navedenoj definiciji ističe da anglicizmi potiču iz britanskog i američkog engleskog jezika, autor (1986: 190) takođe navodi da su to i strane reči koje je engleski jezik preuzeo iz mnogih drugih jezika Azije, Afrike, obeju Ameriku i Australiju, pošto su potpuno adaptirane u engleski jezički sastav i u njega integrisane, i kao takve ušle u onaj vokabularni korpus koji je engleski dalje predavao ostalim evropskim jezicima. Po ovom tumačenju, moglo bi se shvatiti da su pozajmljenice iz engleskog jezika i reči koje potiču iz latinskog jezika, što one pozajmljene u srednjem veku (mahom propuštene kroz oblike (od latinskog nastalog) francuskog jezika (normanskog i starofrancuskog) i one iz doba klasicizma), kao i iz najnepresušnjeg izvora – francuskog. Prema kasnijim tumačenjima (Muhvić-Dimanovski i Skelin-Horvat 2006: 212), pored reči, u pozajmljenice se uključuju i frazeološki i sintaksički kalkovi i formalno nezavisni neologizmi. Definicija koju predlaže Prćić (2005: 145) objedinjuje sva navedena tumačenja pošto se pod anglicizmom podrazumevaju leksičke jedinice (reči i afiksi), jedinice iz drugih jezika koje se u izmenjenom značenju unose u srpski jezik preko engleskog ili koje imaju veću učestalost pod uticajem engleskog jezika, kao i prevedene leksičke i sintaksičke jedinice koje odražavaju normu i običaje engleskog jezika.

Uporedna analiza navedenih definicija anglicizma pokazuje da je poslednja ne samo sveobuhvatna, već i da je u celosti primenljiva na korpus ove monografije. Prema tome, **pod anglicizmom se podrazumevaju leksičke jedinice (reči i afiksi) koje su ili preuzete iz engleskog jezika u srpski ili se u srpskom javljaju podstaknute uticajem engleskog jezika, a izvorno su najčešće latinizmi, kao i leksičke i sintaksičke jedinice (tj. reči, sintagme i rečenice) srpskog jezika koje odražavaju normu ili običaje engleskog jezika krijući u oblicima srpskog jezika značenja i/ili upotrebe svojstvene oblicima engleskog jezika.** Navedeno tumačenje ilustruju sledeći primeri:

- (1) IMIDŽ (*image*) – leksički anglicizam u obliku reči;
- (2) PRI- (*pre-*) (*PRIPEJD (prepaid)*) – leksički anglicizam u obliku afiksa;

- (3) EDUKACIJA (*education*) – izvorno latinizam;³²
- (4) POSETITI SAJT (*visit a websight*) – kolokacija;
- (5) ZA PROSUTIM MLEKOM NE VREDI PLAKATI (*there's no use crying over the spilt milk*)³³ – sintaksički anglicizam.

Iako se, prema navedenoj definiciji, pod anglicizmima podrazumevaju preoblikovane jedinice iz engleskog jezika (npr. BODIGARD (*bodyguard*)), tj. novi oblici preuzeti iz engleskog jezika i njima pridružena sadržina (Prćić 2005: 124), valja istaći da analizirani korpus sadrži veliki broj nepreoblikovanih ili delimično preoblikovanih anglicizama, koji se pišu prema ortografskoj normi u engleskom jeziku (BULLSHIT (u korpusu) prema obliku, uskladenom sa novom pravopisnom normom, BULŠIT) (up. Šipka 2010: 1406) ili kombinovano prema standardu oba jezika (BODI PEINT (u korpusu) prema BODIPEJNT) (up. RNA: 47).

3.1.1. Domaća i odomaćena leksika i izrazi koji stupaju u sinonimni odnos sa anglicizmima

Anglicizmi stupaju u sinonimni odnos sa rečima koje odranije postoje u srpskom jeziku – slovenskim rečima ili pozajmljenicama iz drugih jezika koje su odomaćene u srpskom jeziku – i sa prevodnim ekvivalentima. Budući da tokom upotrebe anglicizmi bogate svoj semantički sadržaj, oni i bez ograničenja stupaju u sinonimni odnos i sa drugim domaćim ili odomaćenim rečima u srpskom jeziku.

---

³² Iako je ovde navedeno da se radi o latinizmu, ne može se sa sigurnošću tvrditi da je to tačno. Moguće je da je ova reč u srpski jezik preuzeta iz francuskog, pošto se ne izgovara, kao u najvećem broju reči (npr. IMIDŽ), kao engleska reč. Za razliku od nje, IMIDŽ jeste latinskog porekla (*imago*) i jeste pozajmljenica iz starofrancuskog [ima:dʒe], u srednjem engleskom se isto tako izgovarala, dok je u modernom engleskom ona potpuno asimilovana i glasi [imidʒ]. Engleska današnja reč pretrpela je nekoliko promena: pomeren je akcenat na prvi slog, skraćen vokal [a:] i sužavan dok nije sužen u kratko [i] u nenaglašenom položaju i najzad izgubljen je glas (a ne i slovo „e“ na kraju reči. Ovo tumačenje preuzeto je od Pervaz na osnovu usmene komunikacije.

³³ Iako ovaj primer ilustruje sintaksički anglicizam, valja naglasiti da Pervaz (usmena komunikacija) smatra da bi on mogao biti sintaksički anglicizam da glasi NEMA KORISTI OD PLAKANJA ZA PROSUTIM MLEKOM, a pošto to nije tako on ne predstavlja primer sintaksičke pozajmljenice. Pored toga, iskustvo sa mlekom, kao osnovnom životnom namirnicom, jeste englesko, isto toliko koliko i srpsko.

Pošto se pozajmljivanje iz engleskog jezika u velikoj meri vrši po inerciji, bez prethodne analize opravdanosti, mnogi anglicizmi postaju paralelni nazivi za isti pojam u srpskom jeziku. U svetu Nidinog tumačenja (Nida 1975b: 141) da su, uprkos različitoj upotrebi, domaće reči i pozajmljenice najpribližniji parovi apsolutnih sinonima, moglo bi se čak pretpostaviti da su ovakvi anglicizmi i postojeće srpske reči apsolutni sinonimi. Međutim, ovde bi više imala smisla Tafrina primedba (1982: 298) da su takve reči, u stvari, leksički dubleti privremenog trajanja, pošto tokom upotrebe dolazi do stilskih, semantičkih, konotativnih i kolokacionih diferenciranja njihovog značenja. Kad su u pitanju anglicizmi i domaće i odomaćene reči koje odranije postoje u srpskom jeziku, semantičko-stilska diferencijacija najčešće nastaje kod anglicizama. Ukoliko do nje ne dođe, frekvencija upotrebe anglicizama dovodi do potiskivanja srpskih reči.

Kao posledica dvostrukе adaptacije (obično preoblikovanjem i prevodenjem), anglicizmi stupaju u sinonimni odnos sa prevodnim ekvivalentima koji su obično terminološki obeležene leksičke jedinice (npr. GREJS-PERIOD (*grace period*) prema MIROVANJE OTPLATE). Prilikom prevodenja anglicizama koji imenuju nove pojmove najčešće se upotrebljavaju frazne lekseme sa većim brojem reči u odnosu na izvorni anglicizam (npr. SEKONDHEND (*second hand*) prema PRODAVNICA POLOVNE ODEĆE, gde je potrebno dodati i treću reč PRODAVNICA), što ih čini upotrebljivijim od domaćih reči, zahvaljujući principu jezičke ekonomije. Pored toga, frazni prevodni ekvivalenti često imaju dvojne oblike sa različitim rasporedom i sintaksičkim funkcijama reči koje čine fazu, što se u literaturi predstavlja kao ‘konstrukcioni sinonim’ (Bibović 1982: 65), na primer KRVNI PRITISAK nasuprot PRITISAK KRVI. Neustaljenost oblika fraznih prevodnih ekvivalenta dodatno im smanjuje frekvenciju upotrebe. Pored jezičke ekonomije i neustaljenog oblika, frekvenciju upotrebe anglicizama podstiče i nova tehnologija koja utiče ne samo na praktični oblik čovekovih aktivnosti već i na njegov način razmišljanja i komunikaciju, koji sve više odražavaju civilizacijske norme i jezički standard u engleskom. Zahvaljujući tome, anglicizmi se više i ne osećaju kao strani jezički materijal u publicističkom i medijskom jeziku. Tako, na primer, uprkos postojanju prevodnog ekvivalenta POKRETNA STAŽA, u monografiji *Fizička aktivnost devojčica i dečaka predškolskog uzrasta* (Bala 2006: 42) umesto njega upotrebljava se anglicizam TREDMIL (*treadmill*). Naknadni pokušaj zamene prвobitno usvojenih pojmove engleskim nazivima doživljava se kao nepotrebna karika u procesu komunikacije, koji se uspešno

odvija i bez toga. Stoga veliki broj anglicizama stiče frekvenciju upotrebe na račun domaće leksike iz pragmatičkih razloga pošto su kraći i ustaljeni ili iz pomodarstva i shvatanja da je samo engleska reč ona prava.

Anglicizmi koji tokom upotrebe ne steknu druge nijanse značenja na osnovu kojih se razlikuju od svojih prevodnih ekvivalenta u kratkom periodu postoje zajedno sa postojećim rečima u srpskom jeziku, sa tendencijom da ih potisnu ili istisnu (npr. SKOR (*score*) prema REZULTAT). Polazeći od započetja Gotštajn (1986: 65) da kolokabilnost deluje kao sila reda u jeziku, nasuprot sinonimiji koja u njega unosi haos i zbrku, moglo bi se očekivati da opstanak srpskih reči donekle štite kolokacije u kojima se nameće domaća reč, poput PRAVIĆAN (prema FER) ČOVEK, POLOVAN (prema SEKONDHEND) AUTO, REZULTAT (prema SKOR) POSLOVANJA i druge. Anglicizmi koji steknu neophodnu različitost u srpskom jeziku (npr. ISPRINTATI (*print*) prema ODŠTAMPATI), mada ne uvek podudarnu sa semantičkim sadržajem u engleskom jeziku (npr. STARTOVATI (KOGA) (*start*) prema SALETATI (KOGA)), bez ograničenja stupaju u sinonimni odnos sa drugim rečima u srpskom jeziku.

Sinonimni odnos anglicizama i domaćih i odomaćenih reči dodatno čini složenijim i mogućnost ponovnog pozajmljivanja istog engleskog oblika sa novim semantičkim sadržajem, kao i oblika koji izvorno nisu anglicizmi. Obe situacije predstavljaju potencijalni izvor lažnih parova u srpskom jeziku. Ponovo pozajmljeni anglicizmi privremeno stupaju u odnos lažnih parova prema prethodno pozajmljenim oblicima, sve dok se njihovo novo značenje ne potvrdi u upotrebi i leksikografskoj obradi (npr. TRENING prema OBUKA). Druga situacija pogoduje dužem postojanju lažnih parova u srpskom jeziku, pošto su se drukčija značenja izvorno neengleskih reči odranije potvrdila u srpskom jeziku (npr. KONCEPT prema SKICA, NACRT).

Svemu tome valja dodati i sve izraženiju pojavu upotrebe anglicizama kao kreativnog sredstva izraza, čime se oni dodatno diferenciraju od domaćih reči, uspostavljajući sa njima nove sinonimne odnose. Takvi anglicizmi su zastupljeni u govornom jeziku i medijima (npr. FER (*fair*) prema POŠTEN), kao i u novijoj književnoj literaturi (npr. FAJTER (*fighter*) prema BORAC (Selenić 1996: 235)).

Na kraju, kao posledica englesko-srpskih tehnoloških i jezičkih kontakata, primetna je tendencija preuzimanja jedinica dužih od reči, kao što su delovi rečenice ili pak cele rečenice, na primer ... NIJE MOJA OMILJENA ŠOLJA ČAJA (*that's not my cup of tea*) upotrebljen u nedeljnomy listu NIN, prema ... NIJE PO MOM UKUSU. Budući da ove jedinice uglavnom nisu frekventne u upo-

trebi, može se uopšteno tumačiti da su stilski motivisane, usled čega nisu značajne sa leksikografskog aspekta. U stvari, one ukazuju na potrebu da se skrene pažnja na netačnost prevoda ili upotrebe engleskih reči i izraza, zapravo nerazumevanje engleskog jezika. Jedinice koje su duže od leksičkih, koje stoje prema postojećim jedinicama u srpskom jeziku, u daljem izlaganju predstavljaće se terminom ‘izrazi’, saglasno Nikolićevom tumačenju (2007: 464), po kome izraz podrazumeva ‘ustaljeni spoj reči, frazu, idiom’, čemu bi se još mogla dodati i kolokacija.

Na osnovu toga moglo bi se zaključiti da anglicizmi stupaju u sinonimni odnos sa rečima i izrazima koji već postoje u srpskom jeziku, sa prevodnim ekvivalentima, kao i sa ranije pozajmljenim anglicizmima. Pri tome se u primarnoj adaptaciji (Filipović 1986: 66) anglicizmi obično razlikuju od domaćih reči i izraza po frekvenciji upotrebe, dok se, tokom upotrebe kada dolazi do sekundarne adaptacije, najčešće semantički i stilski diferenciraju od njih, pri čemu jedinice koje stupaju u taj odnos sa anglicizmima nisu isključivo njihovi prevodni ekvivalenti već i druge reči u srpskom jeziku.

3.2. Tipologija sinonima

U svetlu podele leksičkog sistema na opšti i terminološki leksikon, te činjenice da analiza anglicizama pripada polju kontaktne lingvistike, tipologizacija sinonima biće analizirana u tri odeljka – tipologija sinonima u opštem (3.2.1) i terminološkom leksikonu (3.2.2), te tipologija sinonima nastalih putem jezičkih kontakata (3.2.3). Na osnovu tih tipologija, te na osnovu preliminarne analize korpusa, biće definisana tipologija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku (3.2.4), koja će predstavljati metodološki okvir za analizu korpusa.

3.2.1. Tipologija sinonima u opštem leksikonu

Podela sinonima u literaturi temelji se na prethodno zadatim obeležjima po kojima se dve ili više sinonimnih jedinica međusobno razlikuju, pri čemu se podrazumeva da je njihovo značenje istovetno u celosti ili delimično. To su: dodatne implikacije, konotacije, kolokacione restrikcije, gramatički kriterijumi, prepoznatljivost u kontekstu, tvorbena pravila, upotreba i zamenljivost, kao i manje razlike u denotativnom značenju. U sledećem

tekstu, podele sinonima u literaturi biće izložene u skladu sa brojem kategorija, počevši od najmanjeg, pri čemu će biti poštovan hronološki redosled izvora koji se navode.

Ovo izlaganje počeće tumačenjem (Tafra 2005: 224) da postoji samo jedna kategorija sinonima koji podrazumevaju isto denotativno značenje i koji su zamenljivi u svim ili gotovo svim kontekstima, pri čemu može postojati malo sintaksičko ili semantičko odstupanje koje se može neutralizovati (npr. GRAMATIKA prema SLOVNICA). Po ovom tumačenju ne postoji kategorija apsolutnih sinonima koji su suštinski leksički dubleti za koje autorka predlaže naziv ‘alosem’ (1982: 297–298).

Na osnovu poklapanja designacije, konotacije i upotrebe, Zgusta (1971: 89–100) razlikuje dve kategorije sinonima – apsolutne i približne (eng. *near-synonyms*). Prvu kategoriju ilustruje primerima *caecitis* (ZAPALJENJE SLEPOG CREVA) i *typhilitis* (ZAPALJENJE SLEPOG CREVA), koji se jedino razlikuju po svojoj etimologiji – prva je pozajmljena u engleski jezik iz latinskog, a druga iz grčkog. Druga kategorija sinonima diferencira se na tri grupe, u zavisnosti od komponente značenja po kojoj se dve ili više reči razlikuju. U prvu spadaju one koje imaju istu designaciju i konotaciju a različitu upotrebu, poput *salary* (PLATA, neutralno) prema *stipend* (PLATA (SVEĆENIKA I UČITELJA)). Druga grupa obuhvata reči koje se razlikuju po konotaciji, pod kojom se podrazumevaju praktično svi slučajevi stilskih razlika, kao i pripadnost različitim specijalizovanim jezicima. Ilustrovano primerima, to su: *prostitute* (PROSTITUTKA), neutralna reč bez konotacije koja se upotrebljava u obrazovanim krugovima društva, prema *loose woman* (ŽENA SLOBODNOG PONAŠANJA), reč bez konotacije koja se upotrebljava u običnom jeziku, zatim *harlot* (BLUDNICA), knjiška reč, kao i *whore*, *tart*, *drab*, *bitch*, *bag*, koje imaju različitu ekspresivnu vrednost ili pripadaju slengu. Treća grupa obuhvata reči koje se razlikuju po dodatnom karakterističnom obeležju, kao, na primer, engleske imenice *forest* (ŠUMA) i *woods* (ŠUMA), koje se u ovom značenju razlikuju samo po tome što se prva prostire na većoj površini od druge.

Urednici Websterovog rečnika sinonima (1984: 24a) takođe razlikuju dve kategorije sinonima, ali se one razlikuju po tome što prva nije apsolutna sinonimija već nepotpuna, dok u drugu kategoriju spadaju analogne reči. Nepotpuna sinonimija bi odgovarala deskriptivnoj sinonimiji (Lyons 1995: 63; Prćić 1997: 98) ili propozicionalnoj sinonimiji (Cruse 2004: 155), odnosno smisaonoj sinonimiji (Murphy 2003: 146), dok bi druga kategorija

odgovarala tumačenju sinonimije u rečnicima. Prva kategorija obuhvata reči koje se mogu razlikovati po dodatnoj implikaciji, konotaciji, idiomatskoj upotrebi ili primeni, što ilustruje sinonimski niz u kome domaća reč *foretell* (PREDVIDETI) stoji prema pozajmljenici iz latinskog *predict* (PREDVIDETI). Navedeni glagoli često su zamenljivi, ali se razlikuju po dodatnoj implikaciji, pošto se *predict* upotrebljava kada se zaključuje na osnovu činjenica a ne prostim nagađanjem. Druga kategorija obuhvata analogne reči koje se razlikuju po dodatnoj implikaciji, po značaju implikacija, po gradaciji opštег ili specifičnog značenja ili po delimičnom nepoklapanju značenja. Te reči su često toliko slične odrednici po značenju da se mogu smatrati i približnim sinonimima, na primer *permit*, *allow* i *let* (DOZVOLITI) prema odrednici *enable* (OMOGUĆITI). *Permit* implicira jasnou voljnost, *allow* implicira nešto više od običnog pristanka ili nedostatka zabrane, *let*, koji je najneformalniji, znači ‘uzdržati se od zabrane, ne sprečavati, ili pokazati namjeru da se nešto ne spreći’, dok *enable* znači OMOGUĆITI ‘obezbeđivanjem određenih sredstava ili pružanjem prilike’.

Šipka (1998: 45) takođe zastupa podelu sinonima na dve kategorije, pri čemu se ona razlikuje kod monosemnih i polisemnih leksema. Monosemne lekseme stupaju u odnos apsolutne sinonimije (npr. HARD DISK prema TVRDI DISK) i partikularne sinonimije, koju ilustruje primerima PREMINUTI, UMRETI, POGINUTI, CRĆI, LIPSATI i ODAPETI, koji imaju isto značenje ‘završavanje života’, a njihova diferencijalna obeležja su, kao što je pomenuto u drugom poglavljju: designacija (prirodno – nasilno), konotacija (šaljivo – neutralno), selekcionie restrikcije (životinje – ljudi), polisemna struktura (šira – uža) i upotreba (terminološka – zvanična). Polisemne lekseme mogu biti totalni sinonimi koji stupaju u sinonimni odnos u ukupnosti svog značenja (npr. CRPKA prema PUMPA) ili parcijalni ako u sinonimni odnos stupa samo jedno značenje (npr. STROJ prema MAŠINA, ali ne i STROJ prema VOJNA FORMACIJA).

Apresjan (1995: 217, 228) takođe razlikuje dve kategorije sinonimnosti, tj. potpunu sinonimiju (*плекать* (PLJUSKATI) prema *плескаться* (PLJUSKATI SE)) i kvazisinonimiju³⁴, pri čemu drugu kategoriju ilustruje glagolima

³⁴ Pored Apresjanovog termina (1995: 240) kvazisinonim (ruski *квазисиноним*), u literaturi se upotrebljavaju i drugi: ‘plezionimi’ (eng. *plesionyms*) (Cruse 1986: 285), približni sinonimi (eng. *near synonyms*) (up. Cruse 2004: 156; Lyons 1995: 60; Murphy 2003: 147; Zgusta 1971: 90) i pseudosinonimi (eng. *pseudo-synonyms*) (up. Atkins i Rundell 2008: 135).

sa opštim značenjem ‘govoriti’, koji se razlikuju po svojim distiktivnim obeležjima, o čemu je već bilo reči u drugom poglavlju: glasno govoriti (*восклицать, галдеть, горланить, горлопанить*), govoriti sa nezadovoljstvom (*брюзжать, бурчать, ворчать*), govoriti nejasno ili nesigurno (*бормотать, бубнить, лопотать, мамлить*) i imati neki defekt u govoru (*гнусавить, заикаться, картавить, прищепетывать, шепелявить*). Navedene kategorije utvrđuju se na osnovu tri kriterijuma: (1) da sinonimi imaju potpuno isto tumačenje, tj. da se prevode na jedan isti izraz semantičkog jezika; (2) da imaju potpuno isti broj aktivnih semantičkih valentnosti, pri čemu takvih da valentnosti sa jednim istim brojem imaju jednake uloge (ili pripajaju predikatu imena jednih istih aktanata); (3) da oni pripadaju jednoj istoj (dubinskoj) vrsti reči. Potpuna sinonimija podrazumeva ispunjenost sva tri navedena uslova, a kod približne opšti deo značenja je isti, mada ne u celosti, dok drugi i treći uslov sinonimnosti nisu ispunjeni.

Cruse (1986: 265; 2004: 154–157) uvodi trostepenu skalu sinonimnosti na kojoj su raspoređeni apsolutni, propozicionalni i približni sinonimi. Apsolutni sinonimi (npr. *sofa* (SOFA) prema *setee* (SOFA)) su oni kod kojih postoji potpuna identičnost značenja. Propozicionalni sinonimi podrazumevaju izvesne razlike u nedenotativnim nijansama značenja, od kojih su najvažnije ekspresivne i stilске nijanse (npr. kolokvijalno prema formalno) i terminološka obeležja. Sinonimi koji se razlikuju po nedenotativnim nijansama, tj. različitoj upotrebi, jesu *fiddle* (ČEMANE) i *violin* (VIOLINA). Ukoliko se radi o nekome ko nije muzičar, *fiddle* je kolokvijalniji izraz, a verovatno i šaljiv u poređenju sa *violin*. Međutim, ako je govornik profesionalni violinista koji se obraća drugom profesionalcu, *fiddle* je neutralna reč bez primese šaljivosti, nepoštovanja ili kolokvijalnosti, dok se *violin* uglavnom upotrebljava u komunikaciji sa onima koji ne pripadaju svetu muzike. Sinonimi koji se razlikuju po terminološkom obeležju su *shin* (CEVANICA) i *fibula* (FIBULA), gde je *shin* obična, svakodnevna reč bez posebnog ekspresivnog ili stilskog obeležja, dok je *fibula* termin koji se upotrebljava u medicini. Poslednju kategoriju čine približni sinonimi, koji se razlikuju po gradaciji određenog svojstva (npr. *fog* (MAGLA) prema *mist* (IZMAGLICA)), načinu vršenja radnje (npr. *amble* (LAGANA ŠETNJA BEZ CILJA) prema *stroll* (ŠETNJA SA CILJEM (obično obilazak znamenitosti ili rekreacija)), vidu (npr. *calm* (MIRAN (stanje) prema *placid* (MIRAN (raspoloženje)) i prototipskom središtu (*brave* (HRABAR) (fizički) prema *courageous* (HRABAR) (intelektualno i moralno)).

Rukovodeći se kriterijumima identičnosti svih značenja sinonima, sinonimnosti u svakom kontekstu i semantičke ekvivalentnosti, Lyons (1995: 60–62) takođe postavlja tri kategorije sinonima – apsolutne, deskriptivne i približne. Apsolutna sinonimija, koja je izuzetno retka, podrazumeva ispunjenost sva tri uslova: deskriptivna se temelji na identičnosti značenja (npr. *big* (VELIKI) prema *large* (VELIKI), koji se razlikuju po kolokacionom rasponu – *big mistake* (VELIKA GREŠKA) ali ne i *large mistake*, što je posledica različitog etimološkog obeležja (prva je skandinavska reč a druga francuska, usled čega su te dve reči imale različito značenje)), dok približna obuhvata reči sa, manje-više, sličnim značenjima, koje se obično smatraju sinonimima u rečnicima (npr. *fog* (MAGLA) prema *mist* (IZMAGLICA), koje se razlikuju po stepenu vidljivosti). Iako autor u ovom istraživanju izdvaja tri kategorije sinonimije, u drugom izvoru (1968: 447) on uvodi skalu sličnosti i različitosti smisla na osnovu tumačenja da je sinonimija suštinski pitanje stepena. Na skali su raspoređene četiri kategorije sinonimnosti definisane na osnovu ekvivalentnosti kognitivnog i emotivnog smisla kao preduslova potpune sinonimije (eng. *complete synonymy*), odnosno zamenljivosti sinonima u svim kontekstima kao preduslov totalne sinonimije (eng. *total synonymy*). To su: (1) potpuna i totalna; (2) potpuna ali ne i totalna; (3) nepotpuna ali totalna; i (4) nepotpuna i netotalna. Pri tome dodaje da se pod prvom kategorijom u literaturi obično podrazumeva apsolutna sinonimija koja je retko ostvariva u jeziku.

Na prvom nivou podele Murphy (2003: 146–147) razlikuje dve kategorije sinonima, a na drugom jednu od njih deli u dve nove kategorije, što takođe ima za posledicu tri stepena sinonimije. Polazeći od činjenice da je većina leksema polisemna, autorka uvodi kategoriju logičkih sinonima, koja obuhvata potpune (eng. *full*) i smisaone (eng. *sense*) sinonime. U potpune sinonime ubraja jedinice čiji je svaki smisao identičan, kao što su: terminološke varijante (*carbamide* (KARBAMID) prema *urea* (UREA)), neobeležene i obeležene lekseme (*toilet* (NUŽNIK) prema *john* (KLONJA)) ili reči iz različitih jezika koje se neznatno razlikuju samo po izgovoru i mestu akcenta (eng. *restaurant* (RESTORAN) prema franc. *restaurant* (RESTORAN)). Smisaoni sinonimi su oni čiji je jedan smisao ili više njih isti, dok su drugi različiti, poput *sofa* (SOFA) i *couch* (KAUČ), gde je denotativno značenje isto, ali *couch* ima i dodatno terminološko obeležje, tj. predstavlja deo opreme u psihanalizi. Na kraju, treća kategorija sinonima obuhvata približne sinonime koji se najčešće nalaze u tezaurusima, tj. sinonime čiji smisao nije sasvim isti,

te se sinonimne jedinice bar ponekad mogu zameniti jedna drugom. U ovu grupu spadaju *foggy* (MAGLOVIT) prema *misty* (MAGLIČAST), koji se razlikuju po stepenu, i *crowd* (GOMILA) prema *mob* (RULJA), od kojih prva označava okupljanje ljudi sa ciljem da budu zajedno, dok druga označava okupljanje ljudi bez reda, koje se može završiti nasiljem.

Koristeći primere iz engleskog jezika, Prćić (1997: 99) razlikuje četiri kategorije sinonimije, koje su raspoređene na skali u progresivnom sledu: absolutna, potpuna, deskriptivna i približna sinonimija. Apsolutna sinonimija, kod koje postoji potpuno poklapanje svih značenja sinonima i njihove upotrebe u svakom kontekstu u kome se oni javljaju, predstavlja samo polaznu, referentnu tačku na skali, pošto je, pre svega, retka, a čak i ako nastane prolaznog je karaktera dok jedan sinonim ne postane standardni oblik ili se semantički ne diferencira od drugog. Primer takve sinonimije je sinonimski niz *caecitis* i *typhlitis* (UPALA SLEPOG CREVA), koji se jedino razlikuju po svom poreklu – prvi je pozajmljen iz latinskog jezika, a drugi iz grčkog. Potpuna sinonimija, koja podrazumeva izvesno nepoklapanje sinonima u domenu kolokacionog raspona, koji određuju pragmatički činioci, takođe je retka u prirodnim jezicima. Ovaj tip sinonimije ilustruje sinonimski niz *big* i *large* (VELIKI), koji su zamenljivi u kolokaciji *big/large house* (VELIKA KUĆA); međutim, u kolokaciji *big mistake* (VELIKA GREŠKA), *large* ne može zameniti *big*. Stoga se prava sinonimija svodi na dve preostale kategorije – deskriptivnu i približnu. Deskriptivna sinonimija podrazumeva istovetno ili gotovo istovetno deskriptivno značenje, što omogućuje donekle podudarne specifikacije smisla i denotacije, kao što su *rich* (BOGAT) i *wealthy* (IMUĆAN). U opisu ove kategorije autor polazi od Lyonsovog (1968: 450) pravila dvosmerne implikacije, po kome su dva prideva zamenljiva u rečenicama iste sintaksičke strukture, koje se razlikuju samo po tome što jedna sadrži leksičku jedinicu *x* a druga *y*. Poslednja kategorija, tj. približna sinonimija, obuhvata reči između kojih postoji izvesno nepoklapanje denotativnog značenja i izvesne sintaksičke razlike. Sinonimi koji se razlikuju po denotaciji su *chair*, *bench*, *hassock* i *stool* koji su pretvodno objašnjeni u Odeljku 2.1.1.1. (up. Nida 1975b: 140–141). Primeri koji ilustruju sinonime sa sintaksičkim razlikama su *say* i *tell* ((oba REĆI), koji se u sintaksički identičnom kontekstu ponašaju različito, kao *She told me to be quiet* prema *She said to me to be quiet* (obe REKLA MI JE DA ĆUTIM), gde je *tell* prelazni glagol, a *say* neprelazni, praćen predlogom *to*, DATIV.

Analizirajući sinonimiju u hrvatskom jeziku, te na osnovu zamenljivosti i prepoznatljivosti u kontekstu, Samardžija (1995: 18–20, prema: Pe-

trović 2005: 125) takođe razlikuje četiri kategorije sinonima. Na osnovu zamenljivosti u kontekstu sinonimi se dele na istoznačnice i sličnoznačnice, a na osnovu prepoznatljivosti u kontekstu na opštejezičke (samostalne) i kontekstualne.

U okviru istog jezika, Petrović (2005: 127) takođe deli sinonime na četiri kategorije: (1) jedan sinonim ima opšte značenje, a drugi specifično (ZARADA prema PLATA); (2) jedan sinonim ima širu ekstenziju (VOLETI prema LJUBITI); (3) jedan sinonim je funkcionalnostilski obeležen (MAMA prema MAJKA); i (4) jedan sinonim pripada opštem a drugi stručnom leksikonu (PODLIV prema HEMATOM).

Na osnovu značenja, etimologije i tvorbenih pravila, Težak (1990, prema: Petrović 2005: 125) u hrvatskom jeziku razlikuje pet tipova sinonima: pravi (istoznačnice) (npr. BRZ, HITAR), sličnoznačnice (npr. KLETI, PSOVATI), varijante (npr. VAZDUH, ZRAK), tudice (npr. AKCENAT, NAGLASAK) i sinonimni tvorbeni i padeški oblici (npr. GLEDALAC, GLEDATELJ; KOMU, KOME).

Najviše izdiferenciranu podelu sinonima, koja je data sa stanovišta komponentne analize, daje Vtov (BTOB 1998: 105, prema: Dragićević 2007: 252). Po osnovnoj podeli, sinonimi se dele na apsolutne i relativne. Relativni sinonimi se dalje dele na semantičke, stilske i semantičko-stilske. Semantički sinonimi diferenciraju se u zavisnosti od toga da li su u sinonimnom odnosu primarna ili sekundarna značenja. Ukoliko su u sinonimnom odnosu primarna značenja reči Vtov ih naziva istinskim semantičkim sinonimima (npr. MLAK, TOPAO, VRUĆ, VREO), a ukoliko su to sekundarna značenja onda ih naziva ideografskim semantičkim sinonimima (npr. RUKOVODILAC prema GLAVA (fabrike)). Stilski sinonimi takođe se dele, na ekspresivne (npr. MAJKA, MAMA), arhaične (PISMENICA, GRAMATIKA) i funkcionalne koji se dalje dele na profesionalno-terminološke (AKCENAT, NAGLASAK), teritorijalno/vremenjski ograničene (PENDŽER, PROZOR) i socijalno ograničene (RIBA, DEVOJKA).

Na osnovu prethodnog izlaganja može se zaključiti da su autori koji se bave sinonimijom u punoj meri pokazali kreativnost u terminologiji različitih stepena sinonimije koja se, u suštini, svodi na samo dve kategorije u opšem leksikonu – idealnu, apsolutnu, i pravu, tj. nepotpunu. Prva podrazumeva istovetnost svih ili pojedinačnih značenja reči i njihovih upotrebnih vrednosti, dok druga uključuje istovetnost denotativnog značenja i smisla i izvesne razlike kao posledicu asocijativnog značenja, kolokacionog raspona, selekcionih restrikcija i gramatičkog standarda. Sve ostale kategorije koje se navode u literaturi predstavljaju varijante nepotpune sinonimi-

mije, određene na osnovu pojedinačnih diferencijalnih obeležja sinonima. Pri tome, semantičke teorije polaze od pretpostavke da je realno moguća samo nepotpuna sinonimija, dok se leksikografska praksa temelji na blažem uslovu sinonimnosti, po kome mogu postojati čak i manje razlike u denotativnom značenju. U svetlu toga, kao i zaključka u Odeljku 2.2.2.1. da sinonimija podrazumeva postojanje određenih razlika kao uslov postojanja takvog odnosa, koje su selektivno zastupljene, može se prihvati Cruseovo (1986: 256) tumačenje da je sinonimija skalarna kategorija koja obuhvata tri kategorije sinonimije. Početna kategorija na skali, tj. apsolutna sinonimija, predstavlja samo referentnu tačku pošto je izuzetno retka u prirodnim jezicima, deskriptivna sinonimija je kategorija u koju spada najveći broj sinonima u određenom jeziku, dok je približna sinonimija karakteristična za tumačenje sinonimije u rečnicima. Stoga se, saglasno definiciji u Odeljku 2.2.2.4, prava sinonimija tumači kao deskriptivna sinonimija koja podrazumeva istovetnost denotacije i smisla, odnosno postojanje izvesnih razlika u okviru asocijativnog značenja, dodatih implikacija, gramatičkog standarda, kolokacionog raspona i selekcionih restrikcija, na osnovu kojih se sinonimi dalje mogu diferencirati u potkategorije.

3.2.2. Tipologija sinonima u terminološkom leksikonu

Logičku pretpostavku da sinonimija nije svojstvena terminologiji praksa često osporava, što upućuje na zaključak da sinonimi jesu terminološka stvarnost, pri čemu su najčešći istoznačni i sličnoznačni sinonimi i hiposinonimi. U nastavku izlaganju biće analizirani terminološki sinonimi u engleskom jeziku kao izvorniku, kao i terminološki sinonimi u srpskom jeziku koji nastaju kao posledica jezičkih kontakata.

Prema Dubucovoj (1997: 121–123) podeli, terminološki sinonimi mogu biti: pravi sinonimi (eng. *real synonyms*), kvazisinonimi (eng. *quasi-synonyms*) i pseudosinonimi (eng. *pseudo-synonyms*). Iako autor pravi razliku između prefiksoida³⁵ *quasi-* i *pseudo-*, između njih, zapravo, nema razlike u značenju, već se jedino razlikuju po poreklu – prvi potiče iz grčkog jezika a drugi iz latinskog (up. CCED: 1326, 1346). Pravi sinonimi predstavljaju isti pojam i uglavnom su zamenljivi. Oni su u potpunosti zamenljivi

³⁵ Element koji je uvek nesamostalna jedinica i u tom pogledu sličan je afiksu, a prema svojoj sposobnosti međusobnog kombinovanja nalikuje osnovi (Hansen i dr. 1982, prema: Prćić 1997: 70).

kada se razlikuju po karakteristikama pojma (*prepaid telephone card* (TELEFONSKA KARTICA PRIPEJD) prema *long-distance telephone card* (MEDUGRADSKA TELEFONSKA KARTICA)), po tome što je jedan nastao od imena izumitelja a drugi odražava neku karakteristiku pojma (*Likert scale* (LIKERTOVA SKALA) prema *summated scale* (LIKERTOVA SKALA)), po tome što su dva termina nastala od imena različitih izumitelja (*Venn diagram* (VENOV DIJAGRAM) prema *Euler diagram* (OJLEROV DIJAGRAM)), zatim po tome što je jedan termin pozajmljen dok je drugi domaći (pozajmljenica iz francuskog, *col* (KLANAC), prema domaćoj reči *pass* (KLANAC)) ili se radi o nestandardizovanim terminima za novi pojam (*term* (TERMIN) prema *terminology unit* (TERMINOLOŠKA JEDINICA)). Ovi sinonimi delimično su zamenljivi kada se razlikuju po sintaksičkim obeležjima (*point of origin* prema *origination point* (oba MESTO IZVORNOG SIGNALA)), morfološkim varijantama (*terminology unit* (JEDINICA TERMINOLOGIJE) prema *terminological unit* (TERMINOLOŠKA JEDINICA)), načinu pisanja (*focused interview* (POLUSTRUKTURIRAN INTERVJU) prema *focussed interview* (POLUSTRUKTURIRAN INTERVJU)), broju reči koje čine termin (*prepaid telephone card* (TELEFONSKA KARTICA PRIPEJD) prema skraćenom terminu *phone card* (TELEFONSKA KARTICA)) i načinu nastanka (skraćenica *CD* prema punom obliku *compact disk* (KOMPAKT DISK)). Kvazisinonimi se takođe odnose na isti pojam i delimično su zamenljivi, ali se pojmovi na koje se odnose razlikuju po sledećim obeležjima: sociolingvističkom (*cookie* (POKLOPAC) prema *gobo* (POKLOPAC), pri čemu se prvi upotrebljava u žargonu a drugi je uobičajeni termin), geografskom (*dynamic microphone* (BEŽIČNI MIKROFON) prema *moving coil microphone* (BEŽIČNI MIKROFON), pri čemu se prvi upotrebljava u Americi a drugi u Velikoj Britaniji) i učestalosti (*film editing* (FILMSKA MONTAŽA) prema *film cutting* (FILMSKA MONTAŽA), pri čemu se prvi upotrebljava češće od drugog). Pseudosinonimi pripadaju istom semantičkom polju, ali se razlikuju po svojim specifičnim karakteristikama, usled čega nisu zamenljivi. Ovoj kategoriji pripadaju *couch* (KAUČ), *sofa* (SOFA) i *loveseat* (DVOSED), koji imaju isto osnovno značenje, tj. ‘deo nameštaja, obično sa naslonom za ruke i leđa, koji je napravljen tako da na njemu mogu da sede dve osobe’. Međutim, *couch* može imati samo jedan naslon za ruke i delimični naslon za leđa, tako da može poslužiti i kao ležaj, *sofa* ima dugačko sedište i često se može upotrebljavati i kao ležaj, dok je *loveseat* mala sofa na kojoj mogu da sede samo dve osobe.

Ukoliko bi se ove kategorije uporedile sa podelom sinonima u opštem leksikonu, pri čemu je najpribližnija Prćićeva (1997: 99), koja obuhvata ap-

solutne, potpune, deskriptivne i približne sinonime, pravi sinonimi bi odgovarali kategoriji potpunih sinonima koji se, unutar terminološkog leksikona, javljaju pod nazivom terminoloških dubleta (Gortan-Premk 2004: 122), kvazisinonimi bi spadali u deskriptivne sinonime, dok bi pseudosinonimi odgovarali kategoriji približnih sinonima.

Na osnovu analize sportske terminologije u srpskom jeziku (Milić 2004: 68–69), terminološki sinonimi mogli bi se podeliti na sledeći način. Najbrojniju grupu sinonima činili bi sinonimi koji delimično odgovaraju Dubucovim pravim sinonimima, a koji se javljaju i pod nazivom ‘terminološki dubleti’, poput OSNOVNA LINIJA prema ČEONA LINIJA. Neki od ovih dubletnih termina nastaju pozajmljivanjem termina iz engleskog jezika (*score*) za koji odranije postoji reč (REZULTAT) u srpskom ili prevodenjem već pozajmljenog termina na srpski jezik (*penalty kick (PENAL)* prema JE-DANAESTERAC). Ovde bi takođe spadale skraćenice prema punom nazivu (FK prema FUDBALSKI KLUB), zatim dug termin prema skraćenom (SAT NA STOLU prema SAT) i frazni termini sa drukčijim rasporedom sintaksičkih elemenata (KOŠARKAŠKA PRAVILA prema PRAVILA KOŠARKE). Kvazisinonime ilustruju termini koji se razlikuju po stilskom obeležju (TRICA (žargon) prema TROJKA (uobičajen termin)) i geografskoj varijanti, iako su geografske varijante promenile sociolingvistički status tako što su priznate kao dva različita jezika (SAIGRAČ (srpski) prema SUIGRAČ (hrvatski)). Pseudosinonime u srpskoj terminologiji ilustruju parovi koji se delimično razlikuju po denotativnom značenju, kao što su POLAGANJE (direktno u koš) prema POLAGANJE (indirektno od table).

Na osnovu ovog izlaganja može se zaključiti da sinonimija nije retka pojava u terminologiji, uprkos postojanju određene konvencije i dogovora. U poređenju sa opštim leksičkim jedinicama, kod kojih najveći broj sinonima spada u deskriptivne sinonime i zauzima pretposlednje mesto na skali sinonimije, najveći broj termina koji stupaju u sinonimni odnos spada u kategoriju međuzamenljivih terminoloških jedinica unutar datog registra, što ukazuje na činjenicu da postoji mali broj različitih obeležja na osnovu kojih termini mogu stupiti u sinonimne odnose sa drugim terminološkim jedinicama. Stoga je i sinonimija u okviru terminološkog leksikona manje izražena nego u opštem leksikonu. Ovakav zaključak potvrđuje i Gotštajn (1986: 45) navodeći da je sinonimija u kolokacijama naučne argumentacije više izražena kod onih koje su odomaćene i u svakodnevnom govoru nego kod onih koje postoje samo u okviru terminološkog leksikona.

3.2.3. Tipologija sinonima iz ugla jezičkih kontakata

U svetlu tumačenja da odomaćene leksičke pozajmljenice ne stupaju u sinonimni odnos samo sa svojim prevodnim ekvivalentima, već i sa drugim rečima u srpskom jeziku, bilo da su one postojeće, pozajmljene odranije ili naknadno stvorene tvorbenim procesima, sasvim je izvesno da taj odnos ima više tipskih realizacija.

Iako se, prema tumačenju sinonimije u ovom radu, odnos između pozajmljenica i njihovih prevodnih ekvivalenta u srpskom jeziku smatra sinonimnim, uputno je spomenuti i drukčije shvatanje, koje zastupa Shiyab (2007). Autor razlikuje tri kategorije na sinonimnoj skali (potpuna sinonimija, približna sinonimija, nesinonimija), tj. dve kategorije sinonimije pošto poslednja, očigledno, ne sadrži sinonime, pri čemu zauzima stav da prevodenje nije oblik sinonimije, pošto reči mogu imati semantičke vrednosti koje nisu prevodive na druge jezike. Ovu konstataciju potvrđuje primerima *hasaan*, *faras*, *jawaad* i *agarr* koje u arapskom jeziku znače KONJ. Međutim, *hasaan* sadrži dijagnostička obeležja ‘konj’ i ‘mužjak’, *faras* ‘konj’, ‘mužjak’ i ‘ženka’, *jawaad* ‘poseban konj’ koji je ‘brz’, koji može biti ‘mužjak’ ili ‘ženka’, a *agarr* je ‘poseban konj’ koji ima ‘belu oznaku na čelu’, koji može biti ‘mužjak’ ili ‘ženka’. Budući da sve četiri reči imaju samo jedan prevodni ekvivalent u engleskom jeziku, tj. *horse* (KONJ), koji nema dijagnostička obeležja *jawaard* i *agarr*, ove arapske reči nemaju leksičke sinonime u engleskom jeziku. Da bi se ipak prenelo celovito značenje na engleski jezik prevodni ekvivalent bi morao da sadrži veći broj reči (*jawaad* (TRKAČKI KONJ), *agarr* (KONJ SA BELOM OZNAKOM NA ČELU)). Polazeći od Nidinog (1979b: 141) tumačenja da su domaće reči i pozajmljenice najpribližniji parovi apsolutnih sinonima, nameće se zaključak da izvesno semantičko nepoklapanje reči koje pripadaju različitim jezicima nije pravilo, usled čega Shiyabov stav da prevodenje nije oblik sinonimije ipak ne bi bio osnovan.

Pitanjem anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, kao i njihovom tipologizacijom, iscrpno se bavio Prćić (2005: 147–148). Predložena tipologija obuhvata tri kategorije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku. To su: anglicizmi kao inercijski sinonimi, prevedeni anglicizmi kao sinonimi i anglicizmi kao hiposinonimi.

Anglicizam kao inercijski sinonim stoji prema lokalnoj ili odomaćenoj reči koja odranije postoji u srpskom jeziku (npr. START prema POČETAK). Ove reči ne popravljaju izražajne mogućnosti srpskog jezika budući da se radi o

površnom preslikavanju ili prepisivanju oblika iz engleskog jezika. Prevedeni anglicizam stoji prema prevodnom ekvivalentu koji je nastao naknadno (npr. HENDAUT prema IZRUČAK). Ovde su anglicizmi neobeležene lekseme, dok prevodni ekvivalenti imaju dodatna obeležja i ograničen semantički sadržaj. Anglicizmi kao hiposinonimi javljaju se u sinonimskom nizu sa domaćim ili odomaćenim rečima u srpskom jeziku, koje imaju isto deskriptivno značenje, s tim što anglicizam ima dodatno obeležje, te ograničen semantički sadržaj (npr. LAPTOP prema KOMPJUTER/RAČUNAR). Članovi ovakvih skupova nalaze se u dvostrukom odnosu – sinonimije na osnovu istog značenja i hiponimije na osnovu dodatne implikacije ili drukčijeg kolokacionog raspona. U ovom odnosu domaća srpska reč obično ima funkciju hipersinonima.

Na osnovu prethodnog izlaganja može se zaključiti da anglicizmi stupaju u sinonimni odnos sa domaćim i odomaćenim rečima, pri čemu se najčešće razlikuju od njih po frekvenciji upotrebe, dodatnom dijagnostičkom obeležju i kolokacionom rasponu. Iako u ovoj tipologiji nisu istaknuta stilска obeležja, na osnovu rečnika *Du you speak anglosrpski? Rečnik novih anglicizama* (Vasić, Prćić i Nejgebauer 2001) može se zaključiti da se neki anglicizmi diferenciraju od domaćih reči i po terminološkom obeležju i neformalnom stilu.

3.2.4. Tipologija anglicizama kao sinonima

U ovom odeljku biće predstavljena tipologija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, definisana na osnovu preliminarne analize, koja će predstavljati metodološki okvir za analizu korpusa. Na osnovu ranijeg izlaganja biće definisana tipologija koja u celosti objašnjava analizirani korpus, pri čemu će u ovom odeljku biti navedene samo opšte postavke na osnovu podataka u literaturi, dok će konkretni zaključci u cilju potvrde određenih prepostavki biti dati u analizi korpusa u četvrtom poglavljju. Budući da korpus obuhvata primere književnih tekstova logično je prepostaviti da će sinonimni odnos nekih anglicizama biti realizovan samo u određenom kontekstu, što je svojstveno kreativnoj upotrebi jezika. Ova prepostavka biće takođe potvrđena analizom korpusa u četvrtom poglavljju.

Prema tumačenju u Odeljku 3.1.1, anglicizmi stupaju u sinonimni odnos prema rečima i izrazima koji odranije postoje u srpskom jeziku (domaćim i odomaćenim), kao i sa prevodnim ekvivalentima. Na osnovu određenih diferencijalnih obeležja, jedinice koje stupaju u sinonimni odnos mogu se

svrstati u šest kategorija: (1) anglicizam stoji prema postojećoj domaćoj reči, koju potiskuje dajući joj status obeležene lekseme (npr. OKEJ (*OK*) prema U REDU); (2) anglicizam stoji prema naknadno stvorenom prevodnom ekvivalentu, pri čemu prevodni ekvivalent ima dodatno dijagnostičko obeležje (npr. GREJS-PERIOD (*grace period*) prema MIROVANJE OTPLATE); (3) anglicizam stoji prema postojećoj srpskoj reči, pri čemu ima dodatno dijagnostičko obeležje ili implikaciju (npr. NOUTBUK (*notebook*) prema RAČUNAR, ISPRINTATI (kompjuterom) (*print*) prema ODŠTAMPATI); (4) anglicizam je terminološki obeležena reč koja stoji prema postojećoj srpskoj reči sa istim značenjem, koja je takođe terminološki obeležena (npr. PENAL (*penalty kick*) prema JEDANAESTERAC); (5) anglicizam stoji prema domaćoj ili odomaćenoj reči u srpskom jeziku, pri čemu se, delimično ili u celosti, razlikuje od nje po denotativnom značenju (npr. KONCEPT (*concept*) prema GRUBA SKICA, NACRT, tj. prvom značenju pozajmljenice iz latinskog jezika); i (6) anglicizam stoji prema domaćoj reči, pri čemu je stilski obeležen (npr. FAJTER (*fighter*) prema BORAC). Imajući u vidu prethodno navedene tipologije sinonima, tipologija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku obuhvata šest kategorija, koje će biti definisane i ilustrovane primerima u nastavku ovog poglavlja. To su: (3.2.4.1) anglicizmi kao inercijski sinonimi; (3.2.4.2) prevedeni anglicizmi kao sinonimi; (3.2.4.3) anglicizmi kao hiposinonimi; (3.2.4.4) anglicizmi kao lažni parovi; (3.2.4.5) anglicizmi kao terminološki dubleti; i (3.2.4.6) anglicizmi kao stilski sinonimi. Međutim, imajući u vidu dinamiku semantičke adaptacije pozajmljenica, anglicizmi koji u primarnoj adaptaciji imaju karakteristike pojedinih tipova sinonima prema domaćim rečima tokom upotrebe u sekundarnoj adaptaciji mogu steći tipološka obeležja drugih kategorija, usled čega se njihova tipologizacija u ovom radu ne može smatrati konačnom.

3.2.4.1. Anglicizmi kao inercijski sinonimi

Pošto se na osnovu korpusa može zaključiti da su anglicizmi leksičke i gramatičke jedinice, definicija koju predlaže Prćić (2005: 147) biće prilagođena na sledeći način: **pod inercijskim sinonimom podrazumeva se leksički ili sintaksički anglicizam koji stoji prema domaćoj reči ili izrazu koji odranije postoji u srpskom jeziku**. Ilustrovano primerom, leksički anglicizam BODIGARD (*bodyguard*) stoji kao inercijski sinonim prema reči TEOHRA-NITELJ, dok sintaksička jedinica ZA PROSUTIM MLEKOM NE VREDI PLAKATI³⁶ (*it's no*

---

³⁶ Videti fusnotu 33 na 109. str.

use crying over the spilt milk) stoji prema DOCKAN, KUME, PO PODNE U CRKVU, POSLE BOJA KOPLJEM U TRNJE, koje odranije postoje u srpskom jeziku.

Kriterijumi za određivanje kategorije anglicizama kao inercijskih sinonima su način njihovog postanka i semantička opravdanost pozajmljivanja. Pomodarstvo, pogrešno shvatanje da je samo ono što potiče iz engleskog jezika dobar izraz u srpskom jeziku, potcenjivanje sopstvenog jezika i nepoznavanje njegove jezičke norme dovodi do „preslikavanja ili pukog prepisivanja oblika iz engleskog jezika“ (Prćić 2005: 147), pri čemu se ne poštuje jezički standard srpskog. Kao posledica toga, ovi anglicizmi uvode i pseudonormu hibridnog anglosrpskog jezika (Prćić 2005: 69), koja zahvata ortografski i morfosintakksički nivo jezika (FITNESS prema FITNES, MASTER STUDIJE prema MASTERSKE STUDIJE). Pošto između anglicizama i domaćih reči u trenutku pozajmljivanja ne postoji semantička razlika, frekvencija upotrebe anglicizama dovodi do potiskivanja postojeće domaće ili odomaćene leksike u srpskom jeziku (BODIGARD prema TELOHRANITELJ, BORD, značenje pod rednim brojem 5 (CCED: 172) prema ODBOR). Kao posledica toga, postojeće reči postaju obeležene lekseme. Anglicizmi kao inercijski sinonimi uglavnom se javljaju u novinskim tekstovima, iako ne treba zanemariti mogućnost njihove stilske motivisanosti u književnom jeziku (KONVEJER (tehnički izum) prema POKRETNA STAŽA (neizbežna smrt) (Pekić 2002: 455)).

Osnovni izvor anglicizama kao inercijskih sinonima je terminologija, gde se njihovo postojanje uslovno može opravdati sa gledišta internacionalnosti koja, po nekim autorima (Šipka 1998: 129), opravdava upotrebu anglicizama u okviru terminološkog leksikona, budući da se time postiže internacionalna prepoznatljivost termina, pri čemu se on razlikuje od onih u drugim jezicima samo po fonetskoj i morfološkoj interpretaciji. U okviru terminološkog leksikona ti anglicizmi obično imaju veću frekvenciju upotrebe od domaćih reči ili se paralelno upotrebljavaju sa njima. Međutim, tokom upotrebe van struke takvi anglicizmi mogu steći dodatnu implikaciju na osnovu terminološkog značenja, kao, na primer, ISPRINTATI, ‘odštampati kompjuterom’, prema ODŠTAMPATI (neutralno), pri čemu stiču tipološka obeležja anglicizama kao hiposinonima. Bez obzira na izvestan stepen opravdanosti anglicizma kao inercijskog sinonima u terminologiji, ne može se zanemariti činjenica da on potiskuje domaću reč koja odranije postoji u sastavu određenog registra, usled čega ona postaje neutralna leksička jedinica u opštem jeziku. S jedne strane, frekvencija upotrebe anglicizama ostvaruje se putem univerzitetskih udžbenika, odakle ih preuzimaju studenti kao sopstveno izražajno sredstvo,

a, sa druge, putem medijskog jezika, gde dobijaju nova semantičko-stilska obeležja na osnovu kojih bez ograničenja stupaju u sinonimne odnose. Tome doprinosi potreba novinara i pisaca za većom izražajnošću stila, što, u dobroj meri, postižu upotrebom anglicizama, kao i spremnost čitalaca da olako prihvate izražajni stil publicističkih i novinskih tekstova.

Pored terminoloških anglicizama, inercijski sinonimi mogu biti i opšte reči koje putem medijskog jezika takođe stiču veliku frekvenciju upotrebe prema postojećim srpskim rečima (FEŠN prema MODNI). Za razliku od terminoloških anglicizama, oni obično nemaju dodatne implikacije, ali mogu imati obeležje neformalnog stila. Ovakvi anglicizmi najčešće se preuzimaju prilikom prevodenja tekstova sa engleskog jezika na srpski, zahvaljujući tome što su zvučniji i pomodniji (Prćić 2005: 149) od domaćih reči.

Imajući u vidu činjenicu da anglicizmi kao inercijski sinonimi u srpskom jeziku nemaju dodatnu ekspresivnu vrednost, već da je pozajmiliju od postojećih domaćih reči i izraza, može se zaključiti da se oni, po pravilu, diferenciraju od njih samo po frekvenciji upotrebe, a ponekad i po neformalnom stilu. Stoga je konačan ishod njihove integrisanosti u jezički sistem srpskog potiskivanje domaćih reči, ređe i izraza, koji postaju obeležene jedinice, kao i bogaćenje njihovog semantičkog sadržaja u kreativnoj upotrebi jezika, sa posledicom neograničenog stupanja u sinonimne odnose u okviru celokupnog leksičkog fonda srpskog jezika.

3.2.4.2. Prevedeni anglicizmi kao sinonimi

Polazeći od istog saznanja kao u prethodnom odeljku – da su anglicizmi leksičke i gramatičke jedinice, definicija ove kategorije anglicizama, koju daje Prćić (2005: 147), biće dopunjena na sledeći način: **pod prevedenim anglicizmom podrazumeva se naknadno stvoreni prevodni ekvivalent u obliku leksičke ili sintaksičke jedinice, koji стоји prema anglicizmu, при чему anglicizam nije obeležena leksema, dok je njegov prevodni ekvivalent najčešće terminološki obeležen.** U ovu kategoriju spada, na primer, KAZNENI UDARAC, koji стоји nasuprot anglicizmu PENAL (*penalty kick*). KAZNENI UDARAC je terminološki obeležena leksema koja se upotrebljava samo u sportu, dok PENAL (*penalty*), pored terminološkog značenja u sportu, znači i plaćanje odštete za neispunjene obaveze po nekom ugovoru ili snošenje posledica za nepoštovanje bilo kakvih drugih obaveza.

Kao i kod prethodne kategorije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, prevedeni anglicizmi najčešće su terminološki obeležene reči koje

stupaju u sinonimni odnos sa preoblikovanim anglicizmom (KRUŽNI NAPADAČ prema PIVOT (*pivot*)) (Milić 2006b: 141). Prevodni ekvivalenti retko su motivisani potrebom za jasnim izrazom u srpskom jeziku, već najčešće namerom da se određeni pojам predstavi prozirnijim leksičkim sredstvima. U navedenom primeru prvo bitno je postojao samo preoblikovani anglicizam (PIVOT) koji je kasnije preveden postupkom funkcijalne aproksimacije³⁷ kao KRUŽNI NAPADAČ. Pri tome je prevodni ekvivalent (KRUŽNI NAPADAČ) usko terminološki obeležen pošto se upotrebljava isključivo u rukometu, dok preoblikovani anglicizam (PIVOT) ima šire terminološko značenje, pošto se upotrebljava i u košarci.

Pored toga što su prevodni ekvivalenti obeležene lekseme, oni su, po pravilu, i duži od anglicizama. Potreba za korišćenjem većeg broja reči u prevodu najčešće je posledica postojanja leksičke praznine u srpskom jeziku budući da se radi o novom i nedovoljno poznatom pojmu, te se leksička prozirnost postiže sa više reči. Usled delovanja principa jezičke ekonomije, koji uvek daje prednost kraćim leksemama, prevodni ekvivalenti obično gube učestalost u korist anglicizama koji su još, uz sve to, i moderni, usled čega postaju usko terminološki obeležene lekseme sa malom frekvencijom upotrebe.

Na osnovu svega što je izneto može se zaključiti da su prevedeni anglicizmi u neravnopravnom položaju prema anglicizmima, budući da su ovi drugi kraći, neobeleženi i moderni. Čak i ako su anglicizmi terminološki obeleženi, putem medijskog jezika, oni i bez ograničenja stupaju u sinonimne odnose, na osnovu čega se može zaključiti da imaju veću upotrebu vrednost od novostvorenih prevodnih ekvivalenata. Stoga najveći broj prevodnih ekvivalenata biva potisnut iz upotrebe, služeći samo kao stilska rezerva u kreativnoj upotrebi jezika.

3.2.4.3. Anglicizmi kao hiposinonimi

Prema Prćićevoj definiciji (2005: 148), anglicizmi kao hiposinonimi predstavljaju leksičke jedinice koje stoje prema domaćim ili odomaćenim rečima u srpskom jeziku u funkciji hipersinonima, koje imaju isto deskriptivno značenje, pri čemu anglicizmi imaju dodatno semantičko obeležje, te ograničen semantički sadržaj. Ilustrovano primerom, to su različite vrste STEJDŽOVA (*stage*) prema odomaćenoj reči BINA, izvorno ger-

³⁷ Prema Prćiću (2005: 179), funkcijalna aproksimacija je prevodni postupak koji podrazumeva izražavanje sadržaja iz L₁ leksičkim sredstvima u L₂, tako da se što bliže i što vernije odraži funkcija denotata.

manizam. BINA u srpskom jeziku predstavlja podijum za pozorišne predstave, koji se pre muzičkog festivala *Egzit* upotrebljavao i za muzičke. Sa *Egxitom*, bine su doobile nove nazive, delimično prema vrsti muzike koja se izvodi, a delimično iz potrebe za imenovanjem svake od njih radi lakše orientacije, na osnovu čega su uvedeni novi nazivi – MEJN STEJDŽ (*main stage*), FJUŽN STEJDŽ (*fusion stage*) i EKSPLOZIV STEJDŽ (*explosive stage*). U rečniku novijih anglicizama (Vasić, Prćić i Nejgebauer 2001: 237) anglicizam STEJDŽ naveden je kao inercijski sinonim prema postojećoj odomaćenoj reči BINA. Suštinski, STEJDŽ je i danas inercijski sinonim prema BINA, dok različite vrste STEJDŽOVA imaju status kohiposinonima³⁸ jedna prema drugoj, odnosno sve one zajedno stoje kao hiposinonimi prema BINA, koja ima funkciju hipersinonima. Ovakvi anglicizmi najčešće nastaju u okviru terminološkog leksikona, gde su u funkciji imenovanja proizvoda dobijenih novim tehnološkim postupcima ili usluga u vezi sa njima, na primer ADVERTAZING prema REKLAMIRANJE, pri čemu anglicizam ima dodatnu implikaciju ‘naročito putem medija’ (RNA: 25).

S obzirom na dodatna dijagnostička obeležja, anglicizmi kao hiposinonimi mogli bi se smatrati kategorijom približnih sinonima koja je karakteristična za tumačenje sinonimije u rečnicima. Sa stanovišta jezičkog standarda, moglo bi se zaključiti da su anglicizmi kao hiposinonimi najčešće terminološki obeležene reči koje opravdano postoje u srpskom jeziku, pošto se razlikuju od postojećih reči po dodatim dijagnostičkim obeležjima, na osnovu kojih stupaju u sinonimni odnos sa njima, ne ugrožavajući pritom njihovu upotrebnu vrednost.

3.2.4.4. Anglicizmi kao lažni parovi

Pojam lažnih parova dobija lingvistički značaj još 1928. godine (Koessler i Derocquigny 1928, prema: Szpila 2005: 74), kada je uveden termin ‘prevodiočevi lažni prijatelji’ (franc. *faux amis du traducteur*). Prema tradicionalnom viđenju, to su lekseme iz najmanje dva različita jezika sa identičnim ili sličnim oblikom, čiji se semantički sadržaj delimično poklapa ili je sasvim različit. Sa manjim izmenama, ova definicija i danas preovlađuje u literaturi (up. Divjak 2008: 205; Dragičević 2007: 315; Hlebec 1997: 3; Zamorski 2005: 4). Međutim, valja spomenuti da izvesni autori (up. Granger i

³⁸ Naziv ‘kohiposinonim’ predložen je u ovom radu po analogiji prema Lyonsovom (1977: 291) terminu ‘kohiponim’ (eng. *co-hyponym*) i Prćićevom (2005: 148) terminu ‘hiposinonim’.

Swallow 1988: 108; Szpila 2005: 78) smatraju da lažni parovi ne zahvataju samo leksički nivo jezika već i sintaksički i stilski.

Saglasno različitom tumačenju pojma lažnih parova, postoje i različite podele. Prema tradicionalnoj podeli postoje delimični i potpuni lažni parovi. Međutim, autori koji uzimaju u obzir sintaksu i stil predlažu složeniju tipologiju. Granger i Swallow (1988: 114–116) tradicionalnoj podeli dodaju i parove koji se razlikuju po kolokacionim restrikcijama (franc. *maintenir une décision* prema eng. *stand by a decision* (OSTATI PRI ODLUCI, POŠTOVATI (tuđu) ODLUKU)), konotacijama (pozajmljenica iz francuskog *face* (pejorativno³⁹) prema engleskoj reči *face* (LICE) (neutralno)) i stilskim varijacijama (pozajmljenica iz francuskog *aid* (više formalno) prema engleskoj reči *help* (POMOĆ) (manje formalno)). Na osnovu analize lažnih parova u rečnicima, Szpila (2005: 79) zapaža da se oni diferenciraju na parove sa istim značenjem a različitim načinom pisanja, semantički identične lekseme različite gramatičke vrste, frazeološke lažne parove koji imaju različitu ekstenziju, stilске lažne parove i gramatičke lažne parove. Gouws i dr. (2004: 800) podržavaju osnovnu podelu na absolutne i delimične, pri čemu se delimični razlikuju po stepenu različitosti, što je posledica homonimne konvergencije, srodnog ili oprečnog značenja (eng. *related or opposing meaning*), različitog smisla polisemnih leksema ili jezičke dinamike koja dovodi do promene u polisemnoj paradigmi leksičkih jedinica. Poput Crusea (1986: 267), koji uvodi pojam skale sinonimnosti, Gouws i dr. (2004: 804) diferenciraju lažne parove na skali kontinuma, na čijem početku se nalaze absolutni lažni parovi, a na sredini, i dalje prema drugom kraju, raspoređeni su delimični.

Budući da navedeni kriterijumi tipologizacije lažnih parova, prema tumačenju u ovom radu, predstavljaju diferencijalna obeležja leksičkih sinonima, te da je jedino tipološko obeležje po kome se razlikuju od ostalih kategorija samo razlika u značenju, koja može biti delimična ili potpuna, ovde će biti prihvaćena tradicionalna definicija (up. Dragičević 2007: 315; Hlebec 1997: 3), po kojoj su **lažni parovi oblikom slične lekseme koje pripadaju različitim jezicima, čija značenja se razlikuju potpuno ili delimično**.

Sa leksikografskog gledišta, preovladuje mišljenje da lažnim parovima treba posvetiti poseban rečnik. Odrednica u takvom rečniku, prema Szpila (2005: 94), treba da sadrži etimologiju, gramatičku informaciju, se-

---

³⁹ Iako se ovo obeležje navodi u izvornom tekstu (Granger i Swallow 1988: 115), Pervaz (usmena komunikacija) smatra da *face* iz francuskog nije pejorativno u engleskom.

mantičku definiciju, odgovarajuće kognitivne ekvivalente, primerom ilustrovanu upotrebu i prevodni ekvivalent. Hlebecov *Srpsko-engleski rečnik lažnih parova* (1997) sadrži sve navedene elemente rečničkog članka, osim etimologije, gramatičke informacije i primera upotrebe. Što se etimologije tiče, u rečniku koji obuhvata samo anglicizme ona nije ni potrebna pošto su sve odrednice iz engleskog jezika. Međutim, bilo bi uputno uključiti gramatičku informaciju po uzoru na Vasić, Prćić i Nejgebauer (2001), kao i primer upotrebe rečničke odrednice u kontekstu rečenice.

Prema tumačenju sinonima u ovom radu, po kome su to lekseme različitog oblika i istovetnog deskriptivnog značenja, lažni parovi ne bi spadali u sinonime, pošto se razlikuju po značenju. Međutim, u ovom radu oni će se ipak smatrati sinonimima budući da anglicizmi kao lažni parovi najčešće samo privremeno postoje u srpskom jeziku dok njihovo novo značenje ne bude kodifikovano u leksikografskim izvorima, što ilustruje anglicizam TRENING (*training*) sa značenjem ‘obuka za neki posao ili veština’, koji je privremeno imao status lažnog para prema prvobitno pozajmljenom sportskom terminu. Nakon izvršene leksikografske kodifikacije u rečniku novijih anglicizama (Vasić, Prćić i Nejgebauer 2001: 263), ovaj anglicizam je izgubio obeležje lažnog para i postao inercijski sinonim prema domaćoj reči OBUKA. Uprkos tome što većina lažnih parova iz engleskog jezika vremenom prelazi u drugu kategoriju sinonima, manji broj trajno zadržava obeležje lažnih parova zbog kulturoloških razlika (LEKTOR ‘predavač’ (univerzitetsko zvanje sa magistraturom) prema *lecturer* (univerzitetsko zvanje sa doktoratom) (up. Prćić 2008: 419)), ustaljene upotrebe u jednom značenju (*eventually* (KONAČNO) prema EVENTUALNO (MOGUĆE)) ili postojećeg značenja koje je istovetno u engleskom jeziku i novog koje je naknadno pozajmljeno iz njega (ORIGINAL ‘prvi primerak nekog dela ili dokumenta’ prema ORIGINALAN (*original*) ‘prvobitan’).

Na osnovu svega ovde iznetog anglicizmi kao lažni parovi u srpskom jeziku mogu se uslovno smatrati sinonimima budući da veći broj ima samo privremeno takav status i da konačno ipak prelazi u drugu kategoriju sinonima, koja je u skladu sa tumačenjem sinonimije u ovom radu.

3.2.4.5. *Anglicizmi kao terminološki dubleti*

Polazeći od terminološkog standarda po kome jedan termin treba da predstavlja samo jedan pojam, može se postaviti pitanje uputnosti uključivanja terminoloških dubleta u tipologizaciju anglicizama kao sinonima

u srpskom jeziku. Uprkos postojanju norme i konvencije u terminologiji, praksa pokazuje da nije retkost da se dva termina odnose na isti pojam. U uskom terminološkom okviru dvostruki termini se ponašaju kao potpuni sinonimi (up. Prćić 1997: 99), čija upotreba vrednost zavisi od pragmatičkih faktora. Međutim, oni gube svojstvo potpunih sinonima čim izadu iz terminološkog leksikona i počnu da se upotrebljavaju u opštem jeziku, gde bogate svoj semantički sadržaj i često postaju više značenja lekseme (Gortan-Premk 2004: 123). Tekst koji sledi bavi se definicijom terminoloških dubleta, zatim razlozima njihovog nastanka u okviru terminološkog leksikona, kao i sinonimnim odnosima u koje oni stupaju prema rečima opštег leksikona.

Pre definicije valja napomenuti da Dubuc (1997: 121–123) međuzamenljive termine svrstava u kategoriju pravih sinonima. Uvodeći pojam terminoloških dubleta, Ahmanova (1969: 13, prema: Gortan-Premk 2004: 122) opravdava mogućnost postojanja dvostrukih naziva u terminologiji na temelju njihove međusobne zamenljivosti, budući da ih upravo to svojstvo razlikuje od sinonima. Uprkos različitim tumačenjima, neosporno je da oni jesu najpribližnija kategorija potpunih sinonima u granicama terminološkog leksikona, što opravdava uvođenje novog naziva da bi se napravila razlika između potpunih sinonima sa terminološkim obeležjem i onih koji postoje u opštem leksikonu. Na osnovu svega iznetog terminološki dubleti se mogu definisati kao **međuzamenljive terminološki obeležene lekseme sa istovetnim značenjem, koje se paralelno upotrebljavaju**, kao što su PENAL (*penalty kick*) prema JEDANAESTERAC.

Prema Gortan-Premk (2004: 122), nastanak terminoloških dubleta može biti posledica: (1) promenjene perspektive (LINIJA NAPADA prema LINIJA SMEČIRANJA); (2) skraćivanja termina (FUDBALSKI KLUB prema FK); (3) upotrebe leksema različitog porekla (INFEKCIJA prema ZARAZA); te (4) različitog opredeljenja pojedinih autora (LEKSEMA prema REČ). Prvi primer ilustruje promenu perspektive, pri čemu se prvim oblikom naglašava napad, a drugim smeć kao deo igre u odbojci. Skraćivanjem punog imena fudbalskog kluba u srpskom jeziku u drugom primeru dobijena je skraćenica (FK) sastavljena od početnih slova imenica koje čine fraznu leksemu. Treći primer ilustruje paralelno korišćenje pozajmljenice iz latinskog jezika i domaće reči. Četvrti primer odražava opredeljenje nekih autora da je LEKSEMA najmanja razlikovna jedinica u leksičkom sastavu jezika, a REČ je jedan pojavnji oblik lekseme koji se realizuje kao govorna ili rečenička jedinica. Analiza sport-

ske terminologije (Milić 2004: 26) upućuje na zaključak da terminološki dubleti mogu biti i posledica prevodenja takvih termina sa engleskog jezika na srpski, kao i paralelne adaptacije. Prvi slučaj ilustruje pomenuti primer LINIJA NAPADA (*attack line*) prema LINIJA SMEČIRANJA (*spiking line*), dok drugi ilustruje primer iz košarke – STAJNA NOGA (*pivot foot*) prema PIVOT-NOGA, koji je prvi put preveden s engleskog jezika doslovno, a drugi put kalkiranjem.⁴⁰

Kao što je navedeno na početku ovog odeljka, termini mogu izaći iz svojih terminoloških leksikona, „a kada uđu u jezik publicistike, i gotovo redovno preko njega u opšti jezik, počinju da impliciraju svoj eksplisitno dat pojmovni sadržaj, počinju da ga bogate, da razvijaju u njemu relevantne elemente realizacije, i kada to, ili deo toga razviju, počinju i da grade oko sebe različite leksičke sisteme: počinju da razvijaju polisemiju čak i onu metaforičnu“ (Gortan-Premk 2004: 123). Kao posledica toga, jedan član terminološkog para najčešće zadržava terminološko obeležje (obično pozajmljenica), dok drugi ima obeležje neutralne lekseme. Ilustrovano primjerom, pozajmljenica iz latinskog jezika PNEUMONIJA upotrebljava se isključivo u medicini, a domaći izraz UPALA PLUĆA u opštem jeziku. Pored toga, termini tokom upotrebe stiču i nove semantičke nijanse, poput DIL (*deal*), sa značenjem POGODBA, NAGODBA, koji je putem medijskog jezika, pored osnovnog terminološkog značenja POGODBA, proširio semantičko polje tako da znači ‘nedozvoljenu preprodaju deviza ili narkotika’, ‘posredovanje u ženidbi’ i slično. Na kraju, postoji i mogućnost stilske upotrebe jednog od dubletnih termina, što ilustruje FAJTER prema BORAC, gde je prva reč u opštem leksiku-nu stekla obeležje neformalnog stila, dok je druga neutralna.

Iako se uslovno može prihvati da su terminološki dubleti najbliži realizaciji potpunih sinonima u okviru terminološkog leksikona, oni to ipak nisu u celosti – ni u terminologiji niti van nje. Dubletni termini u terminološkom leksikonu razlikuju se po frekvenciji upotrebe – prednost je uvek na strani prozirnijeg i kraćeg termina ili na strani onoga kome je dodato posebno tumačenje. Posmatrani kao jedinice opštег leksikona, terminološki dubleti se razlikuju po tome što pozajmljenice zadržavaju svoje terminološko značenje, dok su domaće reči neobeležene lekseme, ili po dodatnim semantičkim nijansama jednog od njih.

---

⁴⁰ Prema Prćiću (2005: 179), kalkiranje je prevodni postupak koji je primenljiv isključivo na polimorfemske reči, složene ili frazne, i koji podrazumeva doslovno prevodenje elemenata reči u L_1 elementima reči iz L_2 .

3.2.4.6. *Anglicizmi kao stilski sinonimi u pisanim tekstovima*

Vođeni željom da prenesu posebnu sliku o nekom događaju, te da postignu autentičnost u karakterizaciji likova, odnosno iz potrebe da variraju izražajna sredstva, kreatori pisanog teksta posežu za sinonimima čije leksičko značenje često izlazi iz standardnog okvira kao posledica ekspresivnih nijansi koje se mogu rastumačiti samo u širem kontekstu. Pri tome, stilsku funkciju mogu vršiti sve reči sa svim svojim značenjima koja su se potvrdila u jeziku, bez obzira na to da li su domaće ili strane, da li pripadaju standardnom jeziku ili ne, kao i da li su obežene ili nisu. Težnja ka originalnosti dovodi do toga da stilski sinonimi najčešće stiču dodatne ekspresivne nijanse koje se realizuju samo u određenom kontekstu koji kreira sam pisac. To potvrđuje i Ćirilов (2008: 9), koji se poziva na Bifonovu pristupnu besedu prilikom prijema u Francusku akademiju davne 1753. godine, tokom koje je Bifon izgovorio često citiranu misao: „Stil je sam čovek“. Istinski kreativni izraz je originalan; međutim, ukoliko se radi o kvazistilskoj upotrebi reči, gde se stilski efekat postiže samo formom reči a ne i njenim sadržajem, izvestan broj anglicizama putem medijskog i publicističkog jezika biva opšteprihvачen i tako stiče tipološka obeležja sinonima koji nisu stilski motivisani.

Ullmann (1962: 151–153) ističe da je sinonimija neprocenjiv izvor koji dovodi do niza upotreba koje spadaju u dve šire kategorije, u zavisnosti od toga da li govornik treba da izabere neki sinonim ili više voli da ih kombinuje sa nekim posebnim ciljem. U prvom slučaju, izborom sinonima prenosi se odgovarajući intenzitet emocije i naglaska (eng. *emphasis*), a u drugom se izbegava ponavljanje istih reči ili se sinonimi kombinuju sa ciljem da značenje bude jasnije i upečatljivije.

Stilski sinonimi mogu ponekad da odstupe od jezičke norme. S tim u vezi, McIntosh (1962: 89) dovodi u vezu sa stilom i situacioni kontekst koji može dovesti do izvesnog odstupanja od lingvističke norme. Pitanje razlike između standardnog i nestandardnog on razgraničava i terminološki, uvođeći pojam adekvatnost (eng. *adequacy*) za standardni jezik i prikladnost (eng. *appropriateness*) za onaj koji odstupa od norme ali se uklapa u određenu situaciju. Tako, ono što je prikladno možda nije adekvatno, a ono što je adekvatno uvek se može smatrati prikladnim. Potvrdu ove prepostavke daje Deretić (2004: 1164), koji navodi da pisci novije generacije žele „ne samo da pruže vernu sliku savremenog života nego i da tu sliku pronađu u oblicima živog govora, koji najčešće naglašeno odudaraju od normiranoga književnog jezika, ali doprinose izgradnji obuhvatnih poetskih simbola“.

Stilsko obeležje obično predstavlja dodatno svojstvo reči, koje može biti višeslojno, tj. može vršiti više stilskih funkcija istovremeno, sa tendencijom daljeg diferenciranja u kreativnoj upotrebi jezika. Budući da je stilska vrednost reči najčešće odraz kreativnog potencijala pisca, bilo bi logično pretpostaviti da se stilski motivisani sinonimi realizuju samo u okviru određenog jezičkog ili vanjezičkog konteksta. Međutim, budući da stilski sinonimi nastaju i u medijskom jeziku koji je pristupačniji širem krugu čitalaca, neki od njih mogu postati opšteprihvaćeni i steći obeležje deskriptivnih sinonima.

Na osnovu dodatnog stilskog obeležja, bez obzira na to da li je ono opšteprihvaćeno ili ne, stiče se uslov za uspostavljanje sinonimnog odnosa sa ostalim rečima koje dele isto značenje. Stoga je stilski sinonim reč koja stoji nasuprot neutralnoj, od koje se razlikuje po stilskom obeležju. Prema tome, **anglicizam kao stilski sinonim** jeste onaj koji stoji prema prevodnom ekvivalentu u srpskom jeziku, pri čemu je **anglicizam stilski obeležen, dok je domaća reč neutralna** (Milić 2008: 259). Ova novootkrivena kategorija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku prvi put se predstavlja u ovom radu pod nazivom **anglicizam kao stilski sinonim**.

Kao što je ranije istaknuto, stilsku funkciju mogu imati sve reči jednog jezika, među kojima i pozajmljenice. S tim u vezi, Filipović (1986: 188–189) navodi nekoliko stilskih funkcija pozajmljenica iz engleskog jezika: stvaranje strane atmosfere, postizanje komičnog efekta ili igra reči, postizanje autentičnosti i preciznosti, te kratkoća izraza. Međutim, navedene stilске funkcije anglicizama samo su deo znatno složenije stilske motivisane semantičke strukture koju anglicizmi ostvaruju u srpskom jeziku, koja sažima sve prethodno navedene stilске funkcije reči, bez obzira na to da li su one pozajmljene ili ne.

Usled potrebe da se ostavi utisak modernosti ili izbegne ponavljanje često se pribegava anglicizmima, koji tako stiču učestalost i postepeno potiskuju domaće reči u srpskom jeziku. Ovakva potreba često preraste u nekontrolisanu aktivnost, usled čega se u svakoj prilici koja nudi između anglicizma i domaće reči prednost daje pozajmljenicu. Zahvaljujući svom suženom, terminološkom značenju, većina terminoloških anglicizama često stiče stilske nijanse na osnovu asocijacije na segment stvarnosti koji je povezan sa određenim pojmom koji imenuje termin ili poistovećivanja složenog segmenta stvarnosti sa pojmom koji mu je sušta suprotnost, u cilju isticanja i kritike negativnih pojava. Najčešća stilska funkcija anglicizama ostvaruje se

metaforom koja je zastupljena u svim nivoima, počevši od pojmovne metafore kao mehanizma mišljenja, preko leksičke, pa sve do metafore kao stilske figure. Cilj pojmovnih metafora jeste da se dati segment stvarnosti prikaže u drukčijem, prihvatljivijem svetlu, kao, na primer, RING prema POLITIČKA SCENA. Pri tome se iz izvornog domena prenose izvesne vrednosti u ciljni, sa ciljem da bliže odrede apstraktne pojmove, prikriju stvarni sadržaj, podstaknu pojedince ili grupe na određenu aktivnost ili da ih dovedu do spoznaje da ono što čine nisu prava dela. Metafora ovog tipa karakteristična je za novinske tekstove, posebno reklamne, iako se često sreće i u književnosti. Međutim, u književnim tekstovima mnogo je češća metafora kao stilska figura, kao jedinstveno sredstvo izraza koje dočarava određeni lik i autentični ambijent, ili prenosi poruku pisca ili njegovu viziju konačnog ishoda postojećih civilizacijskih vrednosti, u okviru dela teksta ili književnog dela u celini. Sličnu funkciju imaju i anglicizmi čije je značenje nastalo metonimijom. Za razliku od metafore, gde se jedan pojam predstavlja drugim na osnovu analogije, odnosno sličnosti, metonimija se realizuje samo između entiteta u okviru istog domena, na osnovu njihove bliskosti, kao što ilustruje sledeći primer. Proizvod BIG MEK (*Big Mac*) стоји prema proizvođaču MAKDONALD (Prćić 1998: 90) ili mesto BEOGRAD стоји prema instituciji VLADA REPUBLIKE SRBIJE. Međutim, anglicizmi čije je značenje nastalo metonimijom registrovani su u zanemarljivom broju primera u korpusu ovog rada, a čak ni kod njih se ne može sa sigurnošću tvrditi da li su nastali pod uticajem engleskog jezika.

Na osnovu stilskih funkcija, navedenih u ovom odeljku, anglicizmi koji stupaju u sinonimne odnose sa domaćim ili odomaćenim rečima mogu se svrstati u šest kategorija koje će biti definisane i ilustrovane u tekstu koji sledi. Podela anglicizama kao stilskih sinonima na šest kategorija takođe se prvi put predstavlja u ovom radu. To su: pomodni anglicizmi, reklamni anglicizmi, asocijativni anglicizmi, metaforički anglicizmi, ironični anglicizmi i anglicizmi kao stilske varijante.

3.2.4.6.1. Pomodni anglicizmi

Pomodni anglicizam стоји prema домаћoj reči ili izrazu koji odranije postoji u srpskom jeziku i ima funkciju da svojim nedovoljno poznatim semantičkim sadržajem impresionira primaoca poruke i stvori utisak o dobroj obaveštenosti i prestižu onoga koji ga upotrebljava. Ilustrovano primerom, takav je anglicizam FIFTI-FIFTI (*fifty-fifty*) prema prevodnom ekvivalentu POLA-POLA. Suštinski, pomodni anglicizmi bi mogli

pripadati inercijskim sinonimima, pošto se u određenom kontekstu upotrebljavaju umesto domaćih reči u srpskom jeziku. Međutim, oni se ipak razlikuju od inercijskih sinonima pošto se najčešće upotrebljavaju bez ikakve ortografske adaptacije prema jezičkom standardu u srpskom, i isključivo su motivisani potrebom za postizanjem posebnog efekta na čitaoca, pri čemu njihov semantički sadržaj ne utiče bitno na tumačenje konteksta. Polazeći od toga da se engleski jezik danas smatra odomaćenim stranim jezikom, te da se od onih koji se njime služe očekuje da poznaju značenja engleskih reči, stiče se utisak da je onaj ko pribegava pomodnim anglicizmima time dorastao novom izazovu. Kao što navodi Bojković (2010: 5–6), „da bi zvučao obrazovanije, pametnije i savremenije, gde god nađeš zgodno mesto, ti neku englesku reč posadi“. Pri tome, prema zapažanju Panić-Kavgić (2006: 91), često se ne upotrebljavaju jezička sredstva koja su čitaocu dostupna bez ulaganja znatnijeg napora pri interpretaciji i ne pribegava se jezičkom iskazu koji odgovara znanju i sposobnostima osobe kojoj se svojim tekstrom obraća. Budući da, usled toga, ovakvi anglicizmi ne uvode nikakvu novu stilsku ili asocijativnu nijansu značenja, Panić-Kavgić (2006: 87) takođe zaključuje da noviji anglicizmi uglavnom deluju kao simbol prestiža pošto imaju kvazidekorativnu ulogu u ‘monotonom’ okruženju.

Najveći broj pomodnih anglicizama, čije značenje u određenom kontekstu nije sasvim jasno, nema učestalost (*TREJDODVATI IGRAČA (trade)* prema *PRODATI IGRAČA*). Zbog neprozirnosti anglicizma ponekad se uz englesku reč navodi i njegova proširena definicija značenja, koja anglicizam čini suvišnim u datom kontekstu (npr. „najvažnija sporedna stvar među učesnicima Univerzijade je svakako skupljanje popularnih PINOVA, ili srpski rečeno ZNAČKI sa grbovima univerzitetskih sportskih saveza“ (*SŽ*)). Međutim, kad su pozajmljenice opšte leksičke jedinice, one putem medijskog jezika mogu postati opšteprihvaćene, usled čega tokom upotrebe mogu steći tipološka obeležja inercijskih sinonima (npr. *BAJDVEJ (by the way)* prema *UZGRED BUDI REĆENO*, koji se sve češće upotrebljava u govornom jeziku).

Budući da se funkcija pomodnih anglicizama najčešće svodi na postizanje površnog efekta koji vrši forma engleske reči, a ne i njen semantički sadržaj, može se zaključiti da se ovakvi anglicizmi najčešće upotrebljavaju u medijskom jeziku, gde imaju samo kvazistilsku funkciju da ostave utisak prestiža onoga ko ih upotrebljava u datom kontekstu, pri čemu lako mogu prerasti u inercijske sinonime zahvaljujući tome što čitaoci rado oponašaju stil novinskih tekstova.

3.2.4.6.2. Reklamni anglicizmi

Reklamni anglicizam stoji prema postojećoj reči ili izrazu u srpskom jeziku sa funkcijom da skrene pažnju na određeni proizvod ili uslugu, pri čemu je najčešće terminološki obeležen i ima malu učestalost u opštem jeziku ili se realizuje kao sinonim samo u određenom kontekstu. Ilustrovano primerom, takav je BORD KOMPJUTER (*board computer*) prema PUTNI RAČUNAR. Prilikom sastavljanja oglasa ne poklanja se dovoljno pažnje jezičkom standardu, već samo efektom prenošenju određene poruke. Ovo je donekle i opravdano činjenicom da sadržaj reklame čine i dopunska sredstva (vizuelna, muzička i sl.) čija sugestivna moć je mnogo veća od reči (Vizental 2008: 54). Budući da se anglicizmi odnose na nove proizvode sa bitno drukčijim svojstvima, pored naziva proizvoda navodi se i izvestan broj njihovih karakteristika, pri čemu se, po pravilu, upotrebljavaju terminološki obeleženi anglicizmi. Stoga bi se, u izvesnom smislu, moglo reći da reklame predstavljaju koncentrovani skup usko stručnih anglicizama u medijskom jeziku. Pored terminološkog obeležja, reklamni anglicizmi često imaju funkciju pojmovne metafore kojom se asocijacije potencijalnog korisnika skreću u željenom pravcu, tj. ka uspešnom plasmanu proizvoda, na primer: „A vama ostaje samo da POENTIRATE“ (postignete poen u košarci) u prenesenom značenju – da postanete štediša u banci NLB. Postojanje pojmovne metafore u reklamama Kövecses (2002: 59–64) objašnjava time što se pojmovne metafore mogu manifestovati ne samo u jeziku nego i u drugim oblastima ljudskog iskustva, kao što su film, reklama, simboli, mitovi, snovi, tumačenje istorije, politika, moralnost i sl.

Pored leksičkih terminološki i metaforički obeleženih anglicizama, tekstualni sadržaj reklama često čine i neprilagođene gramatičke jedinice iz engleskog jezika, koje takođe imaju metaforičku funkciju da skrenu pažnju na činjenicu da proizvod ili usluga potiče sa prestižnog engleskog govornog područja. Graedler (1995: 237, prema: Panić-Kavgić 2006: 88) smatra da se upotrebom pozajmljenica umesto domaćih reči kojima se označavaju dobro poznati predmeti i pojave, i to u opštem, odnosno nespecijalizovanom registru, postiže efekat iznenadenja, upravo zato što čitalac u datom okruženju ne očekuje da nađe na izraz koji mu nije poznat. Efektom iznenadenja reklama postiže svoj cilj, koji se ogleda u tome da se skrene pažnja na određeni proizvod ili uslugu. Ovakve gramatičke jedinice najčešće se javе samo jednom, usled čega je sporno da li se uopšte radi o pozajmljenicama, a samim tim isključuje se i mogućnost njihovog

stupanja u sinonimni odnos sa postojećim gramatičkim jedinicama u srpskom jeziku van određenog konteksta.

U celini, sa stanovišta zastarevanja tehnoloških inovacija, moglo bi se zaključiti da najveći broj reklamnih anglicizama čine termini i manji broj opštih reči, koje imaju funkciju da pobude interesovanje za određeni proizvod ili uslugu, pri čemu najčešće nemaju učestalost te, prema tome, nisu sinonimi van određenog konteksta.

3.2.4.6.3. Asocijativni anglicizmi

Asocijativni anglicizam stoji prema prevodnom ekvivalentu u srpskom jeziku, pri čemu anglicizam ima funkciju da pobudi asocijaciju na ličnosti ili određeni značenjski segment popularnog umetničkog dela ili društvenog pokreta, koji su nastali na engleskom govornom području. Takav je, na primer, anglicizam LOST IN SPACE (*lost in space*) prema prevodnom ekvivalentu IZGUBLJENI U SVEMIRU. Stilski anglicizmi ovog tipa obično pobuđuju asocijacije na najčitanije knjige, ličnosti, popularne pesme, filmove, televizijske serije, kao i popularne izreke u određenom istorijskom periodu, koje su nastale na engleskom govornom području. Asocijativni anglicizmi predstavljaju odraz potrebe da se nekom događaju iz svakodnevnog života pripše bogatiji sadržaj, na koji asocira neko popularno književno, muzičko ili filmsko ostvarenje preuzeto sa engleskog govornog područja. Time se skreće pažnja čitaoca na jedan običan događaj, utiče se na njegov moralni sud i, nadasve, stvara se atmosfera pripadnosti prestižnom svetu sa engleskog govornog područja. Primer koji ilustruje uticaj asocijativnog anglicizma na moralni sud čitalaca su američki ratni filmovi u kojima su američki vojnici uvek pozitivne ličnosti dok su protivnici, po pravilu, negativni. Na osnovu ove asocijacije Amerikanci su pozitivci a Iračani negativci u primeru DOBRI I LOŠI MOMCI.

Na osnovu iznetog može se zaključiti da asocijativni anglicizmi uvođe novu stilsku nijansu u određeni kontekst. Međutim, poput većine stilskih anglicizama, nemaju učestalost, usled čega ni oni mahom nisu sinonimi van tog konteksta.

3.2.4.6.4. Metaforički anglicizmi

Metaforički anglicizam, posmatran kao pojmovno, leksičko i stilsko sredstvo izraza, stoji prema domaćoj reči koja predstavlja njegov prevodni ekvivalent u određenom kontekstu, pri čemu ima funkciju

da prenese određene vrednosti iz izvornog domena u ciljni, da prenese ime s jednog pojma na drugi ili da doprinese slikovitosti izraza i živosti priovedanja. Metaforički anglicizam, dakle, ne označava pojam na koji se odnosi, a njegova veza sa drugim pojmom uspostavlja se na osnovu analogije ili sličnosti sa njim, pri čemu se ta sličnost kod nekih metafora javlja kao rezultat a ne kao uzrok metafore (up. Kövecses 2002: 72). Za razliku od anglicizma, prevodni ekvivalent u srpskom jeziku nema sposobnost da razvije metaforičko značenje, usled čega stupa u sinonimni odnos sa metaforičkim anglicizmom, kao neutralna leksema.

Metaforički anglicizam u funkciji pojmovnog mehanizma omogućuje prenošenje novih čulno saznatljivih vrednosti iz izvornog domena u ciljni, ređe u funkciji lakšeg shvatanja stvarnog pojma, a mnogo češće da bi se on prikazao u drukčijem svetlu i da bi se prikrio njegov stvari semantički sadržaj (Lakoff i Johnson 1980: 3). Ilustrovano primerom, takav je anglicizam RELI (*rally*) CENA prema RAST CENA, gde RELI, kao sportski termin, prikriva haotičnost i neizvesnost izazvanu povećanjem cena i ostavlja utisak da izvesna pravila ipak postoje, te da rast cena ima svoj kraj kao što ga ima i reli u finišu. Ovde valja naglasiti da je iz izvornog domena preuzeta „brzina“ a ne „kretanje“, pošto ono podrazumeva horizontalnu putanju koja je u ciljnog domenu vertikalna. Primer leksičke metafore kod koje se prenosi ime sa jednog pojma na drugi ilustruje anglicizam RESETOVATI (*reset*) REČENICU prema PREFORMULISATI REČENICU, gde je uvođenjem anglicizma dodata implikacija da je rečenica sastavni deo kompjuterski otkucanog teksta. Pored toga, navedeni primer predstavlja i pojmovnu metaforu, budući da se ističe potreba novinara da iznese jasan, pouzdan i objektivan sud o trenutnoj političkoj situaciji na Kosovu, kakav se može očekivati jedino od kompjuterskog izvora. Na kraju, stilska metafora koju karakteriše originalnost, javlja se u književnim tekstovima. Primer takvog anglicizma je ŠRINK u Selenićevom romanu *Ubistvo s predumišljajem* (1996: 8), kojim se ističe činjenica da se slava pisca temelji na ukradenim životnim pričama, usled čega bi ovde pravi prevod bio KRADLJIVAC DUŠE, a ne PSIHIJATAR (formalna reč) i PSIHIĆ (neformalna reč) koje se navode u rečnicima. Kao što je navedeno u vezi sa asocijativnim i reklamnim anglicizmima, i metaforički anglicizmi, pored osnovne funkcije, mogu takođe imati i asocijativnu i reklamnu funkciju.

Na osnovu iznetog može se zaključiti da metaforički anglicizmi unose nove nijanse značenja na osnovu kojih stupaju u sinonimni odnos sa svojim prevodnim ekvivalentima, pri čemu izvestan broj takvih anglicizama može

postati opšteprihvaćen i steći status leksičkih sinonima, dok manji broj, najčešće metaforičkih anglicizama, nema učestalost pošto stupaju u sinonimni odnos samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

3.2.4.6.5. Ironični anglicizmi

Ironični anglicizam stoji prema domaćoj reči koja predstavlja njegov prevodni ekvivalent u određenom kontekstu, pri čemu ima funkciju da prenese izvesnu dozu humora ili kritike, pošto ima suprotno značenje od pojma na koji se odnosi. Takav je, na primer, anglicizam FER (doslovno, MORALNO ISPRAVAN) prema značenju MORALNO NEISPRAVAN u kontekstu Pekićevog romana *Sentimentalna povest Britanskog carstva*, pri čemu ističe kritički stav pisca prema moralnim vrednostima kraljevske loze Tjudora („Jesu li Englezi toliko *fair* da to bolešljivo, morozno dete puste da odraste i svoje kvalitete eventualno pokaže, pre nego što ga zbace, utamniče i ubiju?“ (Pekić 2006b: 142)).

Uprkos velikoj koncentraciji anglicizama u medijskom jeziku ne može se očekivati veliki broj onih koji imaju ironičnu stilsku funkciju, budući da je ona svojstvena, pre svega, kreativnom jezičkom izrazu. Međutim, polazeći od pretpostavke da anglicizmi mogu postati i kreativno sredstvo izraza, oni bi mogli imati značajnu ulogu u književnim tekstovima, u funkciji postizanja izvesne doze humora ili kritike likova ili određene društvene pojave. Ilustrovano primerom, takvu funkciju ima anglicizam ESEJ u romanu *Dnevnik srpske domaćice* Mirjane Bobić-Mojsilović, koji po Klajnu i Šipki (2006: 450) označava kraću raspravu o nekom naučnom, književnom ili umetničkom pitanju, pisano jasnim i tečnim stilom, ali ozbiljnu i studioznu. Budući da autorka ima negativan stav prema glavnoj ličnosti pomenutog romana, koja piše eseje, moglo bi se protumačiti da ESEJ u navedenom primeru više ističe kontrast onoga što pravi esej zapravo jeste i onoga što je on mogao biti kao odraz kreativnog i intelektualnog potencijala posleratne elite.

Na osnovu iznetog može se zaključiti da su ironični anglicizmi, kao i većina stilskih anglicizama, višestruko stilski obeležene lekseme. Pored toga, budući da se ironična funkcija anglicizama realizuje samo u određenom kontekstu, nameće se i zaključak da ni ironični anglicizmi najčešće nisu sinonimi prema domaćim rečima van tog konteksta.

3.2.4.6.6. Anglicizmi kao stilske varijante

Anglicizam kao stilska varijanta stoji prema domaćoj reči koja predstavlja njegov prevodni ekvivalent u srpskom jeziku, pri čemu ima funkciju da ostavi utisak raznovrsnosti stila izbegavanjem ponavljanja iste reči. Takav je, na primer, anglicizam SNOWBOARDING (*snowboarding*) nasuprot prevodnom ekvivalentu SKIJANJE NA DASCI, koji se u novinskom tekstu upotrebljava naizmenično sa prevodnim ekvivalentom sa ciljem da se izbegne jednoličnost izraza, odnosno da se postigne raznovrsnost i živost izlaganja. Polazeći od Prćićevog tumačenja (2005: 146), po kome se stilske varijacije mogu tumačiti kao odraz formalističkog pristupa, sinonimi koji se obično upotrebljavaju u medijima u cilju izbegavanja ponavljanja istih reči (npr. STUDENT, AKADEMAC, VISOKOŠKOLAC, AKADEMSKI GRADANIN, INDEKSOVAC) ne bi spadali u leksičke sinonime. U svetu ovog tumačenja, stilske varijacije u novinskim tekstovima mogu biti jedino posledica nebrige ili nepoznavanja leksičkih mogućnosti srpskog jezika. Analizirani korpus takođe svedoči o tome da neki novinari i pisci baš i ne znaju i ne razumeju engleski jezik u dovoljnoj meri, što one čitaocu koji taj jezik znaju i razumeju bolje od njih može samo da iritira. Sa stanovišta povodljivosti čitalaca pisanih medija, ovakvi anglicizmi lako postaju opštепrihvaćeni, usled čega često prerastaju u inercijske sinonime.

Usled svog kvazistilskog efekta, koji se ostvaruje samo drukčijom formom reči a ne i njenim sadržajem, moglo bi se zaključiti da takva upotreba anglicizama potire sinonimiju i vodi ka siromašenju leksičkog potencijala jezika, budući da će princip jezičke ekonomije dovesti do potiskivanja jednog od dva oblika sa istim značenjem. U svetu navedenog zaključka, moglo bi se prepostaviti da se ovakvi anglicizmi ne bi mogli očekivati u književnim tekstovima u kojima leksičke jedinice, po pravilu, imaju dodatne implikacije i stilske funkcije.

* * *

Budući da definisana tipologija ima funkciju metodološkog okvira za analizu korpusa, u sledećem poglavlju (4.4) biće praktično prikazan postupak njene primene. Pored metodološke namene, ova tipologija predstavlja temelj za određivanje diferencijalnih obeležja anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, koja čine ključni segment njihove leksikografske kodifikacije.

4. ANALIZA KORPUSA

Ovo poglavlje se bavi opisom i strukturom korpusa (4.1), morfosintaksičkom i semantičko-pragmatičkom analizom korpusa (4.2–4.3), nakon koje je predstavljen postupak analize primera iz korpusa u skladu sa tipološkim kategorijama definisanim u trećem poglavlju. Preostali deo izlaganja bavi se analizom anglicizama kao sinonima u posmatrаним književnim (4.5) i novinskim tekstovima (4.6). Budući da su u prethodnom poglavlju iznete i određene prepostavke, cilj analize korpusa u ovom poglavlju biće ocena njihove valjanosti, kao i određivanje diferencijalnih obeležja anglicizama kao sinonima prema rečima i izrazima u srpskom jeziku u posmatraniм književnim delima i novinskim tekstovima, na osnovu kojih će biti predložen model leksikografske kodifikacije sinonima nastalih kao posledica englesko-srpskih jezičkih kontakata.

4.1. Opis i struktura korpusa

Kao što je navedeno, korpus ove monografije čine primeri iz književnih i novinskih tekstova.

Korpus književnih tekstova formiran je na osnovu romana Borislava Pekića, Slobodana Selenića i Mirjane Bobić-Mojsilović. Izbor pisaca temelji se na pretpostavci da je engleski jezik mogao uticati na jezički izraz obojice književnika pošto su duže vreme proveli na engleskom govornom području, dok je hibridni anglosrpski jezik mogao uticati na stvaralaštvo književnice. U ovom korpusu se nalaze rečenice ili delovi teksta redosledom kojim se javljaju u određenom romanu, pri čemu su anglicizmi istaknuti podvučenom linijom. Ukoliko se neki anglicizam ponavlja u nekom romanu data je samo stranica sa uputnicom ('cf.'). Uputnica za ponovljene anglicizme uvedena je sa ciljem da se proveri pretpostavka izneta u trećem poglavlju da stilski motivisani anglicizmi nemaju učestalost u književnom korpusu.

Korpus primera novinskih tekstova ekscerpiran je iz dnevnih i nedeljnih novina tokom 2006–2010. godine, koje su navedene u uvodnom pogla-

vlju. U korpusu se nalaze svi uočeni anglicizmi, bez obzira na to da li stoje u sinonimnom odnosu sa domaćom leksikom ili ne. Budući da je formiranje korpusa započeto pre teorijske analize sinonimije, ocena o postojanju uslova za stupanje anglicizama u sinonimni odnos u leksikonu srpskog jezika mogla je da se doneše tek nakon definisanog teorijskog pristupa u vezi sa ovom semantičkom kategorijom. Primeri su prikazani tabelarno u dve kolone, pri čemu su izvorne engleske reči navedene u levoj koloni, a rečenice iz novinskih tekstova u kojima se javlja anglicizam – u desnoj. Ceo korpus je alfabetski složen prema engleskim jedinicama. Citati iz novina najčešće su samo rečenice, a za manji broj anglicizama naveden je i deo teksta koji je u funkciji potpunijeg tumačenja značenja. Za većinu anglicizama postoji više citiranih rečenica, na osnovu kojih se može sagledati njihova celovita semantička adaptacija u srpskom jeziku. Veći broj primera takođe je pokazatelj frekvencije upotrebe, koja je presudna za ocenu o tome da li se radi o anglicizmu kao deskriptivnom sinonimu ili o onom koji je sinonim samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

4.2. Morfosintaksička analiza korpusa

U korpusu preovlađuju jednočlani anglicizmi, prvenstveno imenice, a potom slede višečlane jedinice, među kojima ima fraznih leksema, kolokacija, idioma i rečenica. Prema tumačenju sinonimije iznetom u drugom poglavlju, sve navedene morfosintaksičke jedinice, izuzev rečenica, stupaju u odnos leksičke sinonimije, dok rečenice stupaju u odnos gramatičke sinonimije. U skladu s tim, u prvom delu teksta koji sledi biće analizirane jedinice koje stupaju u odnos leksičke sinonimije, a u drugom one koje stoje u odnosu gramatičke sinonimije.

4.2.1. Jedinice koje stupaju u odnos leksičke sinonimije

Iako je broj jednočlanih jedinica u korpusu najveći, postoji i manji broj višečlanih odrednica koje se mogu svrstati u frazne lekseme i kolokacije.

Među jednočlanim leksemama najbrojnije su imenice, potom glagoli, pa pridevi i, na kraju, prilozi, rečce i uzvici, koji su zanemarljivi. Ovaj zaključak ponovo potvrđuje rezultate Filipovića (1986: 127) da se pozajmljeni jezički materijal uglavnom sastoji od tri vrste reči, i to: imenica (oko

75%), glagola (oko 18%) i prideva (nešto preko 3%). Drobnjak (2008: 25) ovu pojavu tumači činjenicom da su imenice najsamostalnija vrsta reči, za razliku od prideva, koji zavise od imenica, i glagola, koji su nesamostalniji i znatno više uključeni u jezički sistem. Imeničke anglicizme u ovom korpusu čine: proste imenice (BOS (*boss*)), izvedene (MARKETING (*marketing*)) i složene (FITNES-CENTAR (*fitness center*)). Među izvedenicama najčešće su glagolske imenice sa sufiksom *-ing* (MONITORING) i agentivnim sufiksom *-er* (FRILANSER (*freelancer*)). Složenice se direktno preuzimaju iz engleskog jezika u srpski, sa crticom (MEJK-AP) ili kao jedna reč (BODIBILDER), mada ima izuzetaka, koji se delom mogu objasniti primenom ortografske norme Vasić, Prćić i Nejgebauer (2001). Glagolski anglicizmi u ovom korpusu obično su izvedeni od imeničke osnove anglicizma sufiksom *-IRATI* ili *-OVATI* (SKENIRATI (*scan*)), DAUNLOUDOVATI (*download*)). Pridevski anglicizmi se, po pravilu, preuzimaju kao nepromenljive vrste reči koje su nastale konverzijom od imenica prema jezičkom standardu u engleskom (MASTER (PROGRAM) (*master (program)*), GRINFILD (INVESTICIJA) (*greenfield (investment)*)), dok manji broj čine prosti (FIT (*fit*)) ili složeni pridevi (ALL-INCLUSIVE (*all-inclusive*)). Pored toga, postoji i manji broj preslikanih participnih oblika (OBEĆAVAJUĆI (*promising*)). Ostale gramatičke vrste javljaju se u zanemarljivom broju. To su pretežno nepreoblikovani prilozi (FOREVER (*forever*)), (SUPER (*super*)), (OK (okej), (OK)) i preoblikovani uzvici (VAU (*wow*)).

Frazne lekseme su najčešće imenice sa strukturom imenica + imenica (KEŠ INJEKCIJA (*cash injection*)), KONFLIKT INTERESA (*conflict of interests*)), zatim pridev + imenica (PERSONALNI KOMPJUTER (*personal computer*)), gerund + imenica (POSTMONITORING PROGRAM (*postmonitoring program*)) i imenica + predlog + imenica (SAVET ZA IMPLEMENTACIJU MIRA (*peace implementation council*)). Kolokacije pretežno imaju strukturu glagol + imenica (NAPRAVITI REZULTAT (*make a result*)), ULOŽITI NAPOR (*make an effort*), POSETITI SAJT (*visit a site*)), zatim predlog + imenica (ZA PROMENU (*for a change*)) i predlog + pridev + imenica (ZA DETALJNIJE INFORMACIJE (*for more information*)).

4.2.2. Jedinice koje stupaju u odnos gramatičke sinonimije

U skladu sa tumačenjem sinonimije u Odeljku 2.2.3.3, gramatička sinonimija postoji samo između rečenica. Budući da manji broj idioma registrovanih u korpusu ima oblik proste rečenice, smatraće se da i oni stupaju u odnos gramatičke sinonimije, pošto se, prema tumačenju u ovom radu,

idiomi ne smatraju kolokacijama (Stojičić 2009: 71), budući da u formalnom pogledu nisu binarni spojevi, tj. mogu sadržavati više od dva člana, među kojima i veznike, kao i zato što su, za razliku od kolokacija, idiomi neprozirni.

U korpusu se javljaju doslovno prevedeni idiomi i delovi rečenice ili cele rečenice. To su, na primer, idiomi: TO NIJE MOJA OMILJENA ŠOLJA ČAJA (*that's not my cup of tea*) i ZA PROSUTIM MLEKOM NE VREDI PLAKATI (*it's not worth crying over the spilt milk*). U naslovima i oglasima javljaju se neprevedeni delovi rečenice, poput GET OUT TO VOTE (kampanja) (*get out to vote (campaign)*), STAND UP (Novi Sad) (*stand up (Novi Sad)*). Konačno, primeri celih rečenica preuzetih iz engleskog jezika u srpski su: WHAT DO YOU HAVE TO SAY? (*What do you have to say?*) i ZA DETALJNIJE INFORMACIJE POSETITE SEKCIJU PROGRAMI NA SAJTU... (*for more information visit program section website...*).

Pošto ovakve pozajmljenice nisu posledica leksičke ili sintaksičke praznine u srpskom jeziku i nemaju učestalost u korpusu, nameće se zaključak da je većina njih stilski motivisana i da stupaju u sinonimni odnos samo u određenom kontekstu, što će biti potvrđeno u Odeljku 4.5.6.

4.3. Semantičko-pragmatička i stilistička analiza korpusa

Pre same analize korpusa valja napomenuti da najveći broj pozajmljenica u novinskim tekstovima pripada ekonomskom, muzičkom, modnom i sportskom registru. Budući da pozajmljeni oblici tokom upotrebe stiču nove nijanse značenja uslovljene promenama unutar određenog registra, kao i drugčijim potrebama društva, u ovom odeljku biće analizirana njihova semantičko-pragmatička adaptacija kao potencijalni izvor sinonimije. Početka, imajući u vidu stilsku funkciju anglicizama, koja se u kreativnoj upotrebi jezika ostvaruje ne samo u kontekstu rečenice već i u delu teksta ili celovitom književnom delu, u ovom odeljku anglicizmi kao sinonimi u srpskom jeziku biće analizirani sa stilističkog i pragmatičkog aspekta.

Upošteno posmatrajući, najveći broj anglicizama u trenutku pozajmljivanja ima samo jedno značenje iz engleskog jezika, koje je najčešće terminološki obeleženo. Međutim, odomaćeni anglicizmi tokom upotrebe stiču i nova značenja, koja nisu uvek podstaknuta engleskim jezikom. Te dve faze semantičke adaptacije anglicizama Filipović (1986: 65) tumači kao primarnu i sekundarnu adaptaciju. U primarnoj fazi adaptacije reč sledi op-

štu tendenciju suženja značenja pošto se preuzima da se zadovolji potreba imenovanja preuzetog predmeta ili pojma iz kulture i civilizacije zemlje jezika davaoca, a to je obično samo jedno značenje. Sekundarna adaptacija nastaje kao posledica duže upotrebe anglicizma u srpskom jeziku, usled čega dolazi do proširenja značenja po broju i polju. Kao primer proširenja značenja u polju autor (1986: 66) navodi anglicizam KORNER (*corner*) koji je prvo bitno značio ‘udarac sa ugla’, a kasnije i ‘prostor iza linije gola’. Proširenje broja značenja autor ilustruje primerom NAJLON (*nylon*) koji je u sekundarnoj adaptaciji, pored osnovnog značenja SINTETIČKI MATERIJAL, dobio i novo značenje PLASTIKA. U daljoj upotrebi, ova reč je prošla i kroz drugu sekundarnu adaptaciju tokom koje je u procesu pejoracije dalje proširila broj svojih značenja u izrazima: NAJLON PLAŽA (nudistička plaža), NAJLON PIJACA (buvlja pijaca) i sl. U sledećem izlaganju biće analiziran izvestan broj primera iz korpusa u skladu sa Filipovićevom teorijom primarne i sekundarne adaptacije. To su: APLICIRATI (*apply for*), KONTAKT (*contact*), ESTABLISHMENT (*establishment*), INSTANT (*instant*), LISTA (*list*) i MOBING (*mobbing*).

Anglicizam APLICIRATI nastao je tokom sekundarne adaptacije od imenice APLIKACIJA koja je u primarnoj adaptaciji značila PRIMENA, što u CCDE odgovara drugom značenju imenice *application* u engleskom jeziku. Potom je u sekundarnoj adaptaciji APLIKACIJA postala APLIKATIVNA, tj. namenska ili primenljiva, a na kraju je značenje prošireno i na glagolsko značenje APLICIRATI, tj. podneti molbu/prijavu (u CCDE prvo značenje glagola).

KONTAKT je prvo bitno pozajmljen iz latinskog jezika sa osnovnim značenjem DODIR, ‘veza koja se uspostavlja s kim ili čim’ ili ‘električni spoj koji omogućava strujno kolo’, kao i ‘druženje’. Glagol KONTAKTIRATI pozajmljen je iz francuskog jezika sa značenjem ‘biti u kontaktu, stupiti u vezu (s nekim), komunicirati’ (VRSRI: 648). Međutim, pod uticajem engleskog jezika semantičko polje prošireno je značenjem POSLOVNI PARTNER (u CCDE značenje pod rednim brojem 9).

ESTABLISHMENT je, pored značenja nastalog tokom primarne adaptacije – ‘društveni, stručni ili politički sloj koji vlada društvenim životom i određuje pravila i način ponašanja i delovanja’, koje približno odgovara značenju navedenom u CCDE pod rednim brojem 3 (POLITIČKI ESTABLISHMENT, HIRURŠKI ESTABLISHMENT), tokom sekundarne adaptacije putem medijskog jezika stekao i figurativno značenje (ŠIK ESTABLISHMENT).

Pridev INSTANT u primarnoj adaptaciji javljao se samo sa imenicama koje se odnose na hranu ili napitke, sa značenjem onoga što se sprema na br-

zinu (u CCDE značenje navedeno pod rednim brojem 5), da bi u medijskom jeziku tokom sekundarne adaptacije u procesu pejoracije proširio značenje na ‘ono što se postiže na brzinu’, poput INSTANT ZNANJE, INSTANT UŽIVANJE i sl.

Na osnovu korpusa može se konstatovati da je LISTA, izvorno pozajmljenica iz francuskog i italijanskog jezika, ponovo pozajmljena iz engleskog jezika kao terminološki obeležena leksema ili kao sastavni deo kolokacija koje su preslikane iz engleskog jezika, pri čemu u većem broju postojećih kolokacija postoji domaća reč SPISAK. Na primer, LISTA se javlja u kolokacijama pozajmljenim iz engleskog jezika (LISTA KLIJENATA, LISTA STVARI, LISTA ČEKANJA), dok se u postojećim kolokacijama u srpskom zadržala domaća reč SPISAK (SPISAK HAŠKIH OPTUŽENIKA, SPISAK POTREBA I SPISAK ZAHTEVA).

MOBING je prilagođen samo sa suženim i znatno pomerenim terminološkim značenjem, tj. ZLOSTAVLJANJE NA POSLU, koje je moguće dovesti u vezu sa poslednjim navedenim značenjem u CCED, gde *mobbing* označava zlostavljanje čiji su akteri ulični nasrtljivci, obično novinari. Vrlo detaljan opis neusaglašene semantičke adaptacije ovog termina daje Klajn (2007: 53): „... Konrad Lorenc upotrebio je englesku reč *mobbing* da označi običaj nekih životinja da se udruže i brojnom nadmoćnošću zastraše jačeg neprijatelja, grabljivca, na primer, kada guske kolektivno napadnu lisicu. Potom je isti izraz primenjen i na ljude. Izgleda da mu značenje u sociologiji još nije precizno definisano, ali prvenstveno se odnosi na vređanje i zlostavljanje pojedinca od strane veće grupe kolega na radnom mestu“.

Kao što se iz iznetog vidi, suženo značenje anglicizma, koje se preuzima u njegovojoj primarnoj adaptaciji, tokom upotrebe, posebno kreativne, u procesu sekundarne adaptacije najčešće biva prošireno dodatnim pragmatičkim i stilskim nijansama. Na osnovu toga, opravdano je prihvatići zaključak Drobnjak (2008: 206) da se ponekad model i replika toliko udalje da se prevodenjem nikada ne bi dobili isti oblici, ili bi to bila čista koincidencija. Na primer, PREBUKIRAN u kontekstu ‘kafić PREBUKIRAN beogradskom omladinom’ znači ‘pretrpan’, čiji prevodni ekvivalent u engleskom jeziku nije *overbooked* već *overcrowded*.

Imajući u vidu da izvore korpusa čine ne samo informativni članci, već i kolumnne i književni tekstovi, valja očekivati i stilske nijanse značenja koje nastaju u okviru pojedinih pasusa, odeljaka, te kolumnе ili književnog dela u celini. U široj kontekstualnoj celini, anglicizmi mogu imati metaforička značenja koja naglašeno odstupaju od standardnih. Tako, na primer, KONVEJER (*conveyer*) i POKRETNA STAŽA u Pekićevom romanu *Besnilo* imaju dvojnu

funkciju. Prvim izrazom ističe se tehnička inovacija, budući da se radi o terminološki obeleženoj reči, dok drugi stoji kao sinonim prema NEZAUSTAVLJIVO PRIBLIŽAVANJE KRAJA CIVILIZACIJE. Pored toga, funkcija stilski motivisanih anglicizama u književnim delima nekad se realizuje u kontekstu celovitog književnog dela, što se može zaključiti na osnovu Seleničevog romana *Očevi i oci* gde se upotrebom velikog broja engleskih reči, od kojih se neke mogu smatrati anglicizmima, ističe razlika između anglosaksonskog i balkanskog sveta (npr. MITINGOVATI (PROTIV KRALJA) prema PROTESTOVATI).

Pragmatički aspekt odražava i određeni istorijski kontekst koji je tema određenog romana, usled čega reči u istorijskom kontekstu imaju drukčije značenje od onoga koje danas imaju. Primera radi, pridев KOMUNALNI (NAPOR) (*communal*) iz Pekićevog romana *Sentimentalna povest Britanskog carstva* mogao je da znači samo ZAJEDNIČKI u vreme vladavine Tjudora u Engleskoj, dok je njegovo značenje danas povezano sa službom vodosnabdevanja, kanalizacije i gradske čistoće.

Na osnovu ove analize može se zaključiti da anglicizmi vremenom stišu bogat semantički sadržaj motivisan pragmatičko-stilskim faktorima, koji im obezbeđuju uslov za stupanje u sinonimni odnos sa domaćom leksikom. Pri tome većina stilskih anglicizama stupa u sinonimni odnos prema domaćim rečima samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu budući da se radi o originalnom izrazu pisca, dok oni koji steknu frekvenciju upotrebe to ostvaruju i van konteksta. U sledećem odeljku biće prikazan postupak klasifikacije anglicizama kao sinonima u korpusu, prema tipologiji definisanoj u trećem poglavlju.

4.4. Tipologija primera iz korpusa

Tipologija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, opisana u Odeljku 3.2.4, ukazuje na složenost sinonimije iz ugla englesko-srpskih jezičkih kontakata, koju potvrđuju ne samo tipološka izdiferenciranost sinonima već i višestruka obeležja anglicizama kao sinonima. U cilju prikaza postupka klasifikacije anglicizama prema tipologiji predloženoj u trećem poglavlju, u sledećem izlaganju biće izvršena tipologizacija izvesnog broja anglicizama iz korpusa, pomoću dijagnostičkog testa u *Tabeli 1*.

Tabela 1.

Dijagnostički test za tipologizaciju anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku

		BIOFUEL = BIOGORIVO								
		BODIGARD = TELOHRANTEL								
		BORD KOMPUTER = PUTNI RAČUNAR								
		FER = MORALNO NEISPRAVAN								
		FLUŽN STEIDŽ = BINA								
		KAMBRIK = POVRATAK								
		KONCEPT ≠ POLAM								
		LOST IN SPACE = IZGUBLJENI U SVEMIRU								
		PIVOT = KRUŽNI IGRAČ								
		RELI CENA = RASTI CENA								
		SNOUBORDING = SKIJANJE NA DASCI								
1.	koji postoji odranje i ima isto značenje.		+							
2.	koji je nastao posle preuzimanja anglicizma kao njegov prevodni ekvivalent.	+								
3.	koji je u funkciji hipersinonima.					+				
4.	koji ima sličan oblik kao anglicizam, ali potpuno ili delimično drukčiji sadržaj.						+			
5.	pri čemu su oba oblika terminološki obeležena i paralelno se upotrebljavaju.									
6.	pri čemu je anglicizam stilski obeležen i ima funkciju da		+	+	+			+		+
	1. impresionira primaoca poruke i stvori utisak o dobroj obaveštenosti i prestižu onoga koji ga koristi.				+	+				
	2. skrene pažnju na određeni proizvod ili uslugu.		+							
	3. pobudi asocijaciju na popularnu ličnost, delo ili društveni pokret sa engleskog govornog područja.							+		
	4. prenese odredene vrednosti iz izvornog domena u ciljni, da prenese ime s jednog pojma na drugi ili da doprinese slikovitosti izraza.								+	
	5. prenese izvesnu dozu humora ili kritike pošto ima suprotno značenje od pojma na koji se odnosi.					+				
	6. ostavi utisak raznovrsnosti jezičkog izraza izbegavanjem ponavljanja.									+
7.	pri čemu je anglicizam terminološki obeležen.	+	+	+			+		+	+
8.	pri čemu anglicizam ima učestalost u korpusu.	+	+				+	+	+	+

Kod svakog anglicizma biće izvršena provera da li postoje ('+') dijagnostička obeležja u *Tabeli 1*. Dijagnostička obeležja čine skraćene definicije: (1) anglicizama kao inercijskih sinonima; (2) prevedenih anglicizama kao sinonima; (3) anglicizama kao hiposinonima; (4) anglicizama kao lažnih parova; (5) anglicizama kao terminoloških dubleta; i (6) anglicizama kao stilskih sinonima (videti 3.2.4.1–3.2.4.6). Na osnovu stilskih funkcija, stilski anglicizmi dalje se diferenciraju na šest kategorija, za koje su takođe navedene skraćene definicije u *Tabeli 1* (videti 3.2.4.6.1–3.2.4.6.6). To su: (6.1) pomodni anglicizmi; (6.2) reklamni anglicizmi; (6.3) asocijativni anglicizmi; (6.4) metaforički anglicizmi; (6.5) ironični anglicizmi; i (6.6) anglicizmi kao stilske varijante. Budući da semantička analiza anglicizama ukazuje na činjenicu da se anglicizmi mahom preuzimaju kao terminološki obeležene reči koje vremenom stiču učestalost, nove nijanse značenja ili stilska obeležja, dijagnostički test sadrži i dopunsku proveru postojanja terminološkog obeležja (7) kod svih definisanih tipova anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, izuzev kod terminoloških dubleta gde se to podrazumeva. Ovo dijagnostičko obeležje temelji se na polaznoj pretpostavci da najveći broj pozajmljenica iz engleskog jezika čine terminološki obeležene reči koje, putem medijskog i publicističkog jezika, prodiru u opšti jezik gde dobijaju nove semantičko-stilске nijanse. Poslednje obeležje (8) odnosi se na frekvenciju upotrebe anglicizma. Ukoliko ona postoji anglicizam spada u deskriptivne sinonime definisane u drugom poglavlju, a ako ne – sinonimni odnos je uslovljen određenim jezičkim ili vanjezičkim kontekstom. Dijagnostički test biće primenjen na sledeće anglicizme: BIOFJUEL, BODIGARD, BORD KOMPJUTER, FER, FJUŽN STEJDŽ, KAMBEK, KONCEPT, LOST IN SPACE, PIVOT, RELI CENA i SNOUBORDING.

Na osnovu *Tabele 1*, navedeni anglicizmi imaju sledeća tipološka i diferencijalna obeležja:

- BIGORIVO stoji prema BIOFJUEL kao prevedeni anglicizam, pri čemu je terminološki obeležen i ima učestalost;
- BODIGARD stoji prema TELOHRANITELJ kao inercijski sinonim, pri čemu je terminološki obeležen i ima učestalost;
- BORD KOMPJUTER stoji prema PUTNI RAČUNAR kao stilski sinonim koji po funkciji spada u reklamne anglicizme, pri čemu je terminološki obeležen i nema učestalost;
- FER stoji prema MORALNO NEISPRAVAN kao stilski sinonim koji po funkciji spada u ironične anglicizme, pri čemu nema učestalost;

- FJUŽN-STEJDŽ stoji prema BINA kao hiposinonim, pri čemu ima terminološko obeležje i učestalost;
- KAMBEK stoji prema POVRATAK kao stilski sinonim u funkciji pomodnog anglicizma, pri čemu nema učestalost;
- KONCEPT sa značenjem ‘pojam’ stoji prema GRUBA SKICA kao lažni par, pri čemu ima učestalost;
- LOST IN SPACE stoji prema IZGUBLJENI U SVEMIRU kao stilski sinonim koji po funkciji spada u asocijativne anglicizme i nema učestalost;
- PIVOT stoji prema KRUŽNI IGRAČ kao terminološki dublet, pri čemu ima učestalost;
- RELI (CENA) stoji prema RAST (CENA) kao stilski sinonim koji po funkciji spada u metaforičke anglicizme, pri čemu je terminološki obeležen i nema učestalost;
- SNOUBORDING stoji prema SKIJANJE NA DASCI kao stilski sinonim koji po funkciji spada u anglicizme kao stilske varijante, pri čemu je terminološki obeležen i nema učestalost.

Na osnovu *Tabele 1* može se preliminarno zaključiti da svi navedeni anglicizmi imaju jasna tipološka obeležja šest kategorija definisanih u prethodnom poglavljtu, kao i da gotovo svi anglicizmi imaju i dodatno terminološko obeležje. Nepostojanje učestalosti stilskih sinonima ukazuje na pretpostavku da oni nisu sinonimi van određenog jezičkog ili vanjezičkog konteksta, dok postojanje učestalosti kod ostalih tipova anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku ukazuje na to da su takvi anglicizmi deskriptivni sinonimi prema domaćim rečima. Ovi preliminarni zaključci i pretpostavke biće provereni detaljnou analizom korpusa u nastavku izlaganja.

4.5. Anglicizmi kao sinonimi u književnim tekstovima

Ova analiza se temelji na pretpostavci da upotreba pozajmljenica iz engleskog jezika u književnim delima na srpskom jeziku ima prvenstveno stilsku funkciju, te da najveći broj takvih anglicizama stupa u sinonimni odnos prema domaćim rečima i izrazima samo u određenom jezičkom i vanjezičkom kontekstu. Činjenica da živi govor, danas prezasićen anglicizmima, u kreativnoj upotrebni može biti u funkciji postizanja verne slike savremenog života (Deretić 2004: 1164) ukazuje i na mogućnost javljanja anglicizama

koji su karakteristični za medijski jezik, kao i onih koji imaju obeležje neformalnog stila. Navedene pretpostavke biće potvrđene na osnovu analize romanâ Borislava Pekića (4.5.1), Slobodana Selenića (4.5.2) i Mirjane Bošić-Mojsilović (4.5.3), u tekstu koji sledi. Polazni osnov za tipologizaciju anglicizama u književnim tekstovima biće aktivna upotreba pozajmljenih reči i izraza iz engleskog jezika, nakon čega će biti analizirana mogućnost njihove stilske motivisanosti u okviru određenog romana ili književnog ostvarenja piscu u celini.

4.5.1. Anglicizmi kao sinonimi u romanima Borislava Pekića

Anglicizmi kao sinonimi u Pekićevim romanima, koji će biti analizirani prema tipologiji definisanoj u Odeljku 3.2.4, u kontekstu današnje upotrebe jezika spadaju u šest kategorija. Međutim, u istorijskom kontekstu, te u periodu u kome je pisac stvarao, kao i u kreativnoj upotrebi, anglicizmi imaju drukčije značenje, usled čega je stvarni broj kategorija manji. To ističe i sam Pekić (2006b: 184) u romanu *Sentimentalna povest Britanskog carstva*: „Engleska politička povest, uostalom, puna je pojnova i termina neobičnog i slučajnog, često vulgarnog porekla, čija je upotreba tokom vremena, dobila drugo časnije značenje“. Na osnovu toga što je većina anglicizama u Pekićevim romanima preuzeta u sirovom obliku, pri čemu preovlađuju frazne jedinice, kolokacije i rečenice, stiče se utisak da se ovde pre može govoriti o kreativnoj upotrebi engleskog jezika u književnom delu nego o anglicizmima koji podrazumevaju izvestan stepen prilagođenosti jezičkom standardu u srpskom i učestalosti u upotrebi. Takođe je neizvesno da li je Pekićeva naglašena upotreba latinizama podstaknuta engleskim jezikom ili je ona odlika autorovog stila. Pod pretpostavkom da je u pitanju stil, sporan je i osnov uključivanja takvih primera u analizu anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku. Stoga pragmatičko-stilističko obeležje piščevog izraza upućuje na opštu pretpostavku da se anglicizmi u romanima Borislava Pekića najčešće realizuju kao sinonimi samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

U tekstu koji sledi biće izvršena analiza po tipološkim kategorijama definisanim na osnovu aktivne jezičke upotrebe, nakon čega će, na osnovu stilske analize konteksta određenog književnog ostvarenja, biti potvrđena ili odbačena njihova tipološka obeležja u tim kategorijama.

4.5.1.1. *Anglicizmi kao inercijski sinonimi*

Polazeći od kriterijuma aktivne jezičke upotrebe, sledeći anglicizmi imaju tipološka obeležja inercijskih sinonima:

- (1) „Zar ne mislite da tu nešto miriše na ono što bi Englezi nazvali covering up, a mi – prikrivanjem?“ (2006a: 13);
- (2) „Njima je jedino bilo važno da stvar što pre pod čilim gurnu“ (2006a: 68);
- (3) „U neprobojnom zidu koji ga je odvajao od prošlosti stvorila se pukotina za koju je znao da postoji, da se bez nje ne bi osećao ovako neprilagođen, izmešten, out of place“ (2006a: 85);
- (4) „Plan Londona, konsultovan u kancelariji inspektora Yorka, otkrio mu je da se preko puta Parlamenta i reke Temze nalazi opština Lamberth“ (2006a: 259);
- (5) „Nepoverljivim ljudima, kao što sam ja, razlika jedva objašnjava mogućnost da se iz rekonstruisanih ‘leševa prošlosti’ sazna njihova starost, pol, fizičko stanje, socijalni položaj, jesu li patili od deformirajućih bolesti, čime su se hranili, u šta su verovali, pa i kakav im je život bio, kakav curriculum vitae“ (2004a: 11);
- (6) „Pošto su bile jače nego što je trebalo, s njima sam vid definitivno pokvario“ (2004a: 126).

Anglicizmi u navedenim primerima, koji stoje kao inercijski sinonimi prema postojećim rečima i izrazima u srpskom jeziku, stilski su motivisani. Tako PRIKRIVANJE (*covering up*), IZMEŠTEN (*out of place*), GURNUTI POD ČILIM⁴¹ (*sweep something under/beneath the carpet*) i KONSULTOVATI PLAN (*consult a plan*) imaju funkciju metafore kao stilske figure i ističu tragične pukotine ljudske civilizacije koja je krenula putem samouništva budući da prikriva istinu (1), zataškava stvari (2), da nije na pravom mestu (3) i da prinudno nameće vrednosti vladajuće klase (4). U ovom kontekstu Pekić koristi engleske reči sa ciljem da istakne novonastalu potrebu za unificiranjem svega što se može videti kao jedini uslov opstanka pojedinca, pošto mu u suprotnom preti egzekucija ili progon zbog besnila. Imajući na umu izvor propasti postojeće civilizacije, koji se povezuje sa indomašinskom civilizacijom (Pekić, 2006a: 10), čija pravila određuje englesko govorno područje, navedeni anglicizmi mogli bi se svrstati i u kategoriju stilski motivisanih sinonima sa asocijativnom funkcijom. U

⁴¹ Iako je ovaj izraz naveden kao anglicizam, valja istaći da se ne može sa sigurnošću tvrditi da on to jeste pošto u srpskom jeziku postoji idiom POMEŠTI ŠTO POD TEPIH (up. Kovačević 1997, knjiga II: 571).

vezi sa sledeća dva anglicizma kao inercijska sinonima, CURRICULUM VITAE (*curriculum vitae*) (5) i DEFINITIVNO (*definitively*) (6), teško je odrediti da li oni predstavljaju deo autorovog vokabulara koji sadrži veliki broj lاتinskih reči ili su i oni posledica uticaja engleskog jezika, u kome imaju isto etimološko određenje kao u srpskom. Ovde, takođe, valja istaći da za većinu ovih uslovno nazvanih anglicizama pisac navodi prevodne ekvivalente koji odstupaju od standarda srpskog jezika iz stilskih razloga (npr. GURNUTI POD ĆILIM umesto GURNUTI POD TEPIH (4)), iako može biti u pitanju i nešto sasvim drugo – da počinje da zaboravlja svoj jezik u Engleskoj u kojoj je proveo 18 godina života.

Ova analiza upućuje na zaključak da anglicizmi sa tipološkim obeležjima inercijskih sinonima u analiziranom književnom tekstu imaju određene stilске funkcije (metaforička, asocijativna), usled čega predstavljaju originalni izraz pisca i stupaju u sinonimni odnos samo u određenom kontekstu.

4.5.1.2. Prevedeni anglicizmi kao sinonimi

Kao i kod inercijskih sinonima, pripadnost sledećih anglicizama kategoriji prevedenih anglicizama opravdana je sa stanovišta današnje upotrebe jezika, ali u kontekstu Pekićevog dela i oni dobijaju nove stilске nijanse koje ih suštinski određuju kao stilске sinonime:

- (1) „Među stvarima ubijene nalazila se i traka anserfona iz njene kancelarije“ (2006a: 152);
- (2) „Nalazio se u polumračnoj prtljažnici bez prozora, kroz koju je prilazio konvejer za kofere“ (2002: 455); „U somnabularnoj mori, u kojoj bekstvo ne uspeva, senke grabe prema njemu, ostajući u mestu ukopane, grčevito se opirući pokretnoj stazi koja ih neumoljivo vraća terminalu smrti“ (2002: 31);
- (3) „O SNAP-SHOTS, MUNJEVITIM SNIMCIMA ZATVORSKE MEMORIJE“ (naslov poglavlja) (2004a: 79);
- (4) „U tom raspoloženju njoj nije dugo trebalo da se sporazume s eksnevinim bratom. On ih je odveo u sklonište eksmudrog i krivog, a ona obojicu u Sremsku Mitrovicu da mi ispričaju ovu poučnu priču“ (2004a: 68);
- (5) „Leverquin je truli liberal, nit smrduća nit mirišuća prozračna intelektualna ribica...“ (2002: 409);
- (6) „‘U svakom slučaju’, Rasimov je ustao, ‘sad možemo na posao. Za promenu jednom i pravi’“ (2002: 313);
- (7) „Ovo mišljenje delim i ja“ (2002b: 499); „Ne delim vaš optimizam – rekla je druga žena, član Androidskog veća“ (2006a: 451);

- (8) „U INTERESU ZDRAVLJA I HIGIJENE, PRISTUP NA TERMINALE DOZVOLJEN JE SAMO PSIMA-VODIČIMA, I PSIMA KOJI PUTUJU S VLASNICIMA“ (2002: 115);
- (9) „Kaluđerske hronike su podvlačile njegovu violenciju, pohlepu, malicioznost, verolomstvo i požudu. Ali drugi izvori su slobodni od saksonskog uticaja, pokazuju da je često bio razložan, uvek krajnje sposoban a nekad i ženerozan“ (2002: 92); „Siromašna viruska kopilad ne zna da je Ujedinjeno Kraljevstvo *Rabies-free*, zemlja slobodna od besnila i da vi ne možete pobesneti kao ostatak prokletog sveta...“ (2002: 141);
- (10) „Najzad, da bi još jedan korak u oslobođenju materije načinili, liše se oni neoprezno potrebe da robotima upravljaju i na njihovo čelo, još neopreznije, postave mašinskog Pow-Hna-Tana koji se zvao Kiber-Pow-Net, gde je ‘Kiber’ stajao za ‘lažni’, ‘Pow’ za ‘čoveka’ ili ‘ljude’, ‘Net’ za ‘vodu’, a sve je znacilo ‘*vodu lažnih ljudi*’“ (2006a: 331);
- (11) „Da li je to nagoveštaj naklonosti Engleza prema tzv. privatnosti u životu in the middle of nowhere (u sredini ničeg)?“ (2006a: 31);
- (12) „James je lunatik *modernih vremena* koji, umesto demonskih uzurpatora, prinčeva Tame, Lucifera, Belzebuba, Asmodeja, Baalama, Ariela, što bi ih oko sebe video da živi u doba Merlinia ili Caglostra, danas vidi bestijarium malih zelenih UFO kreatura“ (2006a: 204–5);
- (13) „Kako mu je pravo ime?“ (2006b: 185); „... Pročitao je. Njegovo je ime bilo John Howland“ (2006a: 158).

Činjenica da su dve leksičke jedinice međusobno zamenljive podrazumeva verovatnoću da će jedna od njih opstati i potisnuti drugu. U svetu tumačenja ove kategorije anglicizama u Odeljku 3.2.4.2. nije teško zaključiti da će opstati anglicizam budući da je kraći i moderan. Međutim, ova konstatacija izgleda neosnovana kad je u pitanju Pekićev delo, pošto većina prevedenih anglicizama pripada opštem leksikonu i naglašeno je stilski motivisana. Korišćenjem engleskih reči Pekić ostvaruje metaforu kao stilsku figuru kojom naglašava predodređenost malih naroda na gubitak nacionalnog identiteta pod pritiskom robotske civilizacije, čiji je jedan deo i sam jezik. Budući da anglicizmi pobuđuju asocijacije na englesko govorno područje kao nosioca robotske civilizacije, prevedeni anglicizmi imaju i do datno stilsko obeležje sa asocijativnom funkcijom. To je posebno naglašeno u *Atlantidi* i *Besnilu*.

U navedenim primerima samo dva leksička anglicizma sastoje se od jedne reči – KONVEJER (*conveyer*) i SNAPSHOT (*snapshot*), dok ostali predsta-

vljaju tvorbene morfeme, frazne lekseme i kolokacije. ANSWERFON (*answephone*) (1) je verovatno novi tehnički izum koji je uvezen zajedno sa svojim stranim nazivom. Stoga se može tumačiti da je ova pozajmljenica popunila leksičku prazninu u srpskom jeziku. Budući da je ovaj anglicizam kasnije preveden na srpski jezik (TELEFONSKA SEKRETARICA) i da nije zabeležen u korpusu novinskih tekstova, u kontekstu Pekićevog dela on bi se mogao tumačiti i kao inercijski sinonim. U primeru (2) Pekić upotrebljava i KONVEJER i POKRETNU TRAKU, dajući im posebna stilска obeležja. KONVEJER ima funkciju da istakne tehnički izum, dok njegov prevodni ekvivalent (POKRETNNA STAZA) u sledećoj rečenici naglašava neizbežnost smrti. Prema Gortan-Premk (2004: 122), u okviru terminološkog sistema, ovaj anglicizam bi spadao u terminološke dublette pošto je posledica različitog opredeljenja autora. Budući da prevodni ekvivalent u kreativnoj upotrebni ima dodatnu implikaciju, koja je stilski motivisana, on se može smatrati samo stilskim sinonimom sa metaforičkom funkcijom. Međutim, metaforički motivisan prevedeni anglicizam MUNJEVITI SNIMAK (3) naveden je zajedno sa izvornim anglicizmom (*snapshot*) iz potrebe da se njegov semantički sadržaj prenese na srpski jezik, pri čemu ga pisac ređe upotrebljava budući da ne pobuđuje asocijacije na englesko govorno područje. U vezi sa tvorbenim morfemama, primetno je naglašeno korišćenje prefiksa EX- i sufiksa za tvorbu participa prezenta u funkciji imeničkog modifikatora. Iako se radi o odomaćenom latinizmu u srpskom jeziku, pod uticajem engleskog, prefiks EKS- upotrebljava se u pridevima (EKSNEVINI i EKSMUDRI), u kojima bi se prema standardu srpskog jezika upotrebljavao prevodni ekvivalent ‘bivši’ ili ‘raniji’ (4). Particip prezenta u idiomu NIT SMRDUĆA NIT MIRIŠUĆA (ribica), koji asocira na engleski idiom *neither fish nor fowl* (5) prema postojećem NIT SMRDI NIT MIRIŠI, kao i mnogi drugi za koje ovde nisu navedeni primeri, kao što su RAZARAJUĆA (metastaza) (*destroying*) (Pekić 2006a: 235), OBEĆAVAJUĆA (zora) (*promising*) (2006b: 131), KIPUĆI (lonac) (*boiling*) (2006a: 198) i sl., stoje prema standardnim oblicima: SMRDLJIVI, MIRISNA i RAZORNA, odnosno KOJA OBEĆAVA i KOJI KIPI (up. Klajn 2003, II: 309). Kolokacije koje ilustruju primeri: ZA PROMENU (*for change*) (6), DELITI MIŠLJENJE (*share an opinion*) (7), U INTERESU ZDRAVLJA (*in the interest of health*) (8) i biti SLOBODAN OD ČEGA (*free of something*) (9), stoje u sinonimnom odnosu prema standardnim oblicima: PROMENE RADI, IMATI ISTO MIŠLJENJE, IZ ZDRAVSTVENIH RAZLOGA i KOJI NIJE PODLEGAO ČEMU. Frazni glagol STAJATI ZA NEŠTO (*stand for something*) (10) stoji prema standardnom obliku PREDSTAVLJATI NEŠTO, idiom U SREDINI NIČEG (*in*

the middle of nowhere) (11) prema U NEDODIJI, inicijalizam UFO stoji prema prevodnom ekvivalentu NLO (12), a rečenica NJEGOVO JE IME BILO (*his name was*) (13) stoji prema standardnoj ON SE ZVAO. Naglašeno oslanjanje na jezički standard engleskog ilustruje i upotreba tačke za označavanje decimalnih mesta, iako se po standardu srpskog jezika u tu svrhu koristi zapeta (up. Pekić 2002: 428).

Najveći broj navedenih primera javlja se u romanima *Atlantida* i *Besnilo*. Pod pretpostavkom da je tema prvog romana pretinja indomašinske civilizacije (Pekić 2006a: 10), tj. globalizacije, koja je obeležena industrijsko-mašinskom proizvodnjom, terorizmom, krizom braka, emigracijom, žudnjom za vlašću, špijunažom, hladnim ratovima i sl., moglo bi se zaključiti da je Pekić korišćenjem nestandardnih reči, fraza i rečenica u funkciji metafore kao stilske figure imao namjeru da naglasi izumiranje tekovina ljudske civilizacije, a posebno nacionalnih obeležja. S druge strane, u *Besnilu* anglicizmi u kontekstu radikalnih mera za suzbijanje besnila simbolizuju „totalitarnu želju za unificiranjem svega što se ne može pouzdano videti, odnosno represiju nad razlikom koja je legitimisana ‘višim ciljem’ – borbom protiv besnila“. U čvrstom naumu da se istrebi čovek nije važno ni koliko nevinih robova mora da strada, te se zlo ne može uništiti „osim ako i samo ne postane ono što uništava“ (Vladušić 2002: 539, 547). Pored toga, pozajmljenice iz engleskog jezika asocijativno dovode u vezu negativne civilizacijske vrednosti sa engleskom govorom zajednicom.

Na osnovu iznetog može se zaključiti da i prevedeni anglicizmi u Pekićevim romanima imaju više tipoloških obeležja u zavisnosti od toga da li se njihova tipologizacija vrši na osnovu današnje upotrebe jezika ili u istorijskom kontekstu kada su romani nastali. Takođe je primetno da svi navedeni primeri imaju višeslojne stilske funkcije koje unose nove ekspresivne nijanse na osnovu kojih anglicizmi stupaju u sinonimni odnos sa svojim prevodnim ekvivalentima, pri čemu originalnost izraza ukazuje na to da anglicizmi stupaju u sinonimni odnos prema domaćim rečima i izrazima samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

4.5.1.3. Anglicizmi kao hiposinonimi

Anglicizmi kao hiposinonimi u Pekićevim romanima veoma su retki. Zabeležena su samo dva primera, čije svrstavanje u ovu kategoriju ni ovde nije sasvim opravdano pošto im značenje određuje istorijski kontekst, a to značenje se razlikuje od onoga koje imaju danas:

- (1) „Radnici tada beže iz gradova u distrikte da se zakon manje striktno sprovođi i u zemlji nastane pometnja ravna seobi naroda“ (2006b: 108); „Osim administrativnog, Cromwell na sve to nema odgovora pa zavodi ličnu vlast, podelivši Englesku na 11 distrikta (vojnih gubernija)...“ (2006b: 177);
- (2) „U kancelarijama Tribunala, među pisarima koji su imali privilegovan do-dir s dželatom Sansonom i prislužiteljima gilotine, uveliko se terala trampa kolecionarskim raritetima. ... Uveče, u potkovljvu Palate pravde, oda-kle se Pariz mogao gledati a da se Revolucija ne vidi, odakle je sve imalo tamne, nepokretne, umirujuće obrise ravnodušnosti...“ (2001: 94–96).

U navedenim primerima DISTRIKT (*district*) i TRIBUNAL (*tribunal*) stoje kao hiposinonimi prema hipersinonimima OKRUG i SUD. DISTRIKT, kao i Pekićev prevod VOJNA GUBERNIJA, u vreme vladavine Olivera Kromvela označavali su područja koja su imala administrativne granice za potrebe vojne uprave. Ovo značenje zadržalo se i do današnjeg dana, s tim da se ne radi samo o vojnoj upravi. Valja imati na umu da se DISTRIKT danas upotrebljava u Bosni i Hercegovini za područja u kojima žive pripadnici jednog naroda, koja su okružena naseljima čiji žitelji su drugi narodi i koja imaju delimičnu autonomiju (npr. Brčko). TRIBUNAL, kao odomaćeni latinizam u srpskom jeziku, sa značenjem koje Pekić koristi u vezi sa francuskom istorijom u XVIII veku, odnedavno je, podstaknut engleskim jezikom, dobio novo dijagnostičko obeležje koje mu sužava semantičko polje pošto se odnosi samo na Međunarodni sud u Hagu.

Prema tome, oba hiposinonimna anglicizma (DISTRIKT i TRIBUNAL) dobila su dodatna dijagnostička obeležja, na osnovu čega se mogu svrstati u hiposinonimne lekseme prema OKRUG i SUD na osnovu današnje upotrebe, iako su u istorijskom kontekstu o kome piše Pekić verovatno bile u funkciji stilskog variranja teksta, što potvrđuje i primer (2), gde se u drugoj rečenici, pored (kancelarija) TRIBUNALA, upotrebljava i PALATA PRAVDE.

4.5.1.4. Anglicizmi kao lažni parovi

Sledeći metod analize prethodnih tipova anglicizama kao sinonima, u sledećem izlaganju biće navedeni lažni parovi koji imaju to obeležje u aktivnoj jezičkoj upotrebi, nakon čega će njihov semantički sadržaj biti analiziran u kontekstu kreativne upotrebe u Pekićevom delu:

- (1) „Oksfordska istorija Engleske reći će da je nov duh ere Tjudora: *Reprezentovao pobedu individualnog preduzetništva nad komunalnim naporima*,

- takmičenja nad običajima*, u čemu naziremo predznake nastupajućeg kapitalizma“ (2006b: 140);
- (2) „Nepoverljivim ljudima, kao što sam ja, razlika jedva objašnjava mogućnost da se iz rekonstruisanih ‘leševa prošlosti’ sazna njihova starost, pol, fizičko stanje, socijalni položaj, jesu li patili od deformirajućih bolesti, čime su se hranili, u šta su verovali, pa i kakav im je život bio, kakav *curriculum vitae*“ (2004a: 11);
- (3) „Neugodnosti su ležale, isključivo u ‘paper worku’, administrativnoj strani katastrofe. Zar je onda neugodno što je egipatski lekar bio entuzijast, a oni su jedva rutineri?“ (2002: 58);
- (4) „AVETINJSKI VOZOVI GRAĐANSKE NEPOSLUŠNOSTI ILI SEDMA SLIKA IZ GRAĐANSKE OSTAVE... (PRVA ALTERNATIVA)“ (2004b: 147); „... TEATARSKI IZBOR ILI OSMA SLIKA IZ GRAĐANSKE OSTAVE (DRUGA ALTERNATIVA)“ (2004b: 151); „... KAKO SAM DOZNAO DA JE MOJ STALEŽ NAPALA PLESAN ILI DEVETA SLIKA IZ GRADANSKE OSTAVE (TREĆA ALTERNATIVA)“ (2004b: 165); „... BURŽUJSKI DEKAMERON ILI JEDANAESTA SLIKA IZ GRAĐANSKE OSTAVE (ČETVRTA ALTERNATIVA)“ (2004b: 181); „... (PETA NEGRAĐANSKA ALTERNATIVA)“ (2004b: 186);
- (5) „Počinje se sa nevinim istraživačkim vizitama koje nastoje da budu prijateljske, steknu poverenje meštana i izbegnu njihove lonce za kuvanje“ (2006b: 263).

Prema tumačenju Felbabov (1999: 290) KOMUNALNI NAPOR (*communal effort*) (1) predstavlja lažni par prema ZAJEDNIČKI NAPOR, budući da ZAJEDNIČKI odražava srednjovekovno shvatanje prideva KOMUNALNI koji se danas odnosi na napore vodovoda, kanalizacije i gradske čistoće. Međutim, u istorijskom kontekstu, tj. u vremenu vladavine kralja Henrika VIII, ta reč nije predstavljala lažni par pošto se odnosila na napore zajednice, ali bi mogla da se tumači kao lažni par po svom današnjem značenju. Isto tumačenje može se primeniti i na CURRICULUM VITAE (*curriculum vitae*) (2), koji se kod Pekića koristi u svom osnovnom značenju pozajmljenom iz latinskog jezika, tj. ‘životopis’. Međutim, naknadno stvoreni inicijalizam CV (CV), pod uticajem američkog engleskog jezika, danas znači ‘radna biografija koja se podnosi prilikom prijave na konkurs za neki posao’. Tako se ni ovaj anglicizam ne može tumačiti kao lažni par u kontekstu o kome piše Pekić, iako on to jeste u današnjoj upotrebi u srpskom jeziku. PAPER WORK (*paperwork*) u primeru (3) nije lažni par u Pekićevom romanu *Besnilo*, pošto ga on kasnije pravilno prevodi na srpski jezik kao ADMINISTRATIVNA STRANA ČEGA. Međutim, danas se u poslovnom žargonu često upotrebljava prevodni ekvivalent PAPIROLOGIJA, koji jeste lažni par pošto

nema to značenje u ovom primeru. Takođe se ne može sa sigurnošću tvrditi da su i poslednja dva primera (ALTERNATIVA (*alternative*) (4) i (istraživačka) VIZITA ((*research*) (*visit*) (5)) lažni parovi. Naime, ALTERNATIVA, kao latinizam u engleskom i srpskom jeziku, u osnovi znači jednu od dve mogućnosti, mada u srpskom ima i dodatno značenje „drugi način delovanja ili stvaranja, različit od opšteprihvaćenog (u umetnosti, nauci, medicini, politici)“ (VRSRI: 100). Pošto je u pitanju samo jedna drugost onoga što je opšteprihvaćeno, ni ovaj primer ne bi mogao da se svrsta u lažne parove. ISTRAŽIVAČKA VIZITA je jedini pravi anglicizam kao lažni par u srpskom jeziku, pošto bi njegov standardni ekvivalent glasio ISTRAŽIVAČKA MISIJA. Ipak, korišćenjem VIZITE umesto MISIJE, Pekić je verovatno imao potrebu za metaforom u vezi sa britanskom okupacijom Indije. VIZITA, kao pozajmljenica iz francuskog jezika, prvobitno je označavala zvanični sastanak u cilju razmatranja nekog važnog problema bez ikakve loše namere. Polazeći od stanovišta da se metaforom može prikriti realnost (up. Lakoff i Johnson 1980: 236), VIZITA prikriva stvarne namere Britanaca, odnosno okupaciju i eksploraciju.

Poput prethodnih analiza anglicizama kao sinonima, ova takođe pokazuje da anglicizmi koji danas predstavljaju lažne parove nisu imali takvo obeležje pre pola veka kada je nastalo Pekićevo delo. Pored toga, retki primjeri stvarnih lažnih parova u kontekstu Pekićevog stvaralaštva imaju sebi svojstvenu stilsku funkciju, koju omogućuje drukčije tumačenje značenja reči, pri čemu one unose originalni semantički sadržaj kojim stupaju u sinonimni odnos samo u određenom kontekstu.

4.5.1.5. *Anglicizmi kao terminološki dubleti*

Prema definiciji terminološkog dubleta u Odeljku 3.2.4.5, ovde bi spadali sledeći anglicizmi, koji će potom biti analizirani u tekstu koji sledi:

- (1) „... jedno je razumeti napor da se sa onako primitivnim agrikulturnim alatom iz zemlje izvuče maksimum, drugo to iz dana u dan, iz meseca u mesec, iz godine u godinu pokušavati...“ (2006b: 37);
- (2) „Ona se nužno povezivala sa importom robe koja je na tim tržištima bila dostupna... Između 1640. i 1700. godine izvoz engleskih produkata se penje sa 2.500.000£ na 4.500.000, a import sa zanemarljive sume... Usled hiperprodukcije u kolonijama izvesni uvozni artikli, duvan i šećer pre svih, doživljavaju neverovatnu fluktuaciju cena“ (2006b: 205);
- (3) „Grci pogotovu, *nisu prvi ljudi na svetu*. Nikad im to ne saopštava, umire naprasno, a započeti manuskript se gubi“ (2006a: 12);

- (4) „S obzirom na krvave posledice, ona nam može izgledati neobična nije neprimerena dobu u kome se medievalna ortodoksija meša sa renesansnom slobodoumnošću u dijalektički mutljag u kome je sve moguće“ (2006b: 135);
- (5) „Njegov je potomak, *ovaj* John Alden, sedeо u automobilu, parkiranom u pobočnoj ulici, i ko zna koji put čitao transkript Carverovog (Howlandovog) saslušanja dok je bio pod dejstvom droge“ (2006a: 272).

Budući da su svi navedeni primeri terminoloških dubleta latinizmi, teško je oceniti da li su oni uopšte posledica uticaja engleskog jezika u Pekićevim romanima, posebno ako se ima u vidu činjenica da su odomaćene pozajmljenice iz latinskog jezika odlika autorovog stila. Mnogo je verovatnije da je engleski uticao na frekvenciju današnje upotrebe tih reči u srpskom, poput IMPORT (*import*) i TRANSKRIPT (*transcript*), a da su one činile očekivane jedinice vokabulara posleratnih intelektualaca.

Na osnovu navedenih primera može se zaključiti da su terminološki dubleti izvorno latinizmi, usled čega se ne može sa sigurnošću tvrditi da li je engleski jezik uticao na njihovu upotrebu u delu pisca, posebno ako se ima u vidu činjenica da su englesko-srpski jezički kontakti u to vreme bili manje izraženi nego danas.

4.5.1.6. *Anglicizmi kao stilski sinonimi*

U kontekstu analiziranog dela zabeležene su samo dve kategorije stilski obeleženih anglicizama. To su pretežno asocijativni anglicizmi i ironični u zanemarljivom broju. Izuzimajući anglicizam FER, moglo bi se pre govoriti o upotrebi engleskog jezika sa određenim stilskim funkcijama nego o stilskim anglicizmima kao sinonimima u Pekićevim romanima, budući da anglicizmi podrazumevaju izvestan stepen učestalosti i adaptacije prema jezičkom standardu u srpskom, što nije njihovo obeležje u delu ovog pisca. Čak i ako se posmatraju kao stilski anglicizmi, oni stupaju u sinonimni odnos samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

4.5.1.6.1. *Asocijativni anglicizmi*

Asocijativni anglicizmi predstavljaju najčešću kategoriju stilskih anglicizama u delu ovog pisca, koji imaju funkciju da pobude asocijacije u vezi sa engleskim govornim područjem kao nosiocem robotske civilizacije koja je vesnik čovekove propasti:

- (1) „... da se, dakle, razume moje duševno stanje, dok sam s koferom u ruci, ‘bhirajući slobodu’, udisao gorak gar Victorija stanice ovlažen isparenjem jeftinog *Ty-phoo* čaja, mora se znati da na licu nisam imao odbrambeni izraz mrzovolje, svojstven Evropljanima na ulicama Londona“ (2006b: 14);
- (2) „Pa, Lawford, mislim da smo sve mogućnosti pokrili phi-lič-no do-bho, nismo li?“, rekao je pukovnik Donovan s phi-lično oksfordskog prenemaganja“ (2002: 89); „Inače phi-lično ne razumem vašu rezervu.“ ‘Nema u njoj ničeg ličnog, Lawford. Ona služi samo za mogućnosti koje nisu predh-viđene“ (2002: 90);
- (3) „... inventar tzv. *viktorijanskih vrednosti*, koje sve zajedno čine naročito shvatanje i tumačenje sveta, osoben way of life, način engleskog života“ (2006b: 246);
- (4) „No izgleda da je to bite foreigners (zajebavati, u slobodnom prevodu, za-jebavati strane) ipak bila engleska najomiljenija zabava“ (2006b: 217);
- (5) „Dobio je obećanje da će se posao obaviti as soon as possible, što je moguće ranije“ (2006a: 259);
- (6) „Onda su se u sentimentalno-viktorijanskom nature-loving raspoloženju, koje je obuzelo Englesku, gde je svaki prokleti obožavalac sova bio kadar zaustaviti svaki projekat od nacionalnog interesa...“ (2002: 90);
- (7) „*Affirmative! Over!*“ (2002: 199); „*Over and out*“ (2002: 201).

Stilski obeleženi anglicizmi u primerima (1) i (2), u kojima se, umesto standardnih neasprirovanih srpskih glasova [p] i [b] upotrebljavaju aspironi engleski [ph] i [bh], imaju funkciju da pobude asocijaciju na govornu zajednicu u kojoj se obreo po sopstvenom izboru. U sledeća dva primera, *way of life* (NAČIN ŽIVOTA) (3) i *bite foreigners* (ZAJEBAVATI STRANCE) (4), engleski izrazi navedeni su zajedno sa prevodnim ekvivalentima, pri čemu imaju funkciju da daju autentičan prikaz prostora ili karaktera. Anglicizmi *as soon as possible* (ŠTO PRE) (5) i *nature-loving* (KOJI VOLE PRIRODU) (6), koji su preuzeti iz romanâ *Atlantida* i *Besnilo*, u kojima se oštro kritikuje progon humanih vrednosti, imaju funkciju da skrenu pažnju na protagoniste takvih delanja. Poslednji primer, u kome su preuzete skraćene potvrđne rečenice iz engleskog jezika (7), koje stoje prema domaćim gramatičkim jedinicama POTVRĐUJEM PRIJEM I ODJAVLJUJEM SE, asocijativno povezuje englesku govornu zajednicu sa unificiranjem kao osnovnim obeležjem robotske civilizacije današnjice.

Iako anglicizmi sa asocijativnom funkcijom ne odstupaju od semantičkog standarda u srpskom jeziku, oni se mogu smatrati sinonimima samo

u određenom kontekstu, budući da nemaju učestalost i da su pretežno preuzeti u sirovom obliku.

4.5.1.6.2. Ironični anglicizmi

U analiziranom korpusu zabeležen je samo jedan anglicizam koji ima tipološko obeležje sinonima sa ironičnom funkcijom. To je:

- (1) „Jesu li Englezi toliko *fair* da to bolešljivo, morozno dete puste da odrašte i svoje kvalitete eventualno pokaže, pre nego što ga zbace, utamniče i ubiju?“ (2006b: 142).

Budući da FER (*fair*) prema jezičkom standardu u srpskom stoji prema (MORALNO) ISPRAVAN, on u kontekstu navedene rečenice ima suprotno značenje, (MORALNO) NEISPRAVAN, i na taj način ističe kritički stav pisca prema moralnim vrednostima kraljevske loze Tjudora. Međutim, novo semantičko obeležje stilski obeleženog anglicizma ostvaruje se samo u određenom kontekstu, usled čega ovaj anglicizam nije sinonim prema istoj domaćoj reči van datog konteksta.

4.5.2. Anglicizmi kao sinonimi u romanima Slobodana Selenića

Sa stanovišta aktivne upotrebe jezika, anglicizmi kao sinonimi u romanima Slobodana Selenića spadaju u četiri kategorije: inercijske sinonime, prevedene anglicizme, anglicizme kao hiposinonime i stilske anglicizme. Međutim, budući da je većina anglicizama stilski motivisana, može se govoriti samo o stilskim sinonimima. Nadalje, pošto su anglicizmi u romanima Slobodana Selenića karakteristični po tome što su preuzeti u sirovom obliku, pri čemu preovlađuju frazne jedinice, rečenice, čak i celi pasusi na engleskom jeziku, sa naglašenom stilskom funkcijom, može se prepostaviti da Selenić upotrebljava engleski jezik kao dopunsko sredstvo izraza sa asocijativnom, ironičnom i metaforičkom funkcijom, sa ciljem da istakne tragični nesklad između građanske i radničke klase, anglosaksonskog i balkanskog sveta i pripadnika različite veroispovesti, što je posledica dva rata koji su bez premca po broju učesnika i žrtava (Milić 2008: 160). Selenićevi preoblikovani anglicizmi, naročito u romanu *Ubistvo s predumišljajem*, nagoveštavaju i nastanak hibridnog anglosrpskog jezika. Dodajući svemu iznetom i činjenicu da ni leksičke pozajmljenice iz engleskog jezika nemaju učestalost u Selenićevim romanima, kao i da nisu zabeležene u korpusu

medijskog jezika, one se mogu smatrati sinonimima samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu. Stoga se čini opravdanim da se razdvodi sinonimija koja nastaje u aktivnoj jezičkoj upotrebi od one koja je karakteristična za kreativnu, budući da je druga uslovljena određenim stilski motivisanim jezičkim i vanjezičkim kontekstom. Ovaj zaključak potvrđuje i Tafarin stav (2005: 217) da je ovde reč o okazionoj sinonimiji pošto su u književnim tekstovima moguća mešanja svih vrsta, pa čak i dva jezika. U poređenju sa Pekićem, Selenić znatno više koristi engleski jezik sa „funkcijom koja se iscrpljuje davanjem dodatne boje fiktivnom planu“ (Norris 1999: 95), tj. da istakne probleme nesporazuma na kulturnom planu između anglosajkonskog i balkanskog sveta u romanu *Očevi i oci*, te verski razdvojene hrišćanske i islamske zajednice u romanu *Prijatelji*. Pekić i Selenić se takođe razlikuju po tome što Selenić određene anglicizme prilagođava standardu srpskog jezika (pretežno u romanu *Ubistvo s predumišljajem*), dok ih Pekić uglavnom upotrebljava u sirovom obliku.

4.5.2.1. Anglicizmi kao inercijski sinonimi

U tekstu koji sledi biće analizirani sledeći primeri anglicizama koji u aktivnoj upotrebi imaju tipološka obeležja inercijskih sinonima:

- (1) „Bulika jeste mnogo puta pokazala da ima srce opasnog fajtera, ali i dušu mekšu od pamuka, ako ste kadri zamisliti ove dve isključive supstance u jednom otelovljenju“ (1996: 235);
- (2) „(Jovan je imao troje, Mijajlo četvoro, Aćim samo dvoje, ali zato Draga – čak sedmoro dece – trinaestoro naslednika na broju, i sva su dugoveka i prolificna bila), te tako donosim načelnu odluku da u ovom rodoslovu ne sledim sudbine onih Hadžislavkovića koji se ne nalaze na okomitoj grani mog porodičnog stabla“ (2004c: 70);
- (3) „Kreten je handed persent rajt“ (1996: 194);
- (4) „Priznajem da ne spada u moju omiljenu lektiru. That's not my piece of cake“ (2004c: 107);
- (5) „Bristolski univerzitet je u času mog dolaska bio mali, tako da su se svi, i undergraduates⁷ i postgraduates⁸, naročito na istom Departmentu⁹ družili u ‘Victoria Rooms’ , čajdžinicama, bircuzima i na studentskim terenima (1985: 11).“

Prema definiciji u Odeljku 3.2.4.1, navedeni anglicizmi mogu se smatrati inercijskim sinonimima pošto stoje nasuprot rečima ili izrazima koji odranije postoje u srpskom jeziku. To su: FAJTER prema BORAC (1), PROLIFI-

ČAN prema PLODAN (2), HANDRED PERSENT RAJT prema STO POSTO U PRAVU (3), THAT'S NOT MY PIECE OF CAKE⁴² prema TO NE SPADA U MOJU OMILJENU LEKTIRU (4), UNDERGRADUATE prema STUDENT NA OSNOVNIM STUDIJAMA, POSTGRADUATE prema STUDENT POSTDIPLOMSKIH STUDIJA i DEPARTMENT prema KATEDRA (5). Međutim, u kontekstu Seleničevog dela, oni imaju određene stilske funkcije. Anglicizam FAJTER (*fighter*) (1) ima funkciju metafore kao stilske figure i ističe upornost u postizanju cilja poput bespoštedne borbe u bokserskom ringu. Istu funkciju ima i pridev PROLIFIČAN (*prolific*) (2), koji ističe plodnost ženske osobe. Valja napomenuti da je u VRSRI (2006: 994) navedena pozajmljenica iz francuskog jezika PROLIFERACIJA koja u biologiji znači ‘umnožavanje pojedinih sastojaka čelijskog tkiva, množenje čelija deobom’. Budući da pridevska odrednica nije registrovana u ovom rečniku, oblik koji upotrebljava Selenić verovatno je anglicizam *prolific*, koji u engleskom ima isto značenje kao u analiziranom kontekstu (u CCED značenje pod rednim brojem 3). HANDRED PERSENT RAJT (*hundred percent right*) (3) ima asocijativnu funkciju nagoveštavajući nastanak hibridnog anglosrpskog jezika, ali i nizak nivo obrazovanja vladajuće klase u posleratnom periodu. Engleski idiom preveden postupkom funkcijeske aproksimacije NE SPADA U MOJU OMILJENU LEKTIRU u primeru (4) takođe ima asocijativnu funkciju, koju ostvaruje povezivanjem manje poznatog jezičkog izraza (*that's not my piece of cake*) sa višom klasnom pripadnošću posleratnih intelektualaca u Srbiji, dok tri nepreoblikovana anglicizma (UNDERGRADUATE, POSTGRADUATE i DEPARTMENT), za koje odranije postoje prevodni ekvivalenti, u poslednjem primeru (5) imaju funkciju da upoznaju čitaoca kako se zovu studenti pre nego što diplomiraju i kako oni koji nastave studije posle stecene diplome, odnosno kako se zovu organizacione jedinice na engleskim univerzitetima. Anglicizmi upotrebljeni u tom primeru odnose se na britanski sistem obrazovanja, koji je u predratnom periodu bio dostupan elitnoj građanskoj klasi. Sa stanovišta jezičkog sistema, može se primetiti da primjeri (1), (2), (3) i (4) pripadaju opštem leksikonu, dok primer (5) spada u terminološki i kulturno obeleženi vokabular, usled čega pisac u fusnotama navodi i prevodne ekvivalente (⁷ NEDIPLOMIRANI STUDENTI, po današnjem sistemu obrazovanja STUDENTI NA OSNOVNIM STUDIJAMA, ⁸ POSLEDIPLOMCI i ⁹ KATEDRA; 1985: 11).

⁴² Ovaj idiom ne navodi se u ovom obliku u rečniku *Oxford Idioms Dictionary for Learners of English* (Parkinson i Francis 2006: 290), gde стоји *piece of cake* са зnačenjem PROSTO KAO PASULJ. Ako bi se поштовао jezički standard onda pisac nije upotrebio pravi izraz na engleskom jeziku, пошто би он требало да гласи *that's not my cup of tea*.

Prethodna analiza upućuje na zaključak da navedeni anglicizmi imaju tipološko obeležje inercijskih sinonima sa stanovišta aktivne jezičke upotrebe, dok u kreativnoj upotrebi oni imaju obeležje stilskih sinonima sa asocijativnom i metaforičkom funkcijom. Budući da takvi anglicizmi nemaju učestalost, mogu se smatrati sinonimima samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

4.5.2.2. Prevedeni anglicizmi kao sinonimi

Sa stanovišta aktivne upotrebe jezika, te u skladu sa definicijom u Odeljku 3.2.4.2, sledeće pozajmljenice imaju obeležje prevedenih anglicizama:

- (1) „Povantrzaće, mišljah, he'll go insane, od strašnog napora, raspolutiće se!“ (1980: 166);
- (2) „... – i ja sam, zategnut kao ukočeni oroz na pištolju, na izgled ravnodušan i savršeno miran, a razapet od divnog smeha koji je još uvek nečujan treštao u meni, ja sam, sasvim meterofekti, kao najprirodniju stvar na ovom svetu postavio pitanje Tankosavi“ (2004b: 197);
- (3) „Ja znam da nisu naši narodi krivi, nego njihova prošlost što im je, kako se kaže, melodic imagination, melodična imaginacija tako siromašna“ (2004b: 147);
- (4) „Jasno mi je, dakle, da više ne mogu odlagati, makar i sasvim kratak, povratak isleđenju, a da belodano ne razotkrijem svoj spisateljski dilettantizam, svoju nedoličnu sklonost ka brbljanju i svoju preteranu popustljivost pred pomalo čudnom težnjom ovoga štiva da se razuđuje kao estuarij Amazona mnogo pre nego što je moja srpsko-hrvatska utoka stigla do svog malog balkanskog mora“ (2004a: 78).

Sva četiri navedena anglicizma javljaju se uporedno sa prevodnim ekvivalentima koje je dao sam pisac i koji nisu uvek uskladjeni sa standardom srpskog jezika. Tako je umesto POLUDEĆE upotrebljen žargonski izraz POVANTRZAĆE (*he'll go insane*) (1), umesto SASVIM PRIRODNO (*matter-of-factly*), KAO NAJPRIRODNIJU STVAR NA OVOM SVETU (2), MELODIČNA IMAGINACIJA navodi se zajedno sa engleskim izrazom *melodic imagination* (3), a umesto standardnog PRITOKA (*estuary*) upotrebljen je kroatizam UTOKA (4), na osnovu čega se može zaključiti da je čak i kod prevodnih ekvivalenta moguća stilska varijacija uslovljena kontekstom i namerom pisca. Prva tri primera mogu se posmatrati i kao stilski anglicizmi sa metaforičkom funkcijom, kojima pisac ističe intelektualnu nadmoć, a ujedno i kapitulaciju građanske klase u

borbi sa novom generacijom radničke elite koja nije ništa drugo do „navala primitivaca, destrukcija gradskog, ognjište ispod gipsanog plafona, gusljanje i lelekanje, a od radnika nema ni traga“ (Dimitrijević 2003: 2). Poslednji primer, u kome se upotrebljava kroatizam umesto standardnog izraza, ima asocijativnu funkciju sa ciljem da autentično prikaže junakinju romana koja potiče sa hrvatskog govornog područja, dok anglicizam *ESTUARIJ* (*estuary*) doprinosi stilskom variranju izraza, pri čemu ima i jedinstvenu metaforičku funkciju da istakne prostranstvo jedne od najvećih svetskih reka.

Kao i inercijski anglicizmi, prevedeni anglicizmi takođe imaju dvojako tumačenje. Sa stanovišta aktivne upotrebe oni pripadaju kategoriji prevedenih anglicizama; međutim, u kontekstu Selenićevog dela oni su ipak stilski motivisani i predstavljaju originalni jezički izraz sa metaforičkom i asocijativnom funkcijom, usled čega se suštinski mogu tumačiti kao sinonimi u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

4.5.2.3. *Anglicizmi kao hiposinonimi*

Sledeći isti metodski postupak, ova analiza takođe će početi primerima koji se mogu smatrati anglicizmima kao hiposinonimima sa stanovišta aktivne upotrebe:

- (1) „I zašto onda Eknolidžment, pitamo se mi, kad je taka i taka stvar? Ne znamo ni mi, ali, mnogo je šminkerski. Eknolidžment! Majti fani!“ (1996: 8);
- (2) „Engleski i američki juniversiti profesors su ludi za eknolidžmentima. Vole eknolidžment više nego domovinu, čov. Dok se ne zahvale polovini državlјana USA i celoj bližoj i daljoj rodbini, ništa nisu uradili. Kome ti ‘šrinkovi’ nisu sve ‘dužni’, i za šta se sve ne osećaju ‘obaveznim’! Neki glavonja dozvoli profi iz Sinsinatija da ga citira, a Amer ni časa ne časi, potegne aj viš tu eknolidž d korteos permišn, ili, lepo ga pogleda komšiniča a on ima – maj tenks ar dju, i ta fora“ (1996: 8).

Prema definiciji u Odeljku 3.2.4.3, hiposinonimni anglicizmi stupaju u sinonimni odnos prema hipersinonimu koji je domaća ili odomaćena reč u srpskom jeziku. Tako su ZAHVALNOST i PSIHIJATAR/PSIHIĆ hipersinonimi prema EKNOLIDŽMENT (*acknowledgement*) (1) i ŠRINK (*shrink*) (2). Međutim, u kontekstu književnog dela ovi anglicizmi imaju određene stilske funkcije. EKNOLIDŽMENT ima ironičnu funkciju pošto ne izražava zahvalnost pisca svima koji su mu pomogli da prikupi građu za roman *Ubistvo s predumisljajem*, već, prema rečima samog pisca, stoji tu zabave radi (eng. *mighty funny*, up. Selenić 1996: 7–8). ŠRINK u kontekstu istog romana ima metafo-

ričku funkciju da istakne ukradene životne priče na kojima se temelji slava pisca, usled čega bi ovde pravi prevod bio KRADLJIVAC DUŠE, a ne PSIHIJATAR (formalna reč) i PSIHIĆ (neformalna reč), koje se navode u rečnicima.

Poput prethodne dve analize Seleničevih anglicizama, i ova pokazuje da aktivna upotreba jezika ne predstavlja valjan osnov za njihovu tipologizaciju, pošto oni u kreativnoj upotrebi dobijaju nova obeležja koja ih bliže određuju kao stilske sinonime sa asocijativnom, ironičnom i metaforičkom funkcijom, pri čemu se realizuju kao sinonimi samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

4.5.2.4. *Anglicizmi kao stilski sinonimi*

Prethodna analiza je pokazala da anglicizmi koji su, prema kriterijumima aktivne jezičke upotrebe, svrstani u inercijske sinonime, prevedene anglicizme i anglicizme kao hiposinonime imaju određene stilske funkcije u Seleničevim romanima, koje ih suštinski određuju kao stilske sinonime u kontekstu književnog dela. Pozajmljenice koje su analizirane u ovom odeljku ne javljaju se u aktivnoj jezičkoj upotrebi, što nedvosmisleno upućuje na prepostavku da imaju stilsku funkciju. Uzimajući u obzir kriterijum učestalosti, može se primeniti slično tumačenje kao i kod Pekića. Anglicizmi u Seleničevim romanima javljaju se samo jednom u određenom delu, izuzimajući nekoliko njih koji se ponavljaju u istom romanu, poput EKNOLIDŽMENT (*acknowledgement*) i ŠRINK (*shrink*). Posmatrano sa morfosintakšičkog gledišta, pozajmljenice su pretežno rečenice, čak delovi teksta, što upućuje na zaključak da se ovde više može govoriti o stilskoj upotrebi engleskog jezika nego o anglicizmima kao stilskim sinonimima.

Stilski anglicizmi u Seleničevim romanima imaju tipološko obeležje triju kategorija. To su asocijativni anglicizmi, metaforički anglicizmi i ironični anglicizmi. Pre same analize valja naglasiti da je većina primera asocijativnih anglicizama ekscerpirana iz romana *Prijatelji* i *Malajsko ludilo*, metaforički su preuzeti iz romana *Očevi i oci*, dok ironični pretežno potiču iz romana *Ubistvo s predumišljajem*.

4.5.2.4.1. *Asocijativni anglicizmi*

Asocijativni anglicizmi u delu ovog pisca pretežno su nepreoblikovane jedinice koje zahvataju sintaksički nivo jezika. Najčešće imaju funkciju karakterizacije likova upotreboru živog govora, što ističe i sam Selenić (2004a: 78), koji u *Malajskom ludilu* navodi sledeće: „Međutim, kako ovo

nije samo književno, već je i memoarsko štivo, dužnost mi je da verno prenesem ono što su stvarne ličnosti rekle, onako kako su to stvarno rekле“.

- (1) „Nigde mu se nije žurilo i ništa mu nije bilo skupo. *The best that money can buy!*“ (2004c: 65);
- (2) „Oh, Istrefe, *come in, come in*, ne čuh kad ste prispleli“ (2004c: 115);
- (3) „Nemojte slučajno da se dignete. *Don't move!*“ (2004c: 129);
- (4) „*Oh, my God*, nisi li to blaže iskazati mogao!“ (2004c: 196);
- (5) „Lenjin je pravi veliki diktator modernog doba jer je pod svoje skute, svoje komesarske, rubaške skupio vlast kardinala i careva! Bojte se distrofije, građani! *You have not converted a man, because you have not silenced him. The people may be made to follow a path of action, but may not be made to understand it!*“ (2004c: 254);
- (6) „Jelena d Ferst zamolila majora Ciganina da vidi šta je sa Stavrom“ (1996: 108).

Prvi anglicizam, *the best that money can buy* stoji prema NAJBOLJE ŠTO SE MOŽE NOVCEM KUPITI (1), pri čemu asocijativno naglašava visoki socijalni status pretka Hadžislavkovića koji je izgradio kuću na Kosančićevom venku i koji je imao sve što se poželeti moglo. Sledeća tri primera: *Come in, come in* prema UDI, UDI (2), *Don't move* prema NE POMERAJ SE (3) i *Oh, my God* prema O, BOŽE MOJ (4) odudaraju od govornog stila koji bi se očekivao među priateljima koji su ovde plebejac Istref i intelektualac Vladan Hadžislavković. Taj komunikacijski nesklad dodatno metaforički nagoveštava smenu generacije Hadžislavkovića biološki jačim pripadnicima „divlje, nepoznate vrste“ koji u svom opštenju upotrebljavaju izraze poput „bogo moj“ (Dimitrijević 2003: 3). Neprimeren jezik odražava nedoraslost nove radničke klase društvenom statusu koji je ratom izborila. Upotrebljavajući cele dve engleske rečenice, „*You have not converted a man, because you have not silenced him. The people may be made to follow a path of action, but may not be made to understand it!*“ (VI NISTE PREOBRALI ČOVEKA, POŠTO GA NISTE UMIRILI. NAROD SE MOŽE USMERITI NA NEKI PUT DELANJA, ALI MOŽDA NIJE NAUČEN DA TO SHVATI) (5), još jednom se ističe razlika između pobedene građanske klase i nove primitivne seljačko-radničke, kojoj ne vredi saopštiti smisao ni na srpskom jeziku, budući da nije u stanju da razume teoriju društva koja nije povezana sa egzistencijalnim potrebama. Anglicizam D FERST u poslednjem primeru (6) takođe ima stilsku funkciju da pobudi asocijaciju na plemićko poreklo glavne junakinje pomenutog romana, poput Elizabete Prve, što bi bilo znatno manje efektno da je upotrebljen prevodni ekvivalent PRVA.

Na osnovu prethodne analize može se uopšteno zaključiti da se asocijativna funkcija u Seleničevom delu ostvaruje upotrebom engleskog jezika a ne anglicizama kao sinonimâ, budući da su u pitanju cele rečenice i delovi teksta na engleskom jeziku. Čak i kad se radi o leksičkim jedinicama, one nemaju učestalost i nisu adaptirane prema jezičkom standardu u srpskom, usled čega se mogu smatrati sinonimima samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

4.5.2.4.2. Metaforički anglicizmi

U analiziranom korpusu zabeležena su dva metaforička anglicizma koji predstavljaju metaforu kao stilsku figuru. To su:

- (1) „It struck my mind¹ kako sam jednom, umesto: ‘It struck me²’ rekao...“ (1985: 12);
- (2) „I wish you were dead“ (1985: 300).

Doslovan prevod u srpskom,¹ PALO MI JE NA MOZAK (*it struck my mind*)⁴³, i njegov funkcionalni ekvivalent² PALO MI JE NA PAMET (*it struck my mind*) (1), koji pisac navodi u fusnotama romana *Očevi i oci*, ima funkciju metafore kao stilske figure i nagoveštava nepremostivi rascep između dva sveta – anglosajsonskog i balkanskog. Sličnu funkciju ima i ključna rečenica istog romana, *I wish you were dead* (VOLEO BIH DA SI MRTAV) (2), iz usta oca upućena sinu, koja u srpskom prevodu svakako nije imala prizvuk siniubistva (Norris 1999: 100), ali, izgovorena na engleskom, izazvala je krik Stevanove žene Elizabete, rođene Engleskinje, što znači da je imala baš to doslovno značenje. Nažalost, sinovljeva pogibija na Sremskom frontu potvrđuje nenameravanu doslovnost očevih reči na engleskom jeziku i tako tragično ističe posledice dvomislenosti jezika.

Kao i kod asocijativnih anglicizama, metaforičku funkciju pretežno vrše neadaptirane engleske rečenice koje nemaju učestalost, usled čega se i ovde može pre govoriti o stilski motivisanoj upotrebi engleskog jezika a ne o anglicizmima kao sinonimima.

4.5.2.4.3. Ironični anglicizmi

Veći broj anglicizama sa ironičnom funkcijom, od kojih su neki delimično prilagođeni jezičkom standardu u srpskom, zahvata sintaksički nivo

---

⁴³ PALO MI JE NA MOZAK/PAMET nije doslovan prevod upotrebljenih engleskih izraza *it struck my mind* i *it struck me*, već bi to moralо biti ČINIO MI SE.

jezika. U okviru navedenog konteksta oni imaju suprotno značenje od pojma na koji se odnose, kojim stupaju u sinonimni odnos sa domaćim rečima i izrazima.

- (1) „Otkako prestadoh da radim u Britiš kaunsilu (muka mi je bila i sa njima se više svakodnevno sretati, za vreme i raspoloženje uzajamno pitati, with milk or lemon at four o'clock srkati...“ (2004c: 221);
- (2) „‘Sport’-ov je više nego okej, i ‘Tomos’ četvorka (katrica kako ju je zvala Tereza i biraš valu za tvoje privatno kupanje“ (2004a: 46);
- (3) „Nek pogine herojski u bici za čuvenu Grđevicu-fortres. ... Zamal da obo-re starca i mog čopavka. Ali izvukosmo žive glave. Olz vel det endz vel“ (1996: 37);
- (4) „– Lisn tu mi, litl darling – kažem ja polako, rastavljam reči na slogove, kao da me bolje razume – ar ju di onli san of di gud old mister Martić, or ju arnt?“ (1996: 158).

Engleska priloška fraza *with milk or lemon at four o'clock* (SA MLEKOM ILI LIMUNOM U ČETIRI SATA) stoji uz srpski glagol SRKATI (1), pri čemu ima ironičnu funkciju pošto glagol ‘srkati’ podrazumeva pravljenje karakterističnog šuma (RSJ: 1262), što je u kontrastu prema manirima ponašanja anglosaksonskog sveta gde se čaj ne srče već piće. Neprimeren jezik odražava nedoraslost nove radničke klase društvenom statusu koji je ratom izborila. Poslednja tri anglicizma, *okej* prema U REDU (2), OLZ VEL DET ENDZ VEL (*all's well that ends well*) prema SVE JE DOBRO ŠTO SE DOBRO SVRŠI (3), LISN TU MI, LITL DARLING ... AR JU DI ONLI SAN OF DI GUD OLD MISTER MARTIĆ, OR JU ARNT (*Listen to me, little darling ... are you the only son of the good old Mr. Martić or you aren't?*) prema SLUŠAJ TI, DRAGI MOJ ... JESI LI TI JEDINI SIN DOBROG STAROG GOSPODINA MARTIĆA, ILI NISI (4), od kojih se prvi javlja u *Malajskom ludilu* a druga dva u *Ubistvu s predumišljajem*, imaju funkciju da istaknu siromašni jezički izraz predstavnika nove generacije, koji će utrti put današnjem hibridnom anglosrpskom jeziku.

Poput zaključka u vezi sa prethodne dve kategorije stilskih anglicizama u Seleničevom delu, anglicizmi sa ironičnom funkcijom naglašeno odstupaju od semantičkog standarda u srpskom i nemaju potrebnu učestalost da bi se mogli smatrati sinonimima van određenog konteksta, mada su, za razliku od njih, neki bar delimično prilagođeni standardu srpskog jezika.

4.5.3. Anglicizmi kao sinonimi u romanima Mirjane Bobić-Mojsilović

Za razliku od prethodna dva pisca, kod kojih se tipologizacijom, definisanim u trećem poglavlju, dobijaju različite kategorije anglicizama kao sinonima u zavisnosti od toga da li se polazi od aktivne jezičke upotrebe ili od kreativne, anglicizmi u romanima Mirjane Bobić-Mojsilović manje su stilski motivisani, usled čega se njihova tipologizacija najvećim delom zasniva na kriterijumu aktivne jezičke upotrebe. Ono što je zajedničko za sva tri pisca jeste činjenica da se stilski motivisani anglicizmi pretežno realizuju kao sinonimi u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu, budući da njihovo kontekstom određeno značenje odstupa od onoga koje imaju van njega. Stoga bi se moglo pretpostaviti da anglicizmi u romanima književnice uglavnom spadaju u vokabular same autorke koja stvara u vreme obeleženo novim hibridnim anglosrpskim jezikom. U šest analiziranih romana registrovane su sve kategorije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku koje su definisane u Odeljku 3.2.4.

4.5.3.1. Anglicizmi kao inercijski sinonimi

Inercijske sinonime, koji su najbrojniji u romanima Mirjane Bobić-Mojsilović, ilustruju sledeći anglicizmi:

- (1) „Prolazim pored Venis plaže i odmah zamislim kako trčim, kako zamnom trči moj zlatni ritriver, i kako za nama trči Šon Pen, i kako, taman kad me stigne i baci na leđa, reditelj vikne ‘rez’, i još doda ‘kupljeno, ovo je bilo super’“ (2007d: 35);
- (2) „By the way, tehno ne podnosim i nemam pojma šta se pušta u diskoteka-ma danas“ (2007b: 86);
- (3) „Ljubo, budi kul!“ (2007b: 21);
- (4) „‘Ljubim i ja tebe’ promumljam i strčim niz stepenice, kao da odjednom neću da imam nikakve veze sa Tom scenom, sa Tom Pričom, sa tom Prevarom, sa Tim scenarijem, kao da odjednom to nije deo mog takozvanog života, sa tim crvenim satenskim čaršavima, sa tim poljupcima, sa Van Morisonom, sa ‘Have I told you that I love you’ kao da to može da se izbriše gumicom ikada, kao da to može da nestane odmah, sada dok ne stigne taksi...“ (2007b: 54);
- (5) „Okvire za naočare bira konsultujući modne časopise. Ima ih uz svaku boju košulje. Pravi fenser, u stvari“ (2007d: 71);
- (6) „Ne znam da li je tada u našoj državi postojao neko ko se bavio muzičkom kulturom, emotivnim filingom nacije uz pomoć lakih nota, ali stvar je iz-gledala nekako sredena“ (2007a: 106);

- (7) „I bilo je tu još nekolicina frikova, jedan taksista, zgodan plav frajer, rodom iz Vermonta, pisac kratkih priča koje još uvek niko nije htio da obavi“ (2007d: 38);
- (8) „S mobilnim ovo bi mogao biti samo instant događaj“ (2007b: 70);
- (9) „Moj mali brat nije htio da bude luzer“ (2007a: 200);
- (10) „O.K. samo da nema frke nigde oko mene, da niko nije bolestan, da nam nije hladno, da nismo gladni“ (2007b: 90);
- (11) „Voda je bila potpuno mirna – popodnevno sunce baca kosu senku na moja leđa, iz daljine dopiru zvuci radio stanice iz kafića prebukiranog beogradskom omladinom, a ja ležim sa torbom pod glavom i knjigom u rukama“ (2007c: 118);
- (12) „Plašim se, ponekada se veoma živo plašim, da može da me stigne neka strašna kazna, i da se negde, gore, u prostoru između neba i neba, odmerava na preciznoj vagi kakav nam je skor...“ (2007a: 93);
- (13) „Čarape, frizure, puder, maskare, uspomene na mirise, telefoni, lagane čarape, ruke koje vas ponekad grle, sitne uvrede, mala durenja, radni dan, raspusti, nekoliko generacija đaka koji vas pamte, pisanje pisama preko interneta, kafe, pića, gasna komora dima koji ste izbacili iz pluća, kafetini, jagode, varjače, slupani poklopci na šerpama, krpljenja, that's it“ (2007b: 91);
- (14) „Torbar trendi čудesa, satir beznačajnosti, preruseni Đavo koji puca na slabe tačke smrtnih, običnih ljudi – na gordost, na sujetu, na samoljublje“ (2007c: 108);
- (15) „... da od sada, pa zauvek, dok me glava služi i noge nose, ovu i sve sledeće jeseni u Beogradu proživim najbolje što umem – bez cmizdrenja, očajavanja, loših reminiscencija, plakanja nad prosutim mlekom, bez samsažaljevanja, bez sabiranja i oduzimanja, uprkos svim tim najlon kesama koje vucaram Drničićevom, 29. Novembra, Vojvode Dobrnjca, Ljube Stojanovića i Račkoga, vraćajući se iz gimnazije“ (2007c: 39).

Sa morfosintaksičkog gledišta, svi inercijski anglicizmi su leksičke jedinice izuzev poslednjeg (15), koji spada u gramatičke. U primerima (1)–(14) anglicizmi kao inercijski sinonimi stoje prema domaćim rečima koje postoje odranije, pri čemu se razlikuju od njih po frekvenciji upotrebe i neformalnom stilu. KUPLJENO (*bought*) stoji prema TO JE TO (1) (ESRS: 27), pri čemu anglicizam ima obeležje neformalnog stila. U istom primjeru, SUPER (*super*) stoji prema IZUZETNO DOBAR (RNA: 241), pri čemu takođe ima obeležje neformalnog stila. Sirovi anglicizam BY THE WAY stoji prema UZGRED BUDI REČENO (2) i ima obeležje neformalnog stila. KUL (*cool*) stoji

prema PAMETAN (3) (RNA: 142), pri čemu ima obeležje neformalnog stila. IKADA (*ever*) stoji prema UOPŠTE (4), pri čemu takođe ima obeležje neformalnog stila. FENSER (*fancy man*) stoji prema ŠVACA (5) (ESRS: 48), oba sa obeležjem neformalnog stila, pri čemu anglicizam ima veću frekvenciju upotrebe. FILING (*feeling*) stoji prema OSEĆAJ, OSEĆANJE (6), pri čemu ima veću frekvenciju upotrebe. FRIK (*freak*) stoji prema IŠČAŠENI (7) (ESRS: 53), odnosno POKLONIK (RNA: 96), i ima obeležje neformalnog stila. INSTANTNI (*instant*) (RNA: 172) stoji prema TRENTUNI (8), pri čemu ima veću frekvenciju upotrebe. LUZER (*loser*) stoji prema GUBITNIK (9), pri čemu ima obeležje neformalnog stila. Sirovi anglicizam O.K. stoji prema DOBRO, U REDU (10) (RNA: 173), pri čemu takođe ima obeležje neformalnog stila. PREBUKIRAN (*overbooked*) stoji prema PRETRPAN (11) sa metaforički izvedenim značenjem koje ne postoji u engleskom jeziku, pri čemu ima veću frekvenciju upotrebe. SKOR (*score*) stoji prema UČINAK (12) (REZULTAT prema RNA: 222), pri čemu je u ovom kontekstu stilski motivisan i ima funkciju pojmovne metafore. THAT'S IT (*that's it*) stoji prema TO JE TO (13), pri čemu ima obeležje neformalnog stila. TRENDI (*trendy*) prema POMODARSKI (RNA 2001: 262) (14) takođe ima obeležje neformalnog stila. Jedini gramatički inercijski sinonim za PROSUTIM MLEKOM NE VREDI PLAKATI (*it's no use crying over the spilt milk*) stoji prema DOCKAN KUME PO PODNE U CRKVU, POSLE BOJA KOPLJEM U TRNJE (Kovačević 1997: 779) (15), pri čemu se prevodni ekvivalenti osećaju kao zastareli. Prema tumačenju u Odeljku 3.2.4.1, anglicizmi kao inercijski sinonimi nisu opravdani u srpskom jeziku, osim u kreativnoj upotrebi kada su u funkciji karakterizacije likova koji žive u vremenu naglašenih englesko-srpskih jezičkih kontakata. Međutim, budući da više inercijskih sinonima ima učestalost u korpusu analiziranog dela, ne postoji valjan osnov za takvo tumačenje, usled čega se stiče utisak da oni predstavljaju deo vokabulara same autorke. Primera radi, anglicizam O.K. ponovljen je četraest puta u samo jednom romanu *Majke mi bajka* (2007c), četiri puta u romanu *Happy end* (2007b), dok se u ostalim romanima javlja samo po jedanput. Slična je situacija i sa imenicom LUZER i pridevom INSTANT. Ostali anglicizmi nemaju toliku učestalost ili je uopšte nemaju, ali se javljaju u korpusu novinskih tekstova gde ih, po pravilu, karakteriše učestalost, poput BY THE WAY, FENSER, SKOR, ŠOPING i THAT'S IT. Budući da je vreme u kome žive ličnosti romanâ Mirjane Bobić-Mojsilović prepuno anglicizama koji popunjavaju leksičke praznine u vezi sa tehničkim napretkom, filmom, muzikom, zabavom i sportom, stiče se utisak da se automatski stvara potreba za do-

datnim anglicizmima koji imaju prevodne ekvivalente u srpskom jeziku. Ilustrovano primerom, FAMOZNI INTERIOR-DIZAJNER (*famous interior designer*) u kontekstu rečenice u romanu *Happy End* (2007b: 145), „Tog famoznog interior-dizajnera, inače, treba obesiti“, stoji prema IZVIKANI DIZAJNER ENTERRIJERA, pri čemu se, pored DIZAJNERA kao anglicizma koji popunjava leksičku prazninu, upotrebljavaju još dve reči pod uticajem engleskog jezika (FAMOZNI, izvorno latinizam, i INTERIOR).

Na osnovu prethodne analize može se zaključiti da se anglicizmi koji stoje prema postojećim rečima i izrazima u srpskom jeziku javljaju i u aktivnoj jezičkoj upotrebi, da imaju učestalost u analiziranom književnom tekstu, kao i da najčešće imaju obeležje neformalnog stila.

4.5.3.2. Prevedeni anglicizmi kao sinonimi

Broj prevedenih anglicizama znatno je manji od broja anglicizama kao inercijskih sinonima. Prevedeni anglicizmi, po pravilu, javljaju se u paru sa svojim prevodnim ekvivalentima, kao što pokazuju sledeći primeri:

- (1) „Ja, kao totalni edikt svakodnevnice, ja sam tada bila općinjena herojima“ (2007a: 88); up. „Bila sam edikt televizije, patološki zavisnik“ (2007b: 120);
- (2) „Čak je i Igor, lak i on, u poslednje vreme, pre nego što je otisao kod Nenada, pokazivao izvesne male znake, nesvesne znake, da mu kao osoba nekako ne imponujem, da mu ne imponujem dovoljno, jer nisam u igri, jer sam sama“ (2007b: 111); up. „Sada su svi pisci veoma ‘in’“ (2007c: 56);
- (3) „‘Brief encounter’. Kratak susret koji traje ceo život. Ne te priče pune emocije i suza“ (2007c: 13);
- (4) „Ne postoji lošiji tajming od ovoga, od ovog trenutka, od ovog jutra u kom me se jedva sastavljam sa sobom“ (2007c: 139).

Prevedeni anglicizmi imaju funkciju da prenesu značenje engleskih reči i izraza, što potvrđuju svi navedeni primeri, tj. EDIKT (*addict*) prema PATOLOŠKI ZAVISNIK (1), BITI IN (*be in*) u romanu *Majke mi bajka* prema BITI U IGRI (2) u romanu *Happy end*, BRIEF ENCOUNTER (*brief encounter*) prema KRATAK SUSRET) (3), te TAJMING (*timing*) prema TRENUTAK (4) koji je u RNA (2001: 251) preveden glagolskom imenicom TEMPIRANJE. Ovakvi sinonimni parovi najčešće se javljaju zajedno u istoj rečenici ((1), (4)) ili sledećoj (3), a ređe se javljaju naizmenično u jednom romanu ili više njih ((1), (2)). Sa stanovišta frekvencije upotrebe, uopšteno se može zaključiti da prevedeni anglicizmi nemaju učestalost u analiziranim književnim tekstovima, iako neki od njih ((2), (4)) imaju to obeležje u opštem jeziku.

Dok prevedeni anglicizmi u romanima Borislava Pekića i Slobodana Selenića pojačavaju emotivnu vrednost izraza ili imaju simbolički značaj, oni uglavnom nisu stilski motivisani u delu Mirjane Bobić-Mojsilović, već su najčešće odraz potrebe da čitaocu prenesu semantički sadržaj engleskih reči. Pošto su svi navedeni primeri jedinice koje stupaju u odnos leksičke sinonimije (imenice (1) i (4), kolokacija (2), frazna imenica (3)), može se izvesti sličan zaključak kao i kod inercijskih sinonima. Uprkos tome što nepostojanje učestalosti upućuje na zaključak da se radi o anglicizmima koji stupaju u sinonimni odnos samo u određenom kontekstu, može se ipak smatrati da se dva anglicizma, BITI IN (2) i TAJMING (4), koji stoje prema BITI U IGRI I TEMPIRANJE, realizuju kao sinonimi i van određenog konteksta, budući da su zabeleženi u postojećim rečnicima srpskog jezika (RNA: 121, 251; VRSRI: 502, 1201), u kojima imaju isto značenje.

4.5.3.3. *Anglicizmi kao hiposinonimi*

Anglicizmi kao hiposinonimi gotovo su zanemarljivi. Zabeležena su samo tri sledeća primera:

- (1) „Lipstik, preko karmina boje trule višnje. Savršeno očupane obrve“ (2007b: 142);
- (2) „... mali pisači sto sa lap-top kompjuterom i biblioteka koja je zauzimala skoro ceo jedan zid“ (2007b: 167);
- (3) „Urlao je Beograd po obdaništima, parkovima, kafanama, na svadbama i sahranama, na političkim mitinzima“ (2007a: 114).

Ukoliko bi se prihvatile tumačenje RNA (2001: 148) da LIPSTIK (*lipstick*) znači isto što i KARMIN, čak ni prvi primer ne bi spadao u hiposinonime već u inercijske sinonime. U ovoj analizi LIPSTIK se ipak tumači kao hiposinonimni anglicizam, na osnovu pretpostavke izvedene iz datog rečeničkog konteksta da se ovde radi o sjaju za usne koji se nanosi preko karmina. Poput prethodno navedenih tipova anglicizama kao sinonima u romanima Mirjane Bobić-Mojsilović, nijedan gornji anglicizam nema dodatno stilsko obeležje, već popunjava leksičke praznine u srpskom jeziku. Izuzimajući LIPSTIK (1), čije je tipološko obeležje kao hiposinonimnog anglicizma sporno, LAPTOP (*laptop*) kao vrsta prenosivog kompjutera (2) i MITING (*meeting*) koji znači SKUP sa dodatnom implikacijom ‘radi iznošenja političkog ili socijalnog programa ili protesta, ili sportskog umeća’ (VRSRI: 779) (3) predstavljaju već odomaćene hiposinonime koji se često javljaju u medijskom jeziku.

S obzirom na činjenicu da sva tri anglicizma imaju dodatne implikacije, bilo da su one posledica kreativne upotrebe jezika ili standardnog tumačenja, oni jesu hiposinonimi. Pri tome se LIPSTIK, čija je implikacija nastala u kreativnoj upotrebni, realizuje kao sinonim samo u određenom kontekstu, dok LAPTOP i MITING to ostvaruju i van određenog konteksta.

4.5.3.4. *Anglicizmi kao lažni parovi*

Izuzimajući anglicizme kao lažne parove u prva dva primera, koji imaju stilske funkcije, svi ostali zabeleženi su u postojećim rečnicima srpskog jezika, usled čega bi se moglo prepostaviti da su u pitanju jedinice karakteristične za aktivnu jezičku upotrebu:

- (1) „To su mali zadaci, igram, kako ja to u šali kažem, narod – prodavačicu u samoposluzi, medicinsku sestru na prijemnom odeljenju bolnice, fitness trenerku i tako“ (2007d: 32);
- (2) „Hoćeš đus“, pita i ustaje iz kreveta...“ (2007b: 52);
- (3) „I bilo je tu još nekolicina frikova, jedan taksista, zgodan plav frajer, rodom iz Vermonta, pisac kratkih priča koje još uvek niko nije htio da objavi“ (2007d: 38);
- (4) „Vinston je bio uzbudjen i govorio je brzo, besprekorno, sa dikcijom spiker vesti“ (2008: 114);
- (5) „Tetka Jelena, da li možemo da dobijemo autogram“, startuju me dve devojčice od dvanaestak godina“ (2007d: 128).

Anglicizam TRENERKA (1), koji prema VRSRI (2006: 1262) znači ‘dvodelna odeća za sportske treninge i vežbe’, u ovom kontekstu znači ‘ženski trener’ i ima funkciju da pobudi asocijaciju na novi jezički standard rodnog usaglašavanja imenica zanimanja koje imaju samo muški rod. Ostali anglicizmi upotrebljeni su sa pomerenim značenjima koja su registrovana u rečnicima. ĐUS (*juice*) (2) znači ‘gust sok od pomorandže’, dok u engleskom znači ‘sok od voća ili povrća uopšte’ (SERLP: 36), KRATKA PRIČA (*short story*) (3) predstavlja doslovan prevod izraza sa engleskog jezika, koji bi prema semantičkom sadržaju odgovarao imenici ‘pričevatelj’, a SPIKER (*speaker*) (4), koji se u srpskom odnosi na onoga koji saopštava vesti na radio i televiziji, u engleskom znači ‘predsednik ili predsedavajući parlamenta, naročito u britanskom Parlamentu i američkom Kongresu’ (RNA: 232). Najzanimljiviji primer je lažni par STARTOVATI (5), koji je oblikom sličan engleskom glagolu *start*, ali ima drukčije značenje, tj. ‘upiljiti se ili saletati (koga)’, koje odgovara značenju engleskog glagola *gawk* (ESRS: 245).

U zaključku, anglicizmi kao lažni parovi u romanima Mirjane Bobić-Mojsilović pretežno su leksičke jedinice koje odranije postoje u srpskom jeziku i retko imaju dodatnu stilsku funkciju u okviru analiziranog književnog dela. Ukoliko ona postoji, lažni parovi imaju asocijativnu funkciju (TRENERKA), koju ostvaruju upravo onim značenjem koje nije uskladeno sa standardom, pri čemu nemaju učestalost i realizuju se kao sinonimi prema domaćim rečima samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

4.5.3.5. *Anglicizmi kao terminološki dubleti*

Budući da se terminološki dubleti, po pravilu, javljaju u okviru terminološkog leksikona, oni se ne bi mogli očekivati u književnom delu. Međutim, zbog nestandardizovane terminologije, kao i sve veće dostupnosti novih tehnoloških proizvoda, dvojni termini se upotrebljavaju i van terminološkog registra, gde se razlikuju po dodatnim implikacijama, sintaksičkoj strukturi ili frekvenciji upotrebe.

- (1) „Legla sam zadovoljna, sa ljubavlju gledajući isprintanu pesmu, sa ‘Fukanjem’ pored jastuka i sa odlukom da ћu do sutra, od ponedeljka, stvarno, s punim pravom, početi stvari život“ (2007c: 25); up. „Broj stranica odštampanih na mom štampaču, polako je rastao, a za mene nije moglo biti lepše muzike od pomešanih zvukova sa mog ‘micro HI-FI component sistem’ i šetkanja mog štampača ‘pljuckavca‘“ (2007c: 171);
- (2) „Ipak, Zoranu je neko šesto čulo govorilo, da napokon, izgleda, ima pravu stvar koja će izdržati plime i oseke politike i političke korektnosti, teme u trendu, i slične gluposti kojima je i sam godinama robovao“ (2008: 27); up. „Torbar trendi čudesa, satir beznačajnosti, prerušeni Đavo koji puca na slabe tačke smrtnih, običnih ljudi – na gordost, na sujetu, na samoljublje“ (2007c: 108).

Kao što je izneto u trećem poglavlju (3.2.4.5), terminološki dubleti mogu biti posledica promenjene perspektive, skraćivanja termina, upotrebe leksema različitog porekla, te različitog opredeljenja pojedinih autora. Prema tom tumačenju, u ovu kategoriju spadao bi samo anglicizam ISPRINTATI koji se upotrebljava paralelno sa prevodnim ekvivalentom ODŠTAMPATI, u okviru terminološkog leksikona. Oba oblika takođe se upotrebljavaju naižmenično u kontekstu književnog dela, ali je njihova paralelna upotreba verovatno stilski motivisana potrebom da se izbegne ponavljanje iste reči. Međutim, u aktivnoj upotrebi ovaj anglicizam se razlikuje od prevodnog ekvivalenta po dodatnoj implikaciji, pošto podrazumeva upotrebu kom-

pjutera, dok je prevodni ekvivalent neutralna leksema. Stoga bi u kontekstu aktivne upotrebe ovaj anglicizam spadao u kategoriju anglicizama kao hiposinonima, dok u kontekstu analiziranog romana on jeste terminološki dublet, pošto dodatnu implikaciju potire naizmenična upotreba prevodnog ekvivalenta. Terminološki par TRENDI prema U TRENDU posledica je sintaksičkog variranja izraza sa istim značenjem, usled čega se može smatrati terminološkim dubletonom koji se realizuje kao sinonim prema drugom obliku u određenoj sintaksičkoj poziciji.

Ova analiza ukazuje na zaključak da se terminološki dubleti realizuju kao sinonimi i van određenog registra, pri čemu stiču tipološka obeležja drugih kategorija sinonima, pošto se takve jedinice u aktivnoj i kreativnoj jezičkoj upotrebi obično razlikuju po dodatnoj implikaciji ili sintaksičkoj funkciji u datom kontekstu.

4.5.3.6. *Anglicizmi kao stilski sinonimi*

U poređenju sa prethodna dva pisca, u književnom delu autorke relativno je mali ideo stilskih anglicizama u odnosu na njihov ukupan broj, što potvrđuje ranije izneta tumačenje da anglicizmi čine deo vokabulara same autorke koja živi i stvara u vremenu obeleženom englesko-srpskim jezičkim kontaktima. Registrovani stilski motivisani anglicizmi imaju tipološka obeležja asocijativnih i metaforičkih sinonima.

4.5.3.6.1. *Asocijativni anglicizmi*

U kontekstu analiziranog dela, asocijativni anglicizmi imaju funkciju da autentično predstave likove romana ili kulturne vrednosti koje su određivale kvalitet života društva kome su pripadale. Na sledećim primerima biće analizirane stilske nijanse koje u određeni kontekst unose anglicizmi sa asocijativnom funkcijom:

- (1) „Šampanjac, vau!“ kliknula je. ‘I mi ćemo za našu godišnjicu, šampanjac, jel tako, Šefe? Samo prvo da se venčamo’“ (2007a: 187);
- (2) „Da uvek izgledamo kao studenti. To je naš kolektivni generacijski trip“ (2007c: 32);
- (3) „Moj verenik Pavle bavio se tim temama. Bio je obećavajući intelektualac, marksista, da bude pametan sa srpske strane, da svojim teorijskim esejima parira daleko načitanijim marksistima iz Hrvatske“ (2007a: 110);
- (4) „I u toj gradnji, pomoćnici mi behu svi članovi Društva mrtvih pesnika koje sam ikada pročitala...“ (2007c: 161);

- (5) „Bila je to neka vrsta instant yremenske mašine za mene. U jednoj jedinoj sekundi vratila sam se nazad prepoznajući stare otkucaje srca, iste mirise, isto novembarsko nebo nad Beogradom, iako je bio avgust“ (2007c: 123);
(6) „Brilijanti su najbolji devojčini prijatelji, zar ne?“ (2007a: 134);
(7) „Koga, u stvari, imam od prijatelja, osim njega? Prijatelji za to i služe. Da budu tu kad nam ne ide lako“ (2007d: 121);
(8) „Nemam ništa posebno da se spremam, danas sam imala dan u ‘spa’“ (2007d: 66);
(9) „Ukoliko vam obaveze dozvoljavaju, bili bismo srećni da vas vidimo na Svetom Stefanu, u nedelju...“ (2007d: 46).

Anglicizmi u primerima (1) i (2) imaju funkciju da dočaraju čitaocu društveni sloj kome pripadaju ličnosti romana ili da oslikaju istorijski kontekst u kome su one živele. VAU (*wow*) stoji prema AU (1), pri čemu ima obeležje neformalnog stila. TRIP (*trip*) stoji prema FANTAZIJA (ESRS 2006: 349) (2), pri čemu takođe ima obeležje neformalnog stila. Prema tumačenju VRSRI (2006: 450), ESEJ (*essay*) (3) označava kraću raspravu o nekom naučnom, književnom ili umetničkom pitanju, pisano jasnim i tečnim stilom, ali ozbiljnu i studioznu. Budući da autorka ima negativan stav prema glavnoj ličnosti romana *Dnevnik srpske domaćice*, moglo bi se protumačiti da ESEJ u navedenom primeru više ističe nesklad asocijacijom na ono što pravi esej zapravo jeste i ono što je on mogao biti u jezičkom izrazu posleratne, oskudno obrazovane elite. Preostali stilski anglicizmi pobuđuju sećanje na popularne filmove ili pesme u određenom periodu kome su pripadale ličnosti romanâ. To su filmovi DRUŠTVO MRTVIH PESNIKA (*Dead poets' society*) (4), koji u ovom kontekstu stoji prema ‘JUNACI IZ KNJIGA’ i VREMENSKA MAŠINA (*Time machine*) (5) koja stoji prema ‘VREMEPLOV’, zatim muzičke numere koje se javljaju u poznatim filmovima, poput DIJAMANTI SU DEVOJČINI NAJBOLJI PRIJATELJI (*Diamonds are girl's best friends*) (6) u filmu *Muškarci vole plavuše*, koji ovde stoje prema ‘DEVOJKA SE OSVAJA SKUPIM POKLONIMA’, te PRIJATELJI ZA TO SLUŽE (*that's what friends are for*) u filmu *Noćna smena* (7), koji stoje prema ‘TAKVA JE ULOGA PRIJATELJA’. Preostala dva anglicizma predstavljaju gramatičke sinonime koji su u skladu sa sintaksičko-semantičkim standardom u engleskom jeziku, pri čemu potpunije dočaravaju generaciju koja živi u vreme obeleženo tehnološkom i jezičkom dominacijom engleskog govornog područja. Tako IMALA SAM DAN U SPA (*I had a day in the spa*) stoji u sinonimnom odnosu prema PROVELA SAM DAN U BANJI (8), a BILI BISMO SREĆNI DA VAS VIDIMO (*we would be happy to see you*) prema BILO BI NAM

DRAGO DA DOĐETE (9). Kulturni milje generacije dodatno dopunjaju stihovi popularnih pesama na engleskom jeziku koji se navode bez prevoda u svim romanima osim *Srce moje*, gde je prevod dat u fusnotama („everybody's talking“⁽⁶⁾ SVI GOVORE) i „only the echoes of my mind“⁽⁷⁾ SAMO EHO MOJIH MISLI) (2008: 47).

Kao što se iz prethodne analize može videti, navedeni anglicizmi unose znatno bogatiji sadržaj od onoga koji reči i izrazi imaju nezavisno od konteksta. Međutim, većina takvih anglicizama ima drukčije značenje u kontekstu u odnosu na ono koje bi odgovaralo jezičkom standardu u srpskom, usled čega se mogu smatrati sinonimima samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

4.5.3.6.2. Metaforički anglicizmi

Anglicizmi koji spadaju u ovu kategoriju imaju funkciju pojmovne metafore na osnovu koje stupaju u sinonimni odnos prema domaćim rečima i izrazima u zavisnosti od određenog jezičkog ili vanjezičkog konteksta. U analiziranom delu zabeleženi su sledeći primeri:

- (1) „Mada mi se njegovo lice prekriveno kapom, bradom i brkovima, i skoro potpuno maskirano, pod dnevnom svetlošću, odnekud učinilo poznato, poznato i prijatno, ali u brzometnoj pretrazi po fajlovima u mojoj glavi, nisam mogla da te oči koje su virile ispod crne ranfle kape povežem ni sa čim konkretnim“ (2007b: 114);
- (2) „I onda je nehotice počeo da gladi svoj pištolj ispod jakne, svoje produženo spolovilo doréolskog bednika koji je bio zbunjen pred iznenadnim flešom svog stvarnog jada, pred uspomenom, pred podsećanjem na ono što je bio uvek, na ono što će biti zauvek“ (2007a: 91);
- (3) „Ipak, samo dok si veoma mlad možeš da veruješ u hepiend, u srećan kraj u ljubavi“ (2007c: 19); up. „Priča u kojoj se događaju nemoguće stvari, u kojoj žive bića koja ne postoje, bajka je jedino moguće mesto stanovanja hepi-enda, mesto fantazije, božije pomoći i ispunjenja iluzija“ (2007c: 80); (up. *Happy end*, 2007b (naslov));
- (4) „Devojka zaljubljeno trepće i čvrsto ga drži pod ruku, kao da će neko da joj ga otme. Bila sam nokautirana“ (2007d: 119);
- (5) „Držao me je čvrsto u zagrljaju, ja sam upijala plemeniti miris njegove kože, želeći da potonem od zadovoljstva u njegovim rukama, u njegovom krevetu, u svim tim sokovima, ujedima i režanjima, pod pokrivačem, od crvenog satena, lady in red, ranjena i zalećena u tom trenutku, i osećala sam se kao potpuno nova, izmenjena osoba“ (2007b: 51);

- (6) „I zazvonio je telefon, i on mi je maznim glasom mladog prevaranta evo-cirao uspomene iz šopinga u Singapuru sa jednom crvenokosom stjuarde-som sa kojom je imao toliko tema, i toliko zajedničkih doživljaja, i posle našeg razvoda“ (2007a: 41).

FAJL (*file*) u ovom kontekstu стоји према SEĆANJE (1), при чему исти-че sposobnost čoveka da se seti nečega iz svoje prošlosti, која подсећа на memorijski kapacitet kompjutera. FLEŠ (*flash*) u ovom kontekstu стоји према SAZNANJE (2), при чему slikovito predstavlja trenutak iznenadnog sazna-nja које подсећа на blesak foto-aparata. HEPEND (*happy end*) стоји према SREĆAN KRAJ/SREĆA (3) i доčarava podsvesnu želju да стварна životna priča има среćан kraj kao u filmu. NOKAUTIRAN (*knockout*) стоји према PORAŽEN (4) i доčarava потпуни пораз попут diskvalifikacije boksera u ringu. LADY IN RED (*lady in red*) стоји према PRELJUBNICA (5), при чему prikriva preljubu junakinje romana *Happy end* i izaziva simpatije čitalaca. ŠOPING (*shopping*) стоји према KUPOVINA (6), при чему unosi novu ekspresivnu nijansu u ciljni domen, ‘rasipničko trošenje novca u velikim robnim kućama’, којом се истиче потроšačka groznica nove posleratne elite. U odnosu na standardne prevodne ekvivalente navedenih anglicizama, може се zaključити да сви, из-узев трећег и последnjег, одступају од semantičkog standarda у srpskom jeziku – SEĆANJE према DATOTEKA (1) (RNA: 88), SAZNANJE према BLESAK (2), NOKAUTIRAN према PORAŽEN (4) i PRELJUBNICA према DAMA U CRVENOM (5).

Kao i asocijativni anglicizmi, metaforički takođe уносе нове stilske nijanse које одређује dati jezički ili vanjezički kontekst. Budući da se нова semantička obeležja realizују само u одређеном kontekstu, metaforički anglicizmi uglavnom nisu sinonimi van konteksta.

4.5.4. Upotreba anglicizama kao sinonima u književnim tekstovima

Уопшто посматрано, prethodna analiza romana sva tri srpska knji-ževnika koji pripadaju novijoj generaciji ukazuje на то да су anglicizmi najčešće stilski motivisani, при чему је то у romanima Borislava Pekića i Slobodana Selenića njihово jedino obeležje, dok се у delu Mirjane Bobić-Mojsilović javljaju и они који нису само stilski motivisani. Stilski anglicizmi имају asocijativну, metaforičku и ironičnu funkciju, при чему су прве две најчешће, dok је трећа zanemarljiva.

Anglicizmi u romanima obojice pisaca najčešće su upotrebljeni u sirovom obliku koji u velikoj meri odstupa od jezičkog standarda u srpskom, pri čemu preovlađuju frazne jedinice, kolokacije, rečenice i kraći pasusi na engleskom jeziku, što upućuje na zaključak da se ovde pre može govoriti o kreativnoj upotrebi engleskog jezika u književnom delu nego o anglicizmima koji podrazumevaju izvestan stepen prilagođenosti jezičkom standardu u srpskom i frekvenciju upotrebe. Najbrojniji su stilski anglicizmi sa asocijativnom i metaforičkom funkcijom, koji prenose određene poruke čitaocu i time utiču na njegov moralni sud. Pored toga, tipologija manjeg broja anglicizama, koji u aktivnoj upotrebi spadaju u hiposinonime i lažne parove, zavisi od istorijskog konteksta budući da su ti anglicizmi tokom vremena dobili nova značenja. Analiza obojice pisaca potvrđuje opravdanost zaključka B. Tafre (2005: 217) da je ovde reč o okazionoj sinonimiji pošto su u književnim tekstovima moguća mešanja svih vrsta, pa čak i dva jezika.

Za razliku od obojice pisaca, u delu Mirjane Bobić-Mojsilović, koja je najmlađi analizirani književni stvaralac, anglicizmi su manje stilski motivisani, usled čega se njihova tipologizacija najvećim delom zasniva na kriterijumu aktivne jezičke upotrebe. Stoga oni imaju tipološka obeležja svih šest kategorija definisanih u trećem poglavlju. Najbrojniji su inercijski sinonimi koji imaju frekvenciju upotrebe u analiziranom korpusu, pri čemu manji broj ima i obeležje neformalnog stila. Prevedeni anglicizmi motivisani su potrebom da se čitaocu prenese semantički sadržaj engleskih reči. Iako neki od njih nemaju učestalost u analiziranom književnom delu, oni se ipak mogu smatrati sinonimima i van konteksta, budući da su zabeleženi u postojećim rečnicima srpskog jezika. Anglicizmi kao hiposinonimi, lažni parovi i terminološki dubleti najčešće imaju semantičku vrednost koja odgovara standardnom tumačenju. Poslednja kategorija stilski motivisanih anglicizama ima tipološka obeležja asocijativnih i metaforičkih sinonima koji naglašeno odstupaju od jezičkog standarda u srpskom i nemaju učestalost. Sudeći po velikom broju anglicizama čija semantička vrednost ne odstupa od standardne, kao i onih koji se ponavljaju u romanima, može se uopšteno zaključiti da oni najvećim delom čine vokabular same autorke koja stvara u vreme obeleženo novim hibridnim anglosrpskim jezikom. U svetlu ovog zaključka, proizlazi da je tumačenje B. Tafre (2005: 217) o postojanju specifične okazione sinonimije u književnosti samo delimično prihvatljivo. Saglasno tome, noviji književni tekstovi na srpskom jeziku mogu se posmatrati kao leksikografski izvor anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku.

4.6. Anglicizmi kao sinonimi na primerima novinskih tekstova

Za razliku od književnih tekstova, u kojima se anglicizmi pretežno realizuju kao sinonimi samo u određenom kontekstu, anglicizmi u novinskim tekstovima to ostvaruju i u drugim kontekstima. Pored toga, anglicizmi kao stilski sinonimi u tim tekstovima imaju i dodatne funkcije koje su uslovljene pragmatičkim faktorima. Navedene pretpostavke biće potvrđene istim metodom analize koji je primenjen na književne tekstove. Na osnovu značenja anglicizama ekscerpiranih iz novinskih tekstova i njihovog tumačenja u rečnicima srpskog jezika biće urađena njihova semantička analiza sa ciljem da se odrede diferencijalna obeležja prema domaćim rečima i izrazima sa kojima stupaju u sinonimni odnos.

4.6.1. Anglicizmi kao inercijski sinonimi

Budući da anglicizmi koji pripadaju ovoj kategoriji stoje prema postojećim rečima u srpskom jeziku, oni nisu nastali kao posledica leksičke praznine. Stoga se može pretpostaviti da se razlikuju od domaćih reči samo po frekvenciji upotrebe. Pošto su neki anglicizmi terminološki obeleženi, takođe se može pretpostaviti da je frekvencija upotrebe takvih anglicizama u terminološkom leksikonu uticala na to da domaće reči izgube terminološko obeležje i postanu neutralne leksičke jedinice. Navedene pretpostavke biće potvrđene primerima u tekstu koji sledi.

Većina anglicizama ilustrovanih sledećim rečenicama predstavljaju terminološki obeležene reči koje se ponavljaju u korpusu.

- (1) „Ovde je u pitanju klasični povraćaj investicija, jer je Internet merljiv medij i direktno donosi benefite oglašivaču“ (DA);
- (2) „Angažovali smo institucije koje se bave eduakacijama iz oblasti strateškog planiranja...“ (VR);
- (3) „Kraj odakle ja dolazim ima puno trubača, i poznatih i nepoznatih“ (NIN);
- (4) „Upravni odbor Saveta za implementaciju mira (PIK) ocenio je da je došlo do pogoršanja situacije u BiH...“ (KU);
- (5) „Najprodavanija lutka ikad bila je ‘Total Hair’ Barbi iz 1992. godine, sa kosom do peta“ (KU);
- (6) „Legendarni 83-godišnji glumac Pol Njumen napustio je bolnicu pošto je završio hemoterapiju zbog raka...“ (24S);
- (7) „To znači da je i publika bila ok – da im je nešto smetalo, skratili bi koncert“ (24S);

- (8) „Takođe želi oko sebe ljude poput onih koji su učinili veliki napor da Vojvodina ostane na rukometnoj sceni“ (DN);
- (9) „Što se tiče eventualnog članstva Srbije u NATO-u, ne mislim da bi to bilo od velike pomoći za razvoj naših odnosa“ (NIN);
- (10) „Ali, šta je – tu je. Za prosutim mlekom ne vredi plakati“ (BL).

U svim navedenim primerima anglicizmi stoje prema postojećim rečima ili izrazima u srpskom jeziku, od kojih se razlikuju po diferencijalnim obeležjima koja su delimično određena na osnovu postojećih rečnika srpskog jezika, a delimično procenom autora ovog rada. BENEFIT (*benefit*), koji se obično zloupotrebljava u stručnom ekonomskom jeziku, pa i u opštem jeziku, stoji prema neutralnoj leksemi KORIST (1), pri čemu ima veću frekvenciju upotrebe. EDUKACIJA (*education*) stoji prema OBRAZOVANJE, OBUCAVANJE, ŠKOLOVANJE, VASPITANJE, ODGOJ (VRSRI: 402) (2), pri čemu ima veću frekvenciju upotrebe. DOLAZITI IZ (*come from*) stoji prema domaćoj kolokaciji BITI IZ (3), od koje se razlikuje po većoj frekvenciji upotrebe. Terminološki obeležen anglicizam IMPLEMENTACIJA (*implementation*) stoji prema neobeleženim rečima SPROVOĐENJE ili REALIZACIJA (RNA: 120) (4), pri čemu ima veću frekvenciju upotrebe. IKAD (*ever*) u ovom kontekstu znači DO SADA (5), pri čemu je usklađen sa sintaksičkim standardom engleskog jezika, pošto je upotrebljen u potvrđnoj rečenici, dok bi u srpskom to bilo moguće samo u upitnoj. Uprkos tome što je ovaj anglicizam registrovan u novinskom tekstu, on se mnogo češće upotrebljava u govornom jeziku, usled čega se može zaključiti da ima obeležje neformalnog stila. Kolokacija NAPUSTITI BOLNICU (*to leave hospital*) stoji prema IZAĆI IZ BOLNICE (6), a nastala je kao posledica doslovnog prevoda kolokata sa engleskog jezika na srpski. Pošto nema učestalost u korpusu, moglo bi se zaključiti da se domaća kolokacija češće upotrebljava, čemu verovatno doprinosi i dodatna implikacija glagola NAPUSTITI: ‘sa ciljem da se ostavi utisak negodovanja ili protesta’. Sirovi anglicizam sa pridevskom funkcijom, OK, u ovom kontekstu stoji prema DOBRA (RNA: 173) (7), pri čemu se razlikuje po frekvenciji upotrebe i stilskom obeležju ‘neformalno’. UČINITI NAPOR (*to make effort*) prema POTRUDITI SE (8) ima veću učestalost od prevodnog ekvivalenta, što dodatno potvrđuju i druge kolokacije sa istim glagolom, koje su zabeležene u korpusu: NAPRAVITI REZULTAT (*to make a result*) prema POSTIĆI REZULTAT I OSTVARITI GUBITAK (*to make a loss*) prema POSLOVATI SA GUBITKOM.

Po frekvenciji upotrebe posebno se ističu dva anglicizma: EDUCACIJA i IMPLEMENTACIJA. Anglicizam EDUCACIJA zabeležen je u 15 primera u kojima stoji prema domaćim rečima OBRAZOVANJE i OBUKA. Pored imeničkog oblika, ovaj anglicizam se javlja kao glagol EDUCOVATI i pridev EDUCATIVAN, koji imaju veću učestalost od domaćih leksičkih jedinica – OBRAZOVATI i POUČAN. Ne zaostaje ni IMPLEMENTACIJA koja je u imeničkoj upotrebi zabeležena u 12 primera sa značenjem REALIZACIJA (projekta, programa, strategije), zatim SPROVOĐENJE (politike, zakona), potom kao glagol IMPLEMENTIRATI sa značenjem UGRADITI (u statut).

Na osnovu definicije u Odeljku 2.2.3.4, u kategoriju gramatičkih sinonima spadala bi jedna rečenica (9) i jedan idiom (10). Rečenica koja odgovara sintaksičkom standardu engleskog jezika NE MISLIM DA BI... (*I don't think you should...*) stoji prema domaćoj rečenici usklađenoj sa sintaksičkim standardom u srpskom MISLIM DA NE BI... (9), pri čemu nema učestalost i može se smatrati sinonimom samo u datom kontekstu. Konačno, doslovno preveden idiom ZA PROSUTIM MLEKOM NE VREDI PLAKATI (*it's no use crying over the spilt milk*), po Kovačeviću (1997, II: 779, 371) stoji prema domaćim izrazima DOCKAN, KUME, PO PODNE U CRKVU, POSLE BOJA KOPLJEM U TRNJE (10), pri čemu se domaći izrazi osećaju kao zastareli. Uzimajući u obzir činjenicu da je broj primera gramatičkih sinonima zanemarljiv (2 od 10), pri čemu jedan odstupa od jezičkog standarda u srpskom (9), dok je drugi (10) sporan primer sinonima nastalog kao posledica englesko-srpskih jezičkih kontakata (videti fusnotu 33 na 109. strani), može se smatrati da ova analiza potvrđuje zaključak iznet u Odeljku 2.2.3.4 da je sinonimija, u suštini, leksička kategorija.

Na osnovu ove analize može se zaključiti da se leksički anglicizmi kao inercijski sinonimi najčešće razlikuju od domaćih i odomaćenih reči i izraza po frekvenciji upotrebe i neformalnom stilskom obeležju, dok se manji broj razlikuje po kolokacijskom opsegu i gramatičkom standardu. Gramatički sinonimi u ovoj kategoriji nemaju učestalost u korpusu i verovatno su posledica doslovnog prevoda rečenica sa engleskog jezika na srpski, usled čega se mogu smatrati sinonimima samo u određenom kontekstu.

4.6.2. Prevedeni anglicizmi kao sinonimi

Anglicizmi koji spadaju u ovu kategoriju stoje prema prevodnim ekvivalentima koji su stvoreni od postojećih leksičkih sredstava u srpskom

jeziku, što dokazuje da je pozajmljivanje bilo posledica leksičke praznine. Naknadno stvoreni prevodni ekvivalenti obično su frazne lekseme koje, po pravilu, imaju samo ono značenje koje je anglicizam imao u trenutku pozajmljivanja. Stoga bi se moglo zaključiti da se anglicizmi u ovoj kategoriji razlikuju od prevodnih ekvivalenta po tome što su neobeleženi i što imaju veću frekvenciju upotrebe zahvaljujući tome što su kraći.

Najveći broj prevedenih anglicizama ima terminološko obeležje i učestalost u korpusu, što potvrđuje pretpostavku da ovi anglicizmi imenuju nove pojmove za koje ne postoji reč ili izraz u srpskom jeziku. U cilju upoznavanja šire javnosti, autori novinskih tekstova navode i najpribližnije prevodne ekvivalente, sa kojima anglicizmi stupaju u sinonimni odnos. Tako najveći broj prevedenih anglicizama ne nastaje u okviru struke već u medijskom jeziku, što će biti ilustrovano sledećim primerima:

- (1) „Gusto naseljen grad poput Hongkonga mogao bi prepoloviti broj infekcija ptičjim gripom u prvih godinu dana, ... Naučnici s Hongkonškog univerziteta zamislili su kakav bi uticaj imala pandemija ptičje influence u punom zamahu na grad kakav je Hongkong...“ (GL); „Širenje virusa aviarne influence među živinom širom Evrope prošle godine...“ (GL);
- (2) „U sibirskom gradu Krasnojarsku juče je počeo bodi art festival ‘Beauty Ideal’, na kojem su ruski dizajneri i umetnici u oslikavanju ljudskog tela predstavili svoje radove“ (24S);
- (3) „Disketu i, za urednika knjige profesora Radivoja Mikića, jedan na kompjuteru odštampani i ukoričeni primerak“ (NIN); „Nije to bio prvi pokušaj popularizovanja računara“ (DN); „Čovek kompjuter (naslov) ... Danas je on četvorostruki svetski rekorder u brzom pamćenju i računanju. Za samo nekoliko trenutaka uspeo je da upamti 72 simbola nekog broja, a drugo-plasirani je zapamtio samo šest“ (GJ);
- (4) „Postoje i druge vrste spama, poput onih u blogu ili ‘čet sobama’“ (DN); „Pijace u Beogradu nisu samo mesta na kojima se kupuje hrana, one su mnogo više od toga – koktel-partiji za one koje нико nikada ne poziva ni na jedan parti; mesta za društveni život, velike pričaonice gde urbani svet može da susretne svoje brkate pretke pod šajkačama, svoje strine, ujne i babe koje nikada nisu upoznali“ (NIN);
- (5) „Nosilac projekta izgradnje trebalo bi da bude Elektroprivreda Srbije uz pomoć američkih i drugih investitora, možda kroz formiranje zajedničkih ‘joint-venture’ preduzeća“ (NIN); „Odluku da obezbedi ovako visoke podsticaje Vlada će pravdati tvrdnjom da se ovde ne radi o običnoj stranoj investiciji, nego o zajedničkom ulaganju (Joint Venture) Srbije i Fijata“ (NIN);

- (6) „... a sada mu daju 20 posto, što izmučena i bolesna tela ne mogu da izdrže i neminovno dolazi do takozvanog ‘overdouza’, predoziranja koje najčešće ubija...“ (KU);
- (7) „Na odmoru su i raznorazni šefovi kabinetra, savetnici, piarovi i ini zaduženi za maltretiranje medija...“ (DN); „Od ove godine predaje na postdiplomskim studijama Fakulteta političkih nauka na predmetu Odnosi s javnošću“ (DA);
- (8) „Mogu kazati da nemam slike sa celebritisima, ali upoznao sam Vima Vendersa“ (NIN); „Opra najmoćnija slavna ličnost na Forbsovoj listi“ (naslov) (KU);
- (9) „Takmičenja se održavaju u sedam sportskih disciplina i dve oblasti znanja ‘biznis case study’ i debate“ (NIN);
- (10) „Turistička ponuda svih glavnih gradova počiva na paralelnom razvoju raznovrsnih turističkih kapaciteta poput kulturnog, sportskog, kongresnog ili ‘siti brejk’. ... Beograd, takođe, ima mogućnosti za razvoj ‘siti brejk’ turizma, to jest predstavljanja prestonice kao poželjne destinacije za atraktivnog gradskog odmora“ (PO);
- (11) „Spin-majstorima i stručnjacima za propagandu ne bi trebalo zameriti to što vodeću parolu smisle i ponude...“ (DA);
- (12) „Preduzetnici u Srbiji koji se odluče da počnu sopstveni biznis, mogu to učiniti posredstvom ‘start up’ kredita za početnike...“ (KU);
- (13) „Ako nisi V.I.P. niko si i ništa pa makar bio i najuzorniji muškarac ili žena na svetu“ (DA); „Razmišljanja dokonog šetača VVL“ (naslov) (NIN); VIP je kul, VIP je jul“ (naslov) (NIN).

U navedenim primerima anglicizmi se najčešće javljaju zajedno sa svojim prevodnim ekvivalentima u istoj rečenici, što predstavlja odraz potrebe kreatora teksta da istakne svoje poznavanje značenja engleskih reči čime se postavlja u nadređen položaj prema čitaocu. Uprkos polaznoj pretpostavci da su novostvoreni prevodni ekvivalenti duži od anglicizama, navedeni primjeri to osporavaju, pošto takvo obeležje ima samo njih pet od ukupno 13. Nadalje, svi anglicizmi osim SELEBRITSI imaju terminološko obeležje koje je preslikano na njihove prevodne ekvivalente. Tokom upotrebe prevodni ekvivalenti zadržavaju suženo terminološko značenje, dok anglicizmi bogate svoj semantički sadržaj i bez ograničenja stupaju u sinonimni odnos sa ostalim leksičkim jedinicama.

AVIJARNA INFLUENCA (*avian influenza*) stoji prema PTIČJI GRIP (1), pri čemu ima veću učestalost u korpusu. BODIART (*body art*) stoji prema OSLIKAVANJE LJUDSKOG TELA, odnosno, prema RNA (2001: 46), UMETNOST NA TELU

(2), pri čemu ima veću učestalost u korpusu zahvaljujući tome što je modern. KOMPJUTER (*computer*) stoji prema RAČUNAR (3), pri čemu takođe ima veću frekvenciju upotrebe, budući da je novo ime za nešto novo, dok se stara, iako domaća reč shvata kao sprava za računanje. Pored toga, u korpusu je zabeleženo i metaforički izvedeno značenje ovog anglicizma ‘čovek koji brzo pamti i drži veliki broj podataka u glavi’, npr. ‘čovek kompjuter’, što nije registrovano kod prevodnog ekvivalenta. ČET-SOBA (*chat room*) stoji prema PRIČAONICA (4), od koje se razlikuje po većoj frekvenciji upotrebe. DŽOINT VENČER (*joint venture*) stoji prema ZAJEDNIČKO ULAGANJE (5), pri čemu ima veću frekvenciju upotrebe. OVERDOUZ (*overdose*) stoji prema PREDOZIRANJE, iako bi precizniji prevod glasio ‘PREDOZIRANOST’ (6), pri čemu je frekvencija upotrebe veća kod prevodnog ekvivalenta. PIAR (*PR*) stoji prema ODNOŠI S JAVNOŠĆU (7), pri čemu ima veću frekvenciju upotrebe, zahvaljujući tome što je kraći. SELEBRITSI (*celebrities*) stoji prema POPULARNE LIČNOSTI (iz sveta zabave) (8), pri čemu nema učestalost u korpusu i može se smatrati sinonimom samo u datom kontekstu. BIZNIS-KEJSSTADI (*business case study*) stoji prema STUDIJA POSLOVNOG SLUČAJA (9), pri čemu ima veću frekvenciju upotrebe. SITIBREJK (*city break*) stoji prema KONGRESNI TURIZAM (10), pri čemu takođe ima veću frekvenciju upotrebe. SPIN-MAJSTOR (*spin doctor*) stoji prema STRUČNJAK ZA PROPAGANDU ili MAJSTOR PROPAGANDE (11) i ima veću frekvenciju upotrebe. Pored toga, anglicizam SPIN upotrebljava se i sa značenjem engleske frazne imenice *spin control*, tj. ‘pokušaj manipulacije načinom na koji drugi tumače neki događaj’, koje je suženo prema značenju propagande. STARTAP KREDIT (*start-up loan*) stoji prema KREDIT ZA POČETNIKE (12) i takođe ima veću frekvenciju upotrebe. VIP (*very important person*) stoji prema VVL (VEOMA VAŽNA LIČNOST) (13), pri čemu je prevodni ekvivalent zabeležen samo jednom u korpusu, u kolumni Mome Kapora u nedeljniku *NIN*. Pored toga, VIP je zabeležen u stilskoj upotrebni, dok VVL nije, npr. „VIP je kul, VIP je jul“.

Na osnovu prethodne analize može se zaključiti da su prevedeni anglicizmi, po pravilu, terminološki obeležene jedinice koje se najčešće razlikuju od anglicizama po manjoj frekvenciji upotrebe, a to je posledica toga što su anglicizmi nastali pre prevodnih ekvivalenta, što su kraći, te imaju veći derivacioni potencijal, kao i zato što su zvučniji i nadasve pomodniji (Prćić 2005: 149) u poređenju sa domaćim i odomaćenim rečima i izrazima. Češća upotreba anglicizama takođe može biti posledica toga što anglicizmi preciznije određuju pojmove na koje se odnose od prevodnih ekvivalenta

sastavljenih od reči koje pripadaju opštem leksikonu. Konačno, dok prevodni ekvivalenti imaju samo terminološko obeležje, anglicizmi mogu imati i stilsko.

4.6.3. *Anglicizmi kao hiposinonimi*

Anglicizmi koji pripadaju ovoj kategoriji stoje kao hiposinonimi prema prevodnom ekvivalentu u funkciji hipsinonima. Ovakvi anglicizmi najčešće nastaju u okviru terminološkog leksikona, gde su u funkciji imenovanja proizvoda dobijenih novim tehnološkim postupcima i usluga koje su povezane s njima, ili čine deo fraznih leksema i kolokacija pozajmljenih iz engleskog jezika. U odnosu na prevodni ekvivalent, anglicizmi imaju dodatna dijagnostička obeležja, usled čega bi se mogli smatrati približnim sinonimima koji su karakteristični za tumačenje sinonimije u rečnicima. Navedena tipološka obeležja biće ilustrovana primerima iz korpusa, pri čemu će diferencijalna obeležja anglicizama i domaćih reči biti određena na osnovu konteksta i tumačenja u rečnicima srpskog jezika.

- (1) „... Ipak, prosek, osim već tradicionalnog ‘fjužn stejdža’, izvadio je i spisak bendova koji su u petak svirali na ‘eksplozivnoj bini’. ... U pitanju su uglavnom ‘Egzitaši’ gitarske provenijencije, koji, opravdano ili ne, osećaju preveliku rupu u ovom žanru u odnosu na prethodni Exit, kada je Main stage vrveo od poo-pank-rok hodajućih legendi“ (DN);
- (2) „Partizanov skauting ili ne postoji ili radi po sistemu ‘daj šta daš’“ (KU);
- (3) „Njih dvojica osumnjičena su da su poslednjih meseci provalila u više objekata odakle su krala računare, laptopove i digitalne kamere“ (GL); „... Elite-Book 2730 Notebook PC je ultratanki, konvertibilni tablet računar. Rotiranje ekrana transformiše ga u Tablet pi-si koji je debeo samo 2,8 santimetara“ (DN);
- (4) „Nameravamo da ostanemo veoma ozbiljno angažovani u Srbiji, Crnoj Gori, Albaniji, Bosni i Makedoniji, da bismo ublažili efekte prelivanja kosovskog ishoda, i da promovišemo odgovornost za ratne zločince, saradnju sa međunarodnim i domaćim tribunalima, kao i hapšenje svih optuženika“ (NIN); „Show must go on‘ (naslov)... Nedavno je sudija Haškog suda najavio da će suđenje Šešelju početi 27. 11“ (NIN); „Pred Haškim tribunalom juče je formalno počelo suđenje sedmorici oficira Republike Srpske...“ (DN);
- (5) „Seriju performansa koje je Marina Abramović održala prošle jeseni u muzeju ‘Gugenhajm’ u Njujorku...“ (BL); „Onih svojih 100 noći i dana koncerata, žurki, predstava, filmova, tribina, kojima je počelo konačno od-

- brojavanje Slobodanu Miloševiću, kada je Egzit na talasu Get Out To Vote kampanje postao simbol *izlaza* druge, treće, n-te Srbije“ (NIN);
- (6) „Karla je, razume se, Karla del Ponte, a ‘lista’ njen spisak još uvek nedostupnih haških optuženika...“ (NIN); „U drugoj godini poslovanja, uspeli smo da proširimo poslovni prostor, zaposlimo još nekoliko ljudi i povećamo listu klijenata“ (NIN); „Mi smo napravili sistem koji je u stanju da rastereti red za takve potrebe tako što će vam pre nego što stignete do reda, ponuditi spisak potreba i zahteva koje morate da ispunite pre nego što stanete u red“ (NIN);
- (7) „Promovisani su svetski brending, dizajn, advertajzing, biznis, arhitektura i izdavaštvo“ (NIN);
- (8) „Na košarkaškim terenima Štranda, danas u 9 časova počinje turnir u uličnom basketu“ (DN);
- (9) „Denserka Sladana Delibašić nastupila je proteklog vikenda u klubu ‘Reks’ u Cirihi s plesnom grupom“ (KU);
- (10) „Do ovoga meseca najbolji dil je nudila Kina gde se bubreg i operacija presađivanja naplaćuju oko 70 000 dolara...“ (NIN);
- (11) „Identitet nije sinonim za look, pa se tako *Deltina* prokazanost u Srbiji neće rešiti na polju njenog imidža, već upravo identiteta“ (NIN);
- (12) „U work shop radionici volonteri su savladali pletenje raznih predmeta od pruća i ukrašavanje flaša prućem“ (GL); „Studenti koji se uključe u rad dobiće neophodno osnovno znanje iz ovih oblasti, steći će i veštinu radioničarskog rada i komunikacije...“ (DN).

STEJDŽ (*stage*) stoji kao inercijski sinonim prema odomaćenoj imenici BINA, izvorno germanizam (1), iako bi se moglo smatrati da nisu sasvim zamenljivi, pošto STEJDŽ ima dodatnu implikaciju i odnosi se samo na koncertni podijum (RNA: 237). Pošto na velikim muzičkim koncertima ima više STEJDŽOVA, oni su dobili nazive u skladu sa značajem i vrstom muzike koja se na njima izvodi. GLAVNI STEJDŽ (*main stage*) prema BINA ima dodatno obeležje ‘glavna’, FJUŽN-STEJDŽ (*fusion stage*) prema BINA ima dodatno obeležje ‘na kojoj se izvodi popularna muzika nastala kombinovanjem različitih stilova i tradicija’ (RNA: 93). EKSPLOZIV-STEJDŽ (*explosive stage*) prema BINA ima dodatno obeležje ‘na kojoj se izvodi bučna muzika žešćeg ritma (hardkor, metal i pank)’. SKAUTING (*scouting*) stoji prema IZVIĐANJE (2), pri čemu ima dodatno obeležje ‘sa ciljem da se pronađu talentovani sportisti’. SKAUTING ima dodatno dijagnostičko obeležje (‘potraga za talentovanim sportistima’) prema postojećoj reči SKAUTIZAM, takođe preuzetoj iz engleskog jezika, sa značenjem ‘upoznavanje gradske dece sa prirodom putem

izleta, logorovanja po šumama' (VRSRI: 1144). KOMPJUTER (*computer*) stoji u sinonimnom odnosu prema prevodnom ekvivalentu RAČUNAR (3), pri čemu taj odnos ima tipološko obeležje inercijskog sinonima. LAPTOP (*laptop*) i NOUTBUK (*notebook*) pozajmljeni su kasnije kao nazivi prenosivih kompjutera, pri čemu se drugi razlikuje od prvog po tome što je manji i ima veličinu sveske. Oba anglicizma stoje međusobno u kohiposinonimnom odnosu, te oba u hiposinonimnom odnosu prema hipersinonimu RAČUNAR. Anglicizam TRIBUNAL (*tribunal*), koji se javlja u fraznoj imenici HAŠKI TRIBUNAL, stoji prema domaćoj reči SUD (4), pri čemu se odnosi samo na određeni sud. Imenica PERFORMANS (*performance*) stoji prema PREDSTAVA (5), od koje se razlikuje po dodatnom semantičkom obeležju, pošto se odnosi na 'improvizovan ili režiran kulturni događaj s multimedijalnim obeležjima u kojem učestvuju umetnici različitog profila' (VRSRI: 927). Izvorno pozajmljenica iz italijanskog i francuskog jezika, LISTA (*list*) stoji prema SPISAK ili POPIS (6) i znači 'popis lica, predmeta ili pojmove po nekom redu, sistemu', pri čemu se LISTA upotrebljava u fraznim imenicama i kolokacijama pozajmljenim iz engleskog jezika (LISTA ČEKANJA, LISTA KLIJENATA), a SPISAK u onima koje odranije postoje u srpskom (POPIS RADNIH MESTA, SPISAK OPTUŽENIKA, SPISAK POTREBA). ADVERTAJZING (*advertising*) stoji prema REKLAMIRANJE (RNA: 25) (7), pri čemu ima dodatnu implikaciju 'naročito putem medija'. Pri tome valja dodati da MARKETING sve više potiskuje čak i ADVERTAJZING, a posebno domaću reč REKLAME. BASKET je nastao skraćivanjem engleske imenice *basketball* i stoji prema domaćem terminu KOŠARKA (RNA: 36) (8), od koga se razlikuje po dodatnoj implikaciji 'koju igra proizvoljan broj igrača samo na jedan koš', kao i stilskom obeležju 'neformalno'. DENSERKA (*dancer*) stoji prema IGRAČICA (RNA: 64) (9) i ima dodatnu implikaciju 'koja igra uz popularnu muziku sa snažnim ritmom pogodnu za ples'. DIL (*deal*) stoji prema NAGODBA ili DOGOVOR (RNA: 66; VRSRI: 359) (10) i ima dodatnu implikaciju 'ponekad tajni i bez pismenog ugovora', kao i obeležje neformalnog stila. Pored toga, DIL ima i veliku frekvenciju upotrebe pošto je zabeležen u 17 primera u korpusu, među kojima se javlja imenica DIL sa značenjem POGODBA, potom glagol DILOVATI sa značenjem TRGOVATI, imenica DILER sa značenjem POSREDNIK (u ženidbi) i stilski obeležen član frazne imenice DILER KATARZE, koji u zabeleženom kontekstu stoji prema PRODAVCI KATARZE. LUK (*look*) prema IZGLED (RNA: 151) (11) ima dodatnu implikaciju 'koji je svesno kreiran i koji je trenutno u modi'. VORKŠOP (*workshop*) stoji prema RADIONICA (prema RNA (2001: 275) KREATIVNA RADIONICA) (12), pri čemu

ima veću frekvenciju upotrebe, iako ona nije posledica dužine prevodnog ekvivalenta već konotacije koju ima prevodni ekvivalent ‘prostorija u kojoj se nešto izrađuje ili popravlja’ (RSJ: 1104).

Na osnovu iznetog može se zaključiti da su anglicizmi kao hiposinonimi prema domaćim rečima, koje postoje odranije u srpskom jeziku ili su stvorene naknadno, pretežno terminološki obeležene leksičke jedinice koje se razlikuju po dodatnim obeležjima, pri čemu je njihovo osnovno značenje isto, a dodatna obeležja najčešće su posledica tehnoloških inovacija proizvoda iste namene i usluga koje su povezane s njima, ustaljene upotrebe reči u sklopu fraznih leksema i kolokacija pozajmljenih iz engleskog jezika ili dodatnih implikacija. Manji broj anglicizama kao hiposinonima dodatno se razlikuje od domaćih reči po neformalnom stilskom obeležju i frekvenciji upotrebe.

4.6.4. *Anglicizmi kao lažni parovi*

Anglicizmi kao lažni parovi, koji su analizirani u daljem tekstu, najčešće su posledica preslikavanja sličnih oblika sa engleskog jezika na srpski i obrnuto, što potvrđuje sledeće zapažanje Hlebeca (1997: 3): „Zbog zavodljive spoljašnje sličnosti, lažni parovi su jedna od najčešćih zamki u koju se hvataju svi koji uče strani jezik, pa neretko i prevodioci, kao bolji poznavaoци stranog jezika“. Pozajmljeni oblici imaju delimično ili potpuno različit sadržaj u srpskom jeziku. Prevođenjem takvih reči sa engleskog jezika na srpski ili obrnuto najčešće se dobiju netačni prevodi, koji ne samo da menjaju smisao rečenice već kasnije dovode do semantičkih pomaka u srpskom. Analizirani primeri lažnih parova u pisanom medijskom jeziku najčešće su terminološki obeležene reči koje imaju učestalost, ne samo u određenom registru, nego i van njega.

- (1) „Humani bajkeri u Sremčici“ (naslov). „Motociklisti podelili 300 paketića deci iz Doma za decu i omladinu...“ (KU);
- (2) „Univerzitet u Novom Sadu pozvao je studente, naučnike, poslovne ljudе, aktiviste i zainteresovane osobe da se prijave na konkurs za projekat ‘Muabet’ i pošalju esej koji obuhvata analizu društvenih, ekonomskih ili političkih dimenzija međunarodne uloge u tranziciji“ (GL);
- (3) „Đus sadrži hemijske supstance zbog kojih ne bi trebalo da se piye dok se konzumiraju lekovi“ (KU);
- (4) „Na francuskom i engleskom, kozmetički preparati odavno se reklamiraju kao lek protiv ‘nesavršenstva’ (imperfections) kože“ (NIN);
- (5) „Miki Spilejni, glumac i autor lika slavnog detektiva Majka Hamera, umro je u 88. godini života, objavio je *Los Andeles Tajms* na svojoj internet

- stranici. Počevši od 1947. godine, novelom pod nazivom *I, Jury* (Ja, portota)...“ (DN);
- (6) „Kada sam shvatila šta sve znam o Tesli, odmah sam poželela da napišem roman. U to vreme već sam pisala kratke priče o drugim naučnicima...“ (PO);
- (7) „Primere možete naći u titlovima maltene svakog filma: ‘zvučala je uzne-mireno’ (umesto: delovala je uznemireno, ili: glas joj je zvučao uznemireno), ‘zvučiš kao moj ujka Edgar’, ‘ne želim da zvučim pesimistički, ali...’ i slično“ (NIN);
- (8) „Jedan komšija, međutim, skreće mi pažnju da spikeri gotovo uvek kažu ‘Mijanmar’, u tri sloga“ (NIN);
- (9) „Najvažnija sporedna stvar među učesnicima Univerzijade je svakako sku-pljanje popularnih pinova, ili srpski rečeno znački sa grbovima univerzi-tetskih sportskih saveza“ (SŽ);
- (10) „Prevodiocima je preveliki napor da pogledaju u rečnik. Tako je gepard postao čita (engl. *cheetah*); lasica je sve što prevodiocu liči na ovog ma-log sisara iz porodice zveri (pa i *marten*, zapravo kuna); afrički bivo je bufalo (stručnjaci sa Biološkog fakulteta u Beogradu dopuštaju da bufalom zovemo američke bizone, ali i druge vrste goveda)...“ (Klajn, 2008a, NIN);
- (11) „Saradnice u istraživanju su im bile Milena Ćuk, psihološkinja i Svetlana Mirčić Vukobrat i Radenka Kovečević, profesorke fizičke kulture“ (DN);
- (12) „... izjavio je za GL da u tim školama nedostaje 351 profesor – 102 na-stavnika matematike i 87 predavača engleskog jezika“ (GL).

Iako se u neformalnom jeziku često upotrebljava reč BAJK (*bike*) ume-sto standardne reči BICIKL (1), izvedenica BAJKER ne odnosi se na biciklistu već na vozača motora, što se može zaključiti na osnovu prve rečenice koja sledi posle naslova. Semantička neprozirnost anglicizma BAJKER mogla bi se prevazići oblikom BAJKERISTA koji bar delimično asocira na njegov pravi prevodni ekvivalent MOTOCIKLISTA. ESEJ, izvorno pozajmljenica iz francu-skog, koja znači ‘književna vrsta’, u kratkom periodu predstavlja je lažni par prema leksemi sličnog oblika preuzetoj iz engleskog jezika (*essay*), koja znači ‘kraća rasprava o nekom naučnom, književnom ili umetničkom pita-nju’ (VRSRI: 450) (2). Budući da je u međuvremenu izvršena leksikografska kodifikacija novog značenja moglo bi se tumačiti da se u ovom trenutku ne radi o lažnom paru već o više značnoj leksemi. ĐUS (*juice*), koji u engle-skom znači ‘voćni sok’ (3), stoji prema GUSTI SOK OD POMORANDŽE (*RNA*: 75). NESAVRŠENA (KOŽA) (*skin imperfection*), koja znači ‘mrlja ili oštećeno me-

sto koje može pokvariti izgled nečega' (4), stoji prema PROBLEMATIČNA (koža), prema autoru teksta iz koga je preuzet citat, iako bi precizniji prevodni ekvivalent bio NEDOSTACI KOŽE, pošto nije upotrebljen pridev *imperfect* već imenica *imperfections*. NOVELA (*novel*), koja u engleskom znači ROMAN (5), nema to značenje u srpskom jeziku, pošto označava kratko prozno delo sažete radnje čija fabula govori o isečku iz nečijeg života, te najčešće sadrži samo jedan događaj i samo nekoliko likova. Uzgred, tačan naziv romana Mickeyja Spillanea je *I, the Jury* a ne *I, Jury* kako je navedeno u citatu. KRATKA PRIČA kao doslovan prevod engleske frazne imenice *short story* (6) stoji prema NOVELA. Zvuči, kao doslovan prevod engleskog glagola *sound*, stoji prema IZGLEDA (7). Međutim, uprkos tome što autor teksta iz koga je preuzet ovaj primer tvrdi da to nije dobar prevodni ekvivalent, valja istaći da neko, ipak, može ZVUČATI uznenireno ako mu se uznenirenost oseti u glasu. SPIKER (8), koji je nastao od engleske imenice *The speaker* sa značenjem 'predsednik ili predsedavajući parlamenta' (RNA: 232), stoji prema sličnom obliku u srpskom sa značenjem 'onaj koji na radiju ili na televiziji najavljuje program ili čita vesti' (VRSRI: 1164). Veza između *The Speaker* i radija i televizije posledica je toga što su predsedavajući parlamenta govorili na radiju i docnije na televiziji. Imenica PIN (*pin*) (9), koja u engleskom jeziku znači 'čioda', 'pribadača', 'značka', 'ukrasna igla', stoji prema PIN u srpskom sa značenjem 'lični identifikacioni broj' (VRSRI: 936), koji je nastao od engleske skraćenice *PIN (personal identification number)*. Uzgred, budući da je PIN napisan malim slovima, to ga ipak formalno razlikuje od akronima PIN koji se piše velikim slovima. U sledećem primeru (10), preuzetom iz redovne kolumnе *NIN-a* pod naslovom „Jezik“ (2976, 2008a: 53), Klajn navodi niz lažnih parova. To su: ČITA (*cheetah*) prema GEPARD, LASICA (*marten*) prema KUNA i BUFALO (*buffalo*), tj. AMERIČKI BIZON, prema AFRIČKI BIVO. Frazna imenica FIZIČKA KULTURA (Milić 2006a: 588) u bivšem nazivu Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja prevedena je na engleski jezik kao *physical culture* (11), usled čega je ispuštena osnovna delatnost institucije (sport i fizička kultura), budući da se doslovno prevedena frazna imenica ne odnosi na isti pojam u engleskom jeziku. Imenica PREDAVAČ (*lecturer*) (12) u engleskom jeziku označava univerzitetsko zvanje sa doktoratom, a u srpskom univerzitetsko zvanje sa magistraturom (Prćić 2008: 419).

Sve što je ovde izneto govori u prilog delimično ili potpuno nepodudarnih značenja anglicizama i domaćih i odomaćenih reči, usled čega se ovakvi anglicizmi ne bi mogli smatrati sinonimima. Međutim, u svetu

činjenice da većina njih ima učestalost, semantički pomaci najčešće se potvrde leksikografskom kodifikacijom u srpskom jeziku, usled čega izvestan broj lažnih parova stiče tipološka obeležja drugih kategorija sinonima.

4.6.5. Anglicizmi kao terminološki dubleti

Anglicizmi kao terminološki dubleti izvorno su terminološki obeležene reči koje imaju istovetno značenje i koje se paralelno upotrebljavaju. Analiza sportske terminologije u srpskom jeziku (Milić 2004: 27) pokazala je da su terminološki dubleti uglavnom posledica promenjene perspektive, doslovног prevodenja terminoloških dubleta sa engleskog jezika na srpski ili dvostrukе adaptacije termina iz engleskog jezika. Ilustrovano primerima, to je LINIJA SLOBODNOG BACANJA (*free-throw line*) prema LINIJA NA 9 METARA (*9-meter line*), pri čemu prvi termin imenuje vrstu bacanja a drugi udaljenost od gola u rukometu, ili POVRŠINA ZA IZVOĐENJE KORNERA prema KORNER (*corner area*) u fudbalu, gde je prvi termin doslovno preveden, dok je drugi nastao skraćivanjem. Na osnovu toga može se smatrati da terminološki dubleti nastaju u stručnom jeziku gde se paralelno upotrebljavaju. Međutim, terminološki dubleti obično prelaze u opšti jezik, gde se, po pravilu, razlikuju po frekvenciji upotrebe, u zavisnosti od složenosti pojmoveva na koje se odnose. Budući da ne postoji mogućnost utvrđivanja frekvencije upotrebe elektronskim pretraživanjem celovitog korpusa u srpskom jeziku, ona će biti određena ličnom procenom autora na osnovu korpusa i upotrebe reči u govornom jeziku. Navedene prepostavke biće analizirane na osnovu sledećih primera iz korpusa:

- (1) „Čak svaka peta tona kukuruznog zrna u SAD se prerađuje u biofjuel“ (DN); „Stručnjaci objašnjavaju da pri korišćenju duvana kao sirovine za biogorivo ne bi bilo opasnosti od pasivnog pušenja među učesnicima u saobraćaju jer se ne bi sagorevao duvanski list već ulje dobijeno iz ove biljke“ (PO);
- (2) „Turnir u bičvoleju (naslov)... Olimpijski turnir u odbojci na pesku proteći će, prema predviđanjima, u znaku okršaja favorita, brazilskih i američkih parova“ (DN);
- (3) „I u najjeftinijem ‘akordu’ nalazi se dvozonska klima, sva četiri podizača stakla, daljinsko centralno zaključavanje ... prozorski er-beg... Osnovni model opremljen je sistemima ABS, BAS, kao i yazdušnim jastucima za vozača, suvozača i sa strane...“ (KU);
- (4) „Britanski patolog Džon Klark bio je šef tima forenzičara koji su 1999, 2000. i 2001. godine vršili obdukcije tela srebreničkih žrtava...“ (DA);

- (5) „Kamatna stopa za ‘start ap’ kredite, koji se odobravaju iz budžeta države, iznosi jedan odsto na godišnjem nivou, rok otplate je od tri do pet godina, sa mogućnošću odložene otplate do jedne godine (grejs period), kao i sa mogućnošću tromesečne otplate kredita“ (24S);
- (6) „U 18. minutu Bakari Sanja je prošao po desnoj strani i centrirao u kazneni prostor, a Van Persi je sa 10 metara šutirao pored gola... Igrao se 27. minut kada je Marko Jovanović u šesnaestercu oborio Van Persija, a sudija je pokazao na ‘belu tačku’“ (DN);
- (7) „Podsetimo na kraju da su trgovci u prvoj polovini godine prodavalni tonu NPK đubriva za 210 evra, bez PDV-a“ (DN); „Ozon oštećuju klima-uređaji, sprejevi, veštačka đubriva, čak i aparati za gašenje požara“ (DN);
- (8) „Međutim, kada se ideološko-vrednosni rasap meri bez obzira na izbornu orijentaciju ali samo među izbornim participantima, opet se nalazi blaga prednost antievropejaca“ (DA); „Nema potpisa, nema učesnika u emisijiama: *Zamka*, *Klopka*, *Ključ*, *Kulturni nokaut*, pa se jedva pojavi u *Upitniku*, gde su tek dvoje“ (NIN);
- (9) „Strelci: Van Persi u 30. (iz penala)...“ (DN); „... ali su Mrgđanin sa jedne i Rogač sa druge strane bili neprecizni pri izvođenju kaznenog udarca“ (DN);
- (10) „Otkrilo se da je jedan minhenski policajski psiholog (danas bi se reklo profajler), konsultovan od snaga bezbednosti, skicirao dvadesetak scenarija mogućih nevolja, od kojih je jedan opisao baš upad palestinskih komandosa u olimpijsko selo“ (NIN);
- (11) „Zbog motoričke nezrelosti, nedovoljne motivacije, uzbuđenja i sličnih faktora, često se dešava da u laboratorijskim uslovima (tredmil, step-klu-pica) deca ne uspevaju da dostignu vrednosti više od npr. 160 otkucaja“ (Bala 2006: 42); „To ne znači da trčanje treba zameniti smejanjem”, kaže dr Majkl Miler, vođa tima, koji u šali kao idealnu varijantu preporučuje ‘gledanje komičnog filma dok se trči na pokretnoj traci’“ (DN).

Međuzamenljivi anglicizmi i domaća leksika upotrebljavaju se paralelno samo u odgovarajućem registru, dok u opštem jeziku, koji se ovde analizira u novinskim tekstovima, jedan termin obično ima veću frekvenciju upotrebe od drugog. BIOFUEL (*biofuel*) stoji prema BIOGORIVO (1), pri čemu drugi termin ima veću frekvenciju upotrebe u opštem jeziku. BIĆVOLEJ (*beach volleyball*) stoji prema ODBOJKA NA PESKU (2), pri čemu anglicizam ima veću frekvenciju upotrebe. ERBEG (*air bag*) stoji prema VAZDUŠNI JASTUK (VAZDUŠNA VREĆA prema RNA: 83) (3) i češće se upotrebljava od anglicizma. Po istom obeležju (SUDSKI) FORENZIČAR (*forensic expert*) se razlikuje od prevodnih ekvivalenta (SUDSKI) PATOLOG, STRUČNJAK ZA SUDSKU MEDICINU, pri čemu u engleskom jezi-

ku ne postoji imenica izvedena od pridjeva *forensic*, a verovatno je srpski oblik FORENZIČAR nastao po analogiji sa FIZIČAR (4). GREJS-PERIOD (*grace period*) stoji prema PERIOD MIROVANJA DUGA ili ODLOŽENA OTPLATA (RNA: 103) (5), pri čemu prevodni ekvivalent ima veću frekvenciju upotrebe. KAZNENI PROSTOR (*penalty area*) stoji prema ŠESNAESTERAC (6), pri čemu se paralelno upotrebljavaju i u opštem jeziku. NPK ĐUBRIVO (*NPK fertilizer*), gde NPK modifikator, nastao od hemijskih simbola za azot, fosfor i kalijum, stoji prema VEŠTAČKO ĐUBRIVO (7), pri čemu prevodni ekvivalent ima veću frekvenciju upotrebe. PARTICIPANT (*participant*) stoji prema UČESNIK (8), pri čemu prevodni ekvivalent ima veću frekvenciju upotrebe. Isto diferencijalno obeležje postoji i između PENAL (*penalty kick*) i KAZNENI UDARAC (9). PROFAJLER (*Profiler*), koji je nastao od *criminal profiler* u istoimenoj televizijskoj seriji iz 1996–2000, stoji prema POLICIJSKI PSIHOLOG (10), od koga se razlikuje po većoj frekvenciji upotrebe. Konačno, TREDMIL⁴⁴ (*treadmill*) stoji prema POKRETNA STAZA (11), pri čemu je frekvencija upotrebe veća kod prevodnog ekvivalenta.

Na osnovu iznetog u prethodnoj analizi može se zaključiti da se o anglicizmima kao terminološkim dubletima može govoriti samo u okviru stručnog registra, gde se oba termina paralelno upotrebljavaju, iako i tu može postojati razlika u naglašenosti određenog semantičkog obeležja. Ukoliko se terminološki dubleti posmatraju kao jedinice opštег leksikona, oni se razlikuju samo po frekvenciji upotrebe, koja zavisi od složenosti pojma na koji se odnose. Ako je pojam složeniji, više se upotrebljava prevodni ekvivalent, i obrnuto – ako je on jednostavniji, prednost ima anglicizam.

4.6.6. Anglicizmi kao stilski sinonimi

Polazeći od Apresjanovog navoda (1995: 226) da je ekspresivna leksika bogat izvor sinonima, te da je prethodna analiza anglicizama u književnim tekstovima potvrdila stilski potencijal anglicizama u kreativnom jeziku, može se očekivati da on postoji i u medijskom jeziku, te da razlika može postojati u ukupnom broju takvih anglicizama ili njihovim stilskim funkcijama. Proširivanje značenja anglicizama po broju i polju u sekundarnoj adaptaciji (Filipović 1986: 66) uglavnom je posledica njihove stilske upotrebe. Anglicizmi se najčešće upotrebljavaju kao pomodno sredstvo iz-

⁴⁴ TREDMIL je sprava sa beskonačnom stazom po kojoj osoba hoda ili trči u mestu, koja se upotrebljava za vežbanje i ispitivanje fizioloških funkcija (up. www.merriam-webster.com).

raza, stilska varijanta ili u funkciji pojmovne metafore. Iako pomodarstvo i živost izlaganja nisu opravdani razlozi stilske upotrebe stranih reči, Tasovac (2007: 58) zauzima drukčiji stav: „Pitanje je stila i retorike teksta da li u njemu treba upotrebljavati strane reči, odnosno u kom obimu“. Bez obzira na različito tumačenje, stilska funkcija stranih reči je značajno obeležje aktivnog jezičkog izraza u srpskom jeziku. Tipologija anglicizama kao stilskih sinonima u prethodnom poglavlju (videti 3.2.4.6) obuhvata šest kategorija. To su: pomodni anglicizmi, reklamni anglicizmi, asocijativni anglicizmi, metaforički anglicizmi, ironični anglicizmi i anglicizmi kao stilske varijante. Za razliku od književnih tekstova, kod kojih se javljaju samo određene kategorije stilski motivisanih anglicizama, u novinskim tekstovima su zastupljene sve navedene kategorije, pri čemu ideo pojedinih kategorija zavisi od vrste teksta, koji može biti informativni tekst ili kraća rasprava o nekom naučnom, književnom ili umetničkom pitanju. U prvima preovlađuju anglicizmi u funkciji pomodarstva, isticanja tehnološkog prestiža ili variranja izraza, a u drugima anglicizmi sa metaforičkom, asocijativnom i ironičnom funkcijom.

4.6.6.1. Pomodni anglicizmi

Pomodni anglicizmi najčešćim delom su posledica želje pisca teksta da impresionira čitaoca i ostavi utisak o dobroj obaveštenosti i prestižu onoga ko ih upotrebljava. U želji da ostave takav utisak na čitaoce novinari ne upotrebljavaju samo terminološke anglicizme već i obične reči, fraze i rečenice, pri čemu ih čak i ne prilagođavaju standardu srpskog jezika, nego ih preuzimaju u sirovom obliku. Budući da se funkcija pomodnih anglicizama najčešće svodi na postizanje površnog efekta koji vrši forma engleske reči ili izraza, a ne i njihov semantički sadržaj, može se zaključiti da ovakvi anglicizmi imaju samo kvazistilsku funkciju, pri čemu se ne razlikuju od domaćih reči i izraza po semantičkim obeležjima već po obliku, koji najčešće odstupa od ortografskog standarda u srpskom jeziku. Pored ovog osnovnog obeležja, izvestan broj pomodnih anglicizama može imati i metaforičku funkciju koja dodatno pojačava utisak prestiža pisca teksta. Na osnovu sledećih primera u kojima se javljaju anglicizmi sa tipološkim obeležjem ove kategorije, kao i tumačenja anglicizama u postojećim leksikografskim izvorima, biće analizirana njihova diferencijalna obeležja prema domaćim rečima i izrazima:

- (1) „... dalje tenzije između islamskog svijeta i Zapada, nezadrživi uspon Kine i Irana itd. – najavljuje i rivajvl iliti kambek marksizma...“ (NIN);

- (2) „Amerikanci su brzo reagovali na prve signale da je velika glad krenula na put oko sveta, bez obzira na to što je kod njih tek malo zagrizla u čuveni diner (*saper*) večeru po povratku s posla koju tamo jedino i računaju u pravi mil. Onih nekoliko prepodnevnih krofni i palačinki sa sirupom (donats i penkejks), te sendvič u vreme pauze za ručak – samo su pomoć da se preživi do dinera. Kao prvi krivac za križu cena hrane navodi se – benzin, gezolin, oil kako ga sve zovu. Pre 15 dana u Ohaju se galon ‘gesa’ prodavao za onih uobičajenih 99 centi kao i galon vode za piće, dvolutra koka-kole, funta mlevenog mesa...“ (DN);
- (3) „Za sada nastojim da taj odnos bude fifti-fifti“ (DN);
- (4) „Ana, happy birthday“ (naslov) (GL);
- (5) „Naša reklamna sudbina je neverending story“ (NIN);
- (6) „Onda je gospodin nastavio: on je iz Novog Sada iz stare novosadske porodice (i dalje no comment), žena mu je Mađarica, deca su mu u Segedinu (no comment), uče mađarski, promenio im je prezimena u mamino da ne bi imali problema (no comment), jer su Srbi takvi i takvi, uglavnom, nikački (čutali smo, do kraja)“ (NIN);
- (7) „Pretkvalifikacija za most Gazela je praktično završena, čeka se tzv. ‘no objection’ izveštaj koji potvrđuje da nema primedbi na tok tenderskog postupka i odabir preduzeća od Evropske investicione banke“ (NIN);
- (8) „No, mislim, da je tako moralno biti i da je bolje izneveriti gledalište nego stoličicu boje lila, na kojoj su, one by one, sedeli Boris i Toma“ (KU);
- (9) „Takvu kišu, tihu i upornu, priželjkuju i Amerikanci. A ne ovo što zasipa zemlju poslednjih dana i što se u žargonu zove ‘padaju psi i mačke’“ (DN).

Analizom izvora iz kojih su preuzeti navedeni primeri može se zaključiti da su pomodni anglicizmi podjednako zastupljeni u dnevnim i nedeljnim novinama. RIVAJVL (*revival*) stoji prema OŽIVLJAVANJE (1), pri čemu vrši i metaforičku funkciju putem dodatne implikacije ‘oživljavanje interesovanja za neku vrstu stvaralaštva, umetnosti, načina mišljenja i sl.’ (RNA: 205), koja je posledica terminološkog značenja. KAMBEK (*come back*) u istom primeru stoji prema POVRATAK, pri čemu, pored pomodne funkcije, ima i metaforičku, sa ciljem da prikrije negativne posledice prevaziđene teorije društvenog uređenja i stvoriti utisak da će njeni istinski kvaliteti biti prepoznati poput ‘uspešnog povratka u javni život neke doskora popularne ličnosti ili grupe’ (RNA: 129). Pošto se oba anglicizma javljaju u istom primeru, primetno je naglašena potreba pisca teksta da ostavi utisak prestiža na čitaoce. Drugi primer ilustruje govorni jezik emigranata na engleskom govornom području, koji se putem dnevnih novina prenosi kao izražajno sredstvo na govorno područje njihovog

maternjeg jezika. DINER (*dinner*) stoji prema VEĆERA, MIL (*meal*) prema OBROK, DOUNAT (*doughnut*) prema KROFNA, PENKEJK (*pancake*) prema PALAČINKA, dok GEZOLIN, GES i OIL (*gasoline, gas, oil*) stoje prema BENZIN, pri čemu na govornom području srpskog jezika ostavljaju utisak prestiža onih koji su uspeli da se snadju u tehnološki prestižnoj sredini. FIFTI-FIFTI (*fifty fifty*) stoji prema POLA-POLA (3), pri čemu ima obeležje neformalnog stila. Sirovi anglicizmi, HAPPY BIRTHDAY (4), NEVERENDING STORY (5), NO COMMENT (6), NO OBJECTION (7) i ONE BY ONE (8), koji stoje prema SREĆAN RODENDAN, PRIČA BEZ KRAJA, BEZ KOMENTARA, BEZ PRIMEDBI i JEDAN PO JEDAN, imaju primarno obeležje pomodnog izražajnog sredstva, pri čemu anglicizmi NO COMMENT (6) i NO OBJECTION (7) imaju i asocijativnu funkciju. Prvi povezuje određenu situaciju sa sankcijama Ujedinjenih nacija, a drugi sa investicionom politikom Evropske unije. Pri tome valja istaći da sirovi anglicizam ONE BY ONE ujedno predstavlja i primer nepoznavanja engleskog jezika pošto su političari na koje se odnosi sedeli, što ukazuje na to da je anglicizam trebalo da glasi NEXT TO EACH OTHER. Konačno, doslovno preveden idiom PADAJU PSI I MAČKE (*to rain cats and dogs*), koji stoji prema postojećem prevodnom ekvivalentu PLJUŠTI, LIJE KAO IZ KABLA, SASTAVILO SE NEBO I ZEMLJA (9), motivisan je samo potrebom da se stekne utisak dobrog poznавања engleskog jezika, budуći da doslovan prevod na srpski jezik nema isto značenje kao u engleskom.

Sa stanovišta frekvencije upotrebe, moglo bi se tumačiti da se preoblikovani pomodni anglicizmi i FIFTI-FIFITI i RIVAJVLjavljaju u više primera u korpusu, dok oni koji su preuzeti u sirovom obliku, i koji imaju dodatne stilске funkcije u datom kontekstu, nemaju to obeležje, usled čega se mogu smatrati sinonimima prema domaćim rečima i izrazima samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

Na osnovu svega što je izneto može se zaključiti da pomodni anglicizmi pretežno stupaju u sinonimni odnos prema domaćim rečima i izrazima samo u određenom kontekstu, što potvrđuje i činjenica da je većina takvih anglicizama preuzeta u sirovom obliku, čije prihvatanje iziskuje i dodatno poznавање ortografske norme engleskog jezika. Pri tome, pomodni anglicizmi najčešće vrše samo kvazistilsku funkciju, čak i onda kada imaju dodatne stilске funkcije u okviru datog konteksta, pošto ih većina čitalaca sa površnim poznавањем engleskog jezika ne može ni prepoznati.

4.6.6.2. Reklamni anglicizmi

Prema definiciji, reklamni anglicizam stoji nasuprot postojećoj reči ili izrazu u srpskom jeziku sa funkcijom da skrene pažnju na određeni proizvod ili uslugu, pri čemu je najčešće terminološki obeležen i ima malu učestalost u opštem jeziku. Uopšteno govoreći, jezički materijal reklame često ima samo sporedan značaj, budući da se pored teksta koriste i vizuelna i retorička sredstva koja su znatno efektnija od reči. Reklamni anglicizmi se, po pravilu, preuzimaju u sirovom obliku, kao što pokazuju sledeći primeri:

- (1) „VIP je kul, VIP je jul“ (naslov) (*NIN*);
- (2) „Kupovinom HP LaserJet štampača pametno investirate u svoje poslovanje, a kada to činite, budite sigurni da ste uvek na dobitku! What do you have to say?“ (*NIN*);
- (3)

(4)

DNEVNE NOVINE
Kurir

Kurir Net je vodeća firma u Srbiji u oblasti medija. Naše osnovne aktivnosti su dnevne novine: Kurir, Glas Javnosti..., nedeljna izdanja: Stil, Grom...

TRAŽIMO

MENADŽERE PRODAJE NA TERITORIJI SRBIJE

People - ljudi: ako umeš sa ljudima i ako poseduješ srednju ili višu stručnu spremu

Attitude - stav: ako znaš da ulepšaš nekome dan i staviš osmeh na lice, ako si naimejan(a)

Service - usluge: ako znaš da pružiš dobru uslugu

\$ell, Sell, Seli - prodaja, prodaja, prodaja: ako znaš tu uslugu i da prodaš i imaš izražene komunikacione i prodajne veštine

Innovation - inovacije: ako si dovoljno inovativan (inovativna) i spremnan (spremna) da tu inovativnost implementiraš sa strašću u Kuriru

Outstanding iznad očekivanja: ako si spreman (spremna) da sve ovo i više od toga uneseš u Kurir

Nano-Second Culture - kultura Nano Sekunde: javi se, postani deo Kurir-a.

U Srbiji danas ima više od 700.000 lica sa invaliditetom koja žive na donjoj granici premaštu. Svega 13% je zaposleno. Naš projekat zapošljavanja osoba sa invaliditetom na poziciju menadžera prodaje oslanja se na mogućnosti tehnologije i pruža šansu rada od kuće.

Od kandidata se zahteva poznavanje rada na računaru kao i sposobnost verbalnog komuniciranja i slušanja. Ovo je idealan koncept zapošljavanja osoba sa invaliditetom koje nemaju oštećenje sluha i govora.

Na oglašenje mogu javiti lica sa invaliditetom i svako u starosnoj dobi od 18 do 65 godina

CV-je stati na:

e-mail: konkurs@abc.rs
Fax: 011 322 55 78
ili poštom na adresu:
KURIR NET
(KONKURS ZA MENADŽERA PRODAJE)
Viajkovićeva 8,
11 000 Beograd

Konkurs je otvoren do 30. marta 2009. godine.

Poput pomodnih anglicizama, reklamni su takođe podjednako zastupljeni u dnevnim i nedeljnim novinama. U prvom primeru upotrebljena su dva anglicizma – VIP (*VIP*) koji стоји према prevodnom ekvivalentu VVL (VEOMA VAŽNA LIČNOST) и KUL (*cool*) koji у овом kontekstu има обележје неформалног стила и стоји према FACA. KUL у наведеном примеру, који се чак и римује са JUL, овде је вероватно наменjen млађој публици леве политичке оријентације. У другом примеру преузета је cela rečenica из engleskog jezika – *What do you have to say*, која стоји према prevodnom ekvivalentu ŠTA KAŽETE, при чему нема семantičку вредност, већ само функцију да обликом скрене паžњу на razumljivi deo teksta у вези са reklamiranim proizvodom. У примеру (3), START (*start*) стоји према (KAMATA) UNAPRED, при чему путем pojmovне метаfore из izvornog sportskog domена преноси ефектност брзе реакције на понуђену bankarsku uslugu. Poslednji primer (4) predstavlja konkurs за menadžera prodaje, у коме се, поред слике и већег броја engleskih reči praćenih prevodnim ekvivalentima у srpskom, upotrebljava чак и akrostih PASSION (*passion*), сastavljen od почетних slova engleskih reči, који у овом контексту стоји према ZA ONE KOJI SU SPREMNI NA VELIKE IZAZOVE, при

čemu efektnosti reklame doprinosi i zamena jednog slova ‘s’ oznakom za dolar ‘\$’. U drukčijem kontekstu isti anglicizam bi stajao prema odomaćenim rečima PASIJA ili ENTUZIJAZAM. Svi navedeni primeri potvrđuju Graedlerov stav (1995: 237, prema: Panić-Kavgić 2006: 88) da se upotrebom pozajmljenica umesto domaćih reči, kojima se označavaju dobro poznati predmeti i pojave, i to u opštem, odnosno nespecijalizovanom registru, postiže efekat iznenađenja, upravo zato što čitalac u datom okruženju ne očekuje da nađe na izraz koji mu nije poznat. Međutim, u svetlu tumačenja koje daje stručnjak za marketinšku komunikaciju, Milićević (2011), da sve češća upotreba engleskih reči ima tri uzroka: „prvi je pomodarstvo, drugi prilagodavanje rečniku ciljne grupe, pre svega tinejdžera i treće, izuzetno brza pojava novih pojmoveva koje naš jezik jednostavno ‘ne stiže da prevede’“, može se pretpostaviti da je naglašena upotreba anglosrpskog jezika u reklami posledica njene podređenosti mladoj grupi potrošača, kao i da kreatori reklama nemaju ni vremena ni jezičkog znanja da strani jezički materijal prilagode standardu srpskog jezika. Usled toga, jezički izraz reklame najčešće ima obeležje *ad hoc* rešenja.

U poređenju sa kategorijom pomodnih anglicizama, reklamni su znatno manje prilagođeni jezičkom standardu u srpskom, pri čemu najčešće prenose željenu poruku formom a ne sadržajem. Izvestan broj ovih anglicizama dodatno pojačava sugestivnu moć reklame i metaforičkom funkcijom; međutim, metaforičko značenje se ostvaruje samo u kontekstu određene reklame, što upućuje na zaključak da izvestan broj reklamnih anglicizama stupa u sinonimni odnos sa domaćim ili odomaćenim rečima ili izrazima samo u određenom kontekstu.

4.6.6.3. Asocijativni anglicizmi

Asocijativni anglicizmi predstavljaju najbrojniju kategoriju stilskih anglicizama u analiziranom korpusu. Oni obično pobuduju asocijacije na najčitanije knjige, popularne ličnosti i pesme, filmove, televizijske serije, kao i izreke nastale u određenom istorijskom periodu, kao odraz potrebe da se nekom događaju iz svakodnevnog života pripiše bogatiji sadržaj i veći značaj. Time se utiče na moralni sud čitaoca i, nadasve, stvara se atmosfera pripadnosti prestižnom svetu sa engleskog govornog područja. Navedene pretpostavke biće analizirane u sledećim primerima:

- (1) „Čitav klub se sav okupio u svom nagomilanom infantil-ludilu kontrole nad svetskim zbivanjima; samo gospoda Ber, anđeo, ne može da zaspi,

- sebe vidi da *all night long* jaše na nevidljivim krilima iznad paklenog ponora: ‘Je li to sve u redu što radimo?’ Na povocu ove antidiplomatske mucave bande muških Velikih igrača?” (NIN);
- (2) „Strah od letenja” (podnaslov) ... Konopac kojim smo vezani tare se o stenu, a ako je na njoj staklo, može da ga prereže i onda svi letimo dole – kaže Nižić“ (GL);
- (3) „Šumadija drim (naslov); Tirnanić, B. ‘Šumadija drim’“ (NIN);
- (4) „Verovatno je Kusturićin disput na temu buduće kanske apstinencije bio dodatno inspirisan sastavom ovogodišnjeg žirija u kome su, uz mnoge lepe devojke, sedeli Mišel Pikoli, *lost in space*, i sveži nobelovac Orhan Pamuk, značajan turski književnik koji pokušava da se afirmiše i u Srbiji gde ga niko ne razume, kao što svojevremeno niko nije razumeo Markeša” (NIN);
- (5) „Krug je zatvoren. Igra je počela. Mission impossible? Dajemo optimizmu šansu!” (NIN);
- (6) „Kapiten Dejan Milovanović i fudbaleri Crvene zvezde pozvali su u pomoć navijače za večerašnji ‘biti ili ne biti’ meč sa Boltonom u četvrtom kolu UEFA kupa (20.45)“ (24S);
- (7) „NATO-bombe na srpske zgrade kao odbrana srpskih žena jeste levi minimalni zahtev za sprovođenje parole Make love not war i u trenutno dehumanizovanom balkanskom regionu“ (NIN);
- (8) „Negde početkom 1919. godine mobilisan je, kao 22-godišnjak, i Hemfri Bogart Bogi, kasnije filmski heroj mnogih generacija i Tough Guy, koji će za sva vremena ostati upamćen po pravom, tihom, ali pretečem glasu, po cigaretu koju obrće među prstima jedne ruke i po čaši viskija koju ne ispušta iz druge ruke“ (NIN);
- (9) „Zgrožena publika širom sveta, a naročito u Americi, koja je poslala svoje dobre momke da nauče pameti iračke loše momke nije mogla verovati svojim očima“ (NIN);
- (10) „Bajdvej, nijedna me zapadna ambasada na primer nije pozvala niti Novu godinu čestitala“ (NIN).

Za razliku od prethodnih kategorija stilskih anglicizama, svi analizirani asocijativni anglicizmi, izuzev STRAH OD LETENJA (2) i BITI ILI NE BITI (6), ekscerpirani su iz nedeljnog lista NIN, što ukazuje na činjenicu da se radi o kreativnom sredstvu izraza koje iziskuje viši stepen obrazovanja i dobru obaveštenost o zbivanjima o kojima se piše. U prvom primeru upotrebljen je naslov popularnog engleskog filma *All night long* iz 1981. godine koji стоји према prevodnom ekvivalentu CELE NOĆI, PO CELU NOĆ,

pri čemu pobuđuje asocijaciju na rezigniranog junaka filma zaposlenog kao menadžer u dragstoru koji je otvoren cele noći i ističe nezadovoljstvo političkim događajima u datom kontekstu. Anglicizam koji predstavlja naslov popularnog romana Erike Džong STRAH OD LETENJA (*Fear of flying*) (2) stoji prema STRAH OD PONORA, pri čemu snažnije dočarava prirodni ljudski strah od nepoznatog. Frazna leksema ŠUMADIJA DRIM može se tumačiti dvojako, tj. da je nastala analogijom prema frazi *American dream* ili poznatom filmu *Arizona dream* (3). Ako je u pitanju analogija prema *American dream*, onda je nameravano značenje ŠUMADIJA DRIM san o zemlji sa uređenim društvenim sistemom u kojoj su uslovi isti za sve bez obzira na mesto rođenja i društveni položaj. Ukoliko je u pitanju analogija prema poznatom filmu *Arizona dream*, u određeni kontekst unosi se nostalgija prema kulturama u nestajanju. *Lost in space* predstavlja naslov popularne televizijske serije i stoji prema prevodnom ekvivalentu IZGUBLJENI U SVEMIRU (4), pri čemu efektnije naglašava moć bogatstva i slave. Anglicizam koji predstavlja naslov filma *Mission impossible* stoji prema prevodnom ekvivalentu NEMOGUĆA MISIJA (5), pri čemu snažnije dočarava nedostiznost pravde u političkim igrama. Hamletova egzistencijalna dilema BITI ILI NE BITI (*to be or not to be*) (6) stoji prema PITANJE OPSTANKA, pri čemu daje veći značaj ishodu određenog sportskog takmičenja. Moto hipi pokreta *Make love not war*, koji je podrazumevao odbacivanje ustaljenih društvenih normi, posebno militarizma, stoji prema VODITE LJUBAV A NE RAT (7), pri čemu naglašeno osuđuje vojnu intervenciju Ujedinjenih nacija na Balkanu. Nadimak poznatog glumca Hemfrija Bogarta *tough guy* stoji prema ŽESTOK MOMAK (8), pri čemu ističe stihijnost ratnog stradanja, koje pogarda sve ljude bez obzira na njihovu ulogu u javnom životu. DOBRI MOMCI (*good guys*) stoji prema POZITIVCI, pri čemu se, po uzoru na američke filmove, doslovan prevod u datom kontekstu odnosi na Amerikance, dok se LOŠI MOMCI (*bad guys*), koji stoji prema NEGATIVCI (9), odnosi na Iračane. Poslednji anglicizam BAJDVEJ (*by the way*) stoji prema prevodnom ekvivalentu UZGRED BUDI REČENO, pri čemu ima funkciju da bliže odredi one koji ne poštuju norme pristojnosti.

U datom kontekstu, asocijativni anglicizmi stupaju u sinonimni odnos prema domaćim rečima i izrazima koji najčešće bivaju prevedeni na srpski postupkom funkcijeske aproksimacije. Budući da se odnose na medijske ličnosti, umetnička dela i poznate izreke, asocijativni anglicizmi uvode nove stilske nijanse u određeni kontekst, pri čemu, poput većine stilskih anglici-

zama, nemaju učestalost, te ni oni nisu sinonimi van određenog jezičkog ili vanjezičkog konteksta.

4.6.6.4. Metaforički anglicizmi

Dok u književnim tekstovima metaforički anglicizmi zahvataju nivo pojmovne metafore i metafore kao stilske figure, u novinskim tekstovima oni su isključivo u funkciji pojmovne metafore. Kao i u književnim tekstovima, oni stupaju u sinonimni odnos sa domaćim rečima i izrazima koje, po pravilu, određuje jezički ili vanjezički kontekst, usled čega prevodni ekvivalenti najčešće odstupaju od jezičkog standarda u srpskom. Pre same analize valja istaći da, po frekvenciji upotrebe u analiziranom korpusu, metaforički anglicizmi predstavljaju drugu najbrojniju kategoriju stilskih anglicizama. Kao što pokazuju sledeći primeri, preovlađuju metaforički anglicizmi iz oblasti sporta i računarstva:

- (1) „A to što se do nje ipak moralo doći preko pojačane patriotske retorike, potpisivanja energetskog sporazuma sa Rusijom i kampanje koja je u drugom krugu izgledala kao karikatura demokratskog FER-PLEJA i nalikovala manje na evropske, a više na gruzijske, egipatske i pakistanske uzore, smatraće se relativno prihvatljivom cenom...“ (NIN);
- (2) „Jedno od istraživanja... ukazuje da će Dačić samo odigrati dupli pas sa izborima da bi u poslednji čas spasili Beograd od haosa i napravili vladu sa DS-om i čedistima“ (NIN);
- (3) „Ili možda dream team okupljen oko Demokratske stranke planira koperativansko pojačanje...“ (NIN);
- (4) „Što se tiče cena, bio je to pravi reli, jer su one neprestano rasle i dostigle su najviši nivo u poslednjih 25 godina“ (NIN);
- (5) „Kao i sa republičkom vladom, i pregovori o gradskoj vlasti su delovali kao loša pozorišna predstava u kojoj se dugo i neuspešno pravila patriotska koalicija, da bi se velikim driblingom za dan ili nešto kraće stvorila nova evropska vlast“ (NIN);
- (6) „Nikolić bi, čak i ako on sam to ne bi želeo, po defaultu bio izolovan kao onomad Kurt Valdhajm, s tim da Srbija ipak nije Austrija jer nema ni njene pare ni njen prilično lagodan međunarodni položaj“ (VR);
- (7) „Sve se svodi na poetiku generacije tih autora, tj. na prepevavanje nekih starih pesama – kopi, pastel“ (NIN);
- (8) „Naime, ne čini li vam se da sve ono što nam se ovih dana događa oko proglašenja virtuelne države Kosovo koja, gle, postoji i deluje u stvarnom, opipljivom prostoru i vremenu, za razliku od stvarne države Srbije koja,

gle, na Kosovu postoji samo u virtuelnom prostoru... uh, sad sam baš zapetljao; resetujem rečenicu: dakle, ne čini li vam se da sve nekako ide naruku Košunici...“ (VR);

- (9) „Obezbedivanjem hraniteljskog smeštaja i zapošljavanjem iškolovanih štikenika uspeli smo da oslobodimo kapacitet doma koji je pre tri-četiri godine bio prebukiran...“ (GL).

Metaforički anglicizmi u navedenim primerima najčešće se javljaju u nedeljnim novinama. FER-PLEJ (*fair play*) stoji prema KOREKTNA IGRA (1), pri čemu iz izvornog sportskog domena prenosi uređeni sistem pravila u ciljni politički domen. (ODIGRATI) DUPLI PAS (*double pass*) stoji prema PREGOVARATI SA DVE STRANE (2), pri čemu svodi izborne političke aktivnosti na taktiku fudbalske utakmice. DRIM-TIM (*dream team*) koji je u ovom primeru upotrebljen kao sirovi anglicizam, stoji prema NAJSPOSOBNIJI POLITIČARI (3), pri čemu ističu potrebu postojanja talenta i posvećenosti cilju kao osnov političkog i sportskog umeća podjednako. RELI (*rally*) stoji prema NEKONTROLISAN RAST (cena) (4), pri čemu poistovećuje rast cena sa trkom automobila, koja se, uprkos ubitačnoj brzini, ipak odvija po određenim pravilima. DRIBLING (*dribbling*) stoji prema SA MNOGO TAKTIZIRANJA (5), pri čemu svodi predizborne aktivnosti na taktičko vođenje lopte u fudbalu sa ciljem da se protivnik prevari i postigne gol. Po DIFOLTU⁴⁵ (*by default*), koji je ovde delimično prilagođen jezičkom standardu u srpskom, stoji prema PREMA OČEKIVANJU (6), pri čemu naglašava da je Nikolić nemoćan u odnosu na sistem opšteprihvaćenih stavova u domenu politike, koji se nameću po principu zadatih vrednosti kompjuterskog programa. KOPI, PASTE (*copy, paste*), koji je takođe delimično prilagođen jezičkom standardu u srpskom, stoji prema KOMPJUTERSKO PREPEVAVANJE (7), pri čemu jasno svodi takvo stvaralaštvo na pirateriju. RESETOVATI (*reset*) stoji prema PREFORMULISATI (rečenicu) (8), pri čemu ističe tačnost i brzinu obrade teksta koju omogućuje nova tehnologija. Konačno, pridev PREBUKIRAN (*overbooked*) u ovom kontekstu znači PRETRPAN (RNA: 191) (9), pri čemu je upotrebom stekao preneseno značenje, nezavisno od engleskog jezika, koje u ovom kontekstu ima funkciju pojmovne metafore kojom se izvornog turističkog domena prenosi potreba za većim angažovanjem društva na zbrinjavanju dece u hraniteljskim porodicama.

Kao što se može zaključiti na osnovu navedenih primera, izvorni domeni metaforičkih anglicizama su sport i računarska tehnika. Uopšteno, korišćenjem sportskih metafora pobuđuju se univerzalne konotacije u vezi sa

---

⁴⁵ Videti fusnotu 1 na 19 strani.

sportskim umećem, korektnom igrom, smelošću, šalom, dobrom manirima, slašću uspeha, te neminovnošću poraza kao sastavnog dela sportske igre (up. Beard 1998: 55; Milić i Glušac 2009: 258). Kako je ova stručna oblast prepuna anglicizama, koji su još i moderni, oni imaju veću frekvenciju upotrebe od domaćih sportskih termina. S druge strane, moguće je protumačiti da se uloga metafora iz računarske tehnologije ogleda u čovekovoj težnji da stekne moć znanja koju simbolizuju nepogrešivi i nedostižni računari.

U zaključku, anglicizmi koji su proširili značenje na osnovu pojmovne metafore unose čitav niz novih, često idealizovanih, vrednosti u ciljni domen, sa ciljem da se taj domen predstavi u drukčijem i lepšem svetlu. Međutim, prevodni ekvivalenti ovih anglicizama odstupaju od standardnih, usled čega se mogu smatrati sinonimima samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu.

4.6.6.5. Ironični anglicizmi

Poput većine stilski obeleženih anglicizama, ironični anglicizmi takođe stupaju u sinonimni odnos prema domaćim rečima i izrazima, koje odstupaju od jezičkog standarda u srpskom, budući da imaju suprotno značenje od pojma na koji se odnose. Ironični anglicizmi, koji mogu biti i terminološki obeležene reči, imaju funkciju da prenesu kritički stav pisca teksta prema određenim pojavama u društву.

- (1) „... – još nismo videli da neko šeta ‘karton sitjem’ ispod beogradske Gazele, da dušebrižno gura osobu u invalidskim kolicima ili da se, na primer, slika sa pripadnici(a)ma LGBT organizacija“ (VR);
- (2) „Ovo iz razloga što televizija i inače smrt smatra svojim neprikosnovenim *vlasništvom*. Ona je kao medij *delivery service* smrти“ (NIN);
- (3) „Neobično će biti i za one koji su u kulturi radili slow motion, jer će sada morati da rade brzo“ (NIN);
- (4) „Kao što, s druge strane, Evrosong nije moja omiljena šolja čaja“ (NIN).

Kao i kod metaforičkih anglicizama, ironični anglicizmi se pretežno javljaju u nedeljnim novinama. (KARTON) SITI (*city*), koji bi u prevodu glasio (KARTONSKI) GRAD, stoji u ovom kontekstu prema NASELJE BESKUĆNIKA (1), pri čemu suprotno standardno značenje anglicizma SITI izaziva osudu države koja se ne brine o siromašnim građanima. Sirovi anglicizam *delivery service* (SLUŽBA DOSTAVE) (2) u ovom kontekstu stoji prema VESNIK (SMRTI), pri čemu ima funkciju da osudi nehumanost prinudnog slanja prokazanih političkih ličnosti na Međunarodni sud u Hagu. *Slow motion* (USPORENI SNIMAK)

u ovom kontekstu stoji prema SPORO, USPORENO, USPORENIM TEMPOM (3), što je u suprotnosti sa brzinom kulturnih promena. EVROSONG NIJE MOJA OMILJENA ŠOLJA ČAJA, kao doslovan prevod engleskog idioma *it's not my cup of tea*, koji bi u prevodu glasio EVROSONG MI NIJE BAŠ PO VOLJI (4), izražava stav kolumniste Tirnanića prema muzičkoj manifestaciji EVROSONG (*Eurosong*), jer ga ona uopšte ne zanima. Od četiri ironična anglicizma, dva su terminološki obeležene lekseme (DELIVERY SERVICE i SLOW MOTION).

Na osnovu iznetog može se zaključiti da se ironični anglicizmi upotrebljavaju ređe od ostalih stilskih anglicizama, te da je sinonimni odnos u koji stupaju prema domaćim rečima i izrazima uslovljen određenim jezičkim ili vanjezičkim kontekstom, usled čega njihovi prevodni ekvivalenti odstupaju od jezičkog standarda u srpskom.

4.6.6.6. Anglicizmi kao stilske varijante

Anglicizam kao stilska varijanta stoji prema prevodnom ekvivalentu koji ima isto značenje, pri čemu služi kao alternativni izraz koji doprinosi živosti izlaganja u određenom kontekstu. Nepostojanje dodatnih izražajnih nijansi svodi anglicizme iz ove kategorije na kvazistilsko sredstvo koje se ostvaruje samo formom reči a ne i njenim sadržajem. Stoga takva stilска upotreba anglicizama, u suštini, predstavlja odraz nebrige ili nepoznavanja leksičkih mogućnosti srpskog jezika. U primerima koji su navedeni u nastavku izlaganja registrovana je naizmenična upotreba anglicizama i njihovih prevodnih ekvivalenata u istom tekstu:

- (1) „Dulić: U sredu prezentacija Akcionog plana“ (naslov)... Dulić je rekao da se čuo s premijerom Vojislavom Koštunicom i da je ostalo da se u sledećih nekoliko dana odluci u kojoj će formi biti predstavljen Akcioni plan“ (GL);
- (2) „Najčitanija knjiga proteklog meseca je, prema anketi sajta knjizara.com, u kojoj je učestvovalo više od 20 knjižara, ‘Ruski prozor’ Dragana Velikića, dobitnika NIN-ove nagrade za roman godine. Naime ovaj, osmi po redu Velikićev roman pojavio se u knjižarama sredinom prošle godine, ali se tada nije našao na listama bestselera. Ulaskom u uži izbor za NIN-ovu nagradu, a posle i njeno osvajanje, bili su dovoljni da se ‘Ruski prozor’ dokopa prvog mesta na listi najprodavanijih“ (24S);
- (3) „Najbolja mesta za snoubording“ (naslov)... Ako još niste odlučili gde želite da uživate na svojoj dasci, možda će vam pomoći spisak četiri najpopularnije svetske destinacije za snoubord... Borderima svih nivoa znanja ili staza, 33 lifta i najviši vrh na 2.792 metra nadmorske visine...“ (24S);

- (4) CV i prijave s naznakom pozicije za koju aplicirate možete, u narednih 15 dana, poslati poštom ili elektronski na: ...“ (PO); „Tačno je da sam hirurg koji se bavi dojkom, ali u svom kurikulumu, koji prilažem, imam i neke druge kvalifikacije...“ (PO).

Svi navedeni anglicizmi zabeleženi su u informativnim tekstovima dnevnih novina čiji izražajni stil, u celini, primetno odstupa od jezičkog standarda u srpskom. PREZENTACIJA (*presentation*) (1) stoji prema PREDSTAVLJANJE, pri čemu ima dodatnu implikaciju ‘firme, projekta, dostignuća i sl.’ (RNA: 192). Iako između ovih sinonima postoji semantička razlika, u navedenom tekstu ona je neutralizovana budući da se u nastavku teksta upotrebljava prošli particip PREDSTAVLJEN a ne PREZENTOVAN. BESTSELER (*bestseller*) stoji prema NAJ-PRODAVANIJI (2), pri čemu se razlikuje od njega po frekvenciji upotrebe. Budući da se anglicizam javlja u kolokaciji LISTA BESTSELERA moglo bi se očekivati da je anglicizam uslovljen kolokacijskim opsegom u engleskom jeziku; međutim, u nastavku teksta u istoj kolokaciji upotrebljen je prevodni ekvivalent LISTA NAJPRODAVANIJIH, što potvrđuje pretpostavku da se stilski efekat postiže upotrebom novog ili delimično izmenjenog oblika reči a ne i njenim sadržajem. SNOWBOARDING (*snowboarding*) stoji prema prevodnom ekvivalentu SKIJANJE NA DASCI (RNA: 228) (3), pri čemu ima veću frekvenciju upotrebe. Međutim, u nastavku teksta smenjuju se skraćeni izvedeni oblici anglicizma koji nisu nastali po uzoru na engleski jezik – BORDER (*snowboarder*), BORD (*snowboard*), koji stoje prema SKIJAŠ NA DASCI I DASKA ZA SKIJANJE (RNA: 227). Si-vi (CV) stoji prema BIOGRAFIJA (RNA: 25) (4), pri čemu ima dodatnu implikaciju ‘radna’. U istom pasusu, umesto skraćenice upotrebljen je pun oblik imenice od koje je nastala (KURIKULUM), koja u ovom kontekstu može da se protumači kao stilска zamena skraćenice, iako bi van konteksta ista reč značila NASTAVNI PLAN I PROGRAM, pri čemu bi imala obeležje lažnog para. Upravo iz razloga što u prosveti KURIKULUM nešto drugo znači, CV se ne zamenuje sa KURIKULUM.

U zaključku, anglicizmi kao stilske varijante mogu se smatrati kategorijom koja poništava postojanje sinonima, budući da se vrši neutralizacija postojećih razlika u određenom kontekstu, pri čemu naizmenična upotreba anglicizama i prevodnih ekvivalenata neustaljenog oblika doprinosi samo kvazi-stilskom efektu koji se ostvaruje variranjem oblika reči a ne i njenog sadržaja.

4.6.7. Upotreba anglicizama kao sinonima u novinskim tekstovima

Korpus novinskih tekstova sadrži veliki broj anglicizama kao sinonima sa tipološkim obeležjima svih kategorija navedenih u trećem poglavlju, koji se najčešće ponavljaju u korpusu. Međutim, u odnosu na književne tekstove, osetno je manji broj stilskih anglicizama koji nisu sinonimi van određenog konteksta, izuzev onih koji spadaju u kategoriju anglicizama u funkciji variranja jezičkog izraza, čije značenje u određenom kontekstu ne odstupa od standardnog.

Uopšteno posmatrano, može se zaključiti da se anglicizmi kao sinonimi u novinskim tekstovima najčešće razlikuju od domaćih reči i izraza po frekvenciji upotrebe, dodatnim implikacijama ili semantičkim obeležjima, terminološkom obeležju, kolokacijskom opsegu i neformalnom stilu. Međutim, navedena diferencijalna obeležja određuju samo kategorije anglicizama u aktivnoj jezičkoj upotrebi. U kreativnoj upotrebi, anglicizmi koji imaju stilske funkcije najčešće su termini čije značenje dobija nove nijanse samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu, usled čega ne predstavljaju značajan leksikografski izvor anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, izuzev izvesnog broja pomodnih anglicizama i anglicizama kao stilskih varijanata. Pored toga, budući da je većina takvih anglicizama preuzeta u sirovom obliku, nameće se zaključak da oni zapravo i nisu anglicizmi koji podrazumevaju izvestan stepen adaptacije prema jezičkom standardu u srpskom, već da je najčešće u pitanju ciljno orijentisana upotreba engleskog jezika, koja retko, najčešće slučajno, ima stilsko obeležje književnog izraza. Imajući na umu činjenicu da anglicizmi, koji su u primarnoj adaptaciji najčešće samo terminološki obeleženi, stiču nove nijanse tokom upotrebe, njihova sposobnost za stupanje u sinonimne odnose povećava se u sekundarnoj adaptaciji. Pri tome, pomodnost i kratkoća izraza obezbeđuju anglicizmima veću frekvenciju upotrebe, usled čega reči koje odranije postoje u srpskom jeziku postaju obeležene leksičke jedinice.

Uopšteno, novinari i saradnici dnevnih i nedeljnih listova pišu za narod, bez obzira na stepen obrazovanja i znanja stranih jezika njihovih čitalaca, što znači da pišu na jeziku koji se zove srpski, koji se – kao i svaki drugi jezik – sastoji ne samo od domaćih reči već i reči iz drugih jezika, pa i iz engleskog. Posle Drugog svetskog rata pozajmljivanje iz engleskog jezika, pa sve do danas, postalo je posebno izraženo. Zato bi posebnu pažnju

trebalо posvetiti baš tim novim pridošlicama, pogotovu onim koje lansiraju razni znalci engleskog jezika, i to iz kruga ljudi koje ljudi iz naroda rado oponašaju. Time bi se na vreme sprečilo da, pored pravih anglicizama, ne uhvate korena i takozvani „anglicizmi“.

* * *

Na osnovу konkretnih rezultata ove analize korpusа, te u svetu definicije sinonimije u drugom pogлављу, u sledećem izlaganju biće predložen model leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku.

5. LEKSIKOGRAFSKA KODIFIKACIJA ANGLICIZAMA KAO SINONIMA U SRPSKOM JEZIKU

Nakon kratkog pregleda leksikografske kodifikacije u rečnicima sinonima, u ovom poglavlju detaljno je objašnjen predlog leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku (5.1), nakon čega je predstavljen deo rečnika koji sadrži odrednice na slovo ‘B’ (5.2).

5.1. Predlog rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku

Nepostojanje opšteprihvачene definicije sinonima odražava se i na leksikografsku kodifikaciju, usled čega postoje različiti rečnici sinonima u zavisnosti od teorijskog pristupa ovoj semantičkoj kategoriji. U skladu sa tumačenjem sinonimije kao skalarne kategorije u Odeljku 2.2.2.1, na skali su određene tri ili četiri kategorije sinonimije. Prema Lyonsu (1995: 60) i Cruseu (2004: 154), to su: apsolutna, deskriptivna i približna sinonimija dok, prema Prćiću (1997: 98–99), skala obuhvata četiri stepena sinonimije: apsolutnu, potpunu, deskriptivnu i približnu. Po drugoj podeli, koja se temelji na međujezičkoj sinonimiji, skala uključuje potpunu sinonimiju, približnu sinonimiju i nesinonimiju (Shiyab 2007). Budući da apsolutna sinonimija nije svojstvena prirodnim jezicima, u semantičkim teorijama sinonimija se najčešće posmatra kao kategorija deskriptivne sinonimije, dok se tumačenje sinonimije u rečnicima svodi na kategoriju približne sinonimije, koja obuhvata reči između kojih postoje izvesna nepoklapanja denotativnog značenja, kao što ilustruju Nidini (1975b: 140) primjeri *chair* (STOLICA SA NASLONOM), *bench* (KLUPA), *hassock* (JASTUČIĆ ZA KLEČANJE ILI OSLANJANJE NOGU) i *stool* (STOLICA BEZ NASLONA), i određene sintaksičke razlike, koje ilustruje engleski glagol *say* (REĆI) prema *tell* (GOVORITI) (up. Prćić 1997: 99). Zahvaljujući blažem kriterijumu u vezi sa stepenom istovetnosti značenja, izvestan broj sinonima u rečnicima spada u hiponime i hiperonime. Podređenost korisniku verovatno je razlog uključivanja antonima u rečnike sinonima, iako se, prema izvorima u literaturi (up. Tafra 2005: 219), njihova uloga u

sinonimiji svodi samo na proveru sinonimnosti dveju ili više jedinica. Međutim, rečnici uopšteno daju malo podataka o sinonimima i razlikama koje postoje između njih (Palmer 1981: 91).

Pored različitog teorijskog pristupa sinonimiji, nepostojanje jedinstvenog leksikografskog modela delimično je i posledica različite organizacije i kodifikacije rečničkih odrednica. Na osnovu toga da li rečnička odrednica sadrži definicije diferencijalnih obeležja sinonima sa primerima upotrebe ili ne, Petrović (2005: 69) predlaže podelu rečnika sinonima na razlikovne i kumulativne. Međutim, u praksi je teško svrstati rečnike u ove dve kategorije budući da se kod većine prepliću obeležja obe kategorije. Po organizaciji rečničkih odrednica, razlikuju se takođe dve vrste rečnika sinonima. To su tezaurusi i obični rečnici sinonima. Organizacija odrednica u tezaurusima temelji se na strukturalnim osobinama pojmove i njihovim međusobnim odnosima, dok se u običnim rečnicima odrednice navode abecedno. U prvu kategoriju spadaju: *Oxford learner's thesaurus: A dictionary of synonyms* (2008), *Roget's International Thesaurus* (1958) i delimično *Новый объяснительный словарь синонимов русского языка* (Apresjan i dr. 2000). Rečnici koji spadaju u drugu kategoriju daleko su brojniji. Ovde će biti spomenuti samo neki od njih: *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika* (Lalević 2004), *Collins Internet-linked dictionary of synonyms and antonyms* (2005), *Rečnik sinonima* (Ćosić i dr. 2008) i *Webster's new dictionary of synonyms* (1985).

Valja napomenuti da nijedan rečnik sinonima koji je bio predmet ove analize nije posvećen isključivo sinonimima koji su nastali kao posledica jezičkih kontakata. S tim u vezi, moglo bi se reći da je najpribližniji leksikografski model za rečnik ove namene *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novih anglicizama* (Vasić, Prćić i Nejgebauer 2001), budući da navodi izvesna diferencijalna obeležja između anglicizama i domaćih reči.

Predloženi model leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, koji je u međuvremenu stavljen na uvid šire javnosti (Milić 2011), prvi put je detaljno predstavljen u ovom radu. Osnovni cilj predloženog rečnika jeste sprečavanje mogućih semantičkih pomaka ili potiskivanja domaćih ili odomaćenih reči u srpskom jeziku. Budući da su leksičke odrednice anglicizmi koji stupaju u sinonimni odnos sa domaćim rečima, tumačenje njihovih diferencijalnih obeležja zavisi od teorijskog pristupa sinonimiji. Pošto se sinonimija u ovom radu posmatra kao deskriptivna kategorija, sinonimne jedinice se razlikuju i po jezičkim i po vanjezič-

kim komponentama značenja, usled čega leksikografska kodifikacija treba da se temelji i na medijskom i na književnom jeziku. Na kraju, budući da su leksičke odrednice anglicizmi, nameće se i potreba njihove formalne i semantičke adaptacije prema jezičkom standardu u srpskom, pri čemu se osnovni cilj sastoji u tome da anglicizmi služe kao dopuna postojećih reči u srpskom jeziku a ne kao njihova zamena. U tekstu koji sledi biće analizirana makrostruktura i mikrostruktura predloženog rečnika, nakon čega će biti predstavljen deo rečnika koji sadrži odrednice na slovo ‘B’.

5.1.1. Makrostruktura rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku

Po svojoj makrostrukturi, leksikografski model anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, koji je predložen u nastavku poglavlja, obuhvata abecedno složene leksičke odrednice, koje se mogu sastojati od jedne reči ili više njih kada predstavljaju frazne lekseme ili kolokacije. Iako većina rečnika navedenih u prethodnoj analizi obuhvata antonime i hiponime, predloženi model uključuje samo sinonime, a to se opravdava time što je rečnik, zapravo, praktična realizacija teorijskog pristupa određenom problemu koji je ovde sinonimija a ne antonimija i hiponimija. U širem kontekstu, predloženi model se može smatrati i rečnikom anglicizama; međutim, izbor leksičkih odrednica zavisi od toga da li postoje diferencijalna obeležja prema srpskim rečima ili ne. Anglicizmi koji popunjavaju leksičke praznine u srpskom jeziku, po pravilu, nemaju takva obeležja, usled čega oni neće biti uključeni u rečnik sinonima. Budući da je u drugom poglavlju data sveobuhvatna definicija sinonima, koja sadrži konačan broj diferencijalnih obeležja, podrazumeva se da ta obeležja čine sastavni deo leksikografske informacije o anglicizmima kao sinonimima u srpskom jeziku.

5.1.2. Mikrostruktura rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku

Posmatrajući mikrostrukturu predloženog leksikografskog modela, rečnička odrednica se sastoji od sledećih elemenata: anglicizma, sinonimskog niza za jedno ili više značenja rečničke odrednice, definicije značenja, primera upotrebe za svako navedeno značenje i gramatičke vrste reči. Ovi

elementi su ilustrovani rečničkom odrednicom BEKGRAUND, nakon čega će oni biti analizirani posebno u odeljcima u nastavku izlaganja.

bekgraund, a m [eng. *background*]

- = 1. **bekgraund** (pomod.), MILJE (retko): *poreklo, obrazovanje i iskustvo koji zajedno oblikuju nečiji karakter i ponašanje* (RNA: 39) – Poslovi koje je obavljao ostavljali su Martiju dovoljno prostora i kreativnih mogućnosti da kroz svoje „službene“ obaveze ostvari i ponešto od svog porodičnog nacističkog bekgraunda, antiruskog i antipravoslavnog resantimana, kao i „superhikovsku“ sklonost da se bude na strani moćnih i bogatih (ŠT);
- = 2. **bekgraund** ⊗ (pomod.), POZADINA: *okruženje ili pozadina nekog događaja* (RNA: 39) – Sve što je druženje, što je manifestacija određenog životnog stila, postaje bekgraund (ŠT);
- = 3. **bekgraund** ⊗ (pomod.), ISKUSTVO (retko): *znanje, veština stečena dužim radom, praksa* – Mesić bi se, s backgroundom dvaju predsedničkih mandata, pojavljivao kao politički važna figura koja pomaže Hrvatskoj svojim iskustvom i kontaktima u svetu (ŠT);
- = 4. **bekgraund** ⊗ (pomod.), PEČAT (fig.): *karakterističan trag, tipično obeležje nečega* – Možda i ne verujem u postojanje Svevišnjeg, jer ga nikad ne viđam, ne javlja mi se, ali sve u mom životu ima taj hrišćanski background (ŠT);
- = 5. **bekgraund** ⊙ (fig.), ZNAČAJ: *kvalitet nečega što je vredno ili potrebno u određenoj situaciji* – u Shakespearovim dramama on klozetu dodaje spirituelni background... (BP 2006b: 153).

5.1.2.1. Anglicizam kao rečnička odrednica

Rečnička odrednica, tj. anglicizam, posebno je naglašena drukčijom vrstom slova od ostatka rečničkog članka. Imajući na umu da je odrednica anglicizam, podrazumeva se da on mora biti usklađen sa leksičkim standardom u srpskom jeziku. To znači da se treba izvršiti ortografska i semantička adaptacija anglicizma u skladu sa modelom Vasić, Prćić i Negebauer (2001). Dakle, odrednica je adaptirani anglicizam iza koga je navedena izvorno napisana engleska reč. U slučaju da je anglicizam više značna reč, svako značenje se navodi posebno sa odgovarajućim sinonimnim odrednicama, kao što je ilustrovano rečničkom odrednicom BEKGRAUND, koja ima pet značenja u srpskom jeziku, od kojih se tri poslednja ne nalaze u postojećim rečnicima srpskog jezika (VRSRI: 197; RNA: 39).

5.1.2.2. Sinonimski niz

Polazeći od Lyonovog tumačenja (1968: 456) da je sinonimija odnos ekvivalencije, te u skladu sa leksikografskom praksom, ona se predstavlja matematičkim znakom za jednakost (=), koji стоји испред сваког значења anglicizma које је уочено у srpsком језику, изузев када су у пitanju лаžni парови, када се уводи симбол за неједнакост (≠). Домаће речи према којима anglicizmi stupaju у sinonimni однос су njihovi prevodni ekvivalenti i anglicizmi који одране постоје у srpsком језику. Prevodni ekvivalenti најчешће су постојеће лексичке единице у srpskom језику, изузев неколико terminoloških fraza које нису наведене у постојећим рећnicima, али се ipak povremenojavljaju u različitim sintaksičkim oblicima kao stilska замена anglicizama. Članovi sinonimskog niza poređani су према степену истоветности значења према anglicizmu.

У вези са степеном истоветности значења, на основу анализе новinskih i književnih текстова, може се закључити да се anglicizmi i domaće i odo-maćene reči u srpskom jeziku razlikuju po sledećim obeležjima: dodatnim implikацијама (ISPRINTAN, који подразумева коришћење компјутера, према ODŠTAMPAN, који је neutralan), kolokacionom rasponу (LISTA KLIJENATA према SPISAK ZAPOSLENIH), frekvenciji upotrebe (KOMPЈUTER према RAČUNAR, при чему је anglicizam, по правилу, чешћи од prevodnog ekvivalenta), registru (GREJS-PERIOD (termin u bankarству) према MIROVANJE OTPLATE (општи лексикон)), dodatnim dijagnostičkim obeležjima (RAČUNAR према LAPTOP (рачунар који је мали и преносив)) i stilu (FAJTER према BORAC, при чему је anglicizam neformalna реč dok је prevodni ekvivalent neutralan). Поред ових диференцијалних обележја, мањи број домаћих речи према којима anglicizmi стое у sinonimnom односу имају и веће разlike u denotativnom значењу (KONCEPT, doslovno POJAM, према GRUBA SKICA, NACRT). Anglicizmi су обично на почетку terminološki motivisani; међutim, када буду општеприхваћени од стране језичке zajednice u srpskom, они обично прелазе u општи лексички фонд и добијају одредене stilske funkcije, као што илуструје наведени пример FAJTER према BORAC, при чему је, поред обележја неформалног стила, anglicizam добио i metaforičko значење 'онaj који је спреман на bespoštenu borbu poput one u ringu'. На сличну тенденцију ukazuje i Roget (1958: xiv), који navodi da pozajmljenice, које су u почетку чисто техничке речи, u aktivnoj upotrebi postepeno prerastaju u integralni deo језика i povećavaju njegov izražajni потенцијал. Тако се anglicizmi takmiče sa постојећим рећима u srpskom језику које имају isto denotativno значење u opštem лексикону, почињу да bogate svoj semantički sadržaj i bez

ograničenja stupaju u sinonimni odnos u srpskom jeziku. U svetlu toga što preovladuje mišljenje da anglicizmi imaju neobično veliki ekspresivni potencijal, te da se njihovom upotreboru danas stiče utisak prestižnog statusnog obeležja, domaće reči prema kojima anglicizmi stupaju u sinonimni odnos najčešće bivaju potisnute iz upotrebe i stiču obeležje reči koje zastarevaju (Prćić 2005: 149). S druge strane, anglicizmi kao lažni parovi, koji se razlikuju od odomaćenih reči sličnog oblika po denotativnom značenju (npr. KONCEPT DOSLOVNO POJAM, PREMA GRUBA SKICA, NACRT, tj. prvom značenju pozajmljenice iz latinskog jezika), iako nisu sinonimi prema tumačenju ovoga rada, uključeni su u predloženi rečnik, budući da je njihova pripadnost kategoriji lažnih parova samo prelazna faza dok njihovo novo značenje ne bude kodifikovano u leksikografskim izvorima.

Ako je sinonim neutralna ili neobeležena leksema, predstavlja se malim verzalom (u navedenom primeru to su sinonimi: MILJE, POZADINA, ISKUSTVO, PEČAT, ZNAČAJ). Dodatne implikacije predstavljaju dopunu definicije značenja, a obeležene jedinice imaju sledeće oznake: jedinice koje se razlikuju po kolokacionom rasponu navedene su sa skraćenicom ‘kolok.’, jedinice koje imaju manju frekvenciju upotrebe sa tendencijom da postanu zastarele sadrže oznaku ‘retko’, a jedinice čija je upotreba posledica pomođarstva imaju oznaku ‘pomod.’. Broj oznaka terminoloških obeležja zavisi od broja tematskih oblasti anglicizma. Nasuprot terminološkim oznakama koje su poznate odranije, konačan broj stilskih oznaka ne može se unapred odrediti, budući da većina stilski motivisanih anglicizama nisu sinonimi van konteksta. Međutim, na osnovu ovog istraživanja najčešće su: ‘fig.’ (figurativno), ‘form.’ (formalno), ‘neform.’ (neformalno) i ‘pomod.’ (pomodarski). Uprkos tome što je korpus formiran za potrebe ovog rada pružio valjan osnov za predlog leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, on ipak ima izvesne nedostatke koji utiču na preciznost određivanja pojedinih diferencijalnih obeležja, pošto ne postoji celovit elektronski korpus srpskog jezika, kao i usled toga što korpus primera književnih tekstova nije dovoljan za leksikografsku kodifikaciju anglicizama kao sinonima. Budući da prvi nedostatak nije moguće rešiti u dogledno vreme, frekvencija upotrebe sinonima biće određena procenom autora, dok korpus primera književnih tekstova iziskuje dodatnu analizu novijih književnih ostvarenja na srpskom jeziku.

Sledeće pitanje u vezi sa leksikografskom kodifikacijom anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku jeste njihova opravdanost, budući da izve-

stan broj pozajmljenica nije posledica leksičke praznine, pa stoje prema postojećim domaćim i odomaćenim rečima u srpskom jeziku. Neopravданost je najčešće obeležje terminoloških anglicizama koji pređu granice terminološkog leksikona i postanu opšte leksičke jedinice, pri čemu potiskuju postojeće domaće i odomaćene reči. Pošto su terminološki i stilski obeleženi anglicizmi uglavnom opravdani u srpskom jeziku, osim onih koji su motivisani pomodarstvom, jedan od ciljeva predloženog rečnika jeste njihovo uključivanje u leksikon srpskog jezika u svojstvu obeleženih leksema, čime bi se smanjio njihov konkurentski potencijal prema domaćim rečima. Po uzoru na model Vasić, Prćić i Nejgebauer (2001: 10), opravdanost terminološki i stilski obeleženih anglicizama predstavljena je simbolom ‘©’, a neopravdanost suprotnim simbolom ‘⊗’. Iako najveći broj odrednica sadrži samo jednu oznaku za opravdanost–neopravdanost, manji broj lažnih parova, koje nije moguće uklopiti u leksički fond srpskog jezika sa pomerenim značenjem, ima dvojnu oznaku, ‘≠’ i ‘⊗’.

Ova faza leksikografske kodifikacije je najosetljivija pošto podrazumeva donošenje ocene u vezi sa opravданošću pozajmljenih jedinica sa gledišta jezičkih i nejezičkih kriterijuma, kao i kulturološki valjanu leksikografsku kodifikaciju u srpskom jeziku. S obzirom na to da su pozajmljenice iz engleskog jezika danas globalna stvarnost, one se moraju leksikografski obraditi sa ciljem da povećaju izražajni potencijal srpskog jezika a ne da zamenjuju postojeće domaće reči.

5.1.2.3. Definicija značenja

Definicija značenja uvek je izazov sa kojim se suočava leksikograf, pošto se moraju zadovoljiti dva međusobno isključiva principa, po kojima definicija mora da sadrži dovoljno lingvističkih i enciklopedijskih podataka, s jedne strane, i da bude kratka, s druge. Imajući u vidu da definicija ne može obuhvatiti sva moguća značenja leksičke jedinice, ona se može shvatiti samo kao početno tumačenje za razumevanje i upotrebu svih njenih mogućih značenja (Bratanić 1991: 48, prema: Petrović 2005: 230). U novijim rečnicima ovaj princip je u velikoj meri postignut time što se u definiciji ne daju enciklopedijski podaci, već se oni navode u formi dopunskih skica ili objašnjenja, ukoliko su neophodni. U rečnicima srpskog jezika obično se navode definicije koje Atkins i Rundell (2008: 436) predstavljaju kao model tipa „od opštег ka posebnom“ (*genus-and-differentia*), kod koga je odrednica definisana hiperonimom (*genus*) i di-

ferencijalnim obeležjima po kojima se dato značenje razlikuje od ostalih članova koji spadaju u istu kategoriju (*differentia*). Ovaj model prihvatljiv je za rečnik sinonima, pri čemu bi hiperonim bio neutralna reč u datom sinonimskom nizu, dok bi ostali članovi niza imali oznake diferencijalnih obeležja po kojima se razlikuju od nje. Budući da postoji više rečnika srpskog jezika u kojima su obuhvaćeni i anglicizmi, za većinu odrednica mogu se iskoristiti postojeće definicije, dok bi određivanje diferencijalnih obeležja predstavljalo zadatak autora rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku.

5.1.2.4. Primeri upotrebe

Saglasno tumačenju Atkins i Rundell (2008: 453), primeri se navode sa ciljem da potvrde postojanje reči, zatim da služe kao dopunski deo definicije, kao i da ilustruju kontekstualna obeležja odrednice kao što su sintaksa, kolokacioni raspon i registar. Autori takođe ističu da je dobro odabran primer onaj koji je: (1) prirodan i tipski; (2) informativan; i (3) razumljiv. Da bi se zadovoljio prvi kriterijum primer mora da se ponavlja u određenom korpusu. S tim u vezi, valja napomenuti da analizirani korpus sadrži anglicizme koji su uočeni u samo jednom primeru. Povodeći se za ličnom procenom, na osnovu utiska o frekventnosti upotrebe anglicizma u govornom jeziku, izvršeno je dodatno pretraživanje izvora na internetu, na osnovu kojih su i takvi anglicizmi uključeni u deo rečnika anglicizama kao sinonima koji je dat u nastavku poglavlja. Sa stanovišta drugog kriterijuma, primer mora da sadrži dovoljno informacija za razumevanje određenog značenja reči. Na kraju, da bi se zadovoljio treći uslov, primer ne treba da sadrži složenu leksiku i strukture. Primeri upotrebe u postojećim rečnicima anglicizama ekscerpirani su iz medijskog jezika. Međutim, imajući u vidu dugotrajan uticaj engleskog jezika na srpski, anglicizmi mogu postati izražajno sredstvo u književnom jeziku, posebno u novijim književnim delima, što je i potvrdila analiza korpusa ovog rada. S tim u vezi ne bi se moglo prihvati tumačenje (Petrović 2005: 220) po kome primeri iz književnih tekstova nisu valjani pokazatelji aktivne upotrebe jezika, budući da analiza korpusa ukazuje na to da su novija književna ostvarenja bogat izvor anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku koji imaju frekvenciju upotrebe, kako u kreativnoj upotrebi, tako i u aktivnoj. Ranije naveden primer leksičke odrednice BEKGRAUND potvrđuje ovaj stav pošto je peto stilski obeleženo značenje lekseme zabeleženo u književnom

tekstu. Kao što je već istaknuto u vezi sa definicijama značenja, primeri takođe moraju biti kratki, što znači da se delovi rečenice koji nisu značajni izostavljaju (npr. sporedne zavisne rečenice). Izvori primera iz štampe navedeni su skraćenicom ‘šT’, dok se za one iz književnih tekstova navode inicijali autora, godina izdanja i stranica.

U vezi sa brojem primera za svako značenje, idealno bi bilo da jedno značenje bude ilustrovano jednim primerom. Međutim, imajući u vidu da su leksičke odrednice anglicizmi, uputno je uključiti više primera na osnovu kojih korisnik može u celosti razumeti značenje, sintaksu i kolokaciona obeležja pozajmljenice. Međutim, maksimalan broj primera ne bi trebalo da bude veći od tri.

5.1.2.5. Gramatička informacija

U skladu sa opštom leksikografskom praksom, ova informacija navodi se odmah iza rečničke odrednice. Međutim, prema Petrović (2005: 233), gramatička informacija treba da stoji na kraju rečničkog članka da se sinonim ne bi opterećivao gramatikom, pošto je ona samo dopunska informacija njegovog semantičkog opisa. Uprkos tome što je autorkin argument za pomeranje gramatičke informacije na kraj prihvatljiv, njena uobičajena pozicija na početku članka opravdanija je za rečnik anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, pošto se on u velikoj meri oslanja na novija izdanja rečnika srpskog jezika, pri čemu je uputno primeniti i isti raspored rečničkih informacija. Stoga se gramatička informacija navodi iza izvorno napisanog anglicizma. Gramatička informacija podrazumeva gramatičku vrstu reči, koja će biti jedinstvena za jednočlane i frazne lekseme, prema modelu primjenjenom u *Englesko-srpskom rečniku sportskih termina* (Milić 2006). Pored toga, budući da srpski jezik spada u flektivne jezike, uputno je označiti anglicizme koji su nepromenljive vrste reči, kao i padeške nastavke u genitivu, u skladu sa modelom koji je primenjen u Vasić, Prćić i Nejgebauer (2001).

* * *

U nastavku ovog poglavlja biće predstavljen deo rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku na slovo ‘B’, nakon čega će u poslednjem, šestom poglavlju biti ukratko izloženi zaključci istraživanja.

5.2. Rečnik anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku – Odrednice na slovo 'B'

B

bajdvej [eng. *by the way*], pril.

= **1. bajdvej** ☺ (pomod.), **uzgred (budi rečeno)** (neform.): *spomenuti nešto od sporednog značaja* – Bajdvej, nijedna me zapadna ambasada na primer nije pozvala niti Novu godinu čestitala (ŠT); Elem, opšti pomor, bajo, zbog Simona Čudotvorca koji je, bajdvej, nosio GNOSTIČKU mindušu (ŠT); Uz tartar biftek i uz aromatizovana francuska vina koja, bajdvej, ne mogu prići mom „mazutu“ iz Kleka, časkamo o svemu i svačemu, pa i o filozofskom eseju Mišela Fukoa koji seka iz Londona prevodi za neki srpski književni časopis (ŠT); Jel to istina, by the way? (MBM 2007c: 200).

bajk, a m [eng. *bike*]

= **1. bajk** ☺ (neform.), **BICIKL**: *lagano vozilo sa dva točka (sa žbicama) na nožni pogon pomoću pedala* (RSJ 2007: 90) – Koga mrzi da pendla miljama, može da sačeka autobus koji na kljunu ima mesto za dvotočkaše, da obesi svoj bajk tamo, lepo uđe, plati kartu i u rashlađenom (ugrejanom) autobusu sačeka da vidi svoju stazu za rekreaciju (ŠT); Zvanični broj bajkova za iznajmljivanje u Barseloni iznosi oko 6.000 na 400 stanica, dok ih je u Parizu na raspolaganju čak 20.600 i to na 1.400 mesta (ŠT).

bajker, a m [eng. *biker*]

= **1. bajker** ☺ (neform.), **bajkerista** ☺ (neform.), **MOTOCIKLIST(A)**: *vozač lakog motornog vozila s dva ili tri točka i s benzinskim motorom kao pogonskom snagom* (VRSRI: 796) – Bajkeri žele da učestvuju u akciji smanjenja broja saobraćajnih nesreća (podnaslov)... Asocijacija motociklista Srbije organizovala je juče u Beogradu... (ŠT); Bajkeri će krenuti ka izlazu na autoput ka Vrčinu, gde će im se pridružiti ultra lake letiliće... (ŠT).

bajpas, a m (npl. ovi) [eng. *bypass*]

= **1. bajpas** ☺ (med.), **PREMOŠTAVANJE**: *hirurški zahvat na srcu kojim se ugrađuje zaobilazni kanalić oko zapušenog krvnog suda* – Urađen mi je trostruki bajpas srčanih krvnih sudova (ŠT), (RNA: 35);

= **2. bajpas** ☺ (med.), **PREMOSNIK**: *spojnica prirodnog ili veštačkog porekla kojom se premoštava zapušeni krvni sud* – Pacijentkinje sa ugrađenim bajpasom treba pre trudnoće da se posavetuju... (ŠT), (RNA: 35);

= **3. bajpas** ☺ (fig.), **PREČICA**: *preki, kraći put* (RSJ: 1032) – ... ili, s druge strane, imamo to da nova partija na čelu sa otpadnikom nastavi da podržava ideologiju stranke iz koje je potekla, jer je i takva politika umišljeni bajpas zadovoljavanja nečijih vlastodržачkih ambicija (ŠT); Nekakvi iznenadujuće dobri rezultati patriotske vlade bili bi bajpas za stranku Vojislava Košturnice (ŠT).

bandžidžamping, a m i bandžidžamp, a m [eng. *bungee jumping; bungee jump*]

= 1. **bandžidžamping** ⊙ (sport), **skakanje s elastičnim konopcem** (sport; retko): *egzibiciono skakanje s glavom nadole s neke visoke zgrade ili mosta, za koji je skakač pričvršćen elastičnim konopcem vezanim oko nožnog zgloba* (RNA: 36) – Smešten u šumi Ade Ciganlike na samo 200 metara od bandži-džampa nalazi se pravi raj za avanturiste... (ŠT); Ponašao se kao da ja ne postojim, pravio izraz lica kao da ne razume uopšte šta ja tu tražim i zašto sam tu, i uvek ga je požurivao da izade što pre, kao da društvo u kafiću, jedrenje na dasci ili bandži džamping mogu negde da im pobegnu (MBM 2007c:108).

baner, a m [eng. *banner*]

= 1. **baner** ⊙ (pomod.), **TRANSPARENT** (retko): *ilustracija ili natpis koji se na mitinzima, paradama i sličnim masovnim okupljanjima nosi na razapetom platnu ili čvrstoj podlozi* (VRSRI: 1258) – Navijači rimskog kluba su na utakmici protiv „Rome“, gradskog rivala, razvili ogroman baner na kome je pisalo „Aušvic je naša zemlja, krematorijum je vaša kuća“ (ŠT); Put koji se pruža iza kapije s banerima i svetiljkama ukazuje na veličinu ambicije... (ŠT);

= 2. **baner** ⊙ (tehn.): *deo stranice na internetu kojim se reklamira neki drugi sajt na internetu i preko koga se klikom taj sajt može učitati* (VRSRI: 184) – Registracija je jednostavna i može se odraditi preko banera na www.24sata.rs (ŠT).

basket, a m [eng. *basketball*]

≠ 1. **basket** ⊙ (sport; neform.)

= **košarka**: *sportska igra u kojoj se dva tima nadmeću vodeći, odbijajući ili dodajući loptu prema protivničkom košu, sa ciljem da se postigne pogodak i spreči protivnički tim da osvoji loptu i poentira* (ESRST: 33) – Po mom mišljenju, „teniski trend“ koji vlada kod nas trebalo bi znati dobro iskoristiti, jer će primat za nekoliko godina opet pripasti basketu, fudbalu ili nekom drugom sportu (ŠT);

≠ 2. **(ulični) basket** ⊙ (sport; neform.)

= **košarka (na ulici)** (sport): *košarka koju dva tima igraju samo na jedan koš* (RNA: 37) – Na košarkaškim terenima Štranda, danas u 9 časova počinje turnir u uličnom basketu (ŠT).

baterflaj, a m [eng. *butterfly*]

= 1. **baterflaj** ⊙ (sport), **leptir-stil** (sport), **delfin-stil** (sport): *način plivanja pri kome plivač, okrenut licem prema vodi, obema rukama istovremeno pravi kružne pokrete* (VRSRI: 191) – Eleml, čak i da je u trci na 100 metara baterflaj stigao peti, zlatna medalja bi ipak bila njegova (ŠT).

bebi i bejbi [eng. *baby*], prid. ind.

= 1. **bebi** ⊙ (pomod.), **za bebu, za bebe** (kolok.; retko): *koji se tiče ili je namenjen bebi ili malom detetu* (RNA: 37) – Roditelji s odojčadima mogu da unesu bebi-hranu, a

ako se u avion ulazi s flašicama mleka ili drugih napitaka, roditelj, pratilac mora da oproba sadržaj (ŠT); Prvih sedam dana ranu treba ispirati četiri puta dnevno bejbi sapunom... (ŠT); = **2. bejbi** ⊗ ž ind. (pomod.), DRAGA (retko), *maca* (neform.): *voljena, ljubljena žena, partnerka u ljubavi, dragana; ljubavnica* (RSJ: 317) – ... i da te srećne udate, ili srećno udate žene, kojima se muževi obraćaju sa „bejbi“ ili „maco“, tačno znaju šta će da rade uveče, pošto se obuku za nove socijalne kontakte (MBM 2007b: 119).

bebibif i bejbibif, a m [eng. baby beef]

= **bebibif** ⊗ (agr.), TELETINA: *meso teladi utovljene koncentrovanom hranom* – Očekujemo da će u naredna dva do tri meseca i to biti odobreno što bi nam omogućilo i da mnogo efikasnije stvaramo kvotu za izvoz „bebi bifa“ na tržište Evropske unije... (ŠT).

bebi-fejs, a m (npl. ovi) i bejbi-fejs, a m (npl. ovi) [eng. baby face]

= **1. bejbifejs** ⊗ (pomod.; retko), BEBASTO LICE: *mladalačko, detinjasto lice, obično za mušku osobu* (VRSRI: 195) – Ilaj ima klasično baby face (ŠT).

bebisiterka, e ž i bejbisiterka, e ž [eng. baby sitter]

= **1. bebisiter** ⊗, dadilja (retko): *osoba koja uz naknadu čuva malo dete dok su mu roditelji odsutni, obično na kraće vreme* (RNA: 37) – ... nudila je mladim devojkama posao bebisiterke u toj zemlji ili kelnerice u restoranu njenog muža (ŠT); ... u nevladinoj organizaciji „Astra“, koja se bavi sprečavanjem trgovine ljudima, ističu da je nuđenje posla u hotelima, posao bejbisiterke i ponude za odlazak u inostranstvo radi učenja jezika čest mamac (ŠT); Otkopčavao mi je dugmiće na košulji od čipke ... i ubijao mi tako osećaj krivice, naročito krivice prema Igoru koji je tih dana, pošto je Nenad otiašao, kao neki dragoceni tovar, ali tovar koji malo smeta u brzom kretanju, predavan na čuvanje komšinicama, bejbisiterkama, studentkinjama koje honorarno rade u obližnjem video-klubu (MBM 2007b: 60).

bečelor₁ [eng. bachelor], prid. ind.

= **bečelor** ⊗: *koji se tiče ili odnosi na osnovne studije* – Nema mnogo razlika u odnosu na nas, bar kad je u pitanju bečelor nivo (ŠT).

bečelor₂, a m [eng. bachelor]

= **bečelor** ⊗ (pomod.; retko), NEŽENJA: *onaj koji se nije oženio u mlađem životnom dobu, stariji momak* (RSJ: 811) – Vasiljević je naumio da iz Azije – Laosa, Kambodže ili Vijetnama – uveze 100.000 neudatih žena kako bi ovdašnjim bečelorima rađale decu (što im je, inače, običaj) (ŠT).

bed-gaj, a m (npl. si) [eng. bad guy]

= **1. bedgaj** ⊗ (pomod.), NEGATIVAC, LOŠ MOMAK: *muška osoba koja nije u skladu sa određenim društvenim normama, koji je za osudu, neprilican u ponašanju, vaspitanju i sl.* (RSJ: 655) – Svi junaci jesu neki fol negativci pošto su bad guys iz velike nužde, one pod moranje, ali krajnje reakcije su im uvek srdačne i samilosne (ŠT);

= **2. bedgaj** ☺ (fig.), **bitanga** (neform.): *onaj koji spada u najpokvareniji sloj društva* – Taman bed gaj počeo da davi moju najs babu, a vi viknuste fajrunt (SS 1996: 103).

bed-gerla, e ž [eng. *bad girl*]

= **1. bedgerla** ☺ (pomod.), **ZLOČESTA DEVOJKA, LOŠA DEVOJKA**: *ženska osoba koja nije u skladu sa određenim društvenim normama, koja je za osudu, neprilika u ponašanju, vaspitanju i sl.* (RSJ: 655) – Karla za sebe kaže da je bila pod velikim uticajem Simon D’Bovoar i francuske građanske bad girl, Franoaz Sagan, predvodnice borbi za seksualne slobode žena (ŠT).

bedž, a m (npl. evi) [eng. *badge*]

= **1. bedž** ☺ (pomod.), **ZNAČKA** (retko): *značka koju nose pripadnici određenih organizacija ili pokreta, ili pristalice određenih grupa ili pojedinaca* – ... a građanstvo aplaudira zadovoljno završnicom priredbe. Ma nisu delili ništa, ni bedževe, ni olovke... (ŠT).

bekap, a m (npl. i) [eng. *backup*]

= **1. bekap** ☺ (tehn.): *rezervna kopija kompjuterskog fajla, programa ili čitavog sistema* – Pre ove operacije napraviti sigurnosnu kopiju (backup) datoteka koje čine Registry (ŠT), (RNA: 38);

= **2. bekap** ☺ (tehn.): *postupak snimanja takve kopije* – Pravite backupe svih podataka koje ne želite da izgubite (ŠT), (RNA: 38);

= **3. bekap** ☺ (fig.), **PO INERCIJI**: *postupiti po navici ili ustaljenom kodu* – Zezam se, ali nekako ko otomatik bek ap, a u stvari, sve mi blesavo (SS 1996: 216).

= **4. bekap** ☺ prid. ind. (fig.), **PONOVLJEN**: *koji je ponovo rečen ili učinjen* – Ti podaci retko su do sada viđeni u bekap pričama izveštača iz Prištine (ŠT);

bekgraund, a m [eng. *background*]

= **1. bekgraund** ☺ (pomod.), **MILJE** (retko): *poreklo, obrazovanje i iskustvo koji zajedno oblikuju nečiji karakter i ponašanje* (RNA: 39) – Poslovi koje je obavljao ostavljali su Martiju dovoljno prostora i kreativnih mogućnosti da kroz svoje „službene“ obaveze ostvari i ponešto od svog porodičnog nacističkog bekgraunda, antiruskog i antipravoslavnog resantimana, kao i „superhikovsku“ sklonost da se bude na strani moćnih i bogatih (ŠT);

= **2. bekgraund** ☺ (pomod.), **POZADINA**: *okruženje ili pozadina nekog događaja* – Sve što je druženje, što je manifestacija određenog životnog stila, postaje bekgraund (ŠT);

= **3. bekgraund** ☺ (pomod.), **ISKUSTVO** (retko): *znanje, veština stečena dužim radom, praksom* (RSJ: 483) – Mesić bi se, s backgroundom dvađu predsedničkih mandata, pojavljivao kao politički važna figura koja pomaže Hrvatskoj svojim iskustvom i kontaktima u svetu (ŠT);

- = **4. bekgraund** ☺ (pomod.), PEČAT (fig.): *karakterističan trag, tipično obeležje nečega* (RSJ: 927) – Možda i ne verujem u postojanje Svevišnjeg, jer ga nikad ne viđam, ne javlja mi se, ali sve u mom životu ima taj hrišćanski background (ŠT);
= **5. bekgraund** ☺ (fig.), ZNAČAJ: *kvalitet nečega što je vredno ili potrebno u određenoj situaciji* – ... u Shakespearovim dramama on klozetu dodaje spirituelni background... (BP 2006b: 153).

bend, a m (npl. ovi) [eng. *band*]

- = **1. bend** ☺ (pomod.; muz.), **sastav** (muz.), **grupa** (muz.), **vokalno-instrumentalni sastav** (muz.; retko): *grupa muzičara koja izvodi određenu vrstu, obično popularne muzike* (RNA: 40) – Gro bendova govori engleski kao maternji jezik (ŠT); Na „Sigetu 2006“ nastupiće 250 umetnika iz inostranstva, a društvo će im praviti oko 500 domaćih grupa i više desetina disk-džokeja (ŠT); Sastav Oasis će objaviti svoj prvi zvanični remixs, singl „The shock of the lightening“ (ŠT); Bend počinje da svira lagantu muziku za ples u dvoje (MBM 2007e: 64).

bend-lider, a m [eng. *band leader*]

- = **1. bend-lider** ☺ (muz.; pomod.), **vođa grupe** (muz.; retko): *osoba koja predvodi neku muzičku grupu* – Kao vrhunski instrumentalista na svom instrumentu i uspešan bendlider, jer predvodi jedan od najboljih sastava na svetu, Boban Marković je doprineo da ova muzika, koja se do sada mogla čuti na svadbama i veseljima, postane internacionalni fenomen (ŠT).

benefit, a m [eng. *benefit*]

- = **1. benefit** ☺ (pomod.), **BENEFICIJA** (retko), **PRIVILEGIJA** (retko), **POVLASTICA** (retko), **OLAKŠICA** (retko): *delimično oslobođanje od određenih dužnosti i sl.* (RSJ: 873) – Benefit bi imali i radnici, jer bi bio poboljšan njihov tretman (ŠT); Ako je status svedoka saradnika nastao zato da bi on otkrio istinu, on zato dobija benefit da ne odgovara krivično i da mu se oproste sva nedela (ŠT);

- = **2. benefit** ☺ (pomod.), **korist** (retko): *ono što nekome ide u račun* (RSJ: 571) – Ovde je u pitanju klasični povraćaj investicija, jer je Internet merljiv medij i direktno donosi benefite oglašivaču (ŠT); Partije bi se mogle javno dogovoriti i obavezati da evropskoj opciji daju određeno vreme, za koje će se pokazati da li je i kakve koristi (moderno rečeno benefite) to donelo i da li je prejudiciralo status Kosova, odnosno je li ono manje ili isto koliko i danas Srbija (ŠT).

bestseler, a m [eng. *bestseller*]

- = **1. bestseler** ☺ (pomod.), **najprodavaniji proizvod** (retko): *knjiga ili neki drugi proizvod koji se vrlo dobro prodaje* – Patetična predstava bila je deo festivala „Koreni“, inspirisanog istoimenim bestselerom (ŠT); Naime ovaj, osmi po redu Velikićev roman pojavio se u knjižarama sredinom prošle godine, ali se tada nije našao na listama bestselera (ŠT); Ulaskom u uži izbor za NIN-ovu nagradu, a posle i njeno osvajanje, bili su dovoljni

da se „Ruski prozor“ dokopa prvog mesta na listi najprodavanijih (ŠT); Udaju se, opet. Naprave izložbu, napišu bestseler (MBM 2007b: 17).

bičvolej, a m [eng. beach volleyball]

= 1. **bičvolej** ☺ (sport), **odbojka na pesku** (sport): *igra loptom u kojoj igraju dva tima na peskovitom terenu podeljenom mrežom, koji odbijaju loptu u svom polju, sa ciljem da je prebace preko mreže u protivničko polje i da spreče protivnika da učini to isto* (ESRST: 202) – Turnir u bičvoleju (ŠT); Olimpijski turnir u odbojci na pesku proteći će, prema predviđanjima, u znaku okršaja favorita, brazilskih i američkih parova (ŠT).

bidbond, a m [eng. bid bond]

= 1. **bidbond** ☺ (ekon.; pomod.), **garancija ponuđača** (ekon.; retko): *obaveza treće strane, najčešće banke, da će isplatiti poveriocu određeni iznos ako to ne učini dužnik* (RSJ: 185) – Zbog toga, što u paketu nije bio original „bid bonda“ (garancije da će potpisati ugovor, vredne 1,1 milion evra) američka kompanija je oslobođena plaćanja ove sume državi Srbiji (ŠT); Bid bond je trebao da bude 8 do 10 miliona dolara pa bi se ponuđači ozbiljnije ponašali (ŠT).

big-bend, a m [eng. big band]

= 1. **big-bend** ☺ (muz.; pomod.), **veliki orkestar** (muz.; retko): *veliki orkestar koji izvodi plesnu ili džez muziku* (RNA: 40) – … a u novije vreme, kad ne radi sa Stounsim, sastavlja razne džez formacije (od kvinteta do big benda) i sa njima ide na turneve i snima albulme (ŠT).

bigbang, a m [eng. big bang]

= 1. **bigbang** ☺ (astron.), **veliki prasak** (astron.; retko): *teorija po kojoj je svemir nastao prvobitnom eksplozijom koja se dogodila pre 12 do 20 milijardi godina* (VRSRI: 206) – Jedina sigurna (za sada) teorija je da se svemir rodio pre 13,7 milijardi godina u kosmičkoj eksploziji, prvobitnom prasku ili big-bengu koji je stvorio vreme i prostor (ŠT); Sledećeg vikenda, učesnici projekta „Big Beng – širenje praska, mladi i nauka“ imaće priliku da učestvuju u jednodnevnom terenu na Debelom brdu... (ŠT).

Big brader, a m [eng. Big brother]

= 1. **Big brader** ☺ (umetn.; pomod.), **Veliki brat** (umetn.; retko): *televizijska emisija u kojoj grupa običnih ljudi živi zajedno u velikoj kući izolovanoj od ostalog sveta, pri čemu ih gledaoci mogu neprekidno posmatrati* – Veliki brat je najuspješniji izum realiti televizije. ... Primera radi, poslednju epizodu „Big Brothera“ u Argentini gledalo je više od 90 odsto svih gledalaca koji su u tom trenutku gledali televiziju (ŠT); Logično je da se u ovakovom licencnom rijalitiju (formatnom mutantu Velikog brata) pojave i Tonči Hadžić i Karolina Guočeva, i Severina i Željko Joksimović... (ŠT);

= 2. **Big brader** ☺ (fig.), **IMPROVIZACIJA:** *kao što je u Big braderu* – Sviđa mi se ova iznenadna žurka. Sviđa mi se ovaj sumanuti koncept, ovaj „Big brother“ u prvoj sceni, i u

ovom trenutku me i ne zanima šta će da bude dalje, kakav je scenario i šta treba da radim (MBM 2007d: 150).

biodiverzitet, a m [eng. biodiversity]

= **1. biodiverzitet** ⊗ (biol.; pomod.), **biološka raznovrsnost** (biol.; retko): *svojstvo planete Zemlje koje se ogleda u raznovrsnosti svih živih bića, odnosno sveukupnost gena, vrsta i eko-sistema* – Pri tom je poznata činjenica da je Srbija „značajan izvor biodiverziteta u Evropi“ budući da je više od polovine svih evropskih vrsta, biljnih i životinjskih, nastanjeno baš u Srbiji (ŠT).

biofjuel, a m [eng. biofuel]

= **1. biofjuel** ⊗ (agr.; pomod.), **biogorivo** (agr.; retko): *materijal biljnog porekla koji služi za gorenje, loženje ili za pogon* (RSJ: 213) – Čak svaka peta tona kukuruznog zrna u SAD se prerađuje u biofjuel (ŠT).

biti in [eng. be in], gl.

= **1. biti in** ⊗ (pomod.), **BITI MODERAN** (retko), **BITI U MODI** (retko): *ponašati se u skladu sa onim što je trenutno u modi* (VRSRI: 503) – I kod njih se može birati između odeće na sniženju i robe koja će ove jeseni biti „in“ (ŠT); Politički grafiti su ponovo IN (ŠT); Sada su svi pisci veoma „in“ (MBM 2007c: 56).

biznis, a m [eng. business]

= **1. biznis** ⊗ (ekon.; pomod.), **trgovina** (ekon.; retko), **kupoprodaja** (ekon.; retko): *kupoprodajna ili uslužna delatnost* (RNA: 43) – Koliko je trgovanje sopstvenim telom rizičan biznis pokazuje činjenica da su širom sveta zabeleženi slučajevi donatora koji su čak morali da pozajmili parne da bi otklonili posledice operacije koja je trebalo da ih izvadi iz bede (ŠT);

= **2. biznis** ⊗ (ekon.; pomod.), **POSAO** (retko), **privatni posao** (retko): *organizovan, obično privatni, posao u samostalnoj firmi* (RNA: 43) – Nacionalne službe za zapošljavanje, radnici koji su u procesu restrukturiranja firmi ostali bez posla, a nameravaju da pokrenu sopstveni biznis, budući vlasnici i menadžeri malih i srednjih preduzeća koji već imaju neki posao kao i srednjoškolci i studenti koji žele da prošire svoje obrazovanje (ŠT); Garavi biznis. Porodica Jović iz Pačarađe kod Kuršumlije pola veka proizvodi čumur za roštilj na tradicionalni način iako je zarada skoro nikakva (ŠT); Čovek koji toliko radi i ima tako veliki biznis, mora da nauči da se opušta... (MBM 2007e: 97).

biznis-administrator, a m [eng. business administrator]

= **1. biznis-administrator** ⊗ (ekon.; pomod.), **upravnik** (ekon.; retko), **načelnik** (ekon.; retko): *osoba koja upravlja nekom firmom* (VRSRI: 68) – ... on je nedavno dobio diplomu biznis administratora na prestižnom univerzitetu Đaotong (ŠT); Centar za razvoj ljudskih resursa i menadžment – MNG Centar d.o.o. oglašava slobodno radno mesto Biznis administrator (ŠT).

biznis-kejsstadi, ja i kejsstadi, ja (npl. ji) *m* [eng. *business case study*]

= **1. biznis-kejsstadi** ☺ (ekon.; pomod.), **studija poslovnog slučaja** (ekon.; retko): *detaljan opis brižljivo proučenog i rekonstruisanog konkretnog posla* – Takmičenja se održavaju u sedam sportskih disciplina i dve oblasti znanja „biznis case study“ i debate (ŠT); Predstavnicima će biti predstavljeni pojedinačni slučajevi (takozvani „kejs stadi“) – i to od policijske akcije do pravosnažne presude (ŠT).

biznismen, a *m* [eng. *businessman*]

= **1. biznismen** ☺ (ekon.; pomod.), **poslovni čovek** (ekon.; retko): **privrednik** (ekon.; retko): *osoba koja se bavi biznisom* (RNA 43) – NIN-ovi izvori iz vrha naših tajnih službi sumnjaju ... da su oni to radili za račun biznismena, trgovca oružjem i opremom za prisluškivanje (ŠT).

biznis-plan, a *m* [eng. *business plan*]

= **1. biznis-plan** ☺ (ekon.; pomod.), **poslovni plan** (ekon.; retko): *opis poslovnog poduhvata koji sadrži očekivane aktivnosti, prihode i rashode* – Poznata je priča direktora jedne od rudarskih kompanija koji je morao da zaposli stranca za menadžera jer njegovi saradnici u biznis plan nisu ubacili izgradnju železničke pruge... (ŠT); Biznis plan je namenjen kako preduzetniku da vidi da li mu se planirana akcija isplati ali i investitorima da vide koliki je rizik ulaganja u određeni poslovni poduhvat (ŠT).

blank, a *m* [eng. *blank*]

= **1. blank** ☺ (fig.), **PRAZNINA**: *prostor ili vreme bez sadržaja* – To mora da je neko rekao za vreme blanka iz koga mi je na čudan način memorija sačuvala samo tu informaciju (SS 2004b: 249); Sećam se, posle velikog blanka koji izdvaja Tankosavin nos između izbuljenih očiju od mene u topлом čistom salonu, sećam se kako moj dragi kum ulazi sa ženom koja će spremiti Tankosavu (SS 2004b: 249).

blender, a *m* [eng. *blender*]

= **1. blender** ☺ (tehn.), **mikser** (tehn.): *mali električni kućni aparat za usitnjavanje i mešanje, koji se koristi za meku hranu ili tečnost* (VRSRI: 218) – U blenderu sjediniti propržene semenke, parmezan, beli luk, maslinovo ulje od bundeve, pa to izmešati s komadićima iseckane bundeve i skuvanim špagetima (ŠT).

bodiart, a *m* [eng. *body art*]

= **1. bodiart** ☺ (umetn.), **oslikavanje ljudskog tela** (umetn.; retko), **umetnost na telu** (umetn.; retko): *umetnost u kojoj ljudsko telo predstavlja objekat ukrašavanja, oslikavanja, tetovaže i sl.* (RNA: 46) – U sibirskom gradu Krasnojarsku juče je počeo bodi art festival „Beauty Ideal“, na kojem su ruski dizajneri i umetnici u oslikavanju ljudskog tela predstavili svoje radove (ŠT).

bodibilding-klub, a m [eng. *bodybuilding club*]

= **1. bodibilding-klub** ☺ (sport; pomod.), **teretana** (sport): *naročito opremljena dvorana za naporne mišićne vežbe (dizanje tereta i dr.)* (RSJ: 1313) – Zovi me Saša ili Rus, kako hoćeš, kaže vlasnik kafića, čije je telo reklama za svaki bodi-bilding klub (ŠT).

bodigard, a m [eng. *bodyguard*]

= **1. bodigard** ☺ (pomod.), **telohranitelj** (retko): *onaj koji je zadužen za ličnu bezbednost određene osobe* (RSJ: 1311) – Milanka Karić stigla je u pratnji telohranitelja. Kompletna dinastija sa sve „bodigardovima“ i tamnim cvikerima, poput furije okupirala je prostor oko crkve i zbunila slučajne prolaznike (ŠT); Mi preuzimamo odgovornost, ne čuvaju nam decu bodigardovi po kafanama (ŠT).

bodipejnt, a m [eng. *body painting*]

= **1. bodipejnt** ☺ (umetn.), **kratkotrajno oslikavanje ljudskog tela** (umetn.; retko): *vrsta umetnosti u kojoj ljudsko telo predstavlja objekat ukrašavanja, oslikavanja, tetovaže i sl., koja traje samo nekoliko sati, a najduže nekoliko nedelja* – K'o od majke rođenu je oslikao bodi peint majstor svog zanata (ŠT).

bojsbend, a m [eng. *boys band*]

= **1. bojsbend** ☺ (muz.; pomod.), **dečački bend** (muz.; retko): *grupa dečaka, tinejdžera, koja izvodi popularnu muziku* – ... naime, trijumfuju isključivo lagani letnji hitovi bojs bendova, razgoličenih pevačica i dens akrobata ili pak tvrdi tonovi hrabrih sledbenika estetike ružnog i snažnih, agresivnih performansa (ŠT).

boks, a (npl. ovi) *m* [eng. *box*]

= **1. boks** ☺ (**cigaretta**) (kolok.), **paket** (**cigaretta**) (retko): *kutija od mekanog kartona s deset kutija cigareta* (RNA: 47) – Po zakonu, smelete su se uneti samo jedne farmerke, jedan šuškavac, jedne cipele i to one na nogama, kilo kafe i boks cigareta, ali se gledalo kroz prste (ŠT);

= **2. boks** ☺ (pomod.), **KUTIJA**: *kutija u koju se nešto pakuje* – Kasete su upakovane u box sa fotosima iz filma (ŠT), (RNA: 47);

= **3. boks** ☺ (grad.): *pregrada za jednog konja u ergeli ili na hipodromu* – Psi u boksovima su lajali (ŠT), (RNA: 48);

= **4. boks** ☺ (građ.; pomod.), **loža** (građ.): *delimično ograđen prostor na sportskom stadionu u kome sede gledaoci* – ... da bi se na njenom mestu izgradila nova arena koja ispunjava sve moderne zahteve sporta dvadesetih: komforna sedišta, luksuzne boksove i obilje elegancije (ŠT), (RNA: 47);

= **5. boks** ☺ (grad.; pomod.), **pregradak** (građ.; retko), **odeljak** (građ.; retko): *delimično ograđen prostor na pijaci namenjen prodaji određene vrste robe* – Na Najlon pijaci juče su zvanično završeni radovi na izradi boksova koji će služiti za prodaju nameštaja i stolarije (ŠT).

bonus, a m [eng. bonus]

= 1. **bonus** Ⓢ (ekon.; pomod.), **popust** (ekon.; retko): *popust na utvrđenu cenu proizvoda ili usluge, na osnovu učešća u nekom događaju ili isplate određenog iznosa* – Svi posetnici Zimskog festivala knjige mogu da kupuju uz bonus popust od pet odsto... (ŠT); Vip prepaid: Dopuni se sa 3000 din bonus price. Bonus kredit važi 6 meseci i može se iskoristiti najkasnije do jula 2008. godine (ŠT); Do kraja juna 2008. godine za svaku dopunu od 200 dinara i više dobijaš još 50% bonusa do ukupnog iznosa od 3000 dinara (ŠT); = 2. **bonus** Ⓢ (sport), **dodatao bacanje** (sport, retko): *pogodnost koju može da stekne tim posle određenog broja grešaka u jednom delu igre u košarci, kada svaki faulirani igrac dobija šansu za izvođenje slobodnog bacanja* (ESRST: 36) – Čvrste odbrane oba tima rezultirale su izvođenjem slobodnih bacanja, a ekipa Partizana je prva ušla u bonus (ŠT).

bord, a m [eng. board]

= 1. **bord** Ⓢ, (ekon.; pomod.), i **bord direktora** Ⓢ (ekon.; retko), **upravni odbor** (ekon.; retko): *grupa ljudi koja zvanično upravlja nekom organizacijom ili delatnošću* (RNA: 48) – Četiri agencije pratice sprovođenje plana, uključujući nezavisnog Generalnog inspektora i dvopartijski bord (ŠT); Guverner Narodne banke Srbije Radovan Jelašić juče je očekivao da će bord direktora MMF-a doneti pozitivnu odluku i odobriti Srbiji aranžman u iznosu od 520 miliona dolara (ŠT); NLB Banka – upravni odbor... (ŠT); U skladu s tim, iako je Dragoljub Mićunović na čelu „borda“ za pregovore sa SVM, bilo je već razgovora Pajtića i Kase (ŠT).

bos, a (npl. ovi) m [eng. boss]

= 1. **bos** Ⓢ (pomod.), **GAZDA** (retko), **šef** (retko): *osoba koja upravlja nekom grupom ili organizacijom, ponekad na ivici zakona ili van njega* (RNA: 49) – Sarajevski Dani su ga predstavili kao „guvernera Tuzlanskog kantona (jednog od 10 koji čine Muslimansko-hrvatsku federaciju) u senci“ i opisali ga kao jednog od pet najjačih mafijaških bosova u muslimanskom delu Bosne (ŠT); A u kibernetički, to jest sajber-kriminal, ne može se sa pajserom što su krimi-bosovi brzo shvatili i krenuli da svoje buduće „poručnike“ regrutuju među najboljim studentima računarstva (ŠT).

branč-tura, e ž [eng. branch tour]

= **brančtura** Ⓢ (ekon.; pomod.), **jutarnja i popodnevna tura** (ekon.; retko): *turistički program koji počinje ujutru a završava se po podne* – U ponudi „Sirone“ su jutarnja i popodnevna tura „Beograd s reka“, branč-tura i program „Beograd noću“ (ŠT).

bras-orkestar, a m [eng. brass orchestra]

= 1. **bras-orkestar** Ⓢ (muz.; pomod.), **limeni orkestar** (muz.; retko): *orkestar koji se sastoji od duvačkih instrumenata, kao što su trube i horne* – Pod dirigentskom palicom Fedora Vrtačnika, Novosadski bras orkestar zabeležio je vrlo uspešan nastup na otvaranju ovogodišnjeg Sarajevo film festivala... (ŠT).

braunfild-investicija, e ź [eng. brownfield investment]

= **1. braunfild-investicija** ☺ (ekon.), **investiranje u revitalizaciju** (ekon.; retko): *investicija sa ciljem da se ožive stari objekti, bivše industrijske zone, stara gradska jezgra, kao i revitalizacija zagađenog građevinskog zemljišta* – Te godine ostvarena je samo jedna braunfild investicija, nemackog proizvođača generatora „Loher“, koja je svoje poslovanje započela u Subotici (ŠT).

brend, a (npl. ovi) m [eng. brand]

= **1. brend** ☺ (ekon.; pomod.), **robna marka** (ekon.; retko): *robna ili uslužna marka koja se učvrstila u svesti pripadnika željene potrošačke grupe* – Vino bermet s područja Fruške gore i kulen iz Bačkog Petrovca biće prvi srpski nacionalni brendovi iz oblasti prehrambene industrije... (ŠT); ... najbolji put da se privuku strani gosti su naši brendovi iz poljoprivredne proizvodnje (ŠT); U skladu s tim vodi se i kulturna politika, a sportska i muzička takmičenja i manifestacije na međunarodnom evropskom nivou postaju politika arena i sredstvo za bolje pozicioniranje i brendiranje Srbije (ŠT);

= **2. brend** ☺ (ekon.; fig.), **ekskluzivni proizvod, zaštitni znak** (ekon.; retko): *proizvod ili usluga izuzetnog kvaliteta* – ... najbolji put da se privuku strani gosti su naši brendovi iz poljoprivredne proizvodnje (ŠT); Pošto je emisija postala pravi TV brend neće se ništa bitnije menjati u vizuelnom identitetu, a malo će se korigovati izbor gostiju (ŠT).

brending, a (npl. zi) m [eng. branding]

= **1. brendiranje** ☺ (ekon.; pomod.), **lansiranje robne marke** (ekon.; retko): *lansiranje, razvoj i uspešno pozicioniranje robne ili uslužne marke i njeno učvršćivanje u svesti pripadnika željene potrošačke grupe, čije su navike otkrivene i dešifrovane* – Projekat Vlade Srbije da se marketinški podigne prepoznatljivost srpskih proizvoda na međunarodnom tržištu, popularno nazvan „brending“, već mesecima drži pod tenzijom stručnu javnost (ŠT).

brendirati [eng. brand], gl.

= **1. brendirati** ☺ (ekon.; pomod.), **lansirati robnu marku** (ekon.; retko): *lansirati, razvijati i uspešno pozicionirati robnu ili uslužnu marku i učvrstiti je u svesti pripadnika željene potrošačke grupe, čije su navike otkrivene i dešifrovane* – A da bi se to desilo, da bi ovako i slično brendiranu robu proizvodio naš radnik ... Srbija mora u Evropu (ŠT).

brifing, a (npl. zi) m [eng. briefing]

= **1. brifing** ☺, **kratak sastanak** (retko): *sastanak na kome se daju kratke i sažete informacije ili uputstva za obavljanje određenog zadatka* (RNA: 51) – Šef američke ratne mornarice, admiral Timoti Kiting izrazio je prošlog meseca na brifingu u Hongkongu nezadovoljstvo zbog stalnog nedostatka transparentnosti kineskih vojnih zvaničnika (ŠT);

= **2. brifing** ☺ (**za novinare**) (pomod.), **konferencija (za štampu)** (kolok.): *sastanak na kome neka javna ličnost daje izjave povodom nekog važnog događaja*

ili odgovara na pitanja novinara (RSJ: 566) – Tako je na brifingu za novinare u utorak najavio Mladen Dinkić, potpredsednik Vlade i ministar ekonomije (ŠT).

broker, a m [eng. broker]

- = 1. **broker** Ⓢ (ekon.), **posrednik** (ekon.; retko), **agent** (ekon.; retko): *osoba koja je zaposlena na berzi koja se bavi kupoprodajom deonica i ostalih hartija od vrednosti* (RNA: 51) – Japijevske žurke koje u svakom trenutku prete da se pretvore u pijaci narodnjački dernek ... izigravanje „velikih brokera...“ (ŠT);
= 2. **broker** Ⓢ (prav.; retko), **zastupnik** (prav.): *zastupnik neke osobe u kupovini i prodaji robe ili usluga* – Osamnaestogodišnji student postao je broker za jednog proizvođača kamiona (ŠT), (RNA: 51).

buker, a m [eng. booker]

- = 1. **buker** Ⓢ (ekon.; pomod.), **kladioničar** (ekon.; retko): *osoba koja izračunava i predlaže verovatnoće i određuje koeficijente za klađenje na sportske događaje* – Kreatori i bukeri koji prate njen rad kažu da Đurđa hrli ka vrhu zahvaljujući atipičnoj lepoti... (ŠT).

buking, a m [eng. booking]

- = 1. **buking** Ⓢ (ekon.; pomod.), **rezervacija** (ekon.; retko): *rezervisanje hotelske sobe, turističkog aranžmana, avionskih karata i sl.* (VRSRI: 236) – Buking nam je veliki problem u Srbiji, ali se borimo s tim tako što se borimo (ŠT).

bukirati [eng. book], gl.

- = 1. **bukirati** Ⓢ (ekon.; pomod.), **rezervisati** (ekon.; retko): *najaviti, najavljivati, rezervisati smeštaj u hotelu, avionske i druge karte, turistički aranžman i dr.* (VRSRI: 236) – ... najverniji fanovi su najpre bukirali te hotele i bili spremni da plate 200 evra za noć da bi motrili na svoje idole (ŠT); Ser Elton Džon će u Beograd doći na dan koncerta i odseče u hotelu koji će za njega bukirati njegov menadžment... (ŠT).

- = 2. **(pre)bukiran** Ⓢ (fig.), PRETRPAN: *mesta u nekom objektu za kojima vlada veća potražnja nego što ih ima na raspolaganju* (VRSRI: 973) – Tada je, saznavši za probleme koji vladaju prebukiranim zatvorima u domovini... (ŠT); Voda je bila potpuno mirna – popodnevno sunce bacu kosu senku na moja leđa, iz daljine dopiru zvuci radio stanice iz kafića prebukiranog beogradskom omladinom, a ja ležim sa torbom pod glavom i knjigom u rukama (MBM 2007c: 118).

bukmejker, a m [eng. bookmaker]

- = 1. **bukmejker** Ⓢ (ekon.; pomod.), **kladioničar** (ekon.; retko): *osoba ili organizacija koja se bavi primanjem opklada i davanjem dobitaka* – Bukmejkeri beogradskih kladionica za samo nekoliko dana promenili su kvote uoči drugog kruga predsedničkih izbora (ŠT); Miliband bukmejker, Solana kukavica (ŠT).

bulšit, a m [eng. *bullshit*]

= **1. bulšit** Ⓢ (neform.; retko), GLUPOST, BESMISLICA (ESRS: 26): *ono što je glupo urađeno ili napisano, odnosno rečeno* – On je odličan tip, nema vremena za bullshit, i voli moje filmove (ŠT); Na internetu se može naći gomila saveta koji objašnjavaju proces mršavljenja. Većina njih je bulšit, puno priče kako bi se novine prodale (ŠT); Ali Milane, ja vidim da ti ironišeš, a to znaš, sigurna sam, isto kao i ja, da su te priče čisti bulšit... (ŠT).

bum, a (npl. ovi) m [eng. *boom*]

= **1. bum** Ⓢ (ekon.; pomod.), **nagli rast** (ekon.; retko): *nagli rast aktivnosti, interesovanja, popularnosti i sl.* (RNA: 52) – Svetski fudbalski kup je doneo pravi poslovni bum mnogim nemačkim firmama... (ŠT); Došlo je do buma proizvodnje i prodaje RS (ŠT); ... postavlja se pitanje hoće li tržište Srbije, sa ovim nivoom plata i preskupom hranom, biti spremno za bum u prodaji automobila ili će trend biti upravo suprotan (ŠT).

= **2. bum** Ⓢ (fig.; pomod.), PROCVAT: *brz, poletan razvitak, razvoj* (RSJ: 1082) – Vremena buma mogu dovesti do kolektivne samoobmane, i onda se svako uhvati u tu zamku (ŠT).

6. ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Poslednje poglavlje predstavlja rekapitulaciju ciljeva istraživanja, primenjenih metoda, analize korpusa i rezultata istraživanja (6.1). U nastavku izlaganja navedene su perspektive daljeg istraživanja u predmetnoj oblasti (6.2).

6.1. Rekapitulacija

Ciljevi ovog rada bili su: sveobuhvatna definicija sinonimije (leksičke i gramatičke), kao osnov za tumačenje anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, definicija anglicizma, predlog modela leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku i izrada rečnika sinonima nastalih kao posledica englesko-srpskih jezičkih kontakata. Istraživanje je izvršeno metodom analize korpusa prema tipologiji anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, koja je definisana u trećem poglavlju. Korpus čine rečenice i kraći tekstovi u kojima se javljaju anglicizmi preuzeti iz romanâ tri pisca (Borislava Pekića, Slobodana Selenića i Mirjane Bobić-Mojšilović), dnevnih i nedeljnih novina na srpskom jeziku (*Blic*, *Danas*, *Dnevnik*, *24 sata*, *Glas javnosti*, *Gloria In*, *Gradanski list*, *Kurir*, *NIN*, *Politika*, *Sportski žurnal* i *Vreme*) i jedne monografije *Fizička aktivnost devojčica i dečaka predškolskog uzrasta* (Bala 2006). Diferencijalna obeležja anglicizama i domaće i odomaćene leksike u srpskom jeziku određena su kvalitativnom metodom i kvantitativnom metodom. Prva podrazumeva semantičku i morfosintaksičku interpretaciju podataka u korpusu, a druga procenu frekvencije upotrebe sinonima, na osnovu broja primera u korpusu. Kod manjeg broja sinonima frekvencija upotrebe se temelji i na ličnoj proceni autora na osnovu opštег utiska o frekvenciji upotrebe reči u govornom jeziku.

Na osnovu definisanog teorijskog pristupa sinonimiji i analize korpusa, u ovom radu su postignuti sledeći rezultati: (1) sveobuhvatna definicija leksičke i gramatičke sinonimije; (2) definicija anglicizma; (3) celovita tipologija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku u književnim i novin-

skim tekstovima; i (4) predlog modela leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku.

(1) Obimna literatura koja se bavi sinonimijom, uključujući i leksikografske izvore, ukazuje na to da ne postoji jedinstveno tumačenje ove semantičke kategorije, iako se uopšteno može zaključiti da postoje dva pristupa. Po prvom, sinonimija je isključivo leksička kategorija, a po drugom ona zahvata i jedinice duže od reči, te može biti i gramatička. Budući da u korpusu postoji manji broj jedinica koje stupaju u odnos gramatičke sinonimije, u ovom radu su ponuđene sveobuhvatne definicije leksičke i gramatičke sinonimije.

Pod leksičkim sinonimima u ovom radu podrazumevaju se **najmanje dve reči koje pripadaju istoj gramatičkoj vrsti, koje imaju istovetno deskriptivno značenje (denotaciju i smisao) i jedno ili više različitih obeležja u okviru asocijativnog značenja, zatim dodatih implikacija, gramatičkog standarda, kolokacionih restrikcija, selekcionih restrikcija i frekvencije upotrebe, što omogućuje međuzamenljivost sinonima u nekim kontekstima**. Na osnovu definicije leksičkih sinonima sledi da je leksička sinonimija pojавa koja podrazumeva poklapanje deskriptivnog značenja dve reči, odnosno izvesno nepoklapanje specifičnih obeležja u okviru asocijativnog značenja, dodatih implikacija, gramatičkog standarda, kolokacionog raspona, selekcionih restrikcija i frekvencije upotrebe. Prema navedenoj definiciji, u sinonimni odnos stupaju reči iz celokupnog leksičkog fonda jednog jezika, tj. domaće i pozajmljene, standardne i nestandardne, savremene i zastarele, odnosno izvedene, složene ili frazne, koje imaju sledeća diferencijalna obeležja: DŽUKELA (pejorativno) prema PAS (neutralno), JEKTIKA (arhaično) prema TUBERKULOZA (neutralno), KRDO GOVEDA (kolokacija) prema ČOPOR PASA (kolokacija), KUCA (od milja) prema PAS (neutralno), LEKSEMA (lingvistički) prema REČ (opšti leksikon), LJUBITI (pesnički) prema VOLETI (neutralno), MORAM ZAVRŠITI (gramatički standard – infinitiv pretežno u upotrebi u hrvatskom jeziku) prema MORAM DA ZAVRŠIM (pretežno u srpskom), PROFA (žargon) prema PROFESOR (neutralno), RULJA (neuređena, neorganizovana, nedisciplinovana grupa) prema GOMILA (neutralno), SELJAČINA (pogrđno) prema PRIMITIVAC (neutralno), UGINUTI (selekcione restrikcije – samo za životinje) prema UMRETI (samo za ljude) i BIZNISMEN (frekvencija upotrebe – pomodno) prema POSLOVAN ČOVEK (retko). Navedena definicija upućuje na zaključak da u odnos leksičke sinonimije ne stupaju samo leksičke jedinice, odnosno njihova pojedinačna značenja, već

da ona postoji i između fraznih leksema i kolokacija, usled čega je odbačeno tumačenje da jedinice koje sadrže više od jedne reči, tj. frazne lekseme, kolokacije i sintagme, stupaju u odnos gramatičke sinonimije. Pri tome, ove jedinice mogu stupiti u sinonimni odnos samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu (Dragičević 2007: 253; Petrović 2005: 133) ili to ostvaruju i van njega. Prve nemaju frekvenciju upotrebe i obično se javljaju u kreativnoj upotrebi jezika, za razliku od drugih koje to svojstvo imaju, i koje su najčešće posledica aktivne jezičke upotrebe.

Gramatička sinonimija tumači se kao odnos u koji stupaju najmanje dve gramatičke jedinice koje predstavljaju površinske realizacije jednog dubinskog modela. Budući da je sinonimija fraznih leksema / sintagmi i kolokacija, u suštini, sinonimni odnos u koji stupaju samo pojedinačne reči od kojih su te jedinice sastavljene, u ovom radu se smatra da u njima postoji leksička sinonimija, te da se o gramatičkoj sinonimiji može govoriti samo kad su u pitanju rečenice. Prema tome, **gramatički sinonimi su najmanje dve površinske realizacije jednog dubinskog modela, koje se realizuju kao rečenice, kod kojih su sačuvani uslovi distribucije dotičnih površinskih struktura, tj. istovetnost ili sličnost leksike, sintaksičke veze i funkcije, koje su stoga međuzamenljive u pojedinim kontekstima**. Saglasno tome, **gramatička sinonimija predstavlja pojavu koja podrazumeva istovetnost dubinskog modela gramatičkih jedinica koje se površinski realizuju kao rečenice, pri čemu su sačuvani uslovi distribucije dotičnih površinskih struktura, tj. istovetnost ili sličnost leksike, sintaksičke veze i funkcije, koje omogućuju međuzamenljivost gramatičkih sinonima u nekim kontekstima**. Po ovoj definiciji, sledeće rečenice stupaju u sinonimni odnos ‘DANAS MNOGE HVALIMO DA BISMO IH SUTRA ZABORAVILI’ (rečenica u aktivu) prema DANAS MNOGI BIVAJU HVALJENI DA BI SUTRA BILI ZABORAVLJENI’ (rečenica u pasivu), ‘SPAVALI SMO TRI SATA’ (prosta rečenica) prema ‘NAŠE SPAVANJE TRAJALO JE TRI SATA’ (prosta rečenica sa drukčijom sintaksičkom strukturom) i ‘BERT SKUPLJA MARKE’ (prosta rečenica sa sintaksičkom strukturom ‘subjekat + predikat + objekat’) prema ‘BERT JE FILATELISTA’ (prosta rečenica sa sintaksičkom strukturom ‘subjekat + predikat + imenski deo predikata’). Međutim, za razliku od prvog para primera, u drugom i trećem postoji i semantička razlika – činjenično stanje prema ličnom stavu da je tri sata spavanja bilo krako ili dugo (2), odnosno kvalitet aktivnosti koja se upražnjava samo privremeno iz razonode prema onoj koja je trajna i sistematicna (3). Imajući u vidu činjenicu da se u srpskom jeziku

pasiv ne upotrebljava toliko često kao u engleskom i da nije moguće svaku aktivnu rečenicu sa prelaznim glagolom pretvoriti u pasivnu, kao i to da između rečenica sa drukčijim rasporedom sintakških elemenata najčešće postoji i semantička razlika, postavlja se pitanje da li se uopšte može govoriti o gramatičkoj sinonimiji. Ovo zapažanje dodatno je potvrđeno i analizom korpusa, koji sadrži zanemarljiv broj gramatičkih sinonima koji su pre primeri nepoštovanja jezičkog standarda u srpskom nego pravi gramatički sinonimi. U svetu toga, u ovom radu se smatra da je sinonimija, u suštini, leksička kategorija.

Na osnovu korpusa može se zaključiti da najveći broj anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku spada u leksičke sinonime, a gotovo zanemarljiv broj u gramatičke. Ovaj zaključak posledica je tumačenja sinonimije u ovom radu, po kome frazne lekseme i kolokacije stupaju u odnos leksičke sinonimije, s jedne strane, te da se gramatički sinonimi realizuju samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu, s druge.

Prema ovom istraživanju, udeo pojedinih izvora sinonimije (videti 2.2.4), koja nastaje kao posledica englesko-srpskih jezičkih kontakata, razlikuje se od onoga koji je naveden na osnovu literature. Na skali na kojoj njihov značaj progresivno opada, oni bi bili poređani po sledećem redosledu: leksičko pozajmljivanje, pojmovna metafora, društvene pojave, terminologija, stil i tvorba reči, pri čemu je u korpusu zabeležen samo jedan anglicizam čiji je sinonimni odnos posledica metonimije. Takođe, valja napomenuti da je značaj stila u ovom radu umanjen činjenicom da su izvori korpusa samo pisani tekstovi, u kojima najveći broj anglicizama kao stilskih sinonima stupa u sinonimni odnos samo u određenom jezičkom ili vanjezičkom kontekstu. Sudeći po postojećim rečnicima anglicizama u srpskom jeziku, koji se temelje i na govornom jeziku, broj anglicizama koji imaju obeležje neformalnog stila znatno je veći od onoga koji postoji u novinskim i književnim tekstovima u ovom korpusu. To upućuje na neophodnost uključivanja govornog jezika u korpus za dalje istraživanje u ovoj oblasti.

(2) Polazeći od toga da se ovaj rad bavi anglicizmima kao jedinicama koje stupaju u sinonimni odnos, kao i da ne postoji jedinstveno tumačenje pozajmljenica iz engleskog jezika, bilo je neophodno definisati pojam tako da on bude u celosti primenljiv na korpus književnih i novinskih tekstova. Na osnovu analize postojećih definicija, te u skladu s korpusom, u ovom radu anglicizmi su leksičke jedinice (**reči i afiksi**), jedinice iz drugih jezika, **koje se u izmenjenom značenju unose u srpski jezik preko engleskog**

ili koje imaju veću učestalost upotrebe pod uticajem engleskog jezika, kao i prevedene leksičke i sintaksičke jedinice, koje odražavaju normu i običaje engleskog jezika (Prćić 2005: 145). Ilustrovano primerima, to su: IMIDŽ (*image*) – reč, PRI- (*pre-*) (*PRIPEJD (prepaid)*) – afiks, EDUKACIJA (*education*) – izvorno latinizam, POSETITI SAJT (*visit a website*) – kolokacija i ZA PROSUTIM MLEKOM NE VREDI PLAKATI (*there's no use crying over the spilt milk*) – sintaksički anglicizam.

(3) Na osnovu tipologija sinonima, koje postoje u literaturi, te u skladu sa analiziranim korpusom, u radu je definisana tipologija anglicizama kao sinonima u književnim i novinskim tekstovima, koja obuhvata šest kategorija. To su: anglicizmi kao inercijski sinonimi, prevedeni anglicizmi kao sinonimi, anglicizmi kao hiposinonimi, anglicizmi kao lažni parovi, anglicizmi kao terminološki dubleti i anglicizmi kao stilski sinonimi. Prve tri kategorije su preuzete od Prćića (2005: 147–148). Četvrta je uključena kao granična kategorija sinonimije na osnovu zapažanja da većina anglicizama kao lažnih parova postoji samo privremeno dok njihovo pomereno značenje ne bude leksikografski kodifikovano. Peta kategorija je dodata na osnovu uvodne pretpostavke (videti 1.1) da najveći broj anglicizama nastaje u terminološkim oblastima i da tokom upotrebe terminološki anglicizmi neograničeno stupaju u sinonimni odnos sa rečima koje nisu terminološki obeležene, usled čega vremenom mogu steći obeležja drugih kategorija sinonima. Šesta kategorija prvi put je predstavljena u ovom radu na temelju pretpostavke da je upotreba anglicizama u književnosti više pitanje stila nego leksičke praznine ili oskudnosti jezičkog izraza u srpskom. U zavisnosti od stilske funkcije u tekstu, anglicizmi kao stilski sinonimi dalje se dele na šest kategorija. To su: pomodni anglicizmi, reklamni anglicizmi, asocijativni anglicizmi, metaforički anglicizmi, ironični anglicizmi i anglicizmi kao stilske varijante. Definisana tipologija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku imala je tri funkcije. Na prvom mestu, ona predstavlja metodološki okvir za analizu korpusa anglicizama u aktivnoj i kreativnoj upotrebi u pisanim tekstovima; drugo, tipološka obeležja, u suštini, predstavljaju diferencijalna obeležja anglicizama prema domaćoj i odomaćenoj leksici; i treće, tipološka, tj. diferencijalna obeležja čine sastavni deo leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku.

Analiza književnih i novinskih tekstova upućuje na zaključak da su stilski neobeleženi anglicizmi u novinskim tekstovima najčešće stilski mo-

tivisani u književnim. Čak i ako su stilski motivisani u obe vrste tekstova, anglicizmi se razlikuju po stilskim funkcijama. U novinskim tekstovima anglicizmi predstavljaju izvor slobodnih asocijacija, pojmovnih metafora ili ciljno određenog, pomodnog i raznovrsnijeg sredstva izraza, dok oni u književnim tekstovima najčešće pobuduju željene asocijacije ili imaju funkciju stilskih figura. U obe vrste tekstova primetno je naglašeno korišćenje sirovog jezičkog materijala iz engleskog jezika, što upućuje na zaključak da se ne radi o anglicizmima koji podrazumevaju izvestan stepen učestalosti i prilagođenosti jezičkom standardu u srpskom, već o ciljno orijentisanoj upotrebi engleskog jezika u novinskim tekstovima, s jedne strane, te stilski motivisanoj upotrebi takvih jedinica u književnim, s druge. Uprkos iznetom zaključku koji je potvrđio pretpostavku datu u uvodnom poglavlju (videti 1.3), u novijim književnim tekstovima javlja se osetno veći broj anglicizama koji čine aktivni fond reči pisaca novije generacije a ne služe samo kao sredstvo u funkciji originalnog stilskog izraza.

(4) Leksikografska kodifikacija sinonima predstavlja praktičnu realizaciju tumačenja sinonimije. Kao posledica nepostojanja opšteprihvачene definicije sinonima, u praksi postoje različiti rečnici sinonima. Uopšteno, prema semantičkim teorijama koje polaze od tumačenja da je sinonimija skalarna kategorija, sinonimi u rečnicima pretežno spadaju u kategoriju približnih sinonima, kod kojih postoje veće semantičke razlike od onih koje postoje kod deskriptivnih sinonima, usled čega izvestan broj takvih odrednica spada u hiponime i hiperonime. Uporedna analiza diferencijalnih obeležja sinonima u rečnicima engleskog, srpskog i nekih drugih slovenskih jezika pokazuje da između sinonima postoji razlika u denotativnom značenju, što je u suprotnosti sa teorijskim tumačenjem sinonimije, po kome je istovetnost denotativnog značenja osnovni uslov sinonimije. Umereniji stav prema diferencijalnim obeležjima sinonima u leksikografskim izvorima u najvećoj meri opravdava njihova podređenost korisniku, koji najčešće teži ka brzom nalaženju reči koja približno odgovara semantičkim potrebama konteksta. Na kraju, rečnici se razlikuju i po vrsti leksikografskih informacija – u nekima su navedene definicije značenja i primeri upotrebe, dok ih u drugima nema.

Budući da u analiziranoj literaturi ne postoji jedinstvena leksikografska kodifikacija sinonima, kao ni rečnik sinonima koji su nastali kao posledica jezičkih kontakata, leksikografski model kojim se bavi peto poglavlje prvi put je predstavljen na osnovu istraživanja u ovom radu.

Rečnik anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku predstavlja konačan cilj ovog istraživanja, koje je motivisano potrebom da se spreče semantički pomaci i potiskivanje domaćih i odomaćenih reči u srpskom jeziku. Pošto se u ovom radu sinonimija poima kao smisaoni odnos, sinonimni odnos u koji anglicizmi stupaju prema domaćim rečima zavisi od jezičkih i vanjezičkih faktora. Stoga se leksikografska kodifikacija anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku temelji ne samo na medijskom jeziku, već i na književnom. Činjenica da su rečničke odrednice anglicizmi nameće potrebu za formalnom i semantičkom adaptacijom pozajmljenica prema jezičkom standardu u srpskom. U skladu s tim, pored formalne adaptacije, neophodno je izvršiti i semantičku diferencijaciju anglicizama kao sinonima prema domaćim rečima, čime bi se povećao izražajni potencijal srpskog jezika i suzbilo potiskivanje postojećih reči.

Predloženi model rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, po svojoj makrostrukturi, obuhvata abecedno složene leksičke odrednice, koje se sastoje od jedne reči ili više njih kada predstavljaju frazne lekseme ili kolokacije. Nadalje, u rečniku se navode samo sinonimi, budući da je rečnik zapravo praktična realizacija teorijskog pristupa određenom problemu, a da je taj problem ovde sinonimija a ne antonimija i hiponimija. Po svojoj mikrostrukturi, rečnička odrednica sadrži sledeće elemente: anglicizam, gramatičku informaciju, sinonimski niz, definiciju značenja i primere upotrebe.

Predlog modela leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima temelji se na postojećim rečnicima anglicizama u srpskom jeziku i važnijim rečnicima sinonima koji su analizirani u ovom radu, pri čemu je posebna pažnja posvećena opisu diferencijalnih obeležja svakog značenja anglicizma prema domaćim rečima u srpskom jeziku.

Sa stanovišta ocene ukupnog rezultata ovog istraživanja može se zaključiti da je ono bilo valjan osnov za teorijsko poimanje sinonimije, uopšteno i sa aspekta englesko-srpskih jezičkih kontakata, kao i za predlog modela leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku. Međutim, postojeći korpus nije dovoljan za izradu rečnika, što nameće potrebu daljeg praćenja anglicizama u aktivnoj upotretbi, kako u pisanim tekstovima tako i u govornom jeziku, kao i formiranje obuhvatnijeg korpusa anglicizama u kreativnoj upotrebi u srpskom jeziku na osnovu književnih dela nastalih tokom poslednje dve decenije.

6.2. Perspektive daljih istraživanja

U ovoj monografiji analiziran je samo jezik jednog dela pisanih izvora na srpskom jeziku, koji čine izabrana književna dela i deo nedeljnih i dnevnih novina. U cilju sticanja potpunijeg uvida u diferencijalna obeležja anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku valjalo bi formirati detaljniji korpus primera iz književnih tekstova koji su nastali u vreme anglosrpskog jezika. Iako romani Mirjane Bobić-Mojsilović ukazuju na činjenicu da je taj hibridni jezik u izvesnoj meri postao i književni jezik, valjalo bi to potvrditi analizom književnih ostvarenja drugih autora. Na osnovu novijih ostvarenja Matije Bećkovića stiče se utisak da anglicizmi danas predstavljaju značajno sredstvo kreativnog jezičkog izraza kojim se oslikava vreme obeleženo globalnom tehnološkom i jezičkom dominacijom engleskog govornog područja i ljudi koji žive u njemu. Analiza tekstova informativnih publikacija, kao što su telefonoteke, televizijski programi, prospekti i modni časopisi, upućuje na zaključak da je broj anglicizama u aktivnoj upotrebi u srpskom jeziku veći od onoga koji je prikazan u ovom radu, što bi moglo uticati na rezultate istraživanja, kao i na leksikografsku kodifikaciju anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku. Na osnovu analize samo jedne monografije u ovom radu može se pretpostaviti da publikacije iz stručnih oblasti takođe sadrže veliki broj anglicizama, koji stiču veliku frekvenciju upotrebe u procesu obrazovanja i istraživačkog rada. Po ulasku u medijski jezik, ovi anglicizmi stiču neograničeno polje stilsko-semantičke diferencijacije, a time i sposobnost za stupanje u sinonimni odnos u okviru celokupnog leksičkog fonda srpskog jezika. Na kraju, ova analiza ne obuhvata govorni jezik, kao ni jezik televizije, koji bi dodatno rasvetlili pitanje sinonimnosti anglicizama u srpskom jeziku, što bi, svakako, uticalo i na kvalitet rečnika anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku, koji je postavljen kao glavni cilj ove monografije. Šire posmatrano, formiranje jednog celovitog korpusa anglicizama, koji bi potpunije predstavio jezik pisanih medija i koji bi uključio i govorni jezik, bilo bi značajno ne samo za analizu sinonimije anglicizama u leksikonu srpskog jezika, već i za praćenje daljeg razvoja hibridnog anglosrpskog jezika.

LITERATURA

- Apresjan, Апресян, Ю. Д. (1995). *Избранные труды*, том I, *Лексическая семантика: Синонимические средства языка* (2. изд.). Москва: Школа „Языки русской культуры“; Восточная литература РАН.
- Apresjan, Апресян, Ю. Д. и др. (2000). *Новый объяснительный словарь синонимов русского языка*. Москва: Языки русской культуры.
- Apresjan, J. (2000). *Systematic lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Atkins, B. T. S. & Levin, B. (1995). “Building on a corpus: A linguistic and lexicographical look at some near-synonyms”. *International Journal of Lexicography*. 8 (2): 85–114.
- Atkins, B. T. & Rundell, M. (2008). *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Bala, G. (2006). *Fizička aktivnost devojčica i dečaka predškolskog uzrasta*. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičke kulture.
- Beard, A. (1998). *The language of sport*. London: Routledge.
- Bibović, Lj. (1982). „Značaj istraživanja kolokacija u stručnom jeziku“. *Godišnjak SDPLJ*. 6: 63–68.
- Bojković, T. (2010). „Pod lupom: kako se spasiti od englezitisa: Sori, po diffoltu ne nosim kežual za svaki event...“. *Politika: Magazin*. 648, 28. februar: 5–6.
- Browne, W. (1983). „Nekoliko slučajeva sintaksičke sinonimije na području dopusnih rečenica“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*, 12 (1): 145–153.
- Ci, J. (1987). “Synonyms and polysemy”. *Lingua*. 72: 315–331.
- Crozier, Justin, Gilmour, Lorna & Summers, E. (eds.) (2005). *Collins Internet-linked dictionary of Synonyms & Antonyms*. Glasgow: Harper Collins Publishers.
- Croft, W. & Cruse D. A. (2004). *Cognitive linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cruse, D. A. (1986). *Lexical semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Cruse, D. A. (2004). *Meaning in language* (2nd edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ćirić, J. (2006). „Makaze“. *NIN*. 2902, 10. avgust: 7.
- Ćirilov, J. (2008). „Stilovi“. *NIN*. 2976, 10. januar: 9.
- Ćorić, B. (1983). „Iz tvorbene sinonimije srpskohrvatskog jezika“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 131–135.
- Ćorić, B. (2008). *Tvorba imenica u srpskom jeziku*. Beograd: Čigoja štampa.
- Ćosić, P. i dr. (2008). *Rečnik sinonima*. Beograd: Kornet.
- Deretić, J. (2004). *Istorija srpske književnosti* (4. izd.). Beograd: Prosveta.
- Desző, L. (1983). „Sinonimija u tvorbi reči srpskohrvatskog jezika u 13–14. veku“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 5–13.
- DiMarco, C. & Hirst, G. (1995). *Usage notes as the basis for representation of near-synonymy for lexical choice*. Available at: <http://ftp.cs.toronto.edu/pub/gh/DiMarco+Hirst-LexChoice-93.pdf>. Retrieved on: 6 May 2009.
- DiMarco, C., Hirst, G., & Stede, M. (1993). *The semantic and stylistic differentiation of synonyms and near-synonyms*. Available at: <http://ai.uwaterloo.ca/cdimarco/pdf/publications/AAAI Symp1993.pdf>. Retrieved on: 29 July 2009.
- Dimitrijević, V. (2003). „Individualna trauma i društveni pokreti“. *NIN*, 10. jul. <http://www.nin.co.yu/2003-07/10/29764.html>. Preuzeto 23. jula 2007.
- Divjak, D. & Gries, S. T. (2008). “Clusters in the Mind. Converging Evidence from Near Synonymy in Russian“. *The Mental Lexicon*. 3(2): 188–213. Available at: <http://www.linguistics.ucsb.edu/faculty/stgries/research/ClustersMind.pdf>. Retrieved on: 6 May 2009.
- Dragićević, R. (2007). *Leksikologija srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Drobnjak, D. (2008). *Književni termini francuskog i italijanskog porekla u srpskom jeziku*. Neobjavljena doktorska disertacija. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
- Dubuc, R. (1997). *Terminology: A Practical Approach*. Place Portobello, Brossard, Quebec: Linguatech Editeur.
- Dokić, N. (2001). *Rečnik lingvističke terminologije srpsko-francusko-englesko-nemački*. Beograd: Malješ.
- Edmonds, P. & Hirst, G. (2002). “Near-synonymy and lexical choice”. *Computational Linguistics*. 28 (2): 105–144. Available at: <http://portal.acm.org/citation.cfm?id=643082>. Retrieved on: 6 May 2009.

- Englishism. (n.d.). *Dictionary and Thesaurus – Merriam-Webster Online*. Available at: <http://www.merriam-webster.com/>. Retrieved on: 19 July 2011.
- Evans, V. & Green, M. (2006). *Cognitive linguistics: An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Felbabov, V. (1999). „Lažni parovi – englesko/srpski – u jeziku medija“. U: R. Šević, D. Točanac i M. Tir (ur.). *Kontrastivna jezička istraživanja: VI simpozijum, Novi Sad, 29–30. maj 1998*. Novi Sad: Filozofski fakultet; Jugoslovensko društvo za primenjenu lingvistiku, 289–294.
- Filipović, R. (1986). *Teorija jezika i kontakt: Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; Školska knjiga.
- Geeraerts, D. (2010). *Theories of Lexical Semantics*. Oxford: Oxford University Press.
- Gortan-Premk, D. (2004). *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskome jeziku* (1. izd.). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Gotšajn, Lj. (1986). *Sinonimija u kolokacijama: sa primerima engleskog jezika naučne argumentacije*. Novi Sad: Institut za strane jezike i književnost Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu.
- Gouws, R. H., Prinsloo, D. J. & De Schryver, G. M. (2004). “Friends will be friends – true or false. Lexicographic approach to treatment of false friends”. *Euralex 2004 Proceedings: Lexicological issues of lexicographical relevance*: 797–806. Available at: <http://tshwanedje.com/publications/euralex2004-FALSE.pdf>. Retrieved on: 6 May 2009.
- Gove, P. B. (ed.). (1984). *Webster's new dictionary of synonyms*. Springfield, Massachusetts: Merriam-Webster.
- Granger, S. & Swallow, H. (1988). “False friends: a kaleidoscope of translation difficulties”. *Langage et l'Homme*. 23 (2), juin: 108–120.
- Halliday, M. A. K., McIntosh, A. & Strevens, P. (1964). *The linguistic sciences and language teaching*. London: Longmans, Green and Co Ltd.
- Hlebec, B. (1997). *Srpsko-engleski rečnik lažnih parova*. Beograd: Trebnik.
- Hlebec, B. (2006). *Englesko-srpski i srpsko-engleski rečnik slenga* (2. izd.). Beograd: Beogradska knjiga.
- Jacobsen, P. (1983). „Da li su sintagme Beskrajjan plavi krug i Beskrajni plavi krug sinonimne?“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 103–106.

- Jovanović, S. (1972). *Rečnik književnih izraza*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.
- Katz, J. J. & Martin, E. Jr. (1967). "The Synonymy of Actives and Passives". *The Philosophical Review*. 76 (4), October: 476–491.
- Klajn, I. (2003). *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Deo 2: Sufiksacija i konverzija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Institut za srpski jezik SANU; Novi Sad: Matica srpska.
- Klajn, I. (2007). „Jovanka Oregonka: Šta znači novi anglicizam ‘mobing’?“ *NIN*. 2960, 20. septembar: 53.
- Klajn, I. (2008a). „Uz dah za uzdahom: Majmunisanje i promašivanje u nazivima naših ‘brendova’“ *NIN*. 2976, 10. januar: 53.
- Klajn, I. (2008b). „U zemlji u kojoj svaki srednjoškolac zna što znači gnoseologija“ *NIN*. 2992, 1. maj: 70.
- Klajn, I. i Šipka M. (2006). *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej.
- Klikovac, D. (2004). *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Korać, G. (1983). „O ‘dubinskoj’ sinonimiji“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*. 12 (1): 155–159.
- Kovačević, Ž. (1997). *Englesko-srpski frazeološki rečnik*. Beograd: Filip Višnjić.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor – A practical introduction*. Oxford / New York: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2008). “Culture, language, and metaphor variation”. In: K. Rasulić & I. Trbojević-Milošević (eds.). *ELLSSAC Proceedings: International Conference English Language and Literature Studies: Structures across Cultures: Belgrade, 7–9 December 2007*. Belgrade: Faculty of Philology, Vol. 1: 275–299.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Lalević, M. (2004). *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika*. Beograd: Nolit. (Originalno delo objavljeno 1974).
- Laškova, L. (1983). „Sintaksička sinonimija i nominalna kvalifikacija u srpskohrvatskom jeziku“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 63–71.
- Lea, D., Bradbery, J., Poole, R., & Warren, H. (eds.). (2008). *Oxford learner’s thesaurus: A dictionary of synonyms*. Oxford: Oxford University Press.

- Leech, G. (1981). *Semantics* (2nd ed.). Harmondsworth: Penguin Books.
- Lehrer, A. (1974). *Semantic fields and lexical structure*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company.
- Lipka, L. (1992). *An outline of English lexicology* (2nd ed.). Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Lyons, J. (1968). *Introduction to theoretical linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, J. (1977). *Semantics* (Vols. 1–2). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, J. (1981). *Language and linguistics: An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, J. (1995). *Linguistic semantics: An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matijašević, J. (1982). „O sinonimiji i sinonimima“. U: D. Ćupić (ur.), *Leksikografija i leksikologija*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 115–130.
- McIntosh, A. (1962). “Some thoughts on style”. In: McIntosh & M. A. K. Halliday (eds.). *Patterns of language papers in general, descriptive and applied linguistics*. London: Longmans, 83–97.
- Mihailović, Lj. (1983). „Granica sintaksičke sinonimije“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 37–43.
- Mihajlović, M. (1983). „O sinonimiji adverzativnih veznika u srpskohrvatskom jeziku“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 189–194.
- Milić, M. (2004). *Termini igara loptom u engleskom jeziku i njihovi prevodni ekvivalenti u srpskom*. Neobjavljena magistarska teza. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
- Milić, M. (2006a). „Uticaj engleskog jezika na srpski u procesu adaptacije sportske terminologije“. U: Lj. Subotić (ur.). *Susret kultura: Zbornik radova IV međunarodnog interdisciplinarnog simpozijuma*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, 583–590.
- Milić, M. (2006b). *Englesko-srpski rečnik sportskih termina*. Novi Sad: Zmaj.
- Milić, M. (2008). “English-based versus Serbian-based synonyms in the novels of Slobodan Selenić”. In: K. Rasulić & I. Trbojević-Milošević (eds.). *ELLSSAC Proceedings: International Conference English Language and Literature Studies: Structures across Cultures*:

- Belgrade, 7–9 December 2007.* Belgrade: Faculty of Philology, Vol. 1: 253–261.
- Milić, M. & Glušac, T. (2009). “Sports metaphors in English and Serbian media language”. In: M. Mikalački (ed.). *Proceedings Book: 1st International Scientific Conference “Exercise and Quality of Life”:* Novi Sad, Serbia, 26–28 May 2009. Novi Sad: Faculty of Sport and Physical Education, 255–258.
- Milić, M. (2011). “Lexicographic codification of English-based synonyms in Serbian”. *Südslavistik·online*. 3, April: 53–66. Available at: <http://www.suedslavistik-online.de/03/milic.pdf>. Retrieved on: 6 June 2009.
- Milićević, P. (2011). „Nemušti jezik reklama: Marketinški novogovor“. *Preko ramena*, onlajn časopis. <http://prekoramena.com/t.item.275/nemusti-jezik-reklama-marketinski-novogovor>. Preuzeto 27. jula 2011.
- Milojević, D. (1996). *Leksikon finansijskih tržišta sa rečnikom na srpskom, nemačkom i engleskom jeziku*. Beograd: Savremena administracija d.d.
- Mršević, D. (1983). „Frazeološka jedinica i njen sinonim“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 123–130.
- Muhvić-Dimanovski, V. i Skelin-Horvat, A. (2006). „O riječima stranog podrijetla i njihovom nazivlju“. *Filologija*. 46–47: 203–214.
- Murphy, L. M. (2003). *Semantic relations and the lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nida, E. A. (1975a). *Compositional analysis of meaning*. The Hague & Paris: Mouton.
- Nida, E. A. (1975b). *Exploring Semantic Structures*. München: Wilhelm Fink Verlag.
- Nikolić, M. (ur.). (2007). *Rečnik srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska.
- Norris, D. A. (1999). „Diskurs u savremenom srpskom romanu: Upotreba engleskog jezika u Seleničevom romanu ‘Očevi i oci’“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*. 21 (2): 94–102.
- Novakov, P. (2008). “Anglicisms in business Serbian – A linguistic and cultural transfer”. In: K. Rasulić & I. Trbojević-Milošević (eds.). *ELLSSAC Proceedings: International Conference English Language and Literature Studies: Structures across Cultures: Belgrade, 7–9 December 2007*. Belgrade: Faculty of Philology, Vol. 1: 447–456).
- Palmer, F. R. (1981). *Semantics* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

- Panić-Kavgić, O. (2006). *Koliko razumemo nove anglicizme*. Novi Sad: Zmaj.
- Parkinson, D. & Francis, B. (eds.). (2006). *Oxford Idioms Dictionary for Learners of English* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Pavlović, S. (2006). „Kvalifikativnokomparativna klauza u starosrpskoj poslovnopopravnoj pismenosti“. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*. XLIX (2): 31–43.
- Peco, A. (1983). „Iz naše sinonimike (sa posebnim osvrtom na dijalekatsku sinonimiku)“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 21–29.
- Pešikan, M. (1983). „O sinonimičnim toponimima u našim stariim spomenicima“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 15–20.
- Petrović, B. (2005). *Sinonimija i sinonimičnost u hrvatskome jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Piper, P. (1983). „Sinonimije i konverzije s glagolom *morati*“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 167–172.
- Prćić, T. (1997). *Semantika i pragmatika reči*. Sremski Karlovci i Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Prćić, T. (1998). *Novi transkripcioni rečnik engleskih ličnih imena*. Novi Sad: Prometej.
- Prćić, T. (1999). „Sinonimi u teoriji i praksi: isto ali ipak različito“ . *Jezik danas*. 9: 14–20.
- Prćić, T. (2005). *Engleski u srpskom*. Novi Sad: Zmaj.
- Prćić, T. (2008). “Culture-specific words and how to deal with them in bilingual dictionaries”. In: K. Rasulić & I. Trbojević-Milošević (eds.). *ELLSSAC Proceedings: International Conference English Language and Literature Studies: Structures across Cultures: Belgrade, 7–9 December 2007*. Belgrade: Faculty of Philology, Vol. 1: 415–421.
- Ressel, G. (1983). „O nekim problemima sinonimskih relacija emocionalne leksike u srpskohrvatskom jeziku“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 51–61.
- Roget, P. (1958). *Roget's International Thesaurus*. New York: Thomas Y. Crowell Company.
- Savić, S. (1983). „Problemi pragmatičke sinonimije u diskursu“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 31–35.
- Shiyab, S. M. (2007). “Synonymy in translation”. *Translation Journal*. 11 (4). Available at: <http://translationjournal.net/journal/42synonymy.htm>. Retrieved on: 29 November 2009.

- Sinclair, J. (ed.) (1995). *Collins cobuild English dictionary*. London: HarperCollins.
- Sparck Jones, K. (1986). *Synonymy and semantic classification*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Stanojčić, Ž. i Popović, Lj. (2012). *Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole* (14. izd). Beograd: Zavod za udžbenike.
- Stevanović, M. i dr. (1973). *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* (fototipsko izdanje). Novi Sad: Matica srpska.
- Stojičić, V. (2009). *Kolokacije u književnom prevodenju sa srpskog jezika na engleski*. Neobjavljena doktorska disertacija. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
- Subotić, Lj. (1983). „Iz sinonimije glagolskog priloga u književnom jeziku 19. veka“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 183–187.
- Surdučki, M. (1983). „Sinonimi u varijantama srpskohrvatskog jezika“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 173–182.
- Szpila, G. (2005). “False friends in dictionaries, bilingual false cognates lexicography in Poland”. *International Journal of Lexicography*. 19 (1): 73–97.
- Šipka, D. (1998). *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Novi Sad: Matica srpska.
- Tafra, B. (1982). „Sinonimija“. U: D. Ćupić (ur.). *Leksikografija i leksikologija*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 297–300.
- Tafra, B. (2005). *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tasovac, T. (2007). „Srpski jezik za 21. vek: Da bi ljudi uopšte mogli da koriste svoj jezik u obimu do kog on zaista doseže, potrebna im je kultura rečnika“. *NIN*. 2965, 25. oktobar: 58.
- Ullmann, S. (1962). *Semantics: An introduction to the science of meaning*. Oxford: Basil Blackwell & Mott.
- Vasić, V., Prćić, T. i Negebauer, G. (2001). *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Zmaj.
- Vizental, A. (2008). *Working with advertisements: from functional grammar to cooperative communication* (2nd ed.). Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu“.
- Vladušić, S. (2002). „Pekićeva apoteka“. *Letopis Matice srpske*. 409 (78): 534–551.
- Walter, H. (1983). „Problemi sinonimije na periferiji srpskohrvatskog glagolskog sistema“. *Naučni skup slavista u Vukove dane*. 12 (1): 161–165.

- Zamorski, M. (2005). “Surrounded by false friends”. *Humanising Language Teaching*, 7 (3), May. Available at: <http://www.hltmag.co.uk/may05/sart04.htm>. Retrieved on: 6 May 2009.
- Zgusta, L. (1971). *Manual of lexicography*. Prague: Academia; The Hague & Paris: Mouton.

IZVORI

- Bobić-Mojsilović, M. (2007a). *Dnevnik srpske domaćice*. Beograd: Čigoja štampa; Ganeša klub.
- Bobić-Mojsilović, M. (2007b). *Happy end*. Beograd: Čigoja štampa; Ganeša klub.
- Bobić-Mojsilović, M. (2007c). *Majke mi bajka*. Beograd: Čigoja štampa; Ganeša klub.
- Bobić-Mojsilović, M. (2007d). *Ono sve što znaš o meni*. Beograd: Čigoja štampa; Ganeša klub.
- Bobić-Mojsilović, M. (2007e). *Tvoj sam*. Beograd: Čigoja štampa; Ganeša klub.
- Bobić-Mojsilović, M. (2008). *Srce moje* (3. izd.). Beograd: Čigoja štampa; Ganeša klub.
- Pekić, B. (2001). *Novi Jerusalim: Gotska hronika: London 1988*. Novi Sad: Solaris.
- Pekić, B. (2002). *Besnilo: Žanr-roman*. Novi Sad: Solaris.
- Pekić, B. (2004a). *Godine koje su pojeli skakavci*, 1. Novi Sad: Solaris.
- Pekić, B. (2004b). *Godine koje su pojeli skakavci*, 2. Novi Sad: Solaris.
- Pekić, B. (2004c). *Godine koje su pojeli skakavci*, 3. Novi Sad: Solaris.
- Pekić, B. (2006a). *Atlantida*. Novi Sad: Solaris.
- Pekić, B. (2006b). *Sentimentalna povest Britanskog carstva*. Novi Sad: Solaris.
- Selenić, S. (1984). *Pismo glava* (3. izd.). Beograd: Prosveta.
- Selenić, S. (1985). *Očevi i oci*. Beograd: Prosveta.
- Selenić, S. (1996). *Ubistvo s predumišljajem*. Beograd: Prosveta.
- Selenić, S. (2002). *Timor mortis*. Beograd: Prosveta.
- Selenić, S. (2004a). *Malajsko ludilo* (2. izd.). Beograd: Prosveta.
- Selenić, S. (2004b). *Memoari Pere Bogalja* (6. izd.). Beograd: Prosveta.
- Selenić, S. (2004c). *Prijatelji* (6. izd.). Beograd: Prosveta.

DODATAK

1. UZORAK KORPUSA KNJIŽEVNIH TEKSTOVA

Korpus književnih tekstova formiran je za svako pročitano delo tri analizirana srpska pisca i sadrži oko 1.000 rečenica. Anglicizam koji je prvi put registrovan u konkretnom romanu istaknut je podvučeno u sklopu rečenice ili pasusa u kome je upotrebljen, dok su ponovljene upotrebe istog anglicizma označene skraćenicom ‘cf.’ sa stranicom na kojoj se javljaju. U slučaju da ponovljeni anglicizam ima novo semantičko obeležje u drugom kontekstu, u korpusu su zabeležene i dodatne rečenice ili pasusi u kojima je on upotrebljen. Anglicizmi su naknadno analizirani kvalitativnim i kvantitativnim metodom. Uzorak korpusa književnih tekstova, koji je prikazan u nastavku, sadrži primere iz romana *Sentimentalna povest Britanskog carstva* Borislava Pekića.

1.1. Deo korpusa anglicizama iz književnih tekstova – Anglicizmi u romanu *Sentimentalna povest Britanskog carstva Borislava Pekića*

1. Žirafe, Kosovo, povest Engleske i kako je ispričati

„Značilo je to provizorno zaboraviti nekoliko engleskih *trojanskih* darova „bhraći Shrbima“ (po izgovoru mog znamenitog prethodnika Mr. Harrisona, ratnog komentatora Radio-Londona): ... Da se, dakle, razume moje duševno stanje, dok sam s koferom u ruci, „bhirajući slobodu“, udisao gorak gar Victorija stanice ovlažen isparenjem jeftinog *Ty-phoo* čaja, mora se znati da na licu nisam imao odbrambeni izraz mrzovolje, svojstven Evropljanima na ulicama Londona“ (str. 14).

„U Knososu, srcu minjonske kulture, kraljeva palata ima kupatilo na izvoru žive vode, u Misiru je XII dinastija po redu, *Knjiga mrtvih* je već napisana da žive probudi tek u XX veku, irigacija Nila izvedena, a u upotrebi su kontraceptivna sredstva za koje su Englezi doznali tek blagodareći strahu od side“ (str. 20).

„I to stanje humano-zoološkog ekvilibrijuma trajalo je veoma dugo, dokazujući da prednosti *Homo sapiensa* nisu smesta bile uočljive niti od animalne konkurenциje priznate“ (cf. str. 22).

„Otuda i njegovo akrobatsko ekvilibriranje između stranaka i bizaran sastav njegove prve vlade u kojoj zajedno sede i vigovci i torijevci...“ (str. 201).

2. Prve najezde prokletih stranaca i oblikovanje Britanije

„Jer ako se izuzmu praistorijski stanovnici, zverima nalik pećinski urođenici što ih je katastrofa zatočila na Ostrvu, svi su žitelji ove zemlje doseljenici, svi u neku ruku aliens (tuđinci), što nama savremenim tuđincima ne pomaže, ali nas teši“ (str. 26, cf. str. 52).

„Razlika, naravno, nije tako dramatična ali je od istog kova, jer između kamenog šiljka strele i gvozdenih bojnih kola razlika je kao danas između jahanja na mazgi i leta jetom“ (str. 30).

„Da li je to nagoveštaj naklonosti Engleza prema tzv. privatnosti u životu in the middle of nowhere (u sredini ničeg)?“ (str. 31, cf. str. 48).

„Pa i to beše dovoljno da podstakne zanate, naročito one namenjene ubijanju, o čemu svedoče kitnjasto dekorisani primerci noževa i mačeva nađenih u dolini Thamese“ (str. 34).

„.... jedno je razumeti napor da se sa onako primitivnim agrikulturnim alatom iz zemlje izvuče maksimum, drugo to iz dana u dan, iz meseca u mesec, iz godine u godinu pokušavati...“ (cf. str. 37, str. 118, str. 209, str. 218 (agrikultura)).

3. Rim i pet uzaludnih stoleća Britanije

„Jedan plauzibilan razlog za Cezarovu britansku kampanju je pokušaj da se uravnoteži uspeh konkurenta, trijumvira Crasusa u Mesopotamiji“ (str. 41).

4. Anglosaksonsko ili vanmaterično začeće Britanije

Cf. stilski kroatizam: „Tako se desilo i s Arthurom – po svoj prilici keltskim kavaljerskim arambašom – što ga je šest stoleća poznije, u *Istoriji kraljeva Britanije* Geoffrey od Monmoutha mirpomazao u britanskog kralja, posadio u dvor Camelot i uveo u ostrvsку kriptoistoriju, da ga lajavi minstreli usavrše a raskošno dovrši neobuzdana mašta pesnika Drydена i Tennysona i kičica prerafaelitskog slikara Rossettia“ (str. 55).

„Osnovu socijalne organizacije činio je ‘slobodan zemljoposednik’ (*free landholder*), kojeg, naravno, ne treba mešati sa feudalnim veleposednicima, organizovan u krvno povezane (blood-bond) grupe. ... ‘Srodstvo’ (*Kinsmenship*) je zamena za sve spone – nacionalne, socijalno-ekonomске, političke – koje savremenog „slobodnog“ čoveka obavezuju na izvesne odanosti ili dužnosti“ (str. 57).

„Do sada je ova zemlja slobodnih seljaka (youmena), jedina neufeudalizirana u Evropi, ako izuzmem Vizantiju, gde je feudalizam imao modifikovani oblik“ (str. 60).

„Predočena razlika proizlazi iz zvanične tarife i kompenzacije za bespravno oduzet život Velšanina, podeljene u sedam kategorija: od naknade za roba u iznosu od 60 šilinga, preko 100 šilinga otkupa za sina posednika koji plaća zemljišnu rentu, do odštete od 200 za konjanika u kraljevoj službi i 600 za posednika pet hidea^{15, 16} (str. 60). ¹⁶ Hide = plug, stara saksonska mera za obradivu zemlju koja iznosi od 60 do 120 akra, ono, zapravo što jedan plug može da uzore za godinu dana (cf. str. 321).

„Te protofeudalne veze, koje su na zalasku Rimske imperije oduševljavale staromodnog Tacita, nisu obavezno tribalne“ (str. 61).

„Bogatiji je pribor za jelo i piće ali po pravilu importovan s Istoka“ (str. 62). „Ona se nužno povezivala sa importom robe koja je na tim tržištima bila dostupna. ... Između 1640 i 1700. godine izvoz engleskih produkata se penje sa 2.500.000£ na 4.500.000, a import sa zanemarljive sume... Usled hiperprodukcije u kolonijama izvesni uvozni artikli, duvan i šećer pre svih, doživljavaju neverovatnu fluktuaciju cena“ (str. 205, cf. 291).

5. Normalni ili kako su se kalili i klali današnji Englezi

„Šta je to, zapravo, English way of life, šta je engleski način života, ne bar onako pouzdano kao što znamo kakav je način života ljudoždera. ... Ja, na primer, nisam video engleskog radnika koji bi praktikovao nekakav ‘engleski način života’“ (str. 74).

„U njegovo je vreme unutrašnji stabilitet zemlje u toj meri postignut da se despotizam Krune sve više oseća a tradicionalna anglosaksonska komunalna prava, za kojima su tugovale generacije domaćih intelektualaca, sve su slabija“ (cf. str. 75). „Upravo u tom periodu stabiliteta ustanovljena je ekskluzivno engleska politička mašinerija...“ (str. 215).

6. Grana žutilice ili prva evropska Engleska

„Razlike i dalje postoje, no one su sada daleko manje nego što su nepremostive razlike između britanske i rimske civilizacije u doba Julija Cezara“ (str. 78).

„Premda važna za zamršen i nestabilan bilans feudalnih snaga na teritoriji buduće Francuske, u odnosu na susedne regije ona je beznačajna i doživljava čast da vlada prvom evropskom Engleskom, koja će se prostirati od škotskog visokogorja (Highlanda) do pirinejskog masiva“ (str. 80).

„Za razliku od evropskog sudijskog uvodi se porotni sistem, za koji se veruje da obezbeđuje uticaj zdravog razuma (common reason, common sense) na nešto što se tada oslanjalo delimično na običajni zakon, delimično na slobodnu volju pravnih eksperata“ (str. 83).

„Na čelu vojske ne jašu njegovi designirani generali, on jaše, on se pogibelji izlaže“ (str. 86).

„U širem smislu, naravno, to je cela Engleska; u užem oficijelnom, samo Domus Regis ili King's Household, (kraljevo domaćinstvo). ... Kraljev budoar s njegovom garderobom škola je državnštva, srce administracije iz koga će se kao višekraki polip razviti svi departmani državne uprave poznati pod glasovitim imenom *British Civil Service*. ... Ogromna većina seljaka živi oko tzv. manora, veleposednikovog doma i središta seoskog feudalnog života“ (str. 87).

„Veliki zamkovi tipa Caernavona ili Conwaya ... sastojali se od centralnog hola za prijeme ... uključujući i nesrećnike što su iz raznih razloga utamničeni u podzemnim lagumima zamka (dungeons), očekivali smrt ili otkup, često godinama. ... Stalno na putu, njihove su mobilije prema današnjim standardima bile skromne i broj predmeta kojim je onda raspolagao jedan baron može se danas naći u svakoj radničkoj kući“ (str. 88).

„Kraljevske povlastice garantuju im izvesnu meru samouprave koja se ljubomorno čuva, gubi povremeno, pa opet zadobija. Njen su temelj gilde, zanatski i trgovački savezi, rane blede senke trgovačke klase, vesnici daleke industrijske revolucije“ (str. 89).

7. *Velika povelja slobode u zemlji bez ustava*

„... u eri anjouvinskih Plantageneta to je svakako *Velika povelja slobode (Magna Carta Libertatum)*...“ (str. 91).

„Kaluderske hronike su podvlačile njegovu violenciju, pohlepu, malicioznost, verolomstvo i požudu. Ali drugi izvori su slobodni od saksonskog uticaja, pokazuju da je često bio razložan, uvek krajnje sposoban a ponekad i ženerozan. ... Finansijske obligacije Baronata prema Kruni i njegova sudska prava nad vazalima ničim do tada nisu bila utvrđena što je omogućavalo brojne zloupotrebe od strane kralja i utaje od strane plemičkih poreskih obveznika. Beskonačni ratovi s Francuskim oko Normandije i visoki troškovi krstaških pustolovina Richarda I iscrpli su zemlju u meri u kojoj je danas, osim u rasipničkom realsocijalizmu, nepoznata, pri čemu se, naravno, misli na poreske obveznike (*taxpayers*) koji je izdržavaju i koje svaka trezvena država jedino ljudima i smatra“ (str. 92).

„Na kraju, John se zbog imenovanja canteberyrskog nadbiskupa zavadio s papom Innocentom III“ (str. 93).

„Veliki feudalni savet od 1215. godine Povelje, iz kojeg se razvio Dom lordova, nije biran nego od kralja postavljan, a porezi su danas u isključivoj nadležnosti izbornog Donjeg doma i elektorata zemlje“ (str. 97).

„(Henri VIII) Lako se dao uplašiti, disponiran da violentno menja strane“ (str. 99, cf. 118, cf. 166, cf. str. 255, cf. str. 256, cf. 289).

„Premda se u neku ruku vidi kao tranzitorno, doba impulsa i eksperimenta, nekontrolisano nijednom političkom teritorijom⁴¹, ono je kolevka izvesnih političkih inovacija čiji se uticaj u engleskom životu oseća i danas“ (str. 101).

8. Ratovi ruža a za narod trnje

„Ovi su Statuti zamišljeni kao pravno rasvetljavanje i kodifikovanje važećeg običajnog zakona (Common Law), a tek u njegovom odsustvu ili pri njegovoj nedovoljnosti kao dovršenje nekog novog“ (str. 105).

„Radnici tada beže iz gradova u distrikte da se zakon manje striktno sprovodi i u zemlji nastane pometnja ravna seobi naroda“ (str. 108).

9. Henry VII ili država kao trgovačka kompanija

„Nije bilo razloga za pretpostavku da će najnovija dinastička alteracija izazvati generalnu promenu u životu Engleske, niti da će potrajati“ (str. 118).

„Ako se država uređuje kao trgovačka kompanija, mora imati i odgovarajući management“ (str. 121).

„Brisani prostor što ga je za sobom ostavio u Ratu ruža decimirani nobilitet prva je od njih“ (str. 121).

„A i on je srazmerno skromnog porekla, i sam nuvoris(?). Majka mu je, Margaret Beaufort, tek pra-praunuka jednog kralja, a očeva linija opskurna i puna tamnih mrlja“ (str. 121).

„Ova je psihosomatska veza uočena kod nekih savremenih poslovnih tycoona“ (str. 126).

„On podstiče brodogradnju zabranom izvoza engleske robe stranim lađama (*Navigation Act*)“ (str. 126).

„Duh mu je izuzetan, mudar, smotren; um hrabar i rezolutan i nikad ga, ni u trenucima najveće opasnosti, nije izneverio. ... Ovaj je opis, premda akuratno pogđa kraljeve karakterne osobine, u izvesnom nesporazumu sa sačuvanim slikarskim portretom“ (str. 121).

10. Henri VIII ili reformacija u krevetu (str. 129)

„Ona, razume se, neće biti onako seriozna i upečatljiva kao istina o šizmi na Kontinentu“ (str. 129).

„Vladavina proračunatog, trezvenog, nemaštovitog Henrika VII nije inspirativa za horde skorojevića koji pod razvigornim prolećnim vetrovima renesanse traže najpreče puteve uspehu i sreći, ali kad je dan te obećavajuće zore najzad svanuo, bio je više haotičan nego harmoničan, krvav više nego zlatan“ (str. 131).

„Ako razvod ne dopusti, alieniraće još jednog evropskog kralja, pored toliko aktivnih šizmatika u Nemačkoj“ (str. 133).

„S obzirom na krvave posledice, ona nam može izgledati neobična no nije neprimerena dobu u kome se medievalna ortodoksija meša sa renesansnom slobodoumnošću u dijalektički mutljag u kome je sve moguće“ (str. 135).

„Ni katolička Francuska ni protestantska Nemačka u njegovoj zavadi s Rimom ne vide casus belli. ... Pod neuverljivim izgovorom ecclesia anglicana globi se sa 100.000 funti“ (str. 137).

„Jer sada su ti parvenii, ‘ljudi za sva vremena’ tipa novog kancelara Cromwella, upravljadi zemljom“ (str. 139).

„Zemlja koja je do tada retko menjala vlasnika češće prelazi iz ruke u ruku, pogotovo usled težnje velikih zemljoposednika da, umesto izolovanih parcela, imaju zaokružene posede (*enclosure*)“ (str. 140).

11. Radanje imperije pod krutom sukњom jedne kraljice

„Jesu li Englezi toliko fair da to bolešljivo, mrozno dete puste da odraste i svoje kvalitete eventualno pokaže, pre nego što ga zbace, utamniče i ubiju?“ (str. 142, cf. „mrozno“ str. 161).

„A kad smo već kod teme spaljivanja ljudi zbog njihovog uverenja, spomenimo i nekoliko istorijskih kurioziteta“ (str. 145).

„Tokom tih beznačajnih godina se legalizuje premoćan uticaj Parlamenta na sudbinu zemlje. Tokom njih su od nesrećnog Somerseta uvedene prve socijalne mere, efikasnije od onih što ih je do juče dopuštala skudoumna viktorijanska mašta Mrs. Thatcher“ (str. 147).

„Kraljičin biograf Lytton Strachey protivurečne nalaze spaja u pojmu inkonzistencija. Ljudsko biće, nema sumnje, prestaje biti ljudsko biće ako više nije inkonsistentno. Ali, nedoslednost elizabetanaca prevazilazi limite dopuštene čoveku“ (str. 148).

„Zato je, u strahu da konačnim izborom supruga ne alienira druge moćne prosce, vavek u bračnim kombinacijama, nikad u braku“ (str. 149, cf. str. 158).

„Staro plemstvo je, doduše, definitivno izgubilo bitku s novim, ali se njegova religija, katoličanstvo, još protestantizmu ne predaje“ (str. 150).

„Šta bi se dogodilo da su Španci uspeli iskrpati svoju infanteriju na englesko kopno ili da im je dozvoljeno da se u Škotskoj oporave? ... Možda je ovaj izbor suviše ličan i drukčiji bi bio da ga neko drugi pravi, ali on, kakav da je, sledi tri bitne linije društvenog napretka: u klozetu diže materijalni standard Engleza u najmanju ruku do nivoa iz vremena rimske okupacije; u Shakespearovim dramama on klozetu dodaje spirituelni background“ (str. 153).

12. Kavaljeri i okrugloglavci u građanskom ratu na engleski način

„Ovo je neizbežno derogiralo odnose sa Parlamentom ljubomornim na svoja prava...“ (str.158).

„Na Walkerovom portretu Cromwell je jedno grubo, morozno, nosato i razvučeno lice, skrojeno po meri njegove pedantske vere, ali ga poriču hodočasnički melanholične oči, koje će tek na poznjim slikama neograničenog vlasnika zemlje dobiti mitski marcijalan pogled“ (str.161).

„Rođen kao gentleman⁶⁵, osrednjeg roda i neznatna imena, pod agresivnim Bikom, u jutarnjem času Ariesa, kojim vlada ratoborni Mars, on je sve što kraljevski oponent nije; ... Vigovci prethode marksistima u komotnom isticanju njene neizbežnosti po klasičnoj formuli dijalektičke simplifikacije nagomilanih problema koji nužno dovode do revolucije...“ (str.162).

„Međusobno nepoverenje raste i multiplicira se novim nesporazumima... Situacija je sada drukčija. To je sada *Drugi parlament*, koga legitimisti zovu ‘fatalnim’, libertinci ‘matericom engleske revolucije’, a ja ovde – čistom konfuzijom“ (str.164).

„Pokušao je da pohapsi lidere puritanaca. ... Nemojmo zaboraviti da su u koliziji bila dva načela duboko usadena u tradiciju i psihu sadašnjeg čoveka: vera u Boga i vera u divino kraljevo postojanje“ (str.165).

13. Bratoubilačko klanje i plitko oranje ili Oliver Cromwell

„I ovde on ominozno poriče restauraciju kojoj kao da sada cela Engleska teži“ (str.176).

„Osim administrativnog, Cromwell na sve to nema odgovora pa zavodi ličnu vlast, podelivši Englesku na 11 distrikta (vojnih gubernija)... I uskoro će leš njegovog ubice, Olivera Cromwella, biti iskopan i dekapitovan da mu glava ukrasi krov Parlamenta kojim je tako dugo vladao“ (str.177, cf. 306).

14. Republika s krunom na glavi

„Bila je to više pragmatična nego pravedna pravda, pa je kraljev pomirljiv *Act of Indemnity and Oblivion, Zakon o obeštećenju i zaboravu (amnestiji)*, od strane uvređenih kavaljera smatran kao zakon *o obeštećenju za kraljeve neprijatelje i zaboravu za njegove prijatelje*“ (str.183).

„U tom ključajućem političkom kotlu, tokom nekoliko konzekutivnih Parlamenta, rada se prvi evropski stranački život, a pod vođstvom lorda Shaftsebryja prva britanska moderna stranka viga kojoj će se suprotstaviti konzervativni torijevci oko dvora. Partijska imena vig i tori bila su s početka uvrede koje su torijevci i vigovci jedni drugima u Donjem domu dobacivali jer je prvo ime, vig, označavalo škotske pobunjenike i teroriste, a drugo, tori, irske papističke bezakonike, kradljivce stoke i brigante, drumske razbojnike. **Engleska politička povest, uostalom, puna je pojmoveva i termina neobičnog i slučajnog, često vulgarnog porekla, čija je upotreba tokom vremena, dobila drugo časnije značenje**“ (str. 184).

„Uz nju je tzv. zemljoposednička džentrija koja predstavlja grofovije, pravnici po gradovima, parohijalno i visoko sveštenstvo, kao i dobar deo trgovačke klase. ... kod viga nije bio definisan i gubio se u protivrečnim interesima moćnih grupa različite socijalne pripadnosti i ideoološke preferencije“ (str.185).

„Budući da se predominantno raspoloženje i u vazduhu osećalo, da su mu novine davale punu podršku, mora biti da James iz dvora ni izlazio nije i da je svoj narod posmatrao kroz tek pronađeni teleskop. ... Kraljevi će protivnici, po jednoj takođe britanskoj tradiciji, nespojivoj s njihovom domestifikovanom arogancijom, ali podobnoj njihovoj pragmatičnosti, pozvati u zemlju Williama Oranskog i proglašiti ga kraljem...“ (str.186).

„Iz događaja, kao iz fotografskog fiksativa jasno izbjija njegov duhovni portret... Otvoren do naivnosti, jasan do nepomišljenosti, rigidan do apstinencije i svojeglav do gluposti...“ (str.187).

„Lukavi Charles II je, prema Mauriceu Ashley, hvaleći nevestu, katoličku princezu Catherine od Brangaza, rekao da je uživao u konverzaciji s njom...“ (str.188).

„Takvi su, eto, Stjuarti, a kakvo je njihovo vreme? Određuju ga nekoliko nosećih događaja: engleska revolucija (Republika), restauracija i delimično oranžistički prevrat, *Glorious Revolution* kako je Englezi nazivaju da bi pravili razliku između nje i smutljive Cromwellove afere. ... Englezi su, naime, jednostavno odlučili da se odreknu teškom mukom stečene evropske civilizacije, da bi tamo živeli, doduše pauperski i teško pod stalnom pretnjom tomahavka, ali ‘pod engleskom zastavom i slobodnim engleskim institucijama’ ...“ (str.189).

„Ko su bili ti ljudi? U prvom redu puritanski disidenti, kojima savest nije dopuštala da se povinju *Aktu uniformnosti*, te su zbog toga promptno bili lišeni mogućnosti da uživaju blagodeti ‘slobodnih engleskih institucija’“ (str.190).

„Najava naslednika od jalove supruge i objava ‘Akta o indulgenciji’, čina verske tolerancije i časnog proizvoda jedne jalove, neizvodljive politike, prelile su čašu narodnog strpljenja“ (str. 193).

15. O slavnoj Oranžističkoj revoluciji i engleskoj protestantskoj tradiciji

„Ona će i u ovom kompunjumu početi dolaskom jednog stranca, Latina Julia Cezara, a završiti se dolaskom drugog, Nemca Georgea I od Hanovera“ (str. 194).

„Iz guste i ledene magle Kanala, što Britanska ostrva razdvaja od Evrope, pomalja se 5. novembra 1688. invaziona? armada, ako zanemarimo abortivni pokušaj Filipa II, prva posle Williama Osvajača“ (str. 195).

„Konstitucionalna kriza 1688. godine, oko smene na prestolu nije mogla biti rešena bez primene orvelijanske dvomisli.... Prvi a i, ako ćemo pravo, jedini značajni akt Williamove vladavine, provedene uglavnom u kontinentalnim ratovima, jeste *Bill of Right* (Zakon o pravima)...“ (str. 199, cf. 293).

„Najznačajniji rat kratkog oranžističkog dinastičkog interregnuma, koji obuhvata vladavinu Williama III i čerke mu Anne, sedmogodišnji je rat ‘za špansko nasleđe’ i u neku se ruku može smatrati prvim svetskim ratom“ (str. 202).

„Novac je, sve više gubeći prirodnu i primordialnu vezu sa robom, postajao samostalna činjenica u svetskoj ekonomici i objekat spekulativnog tretmana, vrlo često na granici finansijskog kriminala“ (str. 203).

16. Četiri Georga i četiri engleske drame

„Dosad smo periode engleske povesti prepoznavali i delili prema vladaocima, silom njihove prevalentne uloge u upravljanju zemljom...“ (str. 208).

„U to se vreme formira znameniti engleski countryside, doslovno neprevodiv pojam koji ne pokriva samo najveći deo zemlje izvan gradova već i naročit način života – country-life. Njegovo je središte selo, village, koje se sastoji od zemljoposednika sa veleposedom, njegovih zakupaca sa farmama i najamnika ‘ni sa čim’, nastanjenih po kotežima, cottages“ (str. 209).

„U svakom slučaju, trgovina je stalna preokupacija engleskog parlamenta, vlade i nacije, a s njom i manjački strah od strane kompeticije“ (str. 211).

„Ona dopušta Alanu Lloydu, na primer, da eru Georgea III nazove The Wickidest Age (Najzločestije doba).... U knjizi A Trip Through the Town (Jedna šetnja gradom).... Pod smelim naslovom Amusements III (Razonoda III), 1700. izvesni Tom Brown opisuje bolnicu St. Mary od Bedlama, konvertiranu još 1547., u azil za umobolne...“ (str. 216).

„No izgleda da je to bite foreigners (zajebavati, u slobodnom prevodu, zajebavati strane) ipak bila engleska najomiljenija zabava. ... Po svim raportima, London je tada bio strahovito prljav grad“ (str. 217).

„Rađala je u vreme koje opisujemo Georgee jednog za drugima, to jeste; proizvodila je sve nove i savršenije nevidljive klauzule engleske konstitucije, i to jeste; statistički je širila elektorat a s njim i demokratiju...“ (str. 219).

17. Poraz kao najveća победа engleske istorije

„Kad smo se 1660. s radošću legitimiste oprostili od engleske revolucije, koju niti smo videli, niti osobito cenili, premda smo i mi držali da je izazvana izbeživim sporom Krune s rđavo shvaćenim dahom vremena, i njenom opstinentnom politikom prema neizbežnim promenama, znali smo da nas čeka još jedna, ali bila je to revolucija tek metaforično...“ (str. 220).

„.... revolucijom, prema kojoj osećamo trajan animozitet. Vodićemo, takođe, računa o tome da ispravno shvatimo pojam ondašnje Amerike, Amerike pre rata za nezavisnost, i da ga distingviramo od pojma današnjih Sjedinjenih Država. .... oko imperijalnog pitanja kome su odricali urgentnost“ (str. 221).

„.... toliko su bornirale? Kolonijalni mozak tim pitanjem...“ (str. 226).

„Samo stalne i zamorne dislokacije trupa“ (str. 227).

„U predvečerje francuske revolucije oni su svojim grubim mešanjem u engleski familijarni spor sa Amerikom sačuvali Ostrvo od otrovnih revolucionarnih ideja i učinili da se rat s tom revolucijom vodi sa dosta osvetničkog resantimana“ (str. 228).

„Tada je najuspešniji londonski list *North Briton* – a to je značilo najbezočniji, najvitriolniji vodio izvesni John Wilkes...“ (str. 230).

18. Poljubi me Hardy ili Englezi ili Napoleon

„I svaki put su i evropske i pomorske okolnosti zahtevale od Engleske da spreči da Holandija i Rajnska oblast padnu u ruke najveće militarne i pomorske sile Kontinenta“ (str. 237).

„Upravo je taj novi duh, ta nova motivacija, omogućila i revoluciji i Carstvu da se tokom dvadeset godina uspešno odupire svim kolacijama ancient régimea, toj mašineriji zastarelih predrasuda i ideja“ (str. 238).

„Obojica su dobili bitke – Trafalgar i Waterloo – premijer Pitt u dvadesetčetvrtoj godini nezasluženu slavu fundatora pobjede...“ (str. 239).

„Na domestikalnom planu dobija se predah za izvođenje dugo odlaganih društvenih reformi. ... Porez na sirovine se redukuje i tarife uprošćavaju...“ (str. 242).

„Pre toga, međutim, proći će kroz period koji se naziva regency – da ne bi bio ampir? kao u Evropi“ (str. 243, cf. (regency eri) str. 249, cf. str. 257).

19. Zlatno doba kraljice i carice Victoriae

„.... inventar tzv. *viktorijanskih vrednosti*, koje sve zajedno čine naročito shvatanje i tumačenje sveta, osoben way of life, način engleskog života“ (str. 246).

„Osvrnimo se po savremenoj Engleskoj kojom, Mrs. Thatcher naovamo, vlada viktorijanski duh stajanja na svojim nogama“ (str. 247).

„Spoljna je trgovina Engleske 1870. bila četiri puta obimnija od američke, i ravna eksportu Nemačke, Francuske i Italije zajedno“ (str. 251, cf. 291).

„.... sve do opadanja ukusa koji će, poremećen nacionalnim samozadovoljstvom, eklektičkim preteranostima upropastiti viktorijansku umetnost i dovesti do takvih monstruoziteta kakav je viktorijanski nameštaj ili Albert Memorijal u Londonu“ (str. 251).

„.... ličnim naporima legendarne Florence...“ (str. 252).

„Nadležni su u njegovoj imperijalnoj politici, najzad, on joj je pribavio titulu ‘Carice Indije’, kao i u njegovoj flemboajantnoj ličnosti, toliko različitoj od Gladstoneove, hladne i uzdržane“ (str. 253).

„Njihova upadljiva odlika, bar u svodenju od strane publike, u simplifikaciji kojoj smo skloni, uvek samo *jedna dominantna crta karaktera*, pa ćemo nju sresti i kod Lloyda Georgea...“ (str. 254).

„... stavља se na stranu Otomanske imperije, te da od Rusa (respektive Slavena) odbrani Dardanele poništava Sanstefanski ugovor...“ (str. 255).

„Poništivši Sanstefanski ugovor, i s njime Veliku Bugarsku, prištedeo nam je mnogo krvi koju bismo morali štetovati da smo je morali sami eliminisati“ (str. 255).

„Srednjoviktorijanski zlatni socijalni balans je temeljno poremećen“ (str. 255).

20. Imperija u kojoj sunce ne zalazi

„Počinje se sa nevinim istraživačkim vizitama koje nastoje da budu prijateljske, steknu poverenje meštana i izbegnu njihove lonce za kuvanje. ... U toj se prvoj fazi izbegavaju svi sukobi i održava koliko god je moguće low profile, princip neprimetljivosti“ (str. 263).

„Kompanija je u potpunosti preuzela funkcije države i na svojim čartiranim teritorijama vršila svoju administrativnu i političku i sudsku vlast... Engleza i Škotlandžana je malo i žive segregirani“ (str. 264).

„Burski farmeri, holandski naseljenici Južne Afrike, kruti, bornirani puritanci i više nisu pustolovni nego liberalni britanski emigranti na tom tlu nikad nisu imali naročito skladne odnose“ (str. 265).

21. $650.388.810 - (8.528.831 + 21.819.154 + 7.750.919) = 37.468.904$

„Ovim gubicima možemo dodati oko 13.000.000 života čija se terminacija može pripisati ratu...“ (str. 273).

„No, taj je iskusni prezreli bonvivan uskraćeno zadovoljstvo kraljevanja obilno nadoknadio dok je, na tron čekajući, kao Prince of Walesa, bio patron-figura *fin de sièclea* i veseli papa ondašnjeg evropskog jett društva, koje je u predvečerje svetskog krvoprolića podsećano na Bokačovu raskalašnu fiorentinsku mladež okruženu smrtonosnom kugom“ (str. 273).

„Time-table, vremenski raspored objava rata je tesan“ (str. 276).

„Marcijalno raspoloženje nije se promenilo ni kad su se po zidovima gradova vampirske pojatile vampirske plakate...“ (str. 282, cf. 314).

22. Engleska i propast Zapada

„Ubrzo se, a ponajpre u Palestini, pokazalo da je biti mandatorna sila pre kastig? Nego blagoslov...“ (str. 287).

„Rudari su odgovorili pesmom: *Not a penny off the pay, not a minute of the day!* ('Ni pare od plate, ni minuta od dana!')“ (str. 291).

„Vođen je od strane TUC lidera koji su od njega prezali i presrećni bili kad su ih okolnosti primorale da ga pozovu...“ (str. 292).

„Hitler je sa četiri infanterijska bataljona u martu jednostavno reokupirao demilitarizovanu Rajnsku oblast, a da mu se osim mlakih protesta ništa nije suprotstavilo“ (str. 293).

„Oni koji brane njegovu pacifikatorsku politiku, nikako nisu kadri da se odluče šta u njoj, zapravo, brane“ (str. 294).

„U značajne insuficijencije britanskog položaja...“ (str. 295).

23. Don't you know, you bitch, there's a war going on? (str. 297, cf. 301)

„Njihove proporcije, uostalom, uz činjenicu da su u zemlju ukopavana, ominozno podsećale na one čuvene mrtvačke kovčegе Ministarstva zdravljа“ (str. 299).

„Home Office, Ministarstvo unutrašnjih poslova, priredilo je 11. avgusta 1939. godine prvu javnu probu vazdušne uzbune i zamračenja. Iako najavlјena, izazvala je histeričan metež, praćen sporadičnim tučama, iz čega su opservantne vlasti izvele zaključke koji će kasnije, u praksi prevedene, koštati mnoge Engleze života“ (str. 300).

„Strah od invazije supsumirao se nekako u viziju nemačkih padobranaca, nasleđenu verovatno iz izveštaja o njihovoј ulozi u osvajanju Holandije i Belgije“ (str. 301).

„Iza njega je njegov sluga (butler) sa srebrnim poslužavnikom za piće...“ (str. 302).

„Njegovo lordstvo veli: Mortimer, just go and ask those fellows if they're members here? (Mortimer, pitaj one momke jesu li ovde članovi?)“ (str. 302).

„U šaljivom tonu prikazivana je u njoj tzv. engleska domovinska garda (Home Guard)...“ (str. 302).

„Kad je ova domovinska armija raspуштена, većina srazmerno sposobnih otišla je u druge službe, od kojih je protivpožarna zaštita (Fire Brigade) bila najzaposlenija“ (str. 303).

„Kontrolu su obavljali službenici s neprijatnim nadimkom njuškala (snoopers)“ (str. 303).

24. Mršave i debele krave engleske povesti

„Mešavina disparatnih običaja, tako karakteristična za evropski prostor...“ (str. 310).

„Jedini izvor iz pera savremenika anglosaksonske invazije – epska saga Gildasa Liber Querulus, sasvim je razočaravajući, jer iz njega, iako vidimo ponešto o tome kako su uljezi osvojili Kent, o njihovom životu i običajima ne saznajemo ništa“ (str. 313).

„Churchill je ispred sebe imao najveću vojnu silu u povesti vodenu od jednog sposobnog somnabula (iza sebe, srećom, kralja koji je to bio samo po imenu)“ (str. 316).

„... samo Cecil tako nešto nije mogao znati. Sve do Trafalgara, Napoleonova je bila daleko pulsibilnija, mada je ishod bitke na samom Ostrvu ostajao u oblasti pukog nagađanja“ (str. 317).

„Pored njih, nezaobilazan već i sa svoje voluminoznosti, najpresudniji su svakako njeni ratovi sa Napoleonom“ (str. 317).

„Ali, istorija je naša prava priroda, ono što nas od spoljašnje i ahumane prirode razdvaja“ (str. 320).

2. UZORAK KORPUSA NOVINSKIH TEKSTOVA

Korpus novinskih tekstova od približno 1.500 anglicizama, u koji su uključeni i primeri iz jedne monografije, formiran je prema odrednicama koje čine izvorno napisani anglicizmi složeni alfabetskim redosledom. Anglicizmi su najčešće zabeleženi u kontekstu rečenice, osim u slučaju stilski motivisanih jedinica koje su iziskivale citiranje kraćeg pasusa. Prilikom formiranja korpusa beleženi su svi uočeni anglicizmi, bez obzira na to da li popunjavaju leksičku prazninu u datom trenutku ili ne. Ovaj postupak temelji se na prepostavci da anglicizmi, tokom sekundarne adaptacije, mogu stupiti u sinonimne odnose sa domaćim ili odomaćenim rečima u okviru celokupnog leksičkog fonda srpskog jezika. U cilju celovite kvalitativne i kvantitativne analize korpusa, registrovane su i ponovljene upotrebe anglicizama. Uzorak korpusa, koji je prikazan u nastavku izlaganja, obuhvata anglicizme na slovo ‘B’, na osnovu kojih je predložen model leksikografske kodifikacije anglicizama kao sinonima u srpskom jeziku u petom poglavlju.

2.1. Deo korpusa anglicizama iz novinskih tekstova na slovo ‘B’

baby, baby   bebi, bejbi bum

boom   („Roditelji s odojčadima mogu da unesu bebi-hranu, a ako se u avion ulazi s flašicama mleka ili drugih napitaka, roditelj, pratilac mora da oproba sadržaj“; *Dnevnik*, 12. avgust 2006.)

(„Prvih sedam dana ranu treba ispirati četiri puta dnevno bejbi sapunom...“; *NIN*, 2902, 10. avgust 2006.)

(„Francuska bi u budućnosti mogla preteći Nemačku i postati ekonomski najjača zemlja članica Evropske unije koristeći potencijale trenutnog bejbi buma, navedeno je u studiji Ekonomskog instituta iz Kelna“; *Danas*, 21. februar 2007.)

(„Kako se vremenom ‘bejbibum’ generacija – Amerikanci rođeni tokom ‘eksplozije (broja) beba’ u prvim godinama posle Drugog svetskog rata – polako približavala kraju radnog veka, postajalo je sve jasnije da će oni koji se budu oslanjali samo na penzije imati ružnu i gladnu starost“; *NIN*, 2958, 6. septembar 2007.)

(„... ciljna grupa marketinških studija bili su podjednako sedamnaestogodišnjaci i pripadnici bejbi-bum generacije koji su prevalili četrdesetu, i sedamnaestogodišnjaci koji vežbaju kiks-boks uz muziku ‘Bekstrit bojsa’“; *Grad. list*, 2668–69, 5–6. april 2008.)

(„... postavlja se pitanje hoće li tržište Srbije, sa ovim nivoom plata i preskupom hranom, biti spremno za bum u prodaji automobila ili će trend biti upravo suprotan“; *Danas*, 7. jul 2008.)

baby beef

bebi-bif

(„Očekujemo da će u naredna dva do tri meseca i to biti odobreno što bi nam omogućilo i da mnogo efikasnije stvaramo kvotu za izvoz ‘bebi bif’ na tržište Evropske unije...“; *NIN*, 2978, 24. januar 2008.)

baby face

baby face, bebasto lice

(„Ilijaj ima klasično *baby face*“; *Vreme*, 892, 7. februar 2008.)

babysitter

bejbisiter

(„Istina, oni danas mogu da vide Toronto ili Velington u Novom Zelandu, ali ovaj put sa avionskom kartom u samo jednom pravcu, do radnog mesta kompjuteriste ili bejbi-siterke“; *NIN*, 2902, 10. avgust 2006.)

(„Ona je otišla u Ukrajinu da vrbuje mlade devojke i, lažno se predstavivši kao žena koja je udata u Nemačkoj, nudila je mladim devojkama posao bebisiterke u toj zemlji ili kelnerice u restoranu njenog muža“; *NIN*, 2916, 16. novembar 2006.)

(„Mladi ljudi koji surfuju internetom često mogu biti vrbovani za sumnjive poslove, a u nevladinoj organizaciji ‘Astra’, koja se bavi sprečavanjem trgovine ljudima, ističu da je nuđenje posla u hotelima, posao bejbisiterke i ponude za odlazak u inostranstvo radi učenja jezika čest mamac“; *Dnevnik*, 16. februar 2008.)

*bachelor
(studies) (n),
(adj)*

bečelor studije, osnovne studije, bečelor, diplomirani student, mlađoženja

(„Evropski fakultet na svojim fakultetima realizuje osnovne studije u trajanju od tri ili četiri godine, master studije u trajanju od dve ili jedne godine, u zavisnosti od prethodno završenih studija, kao i doktorske studije u trajanju od tri godine iz pet naučnih polja“; *NIN*, 2942, 17. maj 2007.)

(„Nema mnogo razlika u odnosu na nas, bar kad je u pitanju bečelor nivo...“; *Dnevnik*, 10. decembar 2007.)

(„Vasiljević je naumio da iz Azije – Laosa, Kambodže ili Vijetnama – uveze 100.000 neudatih žena kako bi ovdajnjim bečelorima rađale decu (što im je, inače, običaj)“; Tirnanić, B., „Tir(n)anija: Daleko je Australija, Laos je bliži“; str. 32, *NIN*, 3011, 11. septembar 2008.)

background

bekgraund, pozadina

(„Marka je, fascinirana njegovim impresivnim ‘bekgraundom’, na svoju inicijativu i po svom izboru, prošle godine crtala Andrea Deže...“; *NIN*, 20. jul 2006.)

(„Tako je, recimo, u jednom slučaju za koji je NIN saznao, bilo procenjeno da će se u okruženje jedne javne ličnosti agent velike strane obaveštajne službe ubaciti samo suptilnim, polaganim stupom, s tim što je za ubacivanje odabранa osoba koja će svojim ‘bekgraundom’ odgovarati političkim i kulturološkim simpatijama ciljane ličnosti“; *NIN*, 2959, 13. septembar 2007.)

(„Možda i ne verujem u postojanje Svevišnjeg, jer ga nikad ne viđam, ne javlja mi se, ali sve u mom životu ima taj hrišćanski bekgraund“; Tirnanić, B., „Vreme kolevke“, *NIN*, 2975, 12. januar 2008, str. 43.)

(„No istodobno, Ivo je osnovao tirolski ogrank HDZ-a pa kad je došao u Split, tu su ga odmah, s obzirom na jaki i klerikalni background i puno prijateljskih veza u kulturnim i kazališnim krugovima, instalirali za intendanta splitskog HNK“; *NIN*, 2984, 6. mart 2008.)

(„Sve što je druženje, što je manifestacija određenog životnog stila, postaje bekgraund“; *NIN*, 2991, 24. april 2008.)

(„Mesić bi se, s backgroundom dvaju predsedničkih mandata, pojavljivao kao politički važna figura koja pomaže Hrvatskoj svojim iskustvom i kontaktima u svetu...“; *Dnevnik*, 19. avgust 2008.)

(„Poslovi koje je obavljao ostavljali su Martiju dovoljno prostora i kreativnih mogućnosti da kroz svoje ‘službene’ obaveze ostvari i ponešto od svog porodičnog nacističkog bekgraunda, antiruskog i antipravoslavnog resantimana, kao i ‘superhikovsku’ sklonost da se bude na strani moćnih i bogatih“; *NIN*, 3016, 16. oktobar 2008.)

backhand

bekhend

(„Koji prirodni dar biste hteli da imate? – Bolju socijalnu intelektualnu i da znam da crtam. Bekhend Federera, dribling Ronaldinja, glas Toma Džonsa...“; *NIN*, 2981, 14. februar 2008.)

(„Ana je u poene pretvorila čak 15 od 17 izlazaka na mrežu, a imala je i 25 vinera (17 iz bekhenda), pet puta više od Garbine“; *24 sata*, N. Sad, 19. mart 2008.)

backpacker; bekpeker, bekpekidž (prid.)

backpackage („Božidar Đelić podelio je sa prisutnima i to da je tokom studija kao ‘bekpeker’ pet puta bio u obilasku Evrope“; *24 sata*. N. Sad, 9. maj 2008.)

(„Do zuba naoružani kamperskom bekpekidž opremom, zapadni turisti sa uzbuđenjem sve više hrle na puteve hrvatskih domobranitelja, da osete kako su se hrabro borili protiv srpskog agresora, i u sarajevske podzemne hodnike gde su se od istog agresora skrivali Bosanci. ... Turizam o kome govorimo je ‘dark’ ili mračni, skopčan sa mestima nedavnog stradanja...“; *NIN*, 3010, 4. septembar 2008.)

backstage bekstejdž (ostaje bekstejdž u muzici: mesto za muzičare), iza kulisa (pozorište)

(„Duška Vučinić Lučić, PR Evrosonga, kaže da je iako je konkurs za voditelje nazvan ‘Evro lice’, pre svega je bio za voditelje Beovizije, a da će se jedan par pridružiti timu koji ćemo gledati na Evrosongu, ali samo kao podrška iz bekstejdža“; *24 časa*, Novi Sad, 6. februar 2008.)

(„U bekstejdžu u publici se moglo videti puno poznatih ličnosti...“; *24 sata*, N. Sad, 10. mart 2008.)

(„Sudeći po tome da je od organizatora koncerta na Jazu Madona tražila dve prostorije u bekstejdžu... pored kompletne ekipe ona će u Crnu Goru povesti i svoje mališane“; *24 sata*, N. Sad, 12. avgust 2008.)

(„Iz ‘Splendida’ je helikopterom otisla do koncertnog prostora na Jazu, gde je sačekao pravi mali grad u bekstejdžu, samo bina široka 90 metara, duboka 50 i visoka 2,5 metara“; *Kurir*, 26. septembar 2008.)

backstage bekstejdž advertajzing

advertising („Postoji, dalje, bend plejsment kad je bend sastavni deo programa neke emisije, ili bekstejdž advertajzing gde se bend pojavi u filmu, ili predstavi“; *NIN*, 2924, 11. januar 2007.)

Back to Balkans Back to Balkan, ponovo na Balkan

(„Waltic 2008. ili odavde do Švedske i natrag (5): Back to Balkan, još jedanput“ (naslov), Goran Karanović, Mostar, str. XI, *Danas*, 26. januar 2009.)

badge bedž, značka, nalepnica (?)

(„... a građanstvo aplaudira zadovoljno završnicom priredbe. Ma nisu delili ništa, ni bedževe, ni olovke...“; *NIN*, 2930, 22. februar 2007.)

<i>backup</i>	bekap („Ti podaci retko su do sada viđeni u bekap pričama izveštača iz Prištine“; <i>NIN</i> , 2982, 21. februar 2008.)
<i>bad girl</i>	bad girl, loša devojka („Karla za sebe kaže da je bila pod velikim uticajem Simon D’Bo-voar i francuske građanske bad girl, Fransoaz Sagan, predvodnice borbi za seksualne slobode žena“; <i>NIN</i> , 3011, 11. septembar 2008.)
<i>bad guy</i>	bad guy („Svi junaci jesu neki fol negativci pošto su bad guys iz velike nužde, one pod moranje, ali krajnje reakcije su im uvek srdačne i samilosne“; <i>NIN</i> , 2902, 10. avgust 2006.)
<i>bail out</i>	bail out, pokvareni krediti („... među ekonomistima raste uverenje da problemi ne mogu da se reše tako što će država da preuzme i stavi pod svoju kontrolu ‘pokvarene kredite’ (Bail-out)“; <i>NIN</i> , 3016, 16. oktobar 2008.)
<i>Balkanization</i>	balkanizacija („Mi sad doslovno slavimo <i>balkanizaciju</i> , termin koji je uvek nosio konotaciju nerešivih plemenskih i geografskih sukoba, pripremajući se za sporni finale, nezavisno Kosovo“; <i>NIN</i> , 25. maj 2006.)
<i>ballast</i>	balast (Videti <i>blockbuster</i> ; <i>NIN</i> , 2901, 3. avgust 2006.)
<i>band</i>	bend („Izvorno raskošan zvuk kapricioznog i talentovanog umetnika u kombinaciji sa kvalitetnim razglasom, produkcijom i pratećim bendom, učinio je da se njegovi fanovi kućama vrate više nego zadovoljni“; <i>Dnevnik</i> , 8. jul 2006.) („... i još tristotinak domaćih i stranih bendova, di-džejeva, na dvadesetak bina duž Petrovaradinske tvrđave“; <i>NIN</i> , 6. jul 2006.) („Prolaznicima je po bagatelnim cenama prodavana roba domaćih bendova“; <i>NIN</i> , 2894, 15. jun 2006.) (Videti <i>disk jockey</i> ; <i>Gr. list</i> , 9. avgust 2006.) („Osim polufinalista, nastupiće i hrvatske grupe ‘Deboto’, ‘Barra-kuda’ ... i američki sastavi ‘Heavy Trash’ (Džon Spenser!) i ‘Bellrays’...“; <i>Gr. list</i> , 9. avgust 2006.) („Gro bendova govori engleski kao maternji jezik“; <i>Dnevnik</i> , 30. mart 2008.) (Videti citat za <i>remix</i> , gde se umesto <i>band</i> javlja sastav; <i>24 sata</i> , NS, 13. avgust 2008.)

	(„Originalni pevač Skot Veilend grupu je napustio u aprilu zbog nesuglasica sa ostalim članovima benda“; <i>24 sata</i> , NS, 13. avgust 2008.)
<i>band leader</i>	bendlider, vođa grupe („Kao vrhunski instrumentalista na svom instrumentu i uspešan bendlider, jer predvodi jedan od najboljih sastava na svetu, Boban Marković je doprineo da ova muzika, koja se do sada mogla čuti na svadbama i veseljima, postane internacionalni fenomen“; <i>NIN</i> , 2971, 6. decembar 2007.)
<i>banking</i>	bankarski servis (kolokacija)
<i>service</i> (service = lat.)	(„Beograd danas omogućava kompletan bankarski servis...“; <i>Vreme</i> , 822, 5. oktobar 2006.)
<i>banner</i>	baner („Navijači rimskog kluba su na utakmici protiv ‘Rome’, gradskog rivala, razvili ogroman baner na kome je pisalo ‘Aušvic je naša zemlja, krematorijum je vaša kuća’“; <i>NIN</i> , 20. jul 2006.) („Put koji se pruža iza kapije s banerima i svetiljkama ukazuje na veličinu ambicije...“; <i>24 sata</i> , N. Sad, 10. septembar 2008.) („Registracija je jednostavna i može se odraditi preko banera na www.24sata. rs“; <i>24 sata</i> , N. Sad, 640, 17. mart 2009.)
<i>barcode</i>	bar-kod („Dovoljno je, recimo, da očita bar kod boce vina koju želi da kupi i na monitoru će odmah i sve pisati o tom proizvodu“; <i>Dnevnik</i> , 2. mart 2008.) („Cena je ... nekoliko stotina hiljada dinara po jednom bar kodu, odnosno proizvodu“; <i>Dnevnik</i> , 24. mart 2008.) („Umesto toga, podatke automatski povlače bar-kod čitačima koji su sada dostupni u svakom od 103 objekta ove ustanove“; <i>Vreme</i> , 901, 10. april 2008.)
<i>baseball</i>	bezbol („Prilikom pretresa automobila koji su osumnjičeni koristili policija je pronašla i oduzela jedan pištolj sa izbrisanim serijskim brojem, bejzbol palicu i manju količinu marihuane“; <i>Dnevnik</i> , 23. septembar 2006.)
<i>base jump</i> , <i>base jumper</i>	bejs-džamp, bejs-džamper („... bejs-džamp je veoma opasna disciplina, koja u proseku nosi dvanaest žrtava godišnje na svetskom nivou“; <i>NIN</i> , 2959, 13. septembar 2007.)

(„U našem gradu su gostovali takozvani bejs-džamperi, padobranci koji skaču sa čvrstih podloga. Zgrada, tornjeva, kanjona...“; *NIN*, 2959, 13. septembar 2007.)

(„Vetar je bio suviše jak, a prostor u Masarikovoj, gde su jedino mogli da se spuste ‘džamperi’, nije dovoljno velik da bi se upuštao u rizik“; *NIN*, 2959, 13. septembar 2007.)

(„Bejs-džamp (BASE Jump) je definitivno najekstremnija padobranska disciplina. Možda i najopasnija disciplina uopšteno. Naziv BASE je dobila od početnih slova engleskih objekata sa kojih se skače – zgrade i soliteri, antene i tornjevi, mostovi, litice i kanjoni. Prvim bejs-džamperom se smatra francuski pronalazač Louis-Sebastian Lenormand, čovek koji je i izmislio padobran“; *NIN*, 2959, 13. septembar 2007.)

basketball

basket

(„Na košarkaškim terenima Štranda, danas u 9. časova počinje turnir u uličnom basketu“; *Dnevnik*, 23. septembar 2006.)

(„Po mom mišljenju, ‘teniski trend’ koji vlada kod nas trebalo bi znati dobro iskoristiti, jer će primat za nekoliko godina opet pripasti basketu, fudbalu ili nekom drugom sportu“; *NIN*, 2997, 5. jun 2008.)

(„BASKET – Osmo univerzitsko košarkaško prvenstvo Evrope u Novom Sadu je završeno...“; *24 sata*, N. Sad, 29. jul 2008.)

(„Švarceneger se ‘zagrejao’ za basket“ (naslov); *24 sata*, N. Sad, 30. oktobar 2008.)

batman

betmen, čovek – slepi miš

(Videti *superman*; *NIN*, 2901, 3. avgust 2006.)

BBC

Bi-Bi-Si

(„Skorašnje istraživanje Bi-Bi-Sija čak ga je proglašio za najslavnijeg filozofa svih vremena“; *NIN*, 2897, 6. jul 2006.)

beach volley

bič-volej

(„Prvenstvo Srbije u bič-voleju počelo je u Novom Sadu i tu će se ovog vikenda i završiti. ... Naime, Komisija za odbojku na pesku (u okviru Odbojkaškog saveza Srbije) organizovala je do tada tri turnira...“; *Dnevnik*, 29. jul 2006.)

Beatles

bitls frizure

(„Kad su i fudbaleri počeli da nose bitls frizure, to pitanje se više nije postavljalo“; *NIN*, 2904, 24. avgust 2006.)

<i>beach</i>	bičvolej, odbojka na pesku
<i>volleyball</i>	(„Turnir u bičvoleju (naslov)... Olimpijski turnir u odbojci na pesku proteći će, prema predviđanjima, u znaku okršaja favorita, brazilskih i američkih parova“; <i>Dnevnik</i> , 9. avgust 2008.)
<i>beauty salon</i>	salon za ulepšavanje, kozmetički salon („U dućanu iza ugla, cvećari, samoposluži, obližnjem hipermarketu... U lokalnoj parfimeriji, knjižari, butiku, salonu za ulepšavanje. Postoji neko ko radi za vas!“; <i>Vreme</i> , 822, 5. oktobar 2006.)
<i>beauty sleep</i>	„beauty sleep“ state
<i>state</i>	(„Što nije tako loše, bar ču potpuno ozdraviti, cele nedelje imati potrebne ‘beauty sleep’ state i biti savršeno spremna za sledeći korak“; <i>Gradanski list</i> , 2698, 5. maj 2008.)
<i>beer festival</i>	bir fest („Otvaranje Bir festa proteklo je uz Zvonka Bogdana i potoke piva, koje se prodavalо po nimalo diskontnim cenama!“; <i>Kurir</i> , 18. avgust 2006.)
<i>be in</i>	biti IN („Politički grafiti su ponovo IN“; <i>NIN</i> , 20. jul 2006.) („I kod njih se može birati između odeće na sniženju i robe koja će ove jeseni biti ‘in’“; <i>Dnevnik</i> , 19. avgust 2006.) („Jedno od nekoliko ‘in’ mesta je tako postala i srpska prestonica“; <i>NIN</i> , 2909, 28. septembar 2006.) („Dan žena je ponovo ‘in’“ (naslov); <i>24 sata</i> , N. Sad, 6. mart 2009.)
<i>be in a</i>	biti u poziciji
<i>position to do sth.</i>	(„Često smo u poziciji da mlade, sposobne, ali nedovoljno iskusne menadžere učimo poslovnim tajnama i veštinama“; <i>NIN</i> , 2906, 7. septembar 2006.)
<i>be profiled</i> (franc. profil)	profilisati se („Oni se sve više profilišu kao nova politička snaga...“; <i>Dnevnik</i> , 1. jul 2006.) („Kulska banka je u poslednjih 10 godina uspela da se profiliše kao komercijalna banka opštег tipa“; <i>NIN</i> , 2893, 8. jun 2006.)
<i>Belgrade</i> (metonymy)	Beograd (metonimija), Vlada u Beogradu („Dobar predlog Beograda (naslov)... Tadić i Košutnica su sinoć posle sastanka izjavili da je Beograd potpuno spreman da dalje razgovara o dokumentu od 14 tačaka...“; <i>Grad. list</i> , 6. novembar 2007.)

<i>benefit</i>	benefit, beneficija, olakšice(?) („Jako je teško izračunati koliko za to morate da platite, a koliki vam je benefit od toga“; <i>NIN</i> , 2959, 13. septembar 2007.) („No, Amerika je ozbiljna zemlja, država je već reagovala sniženjem interesne stope kod stambenih kredita, davaće sigurno još neke beneficije na lokalnom nivou...“; <i>Dnevnik</i> , 21910, 10. februar 2008.) („Benefit bi imali i radnici, jer bi bio poboljšan njihov tretman pošto bi bili izjednačeni u uslovima rada u odnosu na radnu snagu iz zemalja članica EU“; <i>Dnevnik</i> , 7. maj 2008.) („Partije bi se mogle javno dogovoriti i obavezati da evropskoj opciji daju određeno vreme, za koje će se pokazati da li je i kakve koristi (moderno rečeno benefite) to donelo i da li je prejudiciralo status Kosova, odnosno je li ono manje ili isto koliko i danas Srbija“; <i>Danas</i> , 13. maj 2008.) („Ako je status svedoka saradnika nastao zato da bi on otkrio istinu, on zato dobija benefit da ne odgovara krivično i da mu se oproste sva nedela“; <i>Kurir</i> , 1908, 17. januar 2009.) („Ovde je u pitanju klasični povraćaj investicija, jer je Internet merljiv medij i direktno donosi benefite oglašivaču“; <i>Danas</i> , 16. mart 2009.)
<i>be present</i>	biti prisutan („Da li je taj problem prisutan i u Beogradu?“; <i>NIN</i> , 2908, 21. septembar 2006.)
<i>bestseller</i>	bestseler, najprodavanija knjiga („Patetična predstava bila je deo festivala ‘Koren’, inspirisanog istoimenim bestselerom“; <i>NIN</i> , 2898, 13. jul 2006.) („ <u>Najčitanija</u> knjiga proteklog meseca je, prema anketi sajta knjizara.com, u kojoj je učestvovalo više od 20 knjižara, ‘Ruski prozor’ Dragana Velikića, dobitnika NIN-ove nagrade za roman godine. Naime ovaj, osmi po redu Velikićev roman pojavio se u knjižarama sredinom prošle godine, ali se tada nije našao na listama <u>bestselera</u> . Ulaskom u uži izbor za NIN-ovu nagradu, a posle i njeno osvajanje, bili su dovoljni da se ‘Ruski prozor’ dokopa prvog mesta na listi <u>najprodavanijih</u> “; <i>24 časa</i> , Beograd, 7. februar 2008.) („Bestseler je knjiga, pisana radi objavljivanja i ostvarivanja profita, napomenuo je Bojan Jovanović, primećujući da u takvoj literaturi dolazi do pojednostavljivanja, u kojem pisac udovoljava određenim zahtevima i pribegava preterivanjima, jakim doživljajima, nasilju, ubistvima, kriminalu“; <i>Dnevnik</i> , 28. avgust 2008.)

(„Kad sam ja bio dečak, bestseleri su često bili upravo one knjige koje ste nalazili na policama svojih nastavnika klavira“; *NIN*, 3032, 5. februar 2009.)

be very happy vrlo radovati

(„Vrlo me raduje moja prva poseta Srbiji, zemlja kojom sam već duže fasciniran“; *NIN*, 2893, 8. jun 2006.)

bid bond bid bond

(„Zbog toga, što u paketu nije bio original ‘big bonda’ (garancije da će potpisati ugovor, vredne 1,1 milion evra) američka kompanija je oslobođena plaćanja ove sume državi Srbiji“; *NIN*, 2916, 16. novembar 2006.)

(„Bid bond je trebao da bude 8 do 10 miliona dolara pa bi se ponuđači ozbiljnije ponašali“; <http://www.blic.rs/Vesti/Ekonomija/2345/Raskinut-ugovor-o-prodaji-RTBa-Kupromu>, 26. april 2007.)

big band big bend, veliki (džez/sving) orkestar

(„... a u novije vreme, kad ne radi sa Stounsim, sastavlja razne džez formacije (od kvinteta do big benda) i sa njima ide na turneve i snima albume“; *NIN*, 2937, 12. april 2007.)

big bang big-beng, prvobitni prasak

(„Jedina sigurna (za sada) teorija je da se svemir rodio pre 13,7 milijadi godina u kosmičkoj eksploziji, prvobitnom prasku ili big-bengu koji je stvorio vreme i prostor“; *NIN*, 3012, 18. avgust 2008.)

(„Pojavljuju se teško proverljive ideje, počev od pokušaja razumevanja prirode pojma ‘prostор-време’, па до теорија које описују догађаје пре и посle prvobitnog praska ‘big benga’“, Đorđević, M., ‘Crni labud’, str. 43, *NIN*, 3014, 2. oktobar 2008.)

(„Sledećeg vikenda, учесници пројекта ‘Big Beng – širenje praska, mladi i nauka’ имаће прилику да учествују у једнодневном терену на Дебелом брду...“; http://www.ugradu.info/index.php?option=com_content&taks=view&id=5607&Intemid, 28. februar 2011.)

Big Brother, BB Veliki brat / Big Brother, BB

(Videti *reality television*.)

big farm big-farma, farmaceutski gigant

(„Farmaceutski giganti, tzv. ‘big-farmer’ ne pokazuju tendenciju smanjenja cena što ide naruku falsifikatorima“; *NIN*, 3012, 18. avgust 2008.)

<i>Big Mac</i>	„big mek“ („To pokazuje i studija NBS iz januara 2006. godine koja prona-lazi visoku korelaciju između realnog BDP po stanovniku i cena ‘big meka’“.)
<i>bike, biker</i>	bajker, motociklista („Kolona od oko 1.000 motora krenuće 7. maja u 10 časova ujutro ispred Skupštine Srbije u ‘Bajk-rok mirovnu misiju 2’ put Kosovske Mitrovice. ... Bajkeri će krenuti ka izlazu na autoput ka Vrčinu, gde će im se pridružiti ultra lake letilice... Dosad su interesovanje za učešće u ovom karavanu pokazali svi srpski bajk klubovi, kao i udruženja iz Crne Gore, Republike Srpske, Makedonije, Grčke, Hrvatske...“; <i>Kurir</i> , 1–2. maj 2008.) („Tribine o bezbednosti bajkera povodom Moto-šoua u Futogu“ (naslov); <i>24 sata</i> , N. Sad, 6. avgust 2008.) („Koga mrzi da pendla miljama, može da sačeka autobus koji na kljunu ima mesto za dvo-točkaše, da obesi svoj bajk тамо, lepo uđe, plati kartu i u rashlađenom (ugrejanom) autobusu sačeka da vidi svoju stazu za rekreaciju“; <i>Dnevnik</i> , 22. jun 2008.) („Bajkeri žele da učestvuju u akciji smanjenja broja saobraćajnih nesreća (podnaslov)... Asocijacija motociklista Srbije organizovala je juče u Beogradu...“; <i>Kurir</i> , 14. septembar 2008.) („Trend u evropskim gradovima: Rent a bajk (naslov)... Zvanični broj bajkova za iznajmljivanje u Barseloni iznosi oko 6.000 na 400 stanica, dok ih je u Parizu na raspolaganju čak 20.600 i to na 1.400 mesta“; <i>Dnevnik</i> , 17. maj 2009.) („Humani bajkeri u Sremčici (naslov)... Motociklisti podelili 300 paketića deci iz Doma za decu i omladinu sa specijalnim potrebama i pozvali društvo da se posvete mališanima“; <i>Kurir</i> , 2249, 27. decembar 2010.)
<i>billboard</i>	bilbord („Okružen borovima, jednim velikim bilbordom, saobraćajnim znacima i fasadnim zaledjem on se malo primećuje...“; <i>NIN</i> , 2901, 3. avgust 2006.)
<i>billion</i>	bilion, milijarda („Kinezi poseduju više od jedne četvrtine svih američkih obvezni-ca, pa su se njihove devizne rezerve uvećale na nezamislivi iznos od dva biliona dolara“; <i>NIN</i> , 3074, 26. novembar 2009.)
<i>biodiversity</i>	biodiverzitet („Pri tom je poznata činjenica da je Srbija ‘značajan izvor biodiverzite-ta u Evropi’ budući da je više od polovine svih evropskih vrsta, biljnih i

životinjskih, nastanjeno baš u Srbiji. ... Svakim umnožavanjem u tom srednjeročnom čuvanju gubi se deo diverziteta, a dugoročno čuvanje se zasniva na što ređem umnožavanju“; *NIN*, 2896, 29. jun 2006.)

(„Mi samo ukazujemo na mogućnost izlaska iz tog užasnog poremećaja klimatskih uvjeta, uništavanja biodiverziteta, sjeće tropskih šuma...“; *Vreme*, 894, 21. februar 2008.)

(„39. E. O. Vilson (31); biolog, entomolog, tvorac pojma biodiverzitet; SAD“; *NIN*, 3005, 31. jul 2008.)

bio-feedback biofidbek

(„To je ‘biofidbek’, objašnjava psiholog Nojman, koji u drugoj prostoryji na posebnom ekranu posmatra Petrine moždane talase“; u članku „Hipnoza protiv dopinga“, *NIN*, 2967, 8. novembar 2007.)

biofuel biofjuel, biogorivo

(„Čak svaka peta tona kukuruznog zrna u SAD se prerađuje u biofjuel“; *Dnevnik*, 21990, 4. maj 2008.)

(„Stručnjaci objašnjavaju da pri korišćenju duvana kao sirovine za biogorivo ne bi bilo opasnosti od pasivnog pušenja među učesnicima u saobraćaju jer se ne bi sagorevao duvanski list već ulje dobijeno iz ove biljke“; *Politika online*, 20. januar 2011.)

biotech bioteh-kompanija

company („Ukoliko su bioteh-kompanije opremljene visokom tehnologijom, od jednog leša mogu izvući zaradu i do 200.000 dolara“; *NIN*, 3013, 25. septembar 2008.)

black list crna lista, spisak prokazanih

(„Dugalić navodi da će NBS svakog meseca objavljivati ‘crnu listu’ banaka koje se ne ponašaju prema pravilima centralne monetarne vlasti, podsećaju na neka ranija vremena“; *24 časa*, N. Sad, 17. jun 2009.)

black metal blek-metal grupa

group („Početkom ovog veka u Nemačkoj je osnovana blek-metal grupa...“; *Pravda*, 219, 19. novembar 2007.)

Black Panthers Crni panteri, Black Panthers

(„Strancima verovatno najpoznatije mesto u prestonici je splav na Adi Ciganliji, pod nazivom ‘Crni panteri’, odnosno ‘Black Panthers’; *NIN*, 2909, 28. septembar 2006.)

blender (el. blender

appliance for grinding or mixing food) („U blenderu sjediniti propržene semenke, parmezan, beli luk, maslinovo ulje od bundeve, pa to izmešati s komadićima iseckane bundeve i skuvanim špagetima“; *Gloria In*, oktobar, 2008.)

<i>blizzard</i>	blizard, snežna mećava / oluja („Leti vrelu s masovnom pojavom tornada i drugih oluja, smrtonosnih tvistera koji nose cele kuće, decu (čak i krave!), zimi strašnih blizarda, vejavica koje opet znaju da zamrznu svaki saobraćaj“; <i>Dnevnik</i> , 12. avgust 2007.)
<i>block</i>	blok („Ako je već o tome reč, onda se može dogoditi da tzv. demokratski blok, odnosno DS i DSS, u prvi krug izbora izadu sa dva kandidata...“; <i>NIN</i> , 2955, 16. avgust 2007.)
<i>blockbuster</i>	blokbaster („... legendarni tumač lika Džejmsa Bonda iz prvih ostvarenja te blokbaster serije, javlja u ulozi oca Indijane Džonsa“; <i>NIN</i> , 2997, 5. jun 2008.) („... tako da se umesto na leku protiv angine pektoris, počelo ubrzano raditi na blokbasteru koji je obećavao veliku zaradu“; <i>NIN</i> , 2896, 29. jun 2006.) („... – uprkos stripovanom i kinematografskom nasleđu i uprkos ideološkim na(d)zorima filmske industrije u proizvodnji blokbastera – Superman, biće apsolutne pravednosti, bio oslobođen nartativnog balasta težnje da zasnuje ordinarni život čoveka...“; <i>NIN</i> , 2901, 3. avgust 2006.) („Iako je privukao više od 30 000 gledalaca povučen je zbog dolaska stranog blokbastera ‘Da Vinčijev kod’“; <i>Dnevnik</i> , 12. avgust 2006.)
<i>block play</i> (blok = franc.)	blok igra (kolokacija) („... osnovna orijentacija u završnim treninzima jeste poboljšanje blok igre...“; <i>Grad. list</i> , 17. avgust 2006.)
<i>blog</i>	blogovati („... bloger je po prirodi stvari ‘samozvanac’, a ‘bezbalna’ priroda njegovog sajber-medija prosto ga mami na raspršanost i nesnosnu trivijalu sestro-moja-slatka ispovednog diskursa o svakom, da prostite, prdežu koji blogujući subjekt blogoizvoli ispustiti“; <i>Vreme</i> , 836, 11. januar 2007.)
<i>bloody clear</i>	krvavo jasno („KRVAVO JASNO (naslov)... Žalosno je što skoro četrnaest godina posle Srebrenice, najveće i najkravije srpske sramote, neke ljude na Balkanu treba podsećati da se Srebrenica Srebrenicom ne izbija i da je – ako prepostavimo da su namere možda bile dobre,

put do pakla često popločan najboljim namerama. Čovek bi pomislio da bar to intelektualcima treba da bude, kako reče upravnik Narodne biblioteke, krvavo jasno“; Z. Ćirjaković, „Rađanje jednog intelektualca: Krvavo jasno: Čime ambiciozni srpski skribomani pokušavaju da zadobiju pažnju javnosti“; str. 26, *NIN*, 3036, 5. mart 2009.)

blue chip companies

„blu čip“ kompanije

(„Uz to, na berzi se još čeka na izlazak akcija tzv. ‘blu čip’ kompanija poput Telekoma, Elektroprivrede Srbije i Naftne industrije Srbije, kao i drugih državnih hartija, poput municipalnih obveznika i obveznica za popunu budžetske kase“; *Danas*, 29. septembar 2008.)

blues

bluz, bluzer

(„Legendarni pevač britanske grupe The Animals, pionir psihodelične rok scene u San Francisku frontmen grupe War najvećeg fank benda 70-tih, legenda bluza, najbolji beli pevač soula …“; *NIN*, 2901, 3. avgust 2006.)

(„Šaban Bajramović, treći bluzer sveta“; *NIN*, 2919, 7. decembar 2006.)

(„Ali svakako treba očekivati sav senzibilitet njegovog bluzerskog izraza, koji ga je 1988, uveo u Blues Foundation Hall of Fame“; *24 sata*, N. Sad, 28. oktobar 2008.)

blue stream

blu strim, plavi potok

(„Potpisani memorandum o gasovodu ‘Plavi potok’ preko Srbije (naslov)... Potpisivanjem memoranduma o izgradnji gasovoda kojim će preko teritorije Srbije gasovod ‘Blu strim’ (Plavi potok) biti od Turske produžen do Italije, stekli su se uslovi da Srbija postane tranzitna zemlja i da dobije alternativni pravac za snabdevanje prirodnim gasom“; *NIN*, 2921, 21. decembar 2006.)

bluetooth (modul)

bluetooth (modul)

(„Tu je i bluetooth modul u verziji 1.2...“; *Blic*, 20. jun 2006.)

(„Seminar će biti nastavljen u julu kada će u okviru druga dva moudula italijanski eksperti predstaviti i način formiranja teritorijalnog informacionog sistema“; *NIN*, 2894, 15. jun 2006.)

(„Kompanija ‘Kronotek’ predstavila je ‘Bluvoje’, ručni sat koji je istovremeno i blutut slušalica“; *Dnevnik*, 21. avgust 2006.)

(„Kompanija ‘Alif’ napravila je ovaj revolucionarni ‘blutut’ uredaj za mobilne telefone...“; *NIN*, 2923, 4. januar 2007.)

bluff, bluffing, blef, blefer

bluffed, bluffer („... u vreme kada Unija ne može da se složi ni oko svog ustava, blef nad otvorenim kartama; da li Oli Ren strasno igra mali fudbal s nama...“; *NIN*, 2910, 5. oktobar 2006.)

(„... pa je Partija zaključila da je ovaj drugi kulturtreger megaloman, blefer bez pokrića, smijenila ga, i na njegovo mjesto postavila jedinog preostalog namještenika, šefa akvizitera...“; *NIN*, 2984, 6. mart 2008.)

(„Stručnjaci upozoravaju da je reč o očiglednom blefu od strane koncesionara, jer ukoliko oni nisu u stanju da do ugovorenog roka ispunе svoje obaveze, ugovor će biti raskinut“; *NIN*, 3025, 18. decembar 2008.)

(IMF) board bord (MMF-a)

(„... model članstva nije pitanje kojim se bavi ova misija već bord MMF-a za Srbiju i Crnu Goru“; *Blic*, 28. jun 2006.)

(„U skladu s tim, iako je Dragoljub Mićunović na čelu ‘borda’ za pregovore sa SVM, bilo je već razgovora Pajtića i Kase...“; *NIN*, 6. jul 2006.)

„U Stresi 2004. godine viđeni su: Bil Gejts, predsednik Majkrosofta, Donald Grejem, izvršni direktor borda Washington Post-a, Indira K. Nuji, predsednik Pepsi Co, uvek prisutni i uticajni Henri Kisindžer, Ričard Holbruk (tada u svojstvu glavnog pomoćnika predsedničkog kandidata Džona Kenedija), Martin Volf, urednik Financial Times-a, neizbežni Ričard Perle...“; *NIN*, 2894, 15. jun 2006.)

board of directors bord direktora, upravni odbor

(„U izveštaju koji će misija MMF-a pripremiti za bord direktora te međunarodne finansijske institucije...“; *Dnevnik*, 15. jun 2006.)

(„Tu dobit, i neraspoređenu dobit iz prethodnog perioda, mi smo uglavnom na osnovu odluke Upravnog odbora i Skupštine banke podelili u akcijski kapital...“; *NIN*, 20. jul 2006.)

(„Uz podsećanje da je Odbor direktora EBRD doneo odluku o kupovini 25 odsto akcijskog kapitala Čačanske banke na sednici od 5. septembra...“, *Dnevnik*, 23. septembar 2006.)

(„Tragom ove uznemiravajuće policijske informacije obratili smo se Marku Nicoviću, najvećem domaćem ekspertu iz te mračne oblasti i članu borda direktora međunarodne policijske asocijacije za droge iz Njujorka“; *Kurir*, 10. novembar 2007.)

(„Fijat uskoro postavlja svoj bord direktora“ (naslov); *Danas*, 10. septembar 2008.)

(„Četiri agencije pratiće sprovođenje plana, uključujući nezavisnog Generalnog inspektora i dvopartijski bord“; *Danas*, 30. septembar 2008.)
(„Guverner Narodne banke Srbije Radovan Jelašić juče je očekivao da će bord direktora MMF-a doneti pozitivnu odluku i odobriti Srbiji aranžman u iznosu od 520 miliona dolara“; *Dnevnik*, 22245, 17. januar 2009.)

(„NLB Banka – upravni odbor...“; *Dnevnik*, 28. februar 2009.)

body art

body art, oslikavanje ljudskog tela

(„U sibirskom gradu Krasnojarsku juče je počeo bodi art festival ‘Beauty Ideal’, na kojem su ruski dizajneri i umetnici u **oslikavanju ljudskog tela** predstavili svoje radove“; *24 sata*, NS, 24. april 2008.)

body, bodysuit bodi

(„Posebno je bila upečatljiva grupa izrazito mladih pankera koji su zauzeli centralni deo kluba u ‘punoj opremi’ – sa čirokanima, bodijima, lancima...“; *24 sata*, Beograd, 11. februar 2008.)

bodybuilder

bodybuilder
(„Sterioide koriste svi, počev od pubertetlja koji žele da što pre izgledaju kao mačo zavodnici, pa preko bodibildera, do vrhunskih atletičara“; *NIN*, 2954, 9. avgust 2007.)

body-building bodibilding

(„Bodibilding može da bude opasan za dijabetičare tipa 1, budući da vežbe za snagu mogu da doprinesu progresivnom oštećenju malih krvnih sudova... Prilikom vežbanja, bodibilder doživljjava kratkotrajna ali ogromna povećanja krvnog pritiska, što može da dovede do opasnog pogoršanja stanja oštećenih krvnih sudova“; *Dnevnik*, 16. septembar 2006.)

(„Ono što sve više privlači pažnju jeste Kup Zrenjanina, koji se po prvi put organizuje i u bodi-bildingu, koji će se održati zadnjeg dana ovog meseca u baštici kluba Stefani“; *Blic*, 29. avgust 2006.)

(„Zovi me Saša ili Rus, kako hoćeš, kaže vlasnik kafića, čije je telo reklama za svaki bodi-bilding klub“; *NIN*, 2983, 28. februar 2008.)

bodyguard

bodigard, telohranitelj

(„Čuvena firma ‘Kellogg, Ruts and Braun’, na primer, koja se bavi proizvodnjom pahuljica za dečju ishranu, istovremeno je i jedna od najmoćnijih i najstarijih firmi u svetu za regrutaciju što profesionalnih vojnika što vrhunskih bodigardova“; *NIN*, 2900, 27. jul 2006.)

(„Milanka Karić stigla je u pratnji telohranitelja. Kompletna dinastija sa sve ‘bodigardovima’ i tamnim cvikerima, poput furije okupirala je prostor oko crkve i zbunila slučajne prolaznike“; *Kurir*, 1414, 2. avgust 2007.)

(„Mi preuzimamo odgovornost, ne čuvaju nam decu bodigardovi po kafanama“; *NIN*, 3004, 24. jul 2008.)

(„Jedno je da je izraz satelit, koji je vekovima menjao značenje, veoma stara reč. Etimolozi su ustanovili da je etruskog porekla. Njeno prvobitno značenje u latinskom obliku satelles je isto što i bodigard, čuvar neke značajne ličnosti, pratilac“; Ćirilов, Ј., „Satelit“, str. 35, *NIN*, 3101, 3. jun 2010.)

body paint

bodi peint

(„Hajdi Klum je seksi cica, ali gola Hajdi čije je telo oslikano bojom je definitivno još privlačnije... K'o od majke rođenu je oslikao bodi peint majstor svog zanata“; *24 sata*, Novi Sad, 26. mart 2008.)

bonus

bonus, nagrada (?), bonusna (cf. konusna)

(„Do kraja juna 2008. godine za svaku dopunu od 200 dinara i više dobijaš još 50% bonusa do ukupnog iznosa od 3000 dinara“; *Kurir*, 1492, 19. novembar 2007.)

(„Vip prepaid: Dopuni se sa 3000 din bonus priče (naslov)... Bonus kredit važi 6 meseci i može se iskoristiti najkasnije do jula 2008. godine“; *Dnevnik*, 1. oktobar 2007.)

(„Svi posetioci Zimskog festivala knjige mogu da kupuju uz bonus popust od pet odsto...“; *24 sata*, Novi Sad, 25. decembar 2007.)

bonus credit

bonus kredit

(„Bonus kredit i SMS poruke važe 7 dana od dana dopune...“; *24 sata*, N. Sad, 640, 17. mart 2009.)

book (v)

bukirati

(„Bolnica prebukirana“ (naslov); *Kurir*, 4. novembar 2007.)

(„... najverniji fanovi su najpre bukirali te hotele i bili spremni da plate 200 evra za noć da bi motrili na svoje idole“; *NIN*, 2994, 15. maj 2008.)

(„Kad možemo uživo da vas čujemo? – Bukić nam je veliki problem u Srbiji, ali se borimo s tim tako što se borimo“; *24 sata*, N. Sad, 29. jul 2008.)

(„Kreatori i bukeri koji prate njen rad kažu da Đurđa hrli ka vrhu zahvaljujući atipičnoj lepoti...“; *24 sata*, N. Sad, 10. septembar 2008.)

(„Tada je, saznavši za probleme koji vladaju prebukiranim zatvormima u domovini, pismom zatražio od lorda Sidneja, ministra kolonija, čije će ime kasnije poneti Port Džekson, da mu, ukoliko je ikako moguće, pošalje 200 zatvorenica, po mogućству onih koje ne pate od polnih bolesti“; *NIN*, 3011, 11. septembar 2008.)

(„Opaka prosjakinja i bukirane karte (naslov)... Waltic 2008. ili odavde do Švedske i natrag (5): Back to Balkan, još jedanput“ (naslov); Goran Karanović, Mostar, str. XI, *Danas*, 26. januar 2009.)

(„Ser Elton Džon će u Beograd doći na dan koncerta i odseče u hotelu koji će za njega bukirati njegov menadžment, saznali smo od organizatora“; *24 sata*, Novi Sad, 850, 8. januar 2010.)

bookmaker

bukmijer, kladioničar

(„Bukmijeri beogradskih kladionica za samo nekoliko dana promenili su kvote uoči drugog kruga predsedničkih izbora“; *Kurir*, 30. januar 2008.)

(„Miliband bukmijer, Solana kukavica“ (naslov); http://www.b92.net/infor/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=09&dd=07&nav_category=..., 28. februar 2011.)

boom

bum, nagli rast

(„Svetски fudbalski kup je doneo pravi poslovni bum mnogim nemackim firmama...“; *NIN*, 6. jul 2006.)

(„Došlo je do buma proizvodnje i prodaje RS“; *Dnevnik*, 21. avgust 2006.)

(„Kupcima u Srbiji početkom 2009. godine biće ponuđen restilizovani ‘hajlaks’, kojim je Tojota napravila bum među pikap modelima“; *24 sata*, N. Sad, 10. septembar 2008.)

(„Vremena buma mogu dovesti do kolektivne samoobbrane, i onda se svako uhvati u tu zamku“; *NIN*, 3032, 5. februar 2009.)

(„Aida je u Kairu bila absolutni bum...“; *NIN*, 3032, 5. februar 2009.)

(„Pećinci su zabeležili pravi investicioni bum prethodnih godina“; *NIN*, 3088, 4. mart 2010.)

boomerang

bumerang

(„Zato što se, ukratko rečeno, bumerang nezavisnosti po svaku cenu, враћа“; *NIN*, 2895, 22. jun 2006.)

(„... – to što je EPS dugo bio monopolista na tržištu i što je to još uvek, može da mu se vrati kao bumerang, jer je postao veliki i trom sistem koji se ne menja dovoljno brzo“; *NIN*, 2904, 24. avgust 2006.)

	(„Njegovo svedočenje, ipak, ispostavilo se kao bumerang kada je razotkrivena ova obaveštajna priprema njegovog svedočenja“; <i>NIN</i> , 2959, 13. septembar 2007.)
<i>(mafia) boss</i>	(mafijaški) bos („Sarajevski Dani su ga predstavili kao ‘guvernera Tuzlanskog kantona (jednog od 10 koji čini Muslimansko-hrvatsku federaciju) u senci’ i opisali ga kao jednog od pet najjačih mafijaških bosova u muslimanskom delu Bosne“; <i>NIN</i> , 6. jul 2006.) („A u kibernetički, to jest sajber-kriminal, ne može se sa pajserom što su krimi-bosovi brzo shvatili i krenuli da svoje buduće ‘poručnike’ regrutuju među najboljim studentima računarstva“; <i>Vreme</i> , 832, 14. decembar 2006.)
<i>box</i>	boks, bokser; boks, odeljak, odeljenje („Po zakonu, smelete se uneti samo jedne farmerke, jedan šuškavac, jedne cipele i to one na nogama, kilo kafe i boks cigareta, ali se gledalo kroz prste“; <i>NIN</i> , 2902, 10. avgust 2006.) („U biografiji piše da je radio kao sportista – bokser“; <i>NIN</i> , 2904, 24. avgust 2006.) („Na Najlon pijaci juče su zvanično završeni radovi na izradi boksova koji će služiti za prodaju nameštaja i stolarije“; <i>Dnevnik</i> , 21. jul 2007.)
<i>boycott</i>	bojkot, bojkotovati („Jednom reči, bojkotovali su velikoposednika Bojkota (Boycott). On jeste propao, ali je od njegovog prezimena nastala reč bojkot“; <i>NIN</i> , 2913, 26. oktobar 2006.)
<i>boy-lover</i>	bojlaver, pozitivan pedofil („Sajt ‘Mali princ’ tužilaštvo je već nekoliko puta zabranjivalo, iako se anonimni autori sajta brane da nisu pedofili već takozvani ‘bojlavers’, koji propagiraju, kako tvrde, pozitivnu pedofiliju“; <i>24 sata</i> , N. Sad, 5. avgust 2008.)
<i>boys band</i>	bojs bend, dečački bend („... naime, trijumfuju isključivo lagani letnji hitovi bojs bendova, razgoličenih pevačica i dens akrobata ili pak tvrdi tonovi hrabrih sledbenika estetike ružnog i snažnih, agresivnih performansa“; <i>NIN</i> , 2994, 15. maj 2008.) („Ova grupa je najtiražniji dečački bend u istoriji pop muzike sa više od sto miliona prodatih albuma i 15 miliona prodatih singl ploča u svetu“; http://www.politika.rs/rubrike/spektar/ritam/t36936.lt.html , 28. februar 2011.)

brainwashing ispiranje mozga

(„Žali bože, lepih šuma posećenih za štampanje tomova istoriografskih i politikoloških knjiga koje su falsifikovale istoriju i služile za ispiranje mozgova generacija“; *NIN*, 2901, 3. avgust 2006.)
(„U takvim eksperimentalnim uslovima izolacije i pod video nadzrom, ljudi jesu izloženi vrsti ispiranja mozga, čime dolazi do izlivanja različitih osećanja, najčešće negativnih“; *NIN*, 2978, 24. januar 2008.)

branch tour branč-tura

(„U ponudi ‘Sirone’ su jutarna i popodnevna tura ‘Beograd s reka’, branč-tura i program ‘Beograd noću’; *Dnevnik*, 9. septembar 2008.)

(„Kako namamiti gosta da za malo novca lepo jede? U prestoničke hotele ‘uplovio’ je ‘branč’, stari američki izum koji je spojio, u skraćenoj verziji, doručak i ručak“; *Več. novosti*, 28. mart 2010.)
(„Hoteli ‘Kontinental’ i ‘Hajat’, odnosno restorani u ‘Grand kassinu’, najpoznatije su lokacije sa ponudom brančeva i bufeta, na čijem su meniju raznorazne đakonije“; *Več. novosti*, 28. mart 2010.)

brand, branding brend, brendiranje

(Videti *marketing effect*; *NIN*, 6. jul 2006.)

(„Vojvodina nije region u smislu klasifikacije EU da bi mogla da koristi njena sredstva, ali ima tradiciju regionalizma i to je brend – ljudi osećaju pripadnost Vojvodine tom regionu“; *NIN*, 2894, 15. jun 2006.)

(„Kasno, brendirali su ga Slovenci, koji u svojoj istoriji nisu ispeklili ni jednu teglu ajvara“; *NIN*, 20. jul 2006.)

(„Rebrendiranjem, menadžmentom svoje države brenda ili poravnanjem ‘oštećenog’ brenda, bavile su se sve evropske zemlje“; *NIN*, 2896, 29. jun 2006.)

(„Vino bermet s područja Fruške gore i kulen iz Bačkog Petrovca biće prvi srpski nacionalni brendovi iz oblasti prehrambene industrije...“; *Gr. list*, 9. avgust 2006.)

(„Po popularnim cenama, kao specijalni letnji paketi, mogu se nabaviti notebook računari poznatih svetskih proizvođača ‘brand name’ ASUS, ACER, LG, TOSHIBA, HP...“; *Dnevnik*, 12. avgust 2006.)

(„Projekat Vlade Srbije da se marketinški podigne prepoznatljivost srpskih proizvoda na međunarodnom tržištu, popularno nazvan ‘brendiranje’, već mesecima drži pod tenzijom stručnu javnost. Novi izraz ‘brending’ bi na našem jeziku trebalo da označava

- lansiranje, razvoj i uspešno pozicioniranje robne ili uslužne marke i njeno učvršćivanje u svesti pripadnika željene potrošačke grupe, čije su navike otkrivene i dešifrovane“; *Dnevnik*, 21. avgust 2006.) („Grad Novi Sad proglašen je za superbrend Srbije u kategoriji javne urbane celine i time se svrstao u ekskluzivnu grupu superbrendova, objavljeno je na zvaničnom sajtu Novog Sada“; *Dnevnik*, 16. septembar 2006.)
- („Vazi polovan auto, nosi pulover bez brenda, izlizane farmerke“; *Politika*, 11. oktobar 2006.)
- („A da bi se to desilo, da bi ovako i slično brendiranu robu proizvodio naš radnik ... Srbija mora u Evropu“; *Danas*, 31. mart 2008.)
- („Za art inženjering i razne vidove brendiranja (merkantilizacije Tita), to je zlatni rudnik...“; *Danas*, 24. mart 2008.)
- („... ‘Tikveš’, najveća vinarija u Jugoistočnoj Evropi i sigurno jedan od najprepoznatljivijih brendova Balkana“; *Dnevnik*, 30. mart 2008.)
- („... najbolji put da se privuku strani gosti su naši brendovi iz poljoprivredne proizvodnje“; *Dnevnik*, 26–28. april 2008.)
- („To mora da je neki mnogo dobar brend, čim se o njemu toliko priča“; *Danas*, 19–20. april 2008.)
- („U skladu s tim vodi se i kulturna politika, a sportska i muzička takmičenja i manifestacije na međunarodnom evropskom nivou postaju politika arena i sredstvo za bolje pozicioniranje i brendiranje Srbije“; *Danas*, 13. maj 2008.)
- („Futoški kupus kao brend“ (podnaslov); *Danas*, 14. maj 2008.)
- („Brend menadžer ‘Bambi-Banata’ Bojana Čarmak naglasila je na konferenciji za novinare...“; *Danas*, 14. maj 2008.)
- („Po njemu se, bez ikakve reklame, bilborda, upozorenja, nalazi etnosalaš 137, u prošlogodišnjoj superbrend anketi proglašen drugim najboljem hotelom u Srbiji, odmah iza ‘Hajata’“; *NIN*, 3006, 14. jun 2008.)
- („Pošto je emisija postala pravi TV brend neće se ništa bitnije menjati u vizuelnom identitetu, a malo će se korigovati izbor gostiju“; *Dnevnik*, 14. septembar 2008.)
- („Ona je dodala da se ‘Gorki list’ koji je na prošlogodišnjem Sajmu brendova po mišljenju posetilaca proglašen za ‘najperspektivniji domaći brend’, trenutno osim Srbije plasira i na tržište Bosne i Hercegovine i Crne Gore, a planira se i plasman na slovenačko tržište“; *Dnevnik*, 16. februar 2009.)

<i>brand placement</i>	brend plejsment („Postoji, dalje, brend plejsment kad je brend sastavni deo programa neke emisije, ili bekstejdž advertajzing gde se brend pojavi u filmu, ili predstavi“; <i>NIN</i> , 2924, 11. januar 2007.)
<i>brass orchestra</i>	bras orkestar, limeni orkestar („Pod dirigentskom palicom Fedora Vrtačnika, Novosadski bras orkestar zabeležio je vrlo uspešan nastup na otvaranju ovogodišnjeg Sarajevo film festivala koji u bosanskohercegovačkoj prestonici traje od 15. avgusta i završava se sutra“; <i>Gr. list</i> , 22. avgust 2008.)
<i>brave heart</i>	hrabro srce („Predsednik je ‘hrabro srce’: promeniti kompletну putnu mrežu u Srbiji do 2012! Šta li će tek konkretno stajati u razvojnem planu do 2020. godine, teško je i zamisliti“; Stojan Drčelić, „Pobodite još jedan ašov“, str. 7, <i>NIN</i> , 3089, 11. mart 2010.)
<i>break</i>	brejk, brejknuti („Treći reket sveta je imao manjih problema u prvom setu pošto nije uspeo da iskoristi šest brejk šansi“; <i>Dnevnik</i> , 26–28. april 2008.) („Jelena majstor za brejkove! (naslov)... Kada se od 29 odigranih gemova 16 završi brejkovima, jasno je da to nije svakidašnji duel. Jankovićeva je iskoristila devet od deset prilika (!) da oduzme servis Vilijamssovoj, čime je definitivno postavila standarde na polju efikasnosti“; <i>Kurir</i> , 17. maj 2008.) („Predvođen Kevinom Garnetom Boston je u veoma važnom trenutku uzvratio brejk suparniku“; <i>Dnevnik</i> , 26. maj 2008.) („Tipsarević je meč počeo brejkom, ali je Rohus odmah uspeo da ribrejkuje“; <i>Dnevnik</i> , 13. avgust 2008.) („Ivanovićeva je u odlučujućem setu ‘brejknula’ Švajcarkinju za 5:3, ali je borbena Timea odmah uzvratila“; <i>24 sata</i> , Novi Sad, 849, 7. januar 2010.)
<i>breakbeat</i>	brejkbit („Ovaj stari ratnik srpske klupske scene nakon dužeg vremena vratio se nastupima i za svoje fanove pripremio mnogo dobre muzike, pre svega brejkbita, dramenbejsa, progresiv haus i trensa“; <i>24 sata</i> , N. Sad, 6. jun 2008.)
<i>break-dancing</i>	brejk-dens („Nastupiće sastavi WNN, Tatula, Juice, Struka, Lud i Viša sila i brejk-dens igrači Mighty Family...“; <i>Dnevnik</i> , 12. avgust 2006.)

	(„Nešto poput pokretnog grafta, parkur u sebi ima pomalo skejtinga i brejk-densa i fri-klajmbinga“; <i>NIN</i> , 2924, 11. januar 2007.) („Za sam kraj dodatnu dozu adrenalina posetiocima će pružiti bmx vozači, brejkderseri, kao i drugi zanimljivi programi“; <i>24 sata</i> , N. Sad, 5. septembar 2008.)
<i>brief, briefing</i>	brifovati, briefing („Ljajić je najavio redovne brifinge za predstavnike medija u Srbiji...“; <i>Dnevnik</i> , 29. jul 2006.) („Još 2002. godine, kada je svedočio protiv Slobodana Miloševića, raskrinkan je kao saradnik stranih obaveštajnih službi; brifovan s te strane kako da, kao tobоžnji insajder, ukopa bivšeg predsednika Srbije i SR Jugoslavije...“; <i>NIN</i> , 2959, 13. septembar 2007.) („... Amerika još više – što ambasador, što redovni brifinzi Stejt departmenta...“; <i>NIN</i> , 2967, 8. novembar 2007.) („Sportski direktor crveno-belih Ilija Ivić imao je juče i neformalni ‘briefing’ sa predstavnicima sredstava informisanja a u cilju što bolje saradnje“; <i>Dnevnik</i> , 19. septembar 2008.) („Šef američke ratne mornarice, admiral Timoti Kiting izrazio je prošlog meseca na brifingu u Hongkongu nezadovoljstvo zbog stalnog nedostatka transparentnosti kineskih vojnih zvaničnika“; <i>Kurir</i> , 1961, 11. mart 2009.) („Tako je na brifingu za novinare u utorak najavio Mlađan Dinkić, potpredsednik Vlade i ministar ekonomije“; <i>NIN</i> , 3080, 7. januar 2010.)
<i>broken</i> <i>(conditions)</i>	broken, koji ne važi (<i>Memorandum</i> je obznanio da istorijski uslovi iz 1945. kada je Vojvodina pridružena Srbiji i Jugoslaviji više ne važe (<i>broken</i>) i da u budućnosti Vojvodina treba da bude konfederalna jedinica Srbije i, ako to Srbija ne prihvata, nezavisna (!), neutralna i demilitarizovana država“; <i>NIN</i> , 3037, 12. mart 2009.)
<i>broker</i>	broker, berzanski posrednik, brokerski („Najveći deo prakse (60 odsto) obavlja se u vodećim domaćim i stranim bankama u Srbiji, 20 odsto u osiguravajućim društvima i po deset odsto u brokerskim kućama i finansijskim institucijama“; <i>NIN</i> , 2898, 13. jul 2006.) („... – raskršće puteva, treba da iskoristimo taj neki možda urođeni talenat za komunikaciju koji narod poseduje, kao i pozitivnu energiju, i da to usmerimo u usluge tipa bankarskih, finansijskih,

brokerskih, da budemo centar Balkana i jugoistočne Evrope...“; *NIN*, 2926, 25. januar 2007.)

(„Japijevske žurke koje u svakom trenutku prete da se pretvore u pijakači narodnjački dernek ... izigravanje ‘velikih brokeri’...“; *Vreme*, 901, 10. april 2008.)

brownfield

braunfeld (investicije)

(„Te godine ostvarena je samo jedna braunfeld investicija, nemačkog proizvođača generatora ‘Loher’, koja je svoje poslovanje započela u Subotici“; *NIN*, 3018, 30. oktobar 2008.)

(„Svestan preteće nelikvidnosti – doznake će biti manje, neće se moći računati na dosadašnji nivo grinfild i braunfeld investicija, izostaje velika merdžovanja – on šalje jednostavnu poruku ljudima u Vladi Srbije: rastrčite se, tražite pare svuda gde ih možete naći“; *Dnevnik*, 16. mart 2009.)

builder (adj)

bilderski

(„... gde bi veliki moćni, naftagasno-petrodolarski napumpani šef Kremlja stigao kad bi išao da trijumfalno pokazuje bilderske mišiće baš svugde gde mu poželete dati kakav orden ili povelju...“; *Vreme*, 882, 29. novembar 2007.)

bulimia

bulimija

(„Inače, od anoreksije ... pati ispod jednog procenta Amerikanki i 0,3 Amerikanaca, dok od bulimije, koju karakteriše prejedanje posle kojeg sledi namerno izazvano povraćanje, pati jedan i po odsto Amerikanki i pola odsto Amerikanaca“; *Grad. list*, 5. februar 2007.)

bullshit

bullshit, gluposti

(„On je odličan tip, nema vremena za bullshit, i voli moje filmove“, *Vreme*, 901, 10. april 2008.)

(„Ali Milane, ja vidim da ti ironišeš, a to znaš, sigurna sam, isto kao i ja, da su te priče čisti bulšit...“; <http://www.pobjeda.co.me/citanje.php?datum=2011-01-12&id=198698>, 28. februar 2011.)

bungee jump

bandžidžamp

(„Smešten u šumi Ade Ciganlige na samo 200 metara od bandži-džampa nalazi se pravi raj za avanturiste...“; *24 sata*, NS, 24. april 2008.)

business

biznis, posao

(„Ukoliko ne bude privatnih investicija porodice Anjeli, koja je vlasnik kluba, ili nekoliko drugih većih prihoda, Juventus će morati da izađe iz posla“; *Kurir*, 19. jul 2006.)

- („Fakultet za uslužni biznis, Sremska Kamenica...“; *NIN*, 2896, 29. jun 2006.)
- („... neposredna realizacija delatnosti obavlja se preko poslovnih centara u Nišu, Beogradu, Požegi i Subotici“; *NIN*, 2898, 13. jul 2006.)
- („Stoga je Vetfarm u svoju poslovnu biografiju upisao kako postepen rast i razvoj firme, njeno kadrovsko i tržišno jačanje...“; *NIN*, 2898, 13. jul 2006.)
- („... mi im pomažemo da unaprede svoj rad, kroz praktične savete i kroz upućivanje na metode prevazilaženja poslovnih problema“; *NIN*, 2898, 13. jul 2006.)
- („Koliko je trgovanje sopstvenim telom rizičan biznis pokazuje činjenica da su širom sveta zabeleženi slučajevi donatora koji su čak morali da pozajmaju pare da bi otklonili posledice operacije koja je trebalo da ih izvadi iz bede“; *NIN*, 2900, 27. jul 2006.)
- („Prvo će biti potpisani ugovori za projekte u okviru mera za unapređenje sela... koji bi obuhvatili projekte adaptacije, rekonstrukcije i izgradnje atarskih puteva i seoskih domova, izgradnju agro-biznis centara...“; *Dnevnik*, 5. avgust 2006.)
- („... on je nedavno dobio diplomu biznis administratora na prestižnom univerzitetu Čaotong“; *Gr. list*, 9. avgust 2006.)
- („Dogovoren je da se projekat realizuje pod patronatom ruskog i kineskog ministarstva za poljoprivredu, a da kineska vlada odredi biznis strukturu koja će imati pravo na učešće u projektu“; *NIN*, 2901, 3. avgust 2006.)
- („Često smo u poziciji da mlade, sposobne ali nedovoljno iskusne menadžere učimo poslovnim tajnama i veštinama“; *NIN*, 2906, 7. septembar 2006.)
- („Laiki banka iza sebe ima 105 godina uspešnog poslovanja i iskustva...“; *Vreme*, 822, 5. oktobar 2006.)
- („Pomoć za sopstveni biznis (naslov)... U toku je prijavljivanje kandidata za nov ciklus Škole preduzetništva Novosadskog humanitarnog centra...“; *Gr. list*, 6. februar 2007.)
- („Nacionalne službe za zapošljavanje, radnici koji su u procesu restrukturiranja firmi ostali bez posla, a nameravaju da pokrenu sopstveni biznis, budući vlasnici i menadžeri malih i srednjih preduzeća koji već imaju neki posao kao i srednjoškolci i studenti koji žele da prošire svoje obrazovanje“; *24 sata*, N. Sad, 10. mart 2008.)

(„On je stanove u tzv. „sivoj fazi“ prodavao fizičkim licima za gotov novac, koji je prisvojio u iznosu od preko dva miliona evra, bez evidentiranja prihoda u poslovnim knjigama, čime je izbegao obračunavanje i plaćanje javnih prihoda u ukupnom iznosu od oko 64 miliona dinara“; *Dnevnik*, 22. novembar 2008.)

(„Garavi biznis“ (naslov)... Porodica Jović iz Pačarađe kod Kuršumlije pola veka proizvodi čumur za roštilj na tradicionalni način iako je zarada skoro nikakva“; *Kurir*, 2347, 8. april 2010.)

<i>business administrator</i>	biznis administrator, upravnik, načelnik („... on je nedavno dobio diplomu biznis administratora na prestižnom univerzitetu Čaotong“; <i>Gr. list</i> , 9. avgust 2006.) („Centar za razvoj ljudskih resursa i menadžment – MNG Centar d.o.o. oglašava slobodno radno mesto Biznis administrator; http://poslovi.infostud.com/ posao/Centar-za-razvoj-ljudskih-resursa-i-menadzment/Biz...“; 28. februar 2011.)
<i>business base</i>	biznis baza („Na Beogradskom sajmu sutra počinje Šesti međunarodni sajam preduzetništva ‘Biznis baza 2007’, na kojem će se predstaviti preko 300 izlagača“; <i>24 sata</i> , Novi Sad, 27. novembar 2007.)
<i>business case study</i>	biznis case study, studija slučaja („Takmičenja se održavaju u sedam sportskih disciplina i dve oblasti znanja ‘biznis case study’ i debate“; <i>NIN</i> , 3015, 9. oktobar 2008.) („Predstavnicima će biti predstavljeni pojedinačni slučajevi (takožvani ‘kejs stadi’) – i to od policijske akcije do pravosnažne presude“; http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.69.html ; 320025-Kontrola-iz-Brisela, 28. februar 2011.)
<i>businessman</i>	biznismen („... NIN-ovi izvori iz vrha naših tajnih službi sumnjaju ... da su oni to radili za račun biznismena, trgovca oružjem i opremom za prisluškivanje“; <i>NIN</i> , 2898, 13. jul 2006.) („Ilić smatra da će na taj način Poreska uprava izvršiti velike naplate, jer će na meti biti najbogatiji u Srbiji, prvo biznismeni, političari, estradne zvezde, sportisti, preduzetnici i kriminalci“; <i>NIN</i> , 2900, 27. jul 2006.)
<i>business plan</i>	biznis-plan („Poznata je priča direktora jedne od rudarskih kompanija koji je morao da zaposli stranca za menadžera jer njegovi saradnici u biznis plan nisu ubacili izgradnju železničke pruge...“; <i>NIN</i> , 17. avgust 2006.)

- („Biznis plan je namenjen kako preduzetniku da vidi da li mu se planirana akcija isplati ali i investitorima da vide koliki je rizik ulaganja u određeni poslovni poduhvat“; <http://sr.wikipedia.org/sr-el/>, 28. februar 2011.)
- business reader* biznis-čitalac
(„Nekoliko rečenica dalje autor će spomenuti i da je ‘etničko nasilje na Kosovu ponovo eskaliralo 2004, i NATO je ponovo intervenisao’, ne objašnjavajući ko se našao na kom kraju batine, iz čega bi neupućeni biznis-čitalac mogao da izvuče samo pogrešan zaključak“; *NIN*, 3037, 12. mart 2009.)
- butterfly* beterflaj, leptir
(„Elem, čak i da je u trci na 100 metara beterflaj stigao peti, zlatna medalja bi ipak bila njegova“; *NIN*, 3008, 21. avgust 2008, Tirnanić, B., „Tir(n)anija: Krađa i prekrađa“, str. 41.)
- buy-ology* kupologija
(„Svetски bestseler: kupologija, nauka o istini i laži o tome zašto kupujemo, ili priča o najvećem i u svakom slučaju najrevolucionarnijem marketinškom eksperimentu u istoriji“; *NIN*, 3023, 4. decembar 2008.)
- by...* od strane
(„Složeniji uređaji, kao što su grafičke kartice i štampači, imaju drajvere dizajnirane od strane proizvodača i oni se obično nalaze u pakovanju zajedno sa uređajem“; *Blic*, 28. jun 2006.)
(„... odluka o mojoj smeni doneta je od strane jednog čoveka bez pravih argumenata“; *NIN*, 2894, 15. jun 2006.)
(„Vazduh je dosta zagaden, najviše od strane automobila“; Turistički vodič na Siciliji, 29. avgust – 8. septembar 2006.)
(„Voz smrti je otet od strane terorista koji su uspeli da ukradu biološko oružje i da ga sakriju u vozu koji putuje kroz istočnu Evropu“; *Dnevnik*, 23. septembar 2006.)
(„Takva klauzula nije ‘izmišljotina’ već je preuzeta iz važećih Pravilnika o statusu igrača Fudbalskog saveza Srbije, Pravilnika koji je verifikovan od strane Fifa“; *Politika*, 11. novembar 2006.)
(„Nedavno smo za članove ... organizovali kurs iz marketinga, održan od strane English School of Business“; Spec. Adv. Sect., *NIN*, 2951, 19. jul 2007.)
(„‘Planirani haos 1990–1996’, naterala je neke Bošnjake da se suoče sa neprijatnim istinama i postala je povod za nov napad – autor je brutalno pretučen u Srebrenici od strane bošnjačkih povratnika“; *NIN*, 2993, 8. maj 2008.)

(„Njegova izjava u samoj izbornoj noći i ponavljana više puta od strane njegovih saradnika, prema kojoj su navodno građani Srbije time što su u velikom broju glasali za Listu za Evropsku Srbiju pokazali volju da ona i pravi vlast, jeste izuzetno opasan predsedan“; *NIN*, 2997, 5. jun 2008.)

by default

po defaultu, po prirodi stvari

(„Nikolić bi, čak i ako on sam to ne bi želeo, po defoltu bio izolovan kao onomad Kurt Valdhajm, s tim da Srbija ipak nije Austrija jer nema ni njene pare ni njen prilično lagodan međunarodni položaj“; Pančić, T., „Lilihip i čabar“, str. 37, *Vreme*, 894, 21. februar 2008.)

(„... i da odbranimo Kosovo, ali ta odbrana da se ničim ne oročava (nekim mandatom, na primer), već da ona bude permanentna, iznad politike, što ‘po difoltu’ političke konkurente bliže realnosti stavlja ‘izvan politike’...“; *Danas*, 16. april 2008.)

bypass

bajpas

(„... ili, s druge strane, imamo to da nova partija na čelu sa otpadnikom nastavi da podržava ideologiju stranke iz koje je potekla, jer je i takva politika umišljeni bajpas zadovoljavanja nečijih vlastodržачkih ambicija“; Tirnanić, B., „Noć veštice“, str. 45, *NIN*, 2941, 10. maj 2007.)

(„Nekakvi iznenađujuće dobri rezultati *patriotske* vlade bili bi bajpas za stranku Vojislava Koštunice“; *NIN*, 2995, 22. maj 2008.)

by the way

by the way, bajdvej, uzgred

(„*By the way*, koliko je utakmica odlučeno tek posle izvođenja penala?“; *NIN*, 6. jul 2006.)

(„Bajdvej, nijedna me zapadna ambasada na primer nije pozvala niti Novu godinu čestitala“; *NIN*, 2923, 4. januar 2007, str. 76 (D. Jovanović).)

(„Elem, opšti pomor, bajo, zbog Simona Čudotvorca koji je, bajdvej nosio GNOSTIČKU mindušu“; Jovanović, Dragan, „Šesto doba sveta“, *NIN*, 2970, 29. novembar 2007, str. 92.)

(„Uz tartar biftek i uz aromatizovana francuska vina koja, bajdvej, ne mogu prići mom ‘mazutu’ iz Kleka, časkamo o svemu i svačemu, pa i o filozofskom eseju Mišela Fukoa koji seka iz Londona prevodi za neki srpski književni časopis“; Jovanović, Dragan, „Posteckologija: Magareći sir“, str. 50, *NIN*, 3088, 4. mart 2010.)

Doc. dr Mira M. Milić

ANGLICIZMI KAO SINONIMI U SRPSKOM JEZIKU

Edicija E-disertacija, knjiga 4

Filozofski fakultet, Novi Sad

Za izdavača:

Prof. dr Ivana Živančević Sekeruš, dekan

Urednici:

Prof. dr Tvrko Prćić

Prof. dr Biljana Šimunović Bešlin

Recenzenti:

Prof. dr Predrag Novakov

Filozofski fakultet, Novi Sad

Prof. dr Vladimir Ž. Jovanović

Filozofski fakultet, Niš

Doc. dr Katarina Rasulić

Filološki fakultet, Beograd

Korektura:

Predrag Rajić

Autorka

Kompjuterski slog, korice i konverzija:

Ferenc Finčur

KriMel, Budisava

2013.

ISBN 978-86-6065-166-4

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

811.163.41'373.45

МИЛИЋ, Мира, 1954-

Anglicizmi kao sinonimi u srpskom jeziku [Elektronski izvor]
/ Mira M. Milić. - Novi Sad : Filozofski fakultet, 2013. -
1 elektronski optički disk (CD-ROM) : tekst ; 12 - (Edicija
E-disertacija ; knj. 4)

Abstract. - Bibliografija.

ISBN 978-86-6065-166-4

a) Српски језик - Синоними - Англизизми
COBISS.SR-ID 279421959

4

E - DISERTACIJA

